พฤติกรรมด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า ในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา : พาต้า ปิ่นเกล้า, เอ็มบีเค เซ็นเตอร์, จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1

น.ส.ภัสร์นลิน เลิศดำรงค์ไชย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเคหพัฒนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัยและอสังหาริมทรัพย์ ภาควิชาเคหการ
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

AREA USING BEHAVIOR IN DEPARTMENT STORE OF THE ELDERLY IN BANGKOK CASE STUDY: PATA PINKLAO, MBK CENTER, CHAMCHURI SQUARE AND TESCO LOTUS RAMA 1

Miss Patnalin Lerddamrongchai

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Housing Development in Housing and Real Estate Development
Department of Housing
FACULTY OF ARCHITECTURE
Chulalongkorn University
Academic Year 2019

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	พฤติกรรมด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า ในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา : พาต้า ปิ่นเกล้า, เอ็มบีเค เซ็นเตอร์, จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1
โดย	น.ส.ภัสร์นลิน เลิศดำรงค์ไชย
สาขาวิชา	การพัฒนาที่อยู่อาศัยและอสังหาริมทรัพย์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ไตรรัตน์ จารุทัศน์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเคหพัฒนศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ปิ่นรัชฎ์ กาญจนัษฐิติ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์เลอสม สถาปิตานนท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ไตรรัตน์ จารุทัศน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์อรัญญา ตุ้ยคำภีร์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์รักชนก คชานุบาล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ศศิพัฒน์ ยอดเพชร)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภัสร์นลิน เลิศดำรงค์ไชย : พฤติกรรมด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า ในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา : พาต้า ปิ่นเกล้า, เอ็มบีเค เซ็นเตอร์, จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1. (AREA USING BEHAVIOR IN DEPARTMENT STORE OF THE ELDERLY IN BANGKOK CASE STUDY: PATA PINKLAO, MBK CENTER, CHAMCHURI SQUARE AND TESCO LOTUS RAMA 1) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ.ไตรรัตน์ จารุทัศน์

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุ นำไปสู่การจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ ผ่านการใช้วิธีสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้สูงอายุภายที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในด้านการจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า (ผู้ประกอบการ)

จากผลการศึกษา พบว่า 1) ผู้สูงอายุเลือกใช้พื้นที่ของห้างสรรพสินค้าเป็นสถานที่ที่มานอกเหนือจากบ้านหรือ Second place โดยพฤติกรรมการมาใช้พื้นที่แตกต่างกันตามจุดเด่นและจุดขายของแต่ละสถานที่ ปัจจัยเรื่องทำเลที่ตั้งของห้างฯ มีผลต่อรูปแบบการเดินทางมาของผู้สูงอายุ ทำให้วัตถุประสงค์ของการมาใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุแตกต่างกันออกไปตามแต่ละสถานที่ 2) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าควรจัดให้มีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า โดยจัดให้เป็นพื้นที่สำหรับนั่งมากที่สุด และเป็นพื้นที่ทางสังคมรองลงมาเพื่อลดความเหงา และโดดเดี่ยว ดังนั้นการจัดการพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าควรพิจารณาประเด็นของพฤติกรรมและความต้องการของผู้สูงอายุควบคู่ไปกับจุดเด่น จุดขายของสถานที่นั้นๆ

ผู้ประกอบการตระหนักถึงประเด็นการมาของสังคมสูงวัยและพฤติกรรมนิยมมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ แต่ยังไม่เห็นถึงความสำคัญหรือแรงจูงใจในการพัฒนาพื้นที่ ทั้งนี้ภาครัฐจึงควรออกนโยบายผลักดันและส่งเสริมให้ภาคเอกชนเห็นถึงความสำคัญ สร้างแรงจูงใจในการจัดเตรียมพื้นที่ให้เป็นสวัสดิการพื้นที่ทางสังคมในเมือง ด้วยการรณรงค์ขอความร่วมมือ ลดอัตราภาษีแก่ห้างสรรพสินค้าที่พัฒนาพื้นที่บางส่วนให้เป็นพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุ ให้รางวัล เพื่อดึงดูดให้พื้นที่ห้างสรรพสินค้าอื่นๆ นำไปปฏิบัติตาม เพื่อสวัสดิการด้านพื้นที่ทางสังคมนี้จะได้ครอบคลุมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน

CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา	การพัฒนาที่อยู่อาศัยและอสังหาริมทรัพย์	ลายมือชื่อนิสิต .....
ปีการศึกษา	2562	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

6173571825 : MAJOR HOUSING AND REAL ESTATE DEVELOPMENT
KEYWORD: Behavior, Area using, Area management, Department store, The Elderly

Patnalin Lerddamrongchai : AREA USING BEHAVIOR IN DEPARTMENT STORE OF THE ELDERLY IN BANGKOK CASE STUDY: PATA PINKLAO, MBK CENTER, CHAMCHURI SQUARE AND TESCO LOTUS RAMA 1. Advisor: Assoc. Prof. TRIRAT JARUTACH

This project aimed to study and analyze the area used and the behavior of elderly persons in department stores, with the aim of creating suitable area management for them in the future. A structured interview method was used to interview elderly customers while the persons who were responsible for area management in department stores or entrepreneurs were interviewed by using an in-depth interview method.

From the study, first, interviewing showed that the department store was the second most popular place that elderly people chose to visit. Behavior and the purpose of visiting the area depended on the strength and the selling point of each place. Meanwhile, the transportation available for the location was also a consideration. Second, most elderly persons required a senior zone, so that they could firstly rest and also socialize so that they were not lonely. Therefore, the area management for elderly persons should be considered alongside usage behavior, customer needs, and the selling point of that place.

Entrepreneurs and the private sector realized the importance of an aging society and the behavior of department store area usage by elderly persons. Even so, they were not aware or motivated enough to develop their areas. Thus, the government should declare a policy that can raise awareness and encourage them to establish areas that have adequate and helpful social welfare in society. For example, launching a campaign to ask for cooperation from private sectors, tax deduction and awarding department stores that have developed a part of their area for senior citizens may entice other department stores to follow the policy. Eventually, a beneficial social welfare in terms of the space provided for the elderly

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study: Housing and Real Estate Development Student's Signature .....
Academic Year: 2019 Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากรองศาสตราจารย์ ไตรรัตน์ จารุทัศน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและคำแนะนำ รวมถึงการแก้ไขตรวจงานอย่างเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ไว้เป็นอย่างมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้สูงอายุทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่งานวิจัย หน่วยงานทุกๆหน่วยงานที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ที่ให้ความอนุเคราะห์เข้าไปสำรวจในพื้นที่ ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณครอบครัว ที่เป็นแรงผลักดัน สนับสนุนและให้กำลังใจอย่างเสมอมา

ผู้วัจัยขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ในกลุ่มทุกท่านที่คอยช่วยเหลือ แนะนำ จนวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วง

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณาของทุกท่าน จึงขอขอพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ภัสร์นลิน เลิศดำรงค์ไชย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ค

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ง

กิตติกรรมประกาศ ..... จ

สารบัญ ..... ฉ

สารบัญตาราง 10

สารบัญภาพ 13

บทที่ 1 19

บทนำ 19

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 19

1.2 คำถามในงานวิจัย 24

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย 24

1.4 ขอบเขตงานวิจัย 24

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย 26

1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย 27

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น 28

1.8 แผนการดำเนินงานวิจัย 28

บทที่ 2 29

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 29

2.1 วัตถุประสงค์ที่ 1 30

2.2 วัตถุประสงค์ที่ 2 40

2.3 วัตถุประสงค์ที่ 3 44

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.4 วัตถุประสงค์ที่ 4 55
2.5 งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง 71
บทที่ 3 76
วิธีดำเนินการวิจัย 76
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 76
3.2 ขอบเขตงานวิจัย 76
3.3 ขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา 77
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย 79
3.5 ข้อจำกัดในงานวิจัย 79
3.6 กรอบแนวคิดในงานวิจัย 80
3.7 ผังวิธีดำเนินงานวิจัย 82
บทที่ 4 83
ข้อมูลทั่วไปของห้างสรรพสินค้าและการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุ 83
4.1 กรณีศึกษา พาต้า ปิ่นเกล้า 84
4.1.1 ประวัติความเป็นมาของห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า 84
4.1.2 ทำเล ที่ตั้ง และการเข้าถึง ของห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า 85
4.1.3 การให้บริการปัจจุบันของห้างสรรพสินค้า พาต้าปิ่นเกล้า ประกอบไปด้วย 87
4.1.4 การใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุ 88
4.1.5 ลักษณะสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน 89
4.1.6 การวิเคราะห์ศักยภาพของพาต้า ปิ่นเกล้า 90
4.2 กรณีศึกษา เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์ 91
4.2.1 ข้อมูลทั่วไปของห้างสรรพสินค้า เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์ 91
4.2.2 ทำเล ที่ตั้ง และการเข้าถึง ของห้างสรรพสินค้า เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์ 92
4.2.3 การให้บริการปัจจุบันของห้างสรรพสินค้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ 94

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4.2.4 การใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของของผู้สูงอายุ 95
4.2.5 ลักษณะสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน 96
4.2.6 การวิเคราะห์ศักยภาพของเอ็มบีเค เซ็นเตอร์ 98
4.3 กรณีศึกษา จัตุรัสจามจุรี 99
4.3.1 ข้อมูลทั่วไปของห้างสรรพสินค้า จัตุรัสจามจุรี 99
4.3.2 ทำเล ที่ตั้ง และการเข้าถึง ของห้างสรรพสินค้าจัตุรัสจามจุรี 100
4.3.3 การให้บริการปัจจุบันของจัตุรัสจามจุรี 101
4.3.4 การใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุ 102
4.3.5 ลักษณะสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน 103
4.3.6 การวิเคราะห์ศักยภาพของจัตุรัสจามจุรี 104
4.4 กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัส พระราม 1 106
4.4.1 ข้อมูลทั่วไปของห้างสรรพสินค้า เทสโก้ โลตัส พระราม 1 106
4.4.2 ทำเล ที่ตั้ง และการเข้าถึงของห้างสรรพสินค้าเทสโก้ โลตัส พระราม 1 106
4.4.4 การใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุ 108
4.4.5 ลักษณะสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน 109
4.4.6 การวิเคราะห์ศักยภาพของเทสโก้ โลตัส พระราม 1 110
บทที่ 5 112
ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล 112
ผลการวิจัยภาพรวมของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานครสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้ 113
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : สรุปข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพของผู้สูงอายุ ที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร แยกรายกรณีศึกษา สามารถสรุปได้ ดังนี้ 113
วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร 121

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 : วิเคราะห์การจัดการด้านพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุที่เหมาะสมในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร 131

ผลการวิจัยแยกรายกรณีศึกษาของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เห็นถึงสภาพการใช้งานของแต่ละกรณีศึกษาที่แตกต่างกันออกไป 133

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : สรุปข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพของผู้สูงอายุ ที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร แยกรายกรณีศึกษา สามารถสรุปได้ ดังนี้ 133

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร 134

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 : วิเคราะห์การจัดการด้านพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุที่เหมาะสมในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร 136

บทที่ 6 148

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ 148

6.1 อภิปรายผลและข้อค้นพบด้านด้านเศรษฐกิจ สังคม ของผู้สูงอายุ 148

6.2 อภิปรายผลและข้อค้นพบด้านพฤติกรรมการใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ 148

6.3 อภิปรายผลและข้อค้นพบด้านความต้องการด้านใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ ... 150

6.4 อภิปรายผลการจัดการพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าในฝั่งผู้ประกอบการ 150

6.5 เสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าที่เหมาะสม ในเขตกรุงเทพมหานคร 151

บรรณานุกรม 170

ประวัติผู้เขียน 175

Chulalongkorn University

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1.1 ตารางแสดงสรุปกรณีศึกษา 25

ตารางที่ 1.2 แสดงแผนการดำเนินงานวิจัย 28

ตารางที่ 2.1 ตารางแสดงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัย 29

ตารางที่ 2.2 ตารางแสดงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัย 30

ตารางที่ 2.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายในวัยสูงอายุ 39

ตารางที่ 2.4 ตารางสรุปรายละเอียดการใช้พื้นที่และกิจกรรมโครงการชีวิตดี 68

ตารางที่ 2.5 ตารางสรุปรายละเอียดการใช้พื้นที่และกิจกรรมโครงการชีวิตดี 68

ตารางที่ 2.6 ตารางเปรียบเทียบวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง 71

ตารางที่ 2.7 ตารางเปรียบเทียบวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง 72

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โครงการที่ทำการศึกษา 77

ตารางที่ 3.2 รายละเอียดการเก็บข้อมูล 78

ตารางที่ 3.3 แสดงกรอบแนวคิดในงานวิจัย 80

ตารางที่ 3.4 แสดงกรอบแนวคิดในงานวิจัย (ต่อ) 81

ภาพที่ 4.1 แผนที่แสดงตำแหน่งและการเข้าถึงห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า 85

ภาพที่ 4.2 แผนที่แสดงเขตที่ตั้งห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า และเขตข้างเคียง 86

ภาพที่ 4.3 แผนที่แสดงตำแหน่งและการเข้าถึงห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า 86

ภาพที่ 4.4-4.5 ภาพแสดงด้านหน้าห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า จุดจอดรถประจำทางและรถสาธารณะ 87

ภาพที่ 4.6-4.7 แสดงผังโครงการชั้นใต้ดิน จุดที่ผู้สูงอายุมักจะไปใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า 88

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 4.8-4.9 ภาพแสดงบรรยากาศภายในห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า โซนศูนย์อาหาร... 88

ภาพที่ 4.10-4.11 ภาพแสดงด้านหน้าทางเข้าชั้นใต้ดิน บรรไดชัน ราวจับห่าง เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ..... 89

ภาพที่ 4.12-4.13 ภาพแสดงบริเวณทางเข้าห้องน้ำชั้นใต้ดิน เพดานค่อนข้างต่ำ ขั้นบันไดเยอะ ไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ 89

ภาพที่ 4.14-4.15ภาพแสดงบริเวณศูนย์อาหาร โต๊ะ เก้าอี้ สำหรับรับประทานอาหาร ไม่รองรับต่อสรีระของผู้สูงอายุ และการนั่งนาน รวมถึงพื้นที่ค่อนข้างลื่น เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ..... 90

ภาพที่ 4.16 แผนที่แสดงตำแหน่งศูนย์การค้าเอ็ม บี เค เซ็นเตอร์..... 92

ภาพที่ 4.17 แผนที่แสดงเขตที่ตั้งห้างสรรพสินค้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ และเขตข้างเคียง..... 93

ภาพที่ 4.18-4.19 ภาพแสดงพื้นที่ของห้างสรรพสินค้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์บริวเณทางลาดและทางเชื่อมชั้น 2..... 94

ภาพที่ 4.20-4.21 ภาพแสดงบรรยากาศภายนอกและภายในศูนย์การค้า เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์.... 95

ภาพที่ 4.22 แสดงผังโครงการชั้น 6 จุดที่ผู้สูงอายุมักจะไปใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์..... 95

ภาพที่ 4.23 ภาพแสดงบรรยากาศภายนอกและภายในศูนย์การค้า เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์..... 96

ภาพที่ 4.24 ภาพแสดงการปรับสภาพพื้นด้านทางเข้าโครงการให้เป็นทางลาด และปรับบันไดสะพานลอยให้เป็นบันไดเลื่อน เพื่อลดข้อจำกัดด้านการเดินลง..... 96

ภาพที่ 4.25 ภาพแสดงการจัดให้มีที่จอดรถสำหรับคนพิการ ปรับพื้นให้เป็นทางลาด และสัญลักษณ์บอกทาง..... 97

ภาพที่ 4.26-4.27 ภาพแสดงการจัดให้มีห้องน้ำแยกสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ มีการติดตั้งอุปกรณ์ ราวจับ และมีสัญลักษณ์บอกอย่างชัดเจน..... 97

ภาพที่ 4 28-4.29 ภาพแสดงที่นั่งรับประทานอาหารชั้นศูนย์อาหารค่อนข้างแน่นและแคบ ไม่รองรับต่อการใช้งานของรถเข็น..... 97

ภาพที่ 4.30-4.31ภาพแสดงที่นั่งพักระหว่างชั้นค่อนข้างน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการและไม่รองรับกับสรีระของผู้สูงอายุ เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ..... 98

ภาพที่ 4.32 แผนที่แสดงตำแหน่งศูนย์การค้าเอ็ม บี เค เซ็นเตอร์..... 100

ภาพที่ 4.33 แผนที่แสดงเขตที่ตั้งจัตุรัสจามจุรี และเขตข้างเคียง..... 101

ภาพที่ 4.34-4.35 ภาพแสดงบรรยากาศภายนอกและภายในห้างสรรพสินค้าจัตุรัสจามจุรี..... 102

ภาพที่ 4.36 ภาพแสดงผังโครงการใต้ดิน จุดที่ผู้สูงอายุมักจะไปใช้พื้นที่ภายในจัตุรัสจามจุรี 102

ภาพที่ 4. 37 ภาพแสดงบรรยากาศการใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุ 103

ภาพที่ 4.38-4.39 ภาพแสดงบรรยากาศทางเข้า บริเวณใกล้กับป้ายรถประจำทางของห้างสรรพสินค้าจัตุรัสจามจุรี..... 103

ภาพที่ 4.40-4.41 ภาพแสดงบรรยากาศทางเข้า บริเวณจุดเชื่อมต่อรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีสามย่าน 104

ภาพที่ 4.42 ภาพแสดงสภาพห้องน้ำบริเวณชั้นใต้ดิน ที่มีขั้นบันไดเยอะ ไม่มีห้องแยกสำหรับห้องน้ำคนพิการ..... 104

ภาพที่ 4.43 แผนที่แสดงตำแหน่งห้างสรรพสินค้าเทสโก้ โลตัส พระราม 1..... 106

ภาพที่ 4.44 แผนที่แสดงเขตที่ตั้งเทสโก้ โลตัส พระราม 1 และเขตข้างเคียง 107

ภาพที่ 4.45 แสดงผังโครงการชั้น 2 ห้างสรรพสินค้า เทสโก้ โลตัส พระราม 1..... 108

ภาพที่ 4.46-4.47 ภาพแสดงบรรยากาศการใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าเทสโก้ โลตัส พระราม 1..... 108

ภาพที่ 4.48-4.49 ภาพแสดงบริเวณทางเข้าฝั่งถนนพระราม 4 มีข้อจำกัดการใช้งานของรถเข็น 109

ภาพที่ 4.50-4.51ภาพแสดงการจัดให้มีที่จอดรถสำหรับผู้พิการและมีสัญลักษณ์ชัดเจนใกล้กับประตูทางเข้า..... 109

ภาพที่ 4.52 ภาพแสดงการจัดให้มีที่นั่งพักระหว่างชั้นอย่างเพียงพอ รองรับต่อสรีระและความเสื่อมร่างกายของผู้สูงอายุ..... 110

ภาพที่ 4.53-4.54 ภาพแสดงการจัดให้มีห้องน้ำแยกสำหรับคนพิการ และห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะที่ชั้น 2..... 110

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามจำนวนครัวเรือน พ.ศ. 2530-2556 20

ภาพที่ 1.2-1.3 กราฟแสดงผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวในเขตเทศบาลและกราฟแสดงผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง ปี 2545-2557 20

ภาพที่ 1.4 สถานการณ์ประชากรโลกที่อาศัยอยู่ในเมืองตั้งแต่ ค.ศ. 1950-2050 22

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการมีพฤฒพลังของผู้สูงอายุ (องค์การอนามัยโลก, 2002) 33

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดดัชนีพฤฒพลังของกรรมาธิการด้านเศรษฐกิจเพื่อยุโรปขององค์การสหประชาชาติ 34

ภาพที่ 2.3 ดัชนีพฤฒพลังของผู้สูงอายุไทย 34

ภาพที่ 2.4 แผนภูมิดัชนีพฤฒพลังผู้สูงอายุไทย จำแนกตามองค์ประกอบและเพศ 35

ภาพที่ 2.5 ขอบเขตการมีชีวิตคุณภาพตามแนวคิดของ Active Ageing ในฮ่องกง 37

ภาพที่ 2.6 Third Place Theory 42

ภาพที่ 2.7 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการใช้อาคาร 54

ภาพที่ 2. 8 แนวคิดถนนเพื่อชีวิต (Street for life) 57

ภาพที่ 2.9 แสดงองค์ประกอบของเมืองน่าอยู่สาหรับผู้สูงวัย (Age-friendly city) 58

ภาพที่ 2.10-2.11 แสดงบรรยากาศห้างสรรพสินค้าอิออน คาไซ โตเกียว ประเทศญี่ปุ่น 59

ภาพที่ 2.12- 2.13 แสดงร้านกาแฟที่ผู้สูงอายุไปนั่งผ่อนคลายกับเพื่อนได้ 60

ภาพที่ 2.14 แสดงห้องสำหรับสอนกิจกรรมต่างๆตามความสนใจ 60

ภาพที่ 2.15 แสดงห้องออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ 61

ภาพที่ 2.16 แสดงพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ 62

ภาพที่ 2.17-2.18 แสดงพื้นที่ทางเดินภายในห้างฯอิออน คาไซ สำหรับผู้สูงอายุ 63

ภาพที่ 2.19 แสดงบรรยากาศห้างสรรพสินค้า เดอะมอลล์ งามวงศ์วาน 65

ภาพที่ 2.20 แสดงพื้นที่สำหรับนั่งผ่อนคลาย 66

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 2.21-2.22 แสดงพื้นที่ศูนย์อาหาร..... 66

ภาพที่ 2.23-2.24 แสดงพื้นที่ทำกิจกรรมเพื่อรองรับความต้องการเข้าสังคมของผู้สูงอายุ 67

ภาพที่ 2.25-2.26 แสดงพื้นที่จำหน่ายสินค้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ที่มา: Chivit-D by SCG..... 67

ภาพที่ 2.27 ภาพแสดงสรุปรูปแบบการจัดการพื้นที่บนชั้น 6 ห้างสรรพสินค้า เดอะ มอลล์ งามวงศ์วาน และการจัดโซนนิ่งของโครงการ Chivit-D..... 69

ภาพที่ 2.28 โมเดลศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ..... 70

ภาพที่ 3.1-3.2 ภาพแสดงวิธีการและบรรยากาศในการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ..... 78

ภาพที่ 4.1 แผนที่แสดงตำแหน่งและการเข้าถึงห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า..... 85

ภาพที่ 4.2 แผนที่แสดงเขตที่ตั้งห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า และเขตข้างเคียง 86

ภาพที่ 4.3 แผนที่แสดงตำแหน่งและการเข้าถึงห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า..... 86

ภาพที่ 4.4-4.5 ภาพแสดงด้านหน้าห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า จุดจอดรถประจำทางและรถสาธารณะ 87

ภาพที่ 4.6-4.7 แสดงผังโครงการชั้นใต้ดิน จุดที่ผู้สูงอายุมักจะไปใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า 88

ภาพที่ 4.8-4.9 ภาพแสดงบรรยากาศภายในห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า โซนศูนย์อาหาร... 88

ภาพที่ 4.10-4.11 ภาพแสดงด้านหน้าทางเข้าชั้นใต้ดิน บรรไดชัน ราวจับห่าง เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ..... 89

ภาพที่ 4.12-4.13 ภาพแสดงบริเวณทางเข้าห้องน้ำชั้นใต้ดิน เพดานค่อนข้างต่ำ ขั้นบันไดเยอะ ไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ 89

ภาพที่ 4.14-4.15ภาพแสดงบริเวณศูนย์อาหาร โต๊ะ เก้าอี้ สำหรับรับประทานอาหาร ไม่รองรับต่อสรีระของผู้สูงอายุ และการนั่งนาน รวมถึงพื้นที่ค่อนข้างลื่น เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ 90

ภาพที่ 4.16 แผนที่แสดงตำแหน่งศูนย์การค้าเอ็ม บี เค เซ็นเตอร์..... 92

ภาพที่ 4.17 แผนที่แสดงเขตที่ตั้งห้างสรรพสินค้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ และเขตข้างเคียง..... 93

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 4.18-4.19 ภาพแสดงพื้นที่ของห้างสรรพสินค้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์บริวเณทางลาดและทางเชื่อมชั้น 2 94

ภาพที่ 4.20-4.21 ภาพแสดงบรรยากาศภายนอกและภายในศูนย์การค้า เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์ 95

ภาพที่ 4.22 แสดงผังโครงการชั้น 6 จุดที่ผู้สูงอายุมักจะไปใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ 95

ภาพที่ 4.23 ภาพแสดงบรรยากาศภายนอกและภายในศูนย์การค้า เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์ 96

ภาพที่ 4.24 ภาพแสดงการปรับสภาพพื้นด้านทางเข้าโครงการให้เป็นทางลาด และปรับบันไดสะพานลอยให้เป็นบันไดเลื่อน เพื่อลดข้อจำกัดด้านการเดินลง 96

ภาพที่ 4.25 ภาพแสดงการจัดให้มีที่จอดรถสำหรับคนพิการ ปรับพื้นให้เป็นทางลาด และสัญลักษณ์บอกทาง 97

ภาพที่ 4.26-4.27 ภาพแสดงการจัดให้มีห้องน้ำแยกสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ มีการติดตั้งอุปกรณ์ ราวจับ และมีสัญลักษณ์บอกอย่างชัดเจน 97

ภาพที่ 4 28-4.29 ภาพแสดงที่นั่งรับประทานอาหารชั้นศูนย์อาหารค่อนข้างแน่นและแคบ ไม่รองรับต่อการใช้งานของรถเข็น 97

ภาพที่ 4.30-4.31ภาพแสดงที่นั่งพักระหว่างชั้นค่อนข้างน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการและไม่รองรับกับสรีระของผู้สูงอายุ เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ 98

ภาพที่ 4.32 แผนที่แสดงตำแหน่งศูนย์การค้าเอ็ม บี เค เซ็นเตอร์ 100

ภาพที่ 4.33 แผนที่แสดงเขตที่ตั้งจัตุรัสจามจุรี และเขตข้างเคียง 101

ภาพที่ 4.34-4.35 ภาพแสดงบรรยากาศภายนอกและภายในห้างสรรพสินค้าจัตุรัสจามจุรี 102

ภาพที่ 4.36 ภาพแสดงผังโครงการใต้ดิน จุดที่ผู้สูงอายุมักจะไปใช้พื้นที่ภายในจัตุรัสจามจุรี 102

ภาพที่ 4. 37 ภาพแสดงบรรยากาศการใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุ 103

ภาพที่ 4.38-4.39 ภาพแสดงบรรยากาศทางเข้า บริเวณใกล้กับป้ายรถประจำทางของห้างสรรพสินค้าจัตุรัสจามจุรี 103

ภาพที่ 4.40-4.41 ภาพแสดงบรรยากาศทางเข้า บริเวณจุดเชื่อมต่อรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีสามย่าน 104

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 4.42 ภาพแสดงสภาพห้องน้ำบริเวณชั้นใต้ดิน ที่มีขั้นบันไดเยอะ ไม่มีห้องแยกสำหรับห้องน้ำคนพิการ 104

ภาพที่ 4.43 แผนที่แสดงตำแหน่งห้างสรรพสินค้าเทสโก้ โลตัส พระราม 1 106

ภาพที่ 4.44 แผนที่แสดงเขตที่ตั้งเทสโก้ โลตัส พระราม 1 และเขตข้างเคียง 107

ภาพที่ 4.45 แสดงผังโครงการชั้น 2 ห้างสรรพสินค้า เทสโก้ โลตัส พระราม 1 108

ภาพที่ 4.46-4.47 ภาพแสดงบรรยากาศการใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าเทสโก้ โลตัส พระราม 1 108

ภาพที่ 4.48-4.49 ภาพแสดงบริเวณทางเข้าฝั่งถนนพระราม 4 มีข้อจำกัดการใช้งานของรถเข็น 109

ภาพที่ 4.50-4.51ภาพแสดงการจัดให้มีที่จอดรถสำหรับผู้พิการและมีสัญลักษณ์ชัดเจนใกล้กับประตูทางเข้า 109

ภาพที่ 4.52 ภาพแสดงการจัดให้มีที่นั่งพักระหว่างชั้นอย่างเพียงพอ รองรับต่อสรีระและความเสื่อมร่างกายของผู้สูงอายุ 110

ภาพที่ 4.53-4.54 ภาพแสดงการจัดให้มีห้องน้ำแยกสำหรับคนพิการ และห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะที่ชั้น 2 110

ภาพที่ 5.1 แสดงสถานภาพของผู้สูงอายุ 114

ภาพที่ 5.2 แสดงแหล่งรายได้ของผู้สูงอายุ 117

ภาพที่ 5.3 กราฟแสดงโรคประจำตัวของผู้สูงอายุทั้งหมด 206 คน 119

ภาพที่ 5.4 แผนภูมิแสดงความถี่การใช้พื้นที่บนห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ 127

ภาพที่ 5.5 แผนภูมิแสดงต้องการด้านการใช้พื้นที่บนห้างสรรพสินค้าเพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ .. 127

ภาพที่ 5.6 กราฟแสดงความสามารถในการจ่ายเพื่อการใช้พื้นที่บนห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ 128

ภาพที่ 5.7 แผนภาพสรุปเส้นทางการเข้าใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่มาคนเดียว 129

ภาพที่ 5.8 แผนภาพสรุปเส้นทางการเข้าใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่มากับครอบครัว 130

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 5.9 ภาพข้อจำกัดการใช้งานสำหรับผู้สูงอายุ พิจารณาตามหลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 กรณีศึกษา พาต้า ปิ่นเกล้า 138

ภาพที่ 5.10 ภาพการปรับปรุงพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้สำหรับผู้สูงอายุลง ตามหลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 กรณีศึกษา เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ 139

ภาพที่ 5.11 ภาพการปรับปรุงพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้สำหรับผู้สูงอายุลง ตามหลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 กรณีศึกษา เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ 140

ภาพที่ 5.12-5.13 ระยะความยาวของผู้ใช้เก้าอี้ล้อที่มีผู้ดูแลและพื้นที่สำหรับเก้าอี้ล้อ 141

ภาพที่ 5.14-5.15 ภาพข้อจำกัดการใช้งานและการปรับปรุงพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้งานของผู้สูงอายุ พิจารณาตามหลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 กรณีศึกษาจัตุรัส จามจุรี 142

ภาพที่ 5.16 ภาพการปรับปรุงพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้สำหรับผู้สูงอายุลง ตามหลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัส พระราม 1 143

ภาพที่ 5.17 ภาพการปรับปรุงพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้สำหรับผู้สูงอายุลง ตามหลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัส พระราม 1 144

ภาพที่ 6.1 สร้างอาคารรองรับผู้พิการและผู้สูงอายุแล้วได้อะไร 152

ภาพที่ 6.2-6.3 ภาพแสดงการจัดเตรียมพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุเชิงรุก ดึงดูดผู้สูงอายุมากขึ้นน่าจะเป็นเรื่องที่น่าสนใจ คล้ายกับพื้นที่ของเด็กบนห้างสรรพสินค้า 153

ภาพที่ 6.4 โมเดลแบบอย่างการจัดการพื้นที่บนห้างสรรพสินค้าในลักษณะของการร่วมทุนของ SCG และเดอะมอลล์ โดยมีผู้สูงอายุเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาพื้นที่ 154

ภาพที่ 6.5-6.6 ภาพแสดงการจัดการพื้นที่โซนที่นั่งรับประทานอาหารและโซนที่นั่งผ่อนคลาย บนชั้น 6 ห้างสรรพสินค้า เดอะ มอลล์ งามวงศ์วาน 155

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 6.7-6.8 ภาพแสดงการจัดกิจกรรมเพื่อรองรับความต้องการเข้าสังคมของผู้สูงอายุจากชีวิตดี 155

ภาพที่ 6.9-6.10 ภาพแสดงพื้นที่ศูนย์อาหารบนชั้น 6 ห้างสรรพสินค้า เดอะ มอลล์ งามวงศ์วาน 156

ภาพที่ 6.11-6.12 ภาพแสดงการจัดการพื้นที่โซนที่ร้านกาแฟอเมซอนและโซนลานกิจกรรมร้านค้า ของชีวิตดี บนชั้น 6 ห้างสรรพสินค้า เดอะ มอลล์ งามวงศ์วาน 156

ภาพที่ 6.13 ภาพแสดงรูปแบบการจัดการพื้นที่บนชั้น 6 ห้างสรรพสินค้า เดอะ มอลล์ งามวงศ์วาน และการจัดโซนนิ่งของโครงการ Chivit-D 157

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเป็นมาและความสำคัญ

รูปแบบครัวเรือนที่เปลี่ยนแปลงไป

ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในยุคเกิดน้อย อายุยืน[1] โดยผลสำรวจระบุว่า ปัจจุบันครอบครัวไทยมีความหลากหลายมากขึ้น และองค์ประกอบของครอบครัวเดี่ยวแบบพ่อ แม่ ลูก ไม่ใช่รูปแบบหลักของสังคมอีกต่อไป ครอบครัวสามรุ่นในครอบครัวเดียว (ปู่ย่า/ตายาย ลูก หลาน) คือรูปแบบครอบครัวซึ่งมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.6 ของทั้งหมด อันดับที่ 2 คือครอบครัวเดี่ยวแบบพ่อ แม่ ลูก คิดเป็นร้อยละ 26.6 อันดับที่ 3 คือ ครอบครัวเดี่ยวแบบคู่สามีและภรรยาที่ไม่มีบุตร คิดเป็นร้อยละ 16.2 อันดับที่ 4 คือ ครอบครัวที่อยู่คนเดียว คิดเป็นร้อยละ 13.9 อันดับที่ 5 คือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 7.1 อันดับที่ 6 คือครัวเรือนข้ามรุ่น คิดเป็นร้อยละ 2.1 และอันดับสุดท้ายคือครัวเรือนที่ไม่ใช่ญาติ คิดเป็นร้อยละ 0.6

ในช่วง 26 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2530-2556) ครอบครัวเดี่ยวเคยเป็นรูปแบบครอบครัวหลัก จากร้อยละ 52.4 ลดลงเหลือร้อยละ 26.6 ในขณะที่ครอบครัวคู่สามีภรรยาที่สมัครใจไม่มีบุตรเพิ่มเพิ่มขึ้น 3 เท่าจากร้อยละ 5.6 เป็นร้อยละ 16.2 ไปในทิศทางเดียวกันกับครัวเรือนที่อาศัยอยู่คนเดียวที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.1 เป็นร้อยละ 13.9 ซึ่งเป็นประเด็นที่สอดคล้องยุคสมัยในปัจจุบัน[2]

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[1] นายภุชพงค์ โนดไธสง ผู้อำนวยการสำนักงานสถิติแห่งชาติ, "เผยผลสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย 2560," (2560). http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/News/2561/N10-07-61.aspx.

[2] อรรถภูมิ อองกุลนะ, "เมื่อครอบครัวไทย..ไม่เหมือนเก่า," กรุงเทพธุรกิจ, 26 พฤษภาคม 2559 2559, bangkokbiznews.com/news/detail/699799.

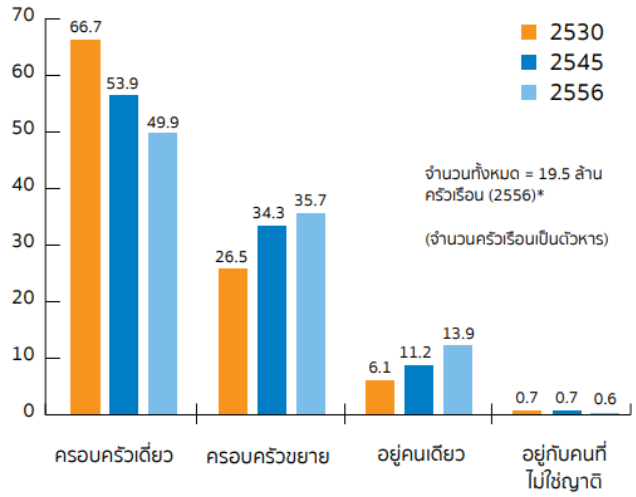

ภาพที่ 1.1 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามจำนวนครัวเรือน พ.ศ. 2530-2556

ที่มา: สสช., การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาสที่ 3 พ.ศ. 2530-2556

รูปแบบของครอบครัวเปลี่ยนไป ครัวเรือนมีแนวโน้มอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นสอดคล้องกับผลสำรวจที่พบว่าผู้สูงอายุมีแนวโน้มในการอยู่ลำพังมากขึ้นเช่นกัน โดยพ.ศ. 2537 มีผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวร้อยละ 3.6 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 6.3 พ.ศ. 2545 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 7.7 พ.ศ. 2554 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 8.6 และ พ.ศ. 2557 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 8.7 ตามลำดับ

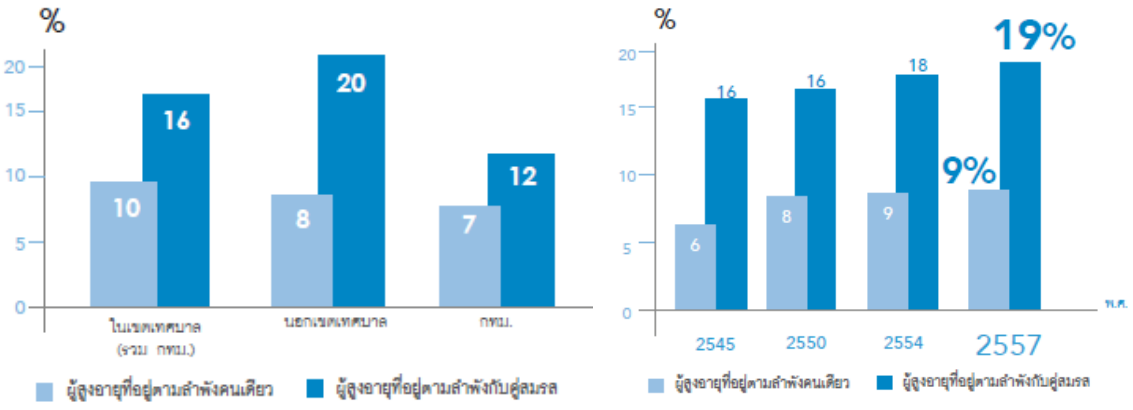

ภาพที่ 1.2-1.3 กราฟแสดงผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวในเขตเทศบาลและกราฟแสดงผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง ปี 2545-2557

ที่มา: การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2545, 2550, 2554 และ 2557, สสช.

ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังมากขึ้น

ผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวหรือตามลำพังกับผู้สูงอายุด้วยกันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เป็นผลมาจากอัตราการเกิดที่ลดลง ทำให้จำนวนครัวเรือนลดลงตามลงไปด้วย ในพ.ศ. 2545 พบว่าผู้สูงอายุทั้ง 2 กลุ่มนี้ มีจำนวนมากถึงร้อยละ 22 ของผู้สูงอายุทั้งหมด ในพ.ศ. 2550 เพิ่มขึ้นเป็นสัดส่วนร้อยละ 24 ในพ.ศ. 2554 เพิ่มขึ้นเป็นสัดส่วนร้อยละ 27 และ ในพ.ศ. 2557 เพิ่มขึ้นเป็นสัดส่วนร้อยละ 28 ตามลำดับ[3] และสัดส่วนผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังเพิ่มขึ้นกว่า 2 เท่าตัวในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา ผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังจึงมักจะเหงาเพราะไม่มีลูกหลาน มีเวลาว่างมาก จึงทำให้ออกมาข้างนอกบ่อยขึ้นทั้งเพื่อนัดเจอเพื่อนหรือออกมาเปลี่ยนบรรยากาศใหม่ๆ รวมถึงผู้สูงอายุกลุ่มนี้ต้องทำอะไรด้วยตนเอง พึ่งพาตนเองมากขึ้น เช่น การออกมาจับจ่ายซื้อของจำเป็นรวมถึงการออกมาทำกิจกรรมต่างๆ นอกบ้าน การพบปะผู้คน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าในตนเองและยืดระยะเวลาความเป็น Active ageing ได้ด้วย

การแผ่ขยายของเมืองและกระแส Urbanization

ความเป็นเมืองแผ่ขยายมากขึ้น เกิดเป็นกระแส Urbanization คนนิยมอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองกันมากขึ้น เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งของประเทศไทยและโลก ที่พบว่า สัดส่วนของประชากรไทยที่อาศัยอยู่ในเมืองมีมากกว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในชนบทเกินกว่าครึ่งหนึ่ง[4] ตั้งแต่ พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา และยังคงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับโลก ที่พบว่ามีสัดส่วนของประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองมากกว่าอาศัยอยู่ในชนบทเกินกว่าครึ่งหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2550 เป็นต้นมาและมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆเช่นกัน และ 1 ใน 3 ของประชากรทั้งหมดคือประชากรสูงวัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[3] มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล., *"รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559"* (2559).

[4] Max Roser Hannah Ritchie, "Urbanization across the world today," (OurWorldInData, February 19, 2020 2018). https://ourworldindata.org/urbanization.

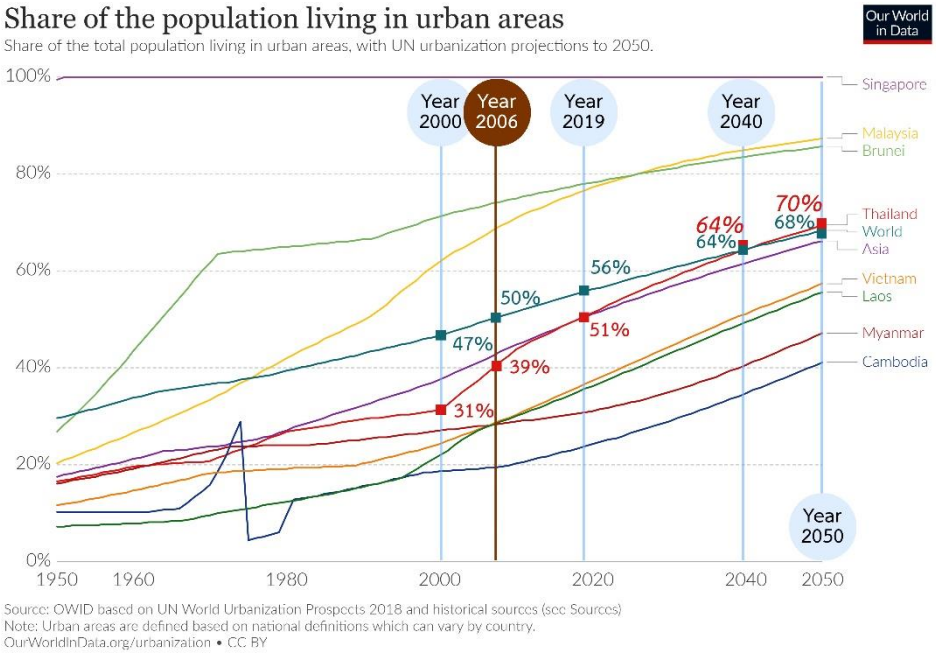

ภาพที่ 1.4 สถานการณ์ประชากรโลกที่อาศัยอยู่ในเมืองตั้งแต่ ค.ศ. 1950-2050

ที่มา: Urbanization. (2018) เข้าถึงได้จาก https://ourworldindata.org เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2562

ปัจจัยที่ดึงดูดให้คนอพยพเข้ามาอยู่ในเมือง เกิดขึ้นจากหลายปัจจัย โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานที่เกิดจากการลงทุนของภาครัฐที่ทำให้เมืองเกิดการแผ่ขยาย เพื่อรองรับและกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเส้นทางการคมนาคมที่ส่งผลให้เมืองเกิดการขยายตัว เกิดเป็นความสะดวกสบายต่อการใช้รถสาธารณะไปยังที่หมายได้โดยไม่มีข้อจำกัด ความเป็นเมืองเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เป็นโอกาสในการสร้างพื้นที่และวัฒนธรรมใหม่ๆ ห้างสรรพสินค้าจึงเกิดการขยายตัวควบคู่ไปกับการเติบโตของเมืองในปัจจุบัน ทำให้วิถีชีวิต การค้าขาย การให้บริการในเมืองก็เปลี่ยนตาม สินค้าและบริการต่างๆถูกย้ายไปอยู่ในห้างสรรพสินค้ามากขึ้น ส่งผลให้ปัจจุบันห้างสรรพสินค้ามีพื้นที่มากกว่า 7 ล้านตารางเมตร มากกว่าพื้นที่สวนสาธารณะทั้งหมดของกรุงเทพมหานคร รวมถึงการให้บริการที่ตอบโจทย์แบบ One Stop Service ทั้งภาคการบริการ และการจำหน่ายสินค้าอุปโภค บริโภค ทำให้การมาแค่ห้างสรรพสินค้าที่เดียวก็สามารถครอบคลุมการใช้งานทุกด้านแล้วไม่จำเป็นต้องไปที่อื่นๆ[5] ทำให้ห้างสรรพสินค้ากลายมาเป็นจุดรวมตัวกันของกลุ่มผู้สูงอายุนอกเหนือจากบ้านไปโดยปริยาย

จากสถานการณ์โดยรวมข้างต้นทั้งในเรื่องของสังคมสูงวัย ปรากฏการณ์การเติบโตของสังคมเมือง อัตราการอยู่ลำพังของผู้สูงอายุที่มีมากขึ้น และวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในเมืองที่เปลี่ยนไปตามการเติบโตของเมือง ทำให้ผู้สูงอายุในเมืองนิยมมาใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้ามากขึ้น ด้วยปัจจัยสนับสนุนหลายๆด้านที่ทำให้บทบาทของ

[5] รศ.ดร.จิตติศักดิ์ ธรรมาภรณ์พิลาศ ผู้ช่วยอธิการบดี งานด้านการจัดการทรัพย์สิน และอาจารย์จากภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, "ทำไมเมืองไทยถึงมี ‘ห้าง’ เยอะ," (19 พฤจิกายน 2561, 2561). chula.ac.th/cuinside/14539/

ห้างสรรพสินค้ามีความสำคัญต่อกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งในเรื่องของทำเลที่ตั้งที่สะดวกสบายต่อการเข้าถึง ความหลากหลายของสินค้า และยังสามารถเป็นสถานที่ที่ให้ความบันเทิง พักผ่อนหย่อนใจ หรือเป็นที่ที่มาครบจบในทุกเรื่อง ซึ่งการมาของสังคมสูงวัยในเมืองและบทบาทของห้างสรรพสินค้า จึงเป็นประเด็นที่ผู้ประกอบการของร้านค้าปลีกหรือห้างสรรพสินค้าควรเอามาพิจารณา เพราะร้านค้าปลีกหรือห้างสรรพสินค้ามีส่วนช่วยผลักดันการเจริญเติบโตของเมือง ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและการลงทุน รวมถึงเพื่อดึงดูดลูกค้ากลุ่มนี้ในอนาคต ที่ 1 ใน 4 ของมูลค่าตลาดค้าปลีกจะกลายมาเป็นลูกค้ากลุ่มผู้สูงอายุ[6]

ผู้ประกอบการบางรายได้ตระหนักถึงการก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย จะเห็นได้จากการปรับพื้นที่ทางกายภายของห้างสรรพสินค้าบางส่วนให้รองรับการใช้งานสำหรับทุกคน (Universal Design) เช่น การปรับทางเข้าด้านหน้าให้เป็นทางลาด แต่ยังอาจมองข้ามพฤติกรรมและความต้องการการใช้พื้นที่ที่แท้จริงของกลุ่มคนเหล่านี้[7] ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจพฤติกรรมและการเข้ามาใช้พื้นที่ของผู้สูงวัยในเมืองของกลุ่มคนเหล่านี้ผ่านการสอบถามและสังเกตการใช้พื้นที่ของผู้สูงายุ ดังนั้นประเด็นเรื่องพฤติกรรมของผู้สูงอายุในเมืองกับการมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า จึงเป็นประเด็นที่น่านำไปศึกษาและต่อยอด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[6] ปราณิดา ศยามานนท์, "สังคมผู้สูงอายุ... โจทย์ใหญ่ที่ธุรกิจค้าปลีกต้องเตรียมรับมือ," EIC, กรุงเทพธุรกิจ 2015, https://www.scbeic.com/th/detail/product/1397

1.2 คำถามในงานวิจัย

1. พฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร กรณีศึกษา: พาต้า ปิ่นเกล้า, เอ็มบีเค เซ็นเตอร์, จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1

2. พื้นที่เพื่อผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้าที่เหมาะสม ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร กรณีศึกษา: พาต้า ปิ่นเกล้า, เอ็มบีเค เซ็นเตอร์, จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1

3. การจัดการพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร จะเป็นอย่างไร กรณีศึกษา: พาต้า ปิ่นเกล้า, เอ็มบีเค เซ็นเตอร์, จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพของผู้สูงอายุ ที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา: พาต้า ปิ่นเกล้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1

2. เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา: พาต้า ปิ่นเกล้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1

3. เพื่อวิเคราะห์การจัดการพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุที่เหมาะสมในห้างสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา: พาต้า ปิ่นเกล้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1

4. เสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในเขต กรุงเทพมหานคร

1.4 ขอบเขตงานวิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การสำรวจและเก็บข้อมูลวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาหรือบรรยาย (Descriptive research) เพื่อบรรยายพฤติกรรมของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานครตามวัตถุประสงค์ เพื่อนำมาวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่และนำมาเป็นข้อมูลหรือแนวทางในการจัดการพื้นที่ในห้างสรรพสินค้าสำหรับผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครในอนาคตต่อไป โดยมีแนวทางในการกำหนดของเขตการศึกษาได้ ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

1. เป็นห้างสรรพสินค้าที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีการรวมตัวของกลุ่มผู้สูงอายุและมาใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าเป็นจำนวนมาก
2. สามารถเข้าถึงประชากรและข้อมูลได้และได้รับอนุญาตให้เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลจากเจ้าของสถานที่ เมื่อผ่านเกณฑ์คัดเลือกข้างต้น สามารถสรุปกรณีศึกษา ได้ดังนี้

ตารางที่ 1.1 ตารางแสดงสรุปกรณีศึกษา

กรณีศึกษา	ที่ตั้ง
1. พาต้า ปิ่นเกล้า	เขตบางพลัด
2. เอ็มบีเค เซ็นเตอร์	เขตปทุมวัน
3. จัตุรัสจามจุรี	เขตปทุมวัน
4. เทสโก้ โลตัสพระราม 1	เขตปทุมวัน

1. กรณีศึกษา พาต้า ปิ่นเกล้า เป็นห้างสรรพสินค้าที่มีผู้สูงอายุมาใช้งานพื้นที่เดิมอยู่แล้วเป็นปกติและมีจำนวนไม่น้อย[8]
2. กรณีศึกษา เอ็มบีเค เซ็นเตอร์, จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัสพระราม 1

โดย พื้นที่ที่ศึกษาจะจำกัดขอบเขตเฉพาะพื้นที่ที่มีผู้สูงอายุมาใช้งานพื้นที่เท่านั้น เช่น เส้นทางการเข้าถึงอาคาร พื้นที่ภายในอาคาร กิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น ทางเข้า บันได ห้องน้ำ ที่จอดรถ ที่นั่งตามชั้น ที่นั่งบริเวณศูนย์อาหารและพฤติกรรมการใช้พื้นที่อื่นๆ ของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปค้นหาประเด็นคำถามของงานวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าทั้งหมด 4 กรณีศึกษา ได้แก่ พาต้า ปิ่นเกล้า, เอ็มบีเค เซ็นเตอร์, จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1
2. ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในด้านการจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า (ผู้ประกอบการ) กรณีศึกษาละ 1 ท่าน ทั้งหมด 4 ท่าน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

วิธีการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์และรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น
   1.1. กำหนดกรอบแนวคิดและวัตถประสงค์
   1.2. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากการศึกษาข้อมูลจากบทความ เอกสาร ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้สูงอายุในเมือง ความต้องการของผู้สูงอายุ ลักษณะทางกายภาพของห้างสรรพสินค้า รูปแบบอย่างในการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุ
2. ขั้นตอนการจัดทำเครื่องมือในการวิจัย

[8] ขวัญชาย ดำรงค์ขวัญ และ ธนดิษ ศรียานงค์, ""โลกของคนสูงวัย | มิตรภาพจากเรื่องเล่าของมิตรสหายในกลุ่มนั่งสนทนา ณ ฟู้ดคอร์ตห้างพาต้า."," (26 มกราคม 2562: adaybulletin, 2562). https://adaybulletin.com/life-feature-aging-society-03-pata/35707.

2.1. จัดทำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม กับกลุ่มผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าทั้ง 4 กรณีศึกษา

2.2. จัดทำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) กับผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในด้านการจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า (ผู้ประกอบการ) กรณีศึกษาละ 1 ท่าน ทั้งหมด 4 ท่าน

2.3. จัดทำแบบสำรวจรายการ โดยใช้หลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 เป็นเกณฑ์หลักในการจัดการพื้นที่ทางด้านกายภาพของห้างสรรพสินค้า ข้อจำกัดด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุ

3. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

3.1. เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) กับกลุ่มผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าทั้ง 4 กรณีศึกษา โดยมีโครงสร้างของคำถาม ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป, ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านพฤติกรรมการใช้พื้นที่, ส่วนที่ 3 ความต้องด้านการใช้พื้นที่ และส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะที่ใช้รูปแบบเป็นลักษณะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

3.2. เก็บข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อสังเกตติดตามพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุ เพื่อนำมาวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ รวมถึงมีการถ่ายภาพเพื่อให้เห็นถึงสภาพการใช้พื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้าได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3.3. เก็บข้อมูลจากการใช้แบบสำรวจรายการเป็นเกณฑ์การพิจารณาหลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 เป็นเกณฑ์หลักในการจัดการพื้นที่ทางด้านกายภาพของห้างสรรพสินค้า ข้อจำกัดด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุ

3.4. เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) สำหรับผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในด้านการจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า (ผู้ประกอบการ) เพื่อให้ทราบถึงนโยบาย แนวคิดและข้อจำกัดในการจัดการพื้นที่ในด้านผู้ประกอบการ

4. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

5. ขั้นตอนการสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1) งานวิจัยเล่มนี้ จะสะท้อนให้เห็นว่า พื้นที่เพื่อผู้สูงอายุที่เหมาะสมในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร ควรเป็นอย่างไร

2) ภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ สามารถใช้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานนี้เป็นแนวทางในการจัดเตรียมนโยบาย มาตรการ รวมถึงพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร ให้มี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สภาพแวดล้อมตรงกับความต้องการและความเหมาะสมของกลุ่มผู้สูงอายุที่ออกมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า

3) ผู้ประกอบการและภาคเอกชน สามารถใช้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานหรือเป็นข้อพิจารณา ในการกำหนดพื้นที่สำหรับการพัฒนาพื้นที่รวมถึงกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร
4) สำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการศึกษาไปพัฒนาพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุและกิจกรรมที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานครเพื่อรองรับกลุ่มผู้สูงอายุทั้งในพื้นที่ปัจจุบันและในอนาคตได้

1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้สูงอายุ[9] หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

2. ร้านค้าปลีก[10] หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าหรือบริการกับผู้บริโภคโดยตรงเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคคนสุดท้าย สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก[11] คือ ประเภทห้างสรรพสินค้า (Department Store) ที่เจ้าของอาคารจำหน่ายสินค้าเองแบ่งเป็นแผนก มีชั้นวางสินค้าเรียงรายเป็นอาคารค้าปลีกประเภทแรกที่เข้ามาในไทย คนไทยจึงติดเรียกว่า"ห้าง"จนถึงทุกวันนี้ และ ประเภทศูนย์การค้า (Shopping mall/Plaza) เป็นรูปแบบที่เจ้าของอาคารให้คนอื่นมาเช่าที่ขายของเป็นพื้นที่ที่มีหลายร้านอยู่ติดกัน แต่ละร้านมีคนขายต่างหาก โดยห้างสรรพสินค้า (Department Store) ก็สามารถแบ่งธุรกิจค้าปลีกได้อีกหลายประเภท เช่น ดิสเคาน์สโตร์ (Hypermarket/ Cash and Carry), ซูเปอร์มาร์เก็ต (Supermarket), ร้านสะดวกซื้อ (Convenience Stores) และร้านค้าปลีกขายสินค้าเฉพาะอย่าง (Specialty Store)

3. Third place[12] หมายถึง พื้นที่ทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ อยู่ท่ามกลางพื้นที่ที่ไม่แออัด เป็นที่ที่เหมาะแก่การเกษียณอายุ อยู่รวมกันแบบเป็นกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม มีกิจกรรมระหว่างเพื่อนบ้าน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเป็นกุญแจที่จะนำไปสู่การมีสุขภาพและสุขภาวะที่ดีได้ในวัยสูงอายุ Third place เป็นสถานที่ที่ผู้คนสามารถมารวมตัวกัน ไม่ใช่บ้าน ไม่ใช่ที่ทำงาน สามารถปล่อยวางจากสิ่งต่างๆ เพื่อใช้เวลาพูดคุย สังสรรค์เพลิดเพลินไปกับเพื่อนได้ เช่น คาเฟ่ โบสถ์ คลับ สวนสาธารณะ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[9] กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, "พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546," (2546).

[10] ลงทุนแมน, "สรุปธุรกิจค้าปลีกทั้งหมด," (20 ธันวาคม 2562 2018). https://www.longtunman.com/10718

[11] MallBee ชีวิตติดห้าง, "ห้างมี 2 ประเภทใหญ่ๆ และแบ่งย่อยลงไปอีกหลายรูปแบบ," (MallBee ชีวิตติดห้าง 20 มกราคม 2563 2018). https://www.facebook.com/mallbangkok/photos/a.659256124216525/1313377778804353/?type=3&theater.

[12] Goff Gordon, *Houses for Aging Socially: Developing Third Place Ecologies* (2017).

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

กรณีศึกษาทั้ง 4 กรณีศึกษา อยู่ในประเภทของร้านค้าปลีก ซึ่งประกอบไปด้วยทั้งประเภทห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้า กล่าวคือ พาต้า ปิ่นเกล้า และ เทสโก้ โลตัส พระราม 1 เป็นร้านค้าปลีกประเภท ห้างสรรพสินค้า ส่วนเอ็มบีเค เซ็นเตอร์ และจัตุรัสจามจุรี เป็นร้านค้าปลีประเภท ศูนย์การค้า โดยการศึกษาในครั้งนี้จะกล่าวรวมเป็นคำเรียกแทนว่าห้างสรรพสินค้าเท่านั้นเพื่อให้ง่ายต่อการอ่าน

1.8 แผนการดำเนินงานวิจัย

ตารางที่ 1.2 แสดงแผนการดำเนินงานวิจัย

แผนดำเนินการวิจัย													
ลำดับ	เรื่อง	พ.ศ.2562						พ.ศ.2563					
		ก.ค. 62	ส.ค. 62	ก.ย. 62	ต.ค. 62	พ.ย. 62	ธ.ค. 62	ม.ค. 63	ก.พ. 63	มี.ค. 63	เม.ย. 63	พ.ค. 63	มิ.ย. 63
1	กำหนดขอบเขตการศึกษา												
2	รวบรวมแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง												
3	ระเบียบวิธีวิจัย												
4	ลงพื้นที่เก็บข้อมูล Pre-test												
5	นำเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์												
6	สอบหัวข้อวิทยานิพนธ์												
7	ลงพื้นที่สัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลสรุปผล												
8	จัดทำบทความทางวิชาการ												
9	ส่งบทความทางวิชาการ												
10	ส่งเล่มวิทยานิพนธ์ (ครั้งที่ 1)												
11	ส่งเล่มวิทยานิพนธ์ (ครั้งที่ 2)												
12	สอบวิทยานิพนธ์												
13	ส่งเล่มวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์												

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องพฤติกรรมด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า ในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสนับสนุนการสร้างกรอบงานวิจัย ซึ่งใช้ในการออกแบบงานวิจัย พร้อมได้รวบรวมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัยที่ตั้งไว้ ในหัวข้อดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 ตารางแสดงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัย

วัตถุประสงค์	แนวคิดทฤษฎี
1. ศึกษาข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพของผู้สูงอายุ ที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร	แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ - ทฤษฎีการแบ่งประเภทของผู้สูงอายุ - Active Ageing หรือ ภาวะพฤฒพลัง - แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ
2. วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร	แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้สูงอายุ - ทฤษฎีและแนวคิดการใช้ชีวิตหลังเกษียณ - ทฤษฎี Third Place - ทฤษฎี Social Engagement - ทฤษฎีกิจกรรมและนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ
3. วิเคราะห์การจัดการด้านพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุที่เหมาะสมในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร	- กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 - กฎกระทรวงกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคารสถานที่ หรือบริการสาธารณะอื่น เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ. 2555 - แผนและนโยบายของกรุงเทพมหานครที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ - พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 299) พ.ศ. 2553 - คำสั่งกรมสรรพากร ที่ ป. 156/2561 - ทฤษฎีห่วงโซ่ทางเดิน (Travel Chain Analysis) - ทฤษฎีการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 2.2 ตารางแสดงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัย

วัตถุประสงค์	แนวคิดทฤษฎี
4. เสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าที่เหมาะสม ในเขตกรุงเทพมหานคร	- แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 - สวัสดิการด้านสังคมผู้สูงอายุ - แนวคิดถนนเพื่อชีวิต (Street for life) - แนวคิดเมืองน่าอยู่สูงวัย (Ageing Friendly Cities) - โมเดลตัวอย่างการจัดการพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า

2.1 วัตถุประสงค์ที่ 1

เพื่อศึกษาข้อมูลด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพของผู้สูงอายุ ที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าในเขต กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา: พาต้า ปิ่นเกล้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ จัตุรัสจามจุรีส และเทสโก้ โลตัส พระราม 1 โดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

2.1.1 ทฤษฎีการแบ่งประเภทของผู้สูงอายุ ซึ่งมีการศึกษาทฤษฎีทั้งหมด 2 ทฤษฎี ประกอบไปด้วย

1) **ใช้ช่วงอายุของผู้สูงอายุ[13] ความแก่[14] และสุขภาพเป็นตัวแบ่ง** เพื่อประเมินความสามารถในการดูแลตนเอง ความสามารถในการใช้ชีวิต เข้าร่วมกิจกรรมได้มากน้อยเพียงใด
2) **ทฤษฎี Active ageing โดยใช้ดัชนีพฤฒพลังเป็นตัววัด (Active Ageing Index: AAI)** เพื่อเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดสภาวะความ Active และ healthy ageing ซึ่งมีองค์ประกอบหลักคือ ไม่ได้อยู่ในสภาวะพึ่งพิง มีงานทำ และมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

2.1.2 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ ประกอบไปด้วย

1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย
2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์และจิตใจ
3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

---

[13] มานพ พงศทัต, *Grey Society :* แนวคิด ทฤษฎี (ตอนที่ *1)* กลยุทธ์อสังหาริมทรัพย์ เล่ม *15* ยุคเศรษฐกิรแปรปรวน *2552-2553.* (โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553).

[14] ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม *2*, vol. 3 (ภาควิชาจิตวิทยา, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์., 2540).

2.1.1 ทฤษฎีการแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุในประเทศไทย

1. ใช้ช่วงอายุของผู้สูงอายุ ความแก่ และสุขภาพเป็นตัวแบ่ง

1.1 ใช้ช่วงอายุของผู้สูงอายุเป็นตัวแบ่ง ตามทฤษฎีนี้จะแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุออกเป็น 4 กลุ่ม คือ Early retirement, active retirement, passive retirement และ intensive retirement โดยแบ่งตามช่วงอายุ[15]ได้ดังนี้

1) กลุ่มวัยก่อนเกษียณ หรือ Early Retirement คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 55-60 ปี มีการใช้ชีวิตเหมือนคนปกติที่ยังแข็งแรง สามารถช่วยเหลือดูแลตนเองได้ มีเวลาว่าง ทำกิจกรรมได้มากขึ้น สามารถทำกิจกรรมทั่วๆ ไปได้เหมือนคนหนุ่มสาว อาจมีการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้สูงอายุในลำดับต่อไป
2) กลุ่มเกษียณอายุ หรือ Active Retirement คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 61-70 ปี คล้ายกลุ่ม Early Retirement ยังคงแข็งแรง ร่วมกิจกรรมต่างๆได้เต็มที่ มีกิจกรรม สามารถช่วยเหลือตนเองได้
3) กลุ่มต้องการความช่วยเหลือ หรือ Passive Retirement คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 71-85 ปี เป็นกลุ่มที่ต้องการเครื่องมือช่วยทั้งเวลาที่อยู่ในบ้านและนอกบ้านมากขึ้นรวมถึงต้องการคนในการช่วยเหลือดูแล เช่น รถเข็น ไม้เท้า คนพยุง
4) กลุ่มวัยสุดท้ายของชีวิต หรือ Intensive Retirement คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 86 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มที่ส่วนใหญ่จะช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ต้องอยู่ในโรงพยาบาลหรือใกล้มือแพทย์จนถึงวาระสุดท้าย ซึ่งเรียกกลุ่มนี้อีกชื่อหนึ่งว่า กลุ่ม Hospice

1.2 ใช้ความแก่เป็นตัวแบ่ง โดยนักชราวิทยา[16] แบ่งช่วงแก่ตามอายุ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ช่วงคือ

1) ช่วงไม่ค่อยแก่ (The young-old) ช่วงอายุประมาณ 60-69 ปีเป็นช่วงที่ต้องเจอกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่เป็นภาวะวิกฤตหลายด้าน เช่น การเกษียณอายุ การจากไปของมิตรสนิท คู่ครอง โดยทั่วไปยังเป็นคนที่แข็งแรงแต่อาจต้องพึ่งพิงผู้อื่นบ้าง สำหรับบุคคลที่มีการศึกษา รู้จักปรับตัวยังเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม ทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัว
2) ช่วงแก่ปานกลาง (The middle-aged old) ช่วงอายุประมาณ 70-79 ปี เป็นช่วงที่เริ่มมีอาการเจ็บป่วย ร่วมกิจกรรมทางสังคมได้น้อยลง
3) ช่วงแก่จริง (The old-old) ช่วงอายุประมาณ 80-89 ปี ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากกว่าวัยที่ผ่านมา ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมยากขึ้นเพราะข้อจำกัดของร่างกาย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

[15] มานพ พงศทัต, (2553)

[16] ศรีเรือน แก้วกังวาล: 2540

4) ช่วงแก่จริงๆ (The very old-old) ช่วงอายุประมาณ 90-99 ปี เป็นระยะที่มักมีปัญหาทางสุขภาพ ซึ่งผู้ที่มีอายุยืนถึงขั้นนี้มีอยู่น้อยมาก ผู้สูงอายุในวัยนี้ ควรทำกิจกรรมอะไรที่ตนเองมีความสนใจ ไม่ต้องแข่งขัน และต้องการทำ

1.3 ใช้สุขภาพเป็นตัวแบ่ง ประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม ดังนี้

1) ผู้สูงอายุกลุ่มที่ช่วยตนเองได้ดี (Well Elder) หรือกลุ่มติดสังคม เป็นกลุ่มที่มีสุขภาพดีและสามารถช่วยเหลือตนเองได้ดีดำเนินชีวิตในสังคมได้โดยอิสระ และมักเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม สามารถทำกิจวัตรพื้นฐานประจำวัน (Activity of Daily Living: ADL)
2) ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน (Home Bound Elder) เป็นผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้หรือต้องการความช่วยเหลือบางส่วนเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมกับสังคมน้อยหรือไม่ชอบออกสังคม
3) ผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง (Bed Bound Elder) เป็นผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันได้ต้องการการดูแลระยะยาวด้านการแพทย์เวชปฏิบัติฟื้นฟูรักษาพยาบาล และสวัสดิการสังคม จำเป็นต้องพึ่งพาครอบครัว ผู้อื่น สังคม

2. ทฤษฎี Active ageing และดัชนีพฤฒพลัง (Active Ageing Index: AAI)

2.1 ทฤษฎี Active Ageing

คำนิยามของ Active Ageing[17] โดยองค์การอนามัยโลก หรือ WHO ได้ให้คำนิยามไว้ว่า เป็นกระบวนการสร้างโอกาสที่เหมาะสมด้านคุณภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงด้านต่างในสังคม เพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตและอยู่ดีมีสุขเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งจากนิยามดังกล่าวประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ 1) สุขภาพ 2) การมีส่วนร่วม 3) ความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่ยังคงมีความกระปรี้กระเปร่า (Active Ageing) ต้องมีคุณลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ 1. มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคและทุพพลภาพในระดับต่ำ 2. ร่างกายมีความฟิต 3. มีความจำดี 4. มีอารมณ์แจ่มใส สามารถจัดการความเครียดได้ 5. มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อความกระปรี้กระเปร่าในผู้สูงอายุประกอบไปด้วย ปัจจัยด้านพฤติกรรม สุขภาพของผู้สูงอายุ ระบบบริการสุขภาพและสังคมและปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[17] World Health Organization., *Active Ageing: A Policy Framework* (Geneva: World Health Organization, 2002).

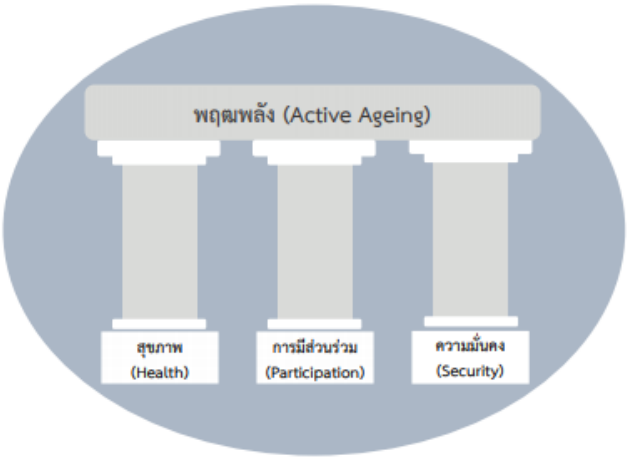

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการมีพฤฒพลังของผู้สูงอายุ (องค์การอนามัยโลก, 2002)

คำนิยามของ Active Ageing[18] หรือ การสูงวัยอย่างมีพลัง โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นแนวคิดที่แสดงกระบวนการที่เราจะสร้างโอกาสให้กับตนเองหรือประชากรทุกเพศทุกวัยที่จะเจริญเติบโตเจริญวัยขึ้นอย่างมีสุขภาพดี มีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจและสังคม มีความมั่นคงในชีวิต เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคล หรือของกลุ่มประชากรให้สูงขึ้นตั้งแต่เกิดจนตาย

2.2 ดัชนีการวัดความเป็น Active Ageing

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

องค์การสหประชาชาติภาคพื้นยุโรป (United Nations Economic Commission for Europe: UNECE) ได้พัฒนาเครื่องมือติดตามสถานการณ์ผู้สูงอายุในยุโรป หรือเรียกว่า Active Ageing Index (AAI)[19] โดยมี 4 มิติหลักเป็นตัววัด ได้แก่ 1) การจ้างงาน 2) การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมต่างๆ 3) การมีอิสระพึ่งพาตนเองได้และมีความมั่นคงในการอยู่อาศัย และมีอีก 1 มิติเสริมคือ 4) ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้สูงอายุเป็น Active Ageing โดยแต่ละด้านจะมีตัวชี้วัดรวม 22 ตัวชี้วัด

---

[18] มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, *"รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561"* (2561).

[19] United Nations Economic Commission for Europe., *Active Ageing Index 2014: Analytical Report* (Geneva: UNECE, 2015).

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดดัชนีพฤฒพลังของกรรมาธิการด้านเศรษฐกิจเพื่อยุโรปขององค์การสหประชาชาติ

ประเทศไทยก็ได้พัฒนาดัชนี Active Ageing เอาไว้เช่นกัน ภายใต้ชื่อ ดัชนีพฤฒพลัง ประกอบไปด้วยดัชนีย่อยทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) สุขภาพ 2) การมีส่วนร่วม 3) ด้านความมั่นคง 4) ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีภาวะพฤฒพลัง โดยแต่ละด้านจะมีตัวชี้วัดรวม 16 ตัวชี้วัด

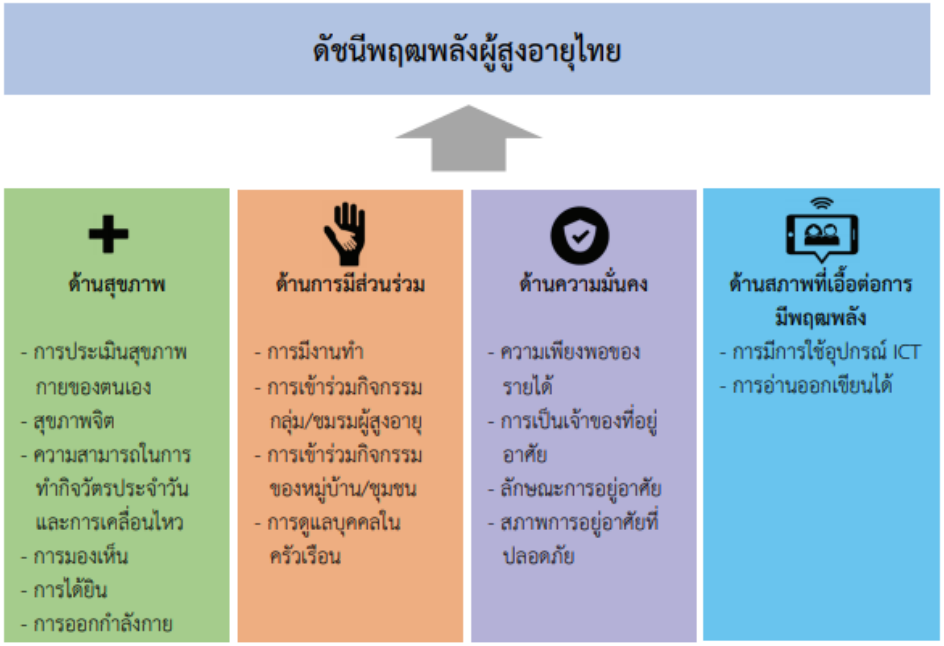

ภาพที่ 2.3 ดัชนีพฤฒพลังของผู้สูงอายุไทย

ทั้งนี้ ดัชนี AAI ตามกรอบ UNECE จะประกอบด้วยตัวชี้วัดรวมทั้งหมด 22 ตัวชี้วัด มีคะแนนเต็มเท่ากับ 100 นั่นหมายถึง ผู้สูงอายุมีพฤฒพลังมากยังเป็นประโยชน์ต่อครอบครัว สังคมและเศรษฐกิจ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งค่าดัชนี AAI ของผู้สูงอายุไทยมีค่าเท่ากับ 37.44 สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสหภาพยุโรปที่มีคะแนนอยู่ที่ 33.9 โดย องค์ประกอบที่มีคะแนนสูงที่สุดคือ การมีงานทำ คิดเป็น 56.38 คะแนน คะแนนการมีส่วนร่วมทางสังคม 10.15 คะแนน ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ[20]

สำหรับดัชนี Active Ageing ของไทย หรือดัชนีพฤฒพลังได้จัดทำขึ้นใน พ.ศ. 2557 ซึ่งค่าดัชนีพฤฒพลังและดัชนี องค์ประกอบแต่ละด้านที่ได้จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 หากค่าดัชนีที่ได้มีค่าเข้าใกล้ 1 หมายถึง ผู้สูงอายุมีความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ แต่หากมีค่าเข้าใกล้ 0 จะมีความหมายมีความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งจากผลจากการสำรวจพบว่า ดัชนีพฤฒพลังผู้สูงอายุไทยมีคุณภาพในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง (0.685) เมื่อพิจารณาดัชนีย่อยในแต่ละองค์ประกอบจะพบว่า ดัชนีด้านสุขภาพมีค่าดัชนีสูงที่สุด (0.797) รองลงมาคือ ดัชนีด้านความมั่นคง (0.751) ดัชนีด้านสภาพที่เอื้อต่อการมีภาวะพฤฒพลัง (0.691) และดัชนีด้านการมีส่วนร่วมต่ำที่สุด (0.502)

และเมื่อเปรียบเทียบค่าดัชนีระหว่างเพศ พบว่า ผู้สูงอายุชายมีระดับพฤฒพลังสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง (0.717 และ 0.659 ตามลำดับ) ทั้งนี้ดัชนีองค์ประกอบที่มีค่าความแตกต่างระหว่างเพศ (Gender Gap) มากที่สุดคือดัชนีด้านสภาพที่เอื้อต่อการมีภาวะพฤฒพลัง (0.742 สำหรับชายและ 0.649 สำหรับหญิง) และดัชนีด้านสุขภาพมีความแตกต่างระหว่างเพศน้อยที่สุดคือ 0.815 สำหรับชายและ 0.783 สำหรับหญิงและผู้สูงอายุชายมีระดับพฤฒพลังสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง ส่วนในระดับพื้นที่ พบว่า ภาคเหนือมีระดับคุณภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง กรุงเทพมหานคร และภาคใต้ ตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

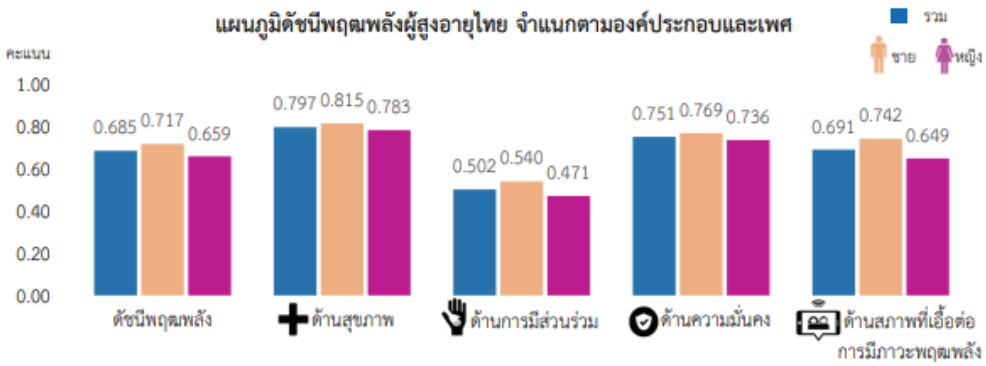

ภาพที่ 2.4 แผนภูมิดัชนีพฤฒพลังผู้สูงอายุไทย จำแนกตามองค์ประกอบและเพศ

[20] ผศ.ดร.นิรมล อริยอาภากมล, "ดัชนีพฤฒพลังของผู้สูงอายุไทย," บางกอกโพสต์, 16 เมษายน 2561 2561.

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาดัชนีพฤฒพลังของผู้สูงอายุเฉพาะกรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามองค์ประกอบสามารถสรุปได้ดังนี้[21]

1. ดัชนีพฤฒพลังผู้สูงอายุไทย-ด้านสุขภาพ (Health Index) พบว่า ผู้สูงอายุไทยมีดัชนีด้านสุขภาพเท่ากับ 0.797 และกรุงเทพมหานคร มีดัชนีพฤฒพลังด้านสุขภาพสูงที่สุด (0.816)

2. ดัชนีพฤฒพลังผู้สูงอายุไทย-ด้านการมีส่วนร่วม (Participation Index) พบว่า ผู้สูงอายุไทยมีดัชนีด้านการมีส่วนร่วมเท่ากับ 0.502 และกรุงเทพมหานครมีดัชนีด้านนี้ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ (0.305)

3. ดัชนีพฤฒพลังผู้สูงอายุไทย-ด้านความมั่นคง (Security Index) พบว่า ผู้สูงอายุไทยมีดัชนีด้านความมั่นคงเท่ากับ 0.751 และกรุงเทพมหานคร มีดัชนีพฤฒพลังด้านความมั่นคงสูงที่สุด (0.790)

4. ดัชนีพฤฒพลังผู้สูงอายุไทย-ด้านสภาพที่เอื้อต่อการมีภาวะพฤฒพลัง (Enabling Environment Index) พบว่า ผู้สูงอายุไทยมีดัชนีด้านนสภาพที่เอื้อต่อการมีภาวะพฤฒพลังในภาพรวม พบว่า ผู้สูงอายุไทยมีดัชนีด้านสภาพที่เอื้อต่อการมีภาวะพฤฒพลังเท่ากับ 0.691 และกรุงเทพมหานครมีค่าดัชนีพฤฒพลังด้านสภาพที่เอื้อต่อการมีภาวะพฤฒพลังสูงที่สุด (0.798)

โดยสรุปดัชนีทั้งหมด 4 ดัชนี พบว่ากรุงเทพมหานครมีดัชนีค่าพฤฒพลัง ด้านสุขภาพ ด้านความมั่นคง และด้านสภาพที่เอื้อต่อการมีภาวะพฤฒพลัง สูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่งและมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆทั่วประเทศ แต่เมื่อพิจารณาดัชนีค่าพฤฒพลัง ด้านการมีส่วนร่วมกลับพบว่า กรุงเทพมหานครมีค่าดัชนีด้านนี้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย และต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ

2.3 ทฤษฎีการสูงอายุอย่างมีคุณภาพตามแนวคิดของ Active ageing[22]

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สามารถสรุปได้ว่า การเป็นผู้สูงอายุที่มีภาวะพฤฒพลังได้นั้นจะต้องมีลักษณะดังนี้ คือ เป็นผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในสังคม เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมภายในบ้านหรือกิจกรรมนอกบ้าน รวมถึงยังต้องมีงานทำไม่ว่าจะเป็นงานที่ได้รับค่าตอบแทนหรืออาสาสมัครก็ตาม โดยทฤษฎีนี้ มีกรอบแนวคิดของการมีภาวะพฤฒพลัง ที่ประกอบไปด้วยทั้งหมด 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1) ยังมีงานทำ หมายถึง ผู้สูงอายุยังคงทำงานอยู่ ไม่ว่าจะเป็นงานที่ได้รับเงินเป็นค่าตอบแทนหรืองานอาสาสมัครที่ไม่ได้รับค่าตอบแทน

---

[21] สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, *“ดัชนีพฤฒพลังผู้สูงอายุไทย (Active Ageing Index of Thai Elderly)”* (2560).

[22] Kwok Yan Chi Jackie, "Projecting sustainable living environment for an ageing society: The case of Hong Kong," no. Procedia Environmental Sciences 17 (2013), https://doi.org/0.1016/j.proenv.2013.02.084.

2) มีปฏิสัมพันธ์ เข้าสังคม (Social network) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นๆ มีเครือข่ายทางสังคม มีเพื่อน
3) มีสุขภาพที่ดี หมายถึง ผู้สูงอายุมีการเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพ มีสิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึงทางด้านการแพทย์และการกีฬา
4) มีโอกาสในการเรียนรู้ และได้รับการสนับสนุน หมายถึง ผู้สูงอายุมีโอกาสในการเรียนรู้และได้รับการสนับสนุน ในด้านวิชาการ วัฒนธรรม การลงทุน สิ่งที่สนใจ รวมถึงโอกาสในด้านอื่นๆ จากหน่วยงานต่างๆ
5) มีกิจกรรมยามว่าง หมายถึง การท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการ วัฒนธรรมประเพณี
6) เข้าใจชีวิตแบบองค์รวม หมายถึง ผู้สูงอายุมีการเตรียมตัวเข้าสู่วัยเกษียณ เตรียมตัวเข้าสู่ช่วงสุดท้ายของชีวิต เข้าใจถึงธรรมะ

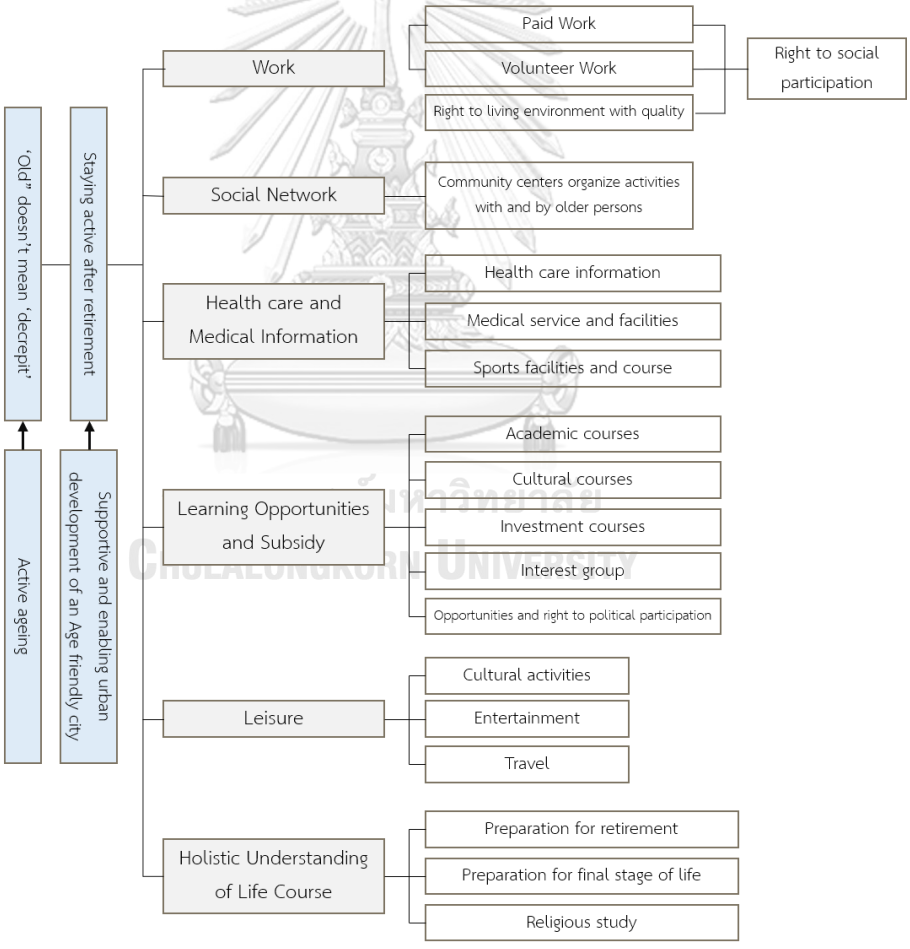

ภาพที่ 2.5 ขอบเขตการมีชีวิตคุณภาพตามแนวคิดของ Active Ageing ในฮ่องกง

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถจำแนกกลุ่ม Active ageing ผ่านการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ ได้ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. กิจกรรมที่ผู้สูงอายุมักทำที่บ้าน ได้แก่
    1) กิจกรรมทำงานบ้าน เช่น ทำความสะอาดบ้าน ดูแลบุคคลในครอบครัว
    2) กิจกรรมเพื่อเอ็นเตอร์เทน เช่น ดูทีวี ฟังวิทยุ อัดเพลง เล่นอินเตอร์เน็ต เป็นต้น
    3) กิจกรรมงานฝีมือ เช่น จัดดอกไม้ เย็บปักถักร้อย เล่นดนตรี เขียนตัวหนังสือจีน สอนเปียโน
    4) กิจกรรมเรียนรู้วัฒนธรรม เช่น อ่านนิตยสาร อ่านวรรณคดีคลาสสิก อ่านหลักปรัชญาศาสนา
    5) กิจกรรมทางสังคม เช่น เล่นไพ่ เกม หมากรุก เป็นต้น
    6) การติดตามข่าวสาร เช่น อ่านหนังสือพิมทุกวัน อ่านข่าวออนไลน์
2. กิจกรรมที่ผู้สูงอายุมักทำนอกบ้าน ได้แก่
    1) ไปทำงาน เช่น เจ้าของกิจการ เป็นพนักงาน หรือเป็นอาสาสมัคร
    2) ออกกำลังกาย เช่น ไท้เก๊ก เต้น วิ่ง ว่ายน้ำ คาราเต้ ปีนเขา ยิมนาสติก บอล โยคะ ปั่นจักรยาน ตกปลา เดิน เป็นต้น
    3) กิจกรรมเรียนรู้วัฒนธรรม เช่น ไปห้องสมุด ไปศูนย์ศิลปะ พิพิธภัณฑ์ คอนเสิร์ต โรงหนัง โรงละคร เป็นต้น
    4) กิจกรรมยามว่าง เช่น ไปร้านหนังสือ ร้านเสื้อผ้า ร้านดนตรี ร้านดอกไม้ ร้านคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ ร้านเครื่องสำอาง ร้านเครื่องเขียน ร้านขายของชำ เป็นต้น
    5) การสร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวและสังคม
    6) กิจกรรมทางสังคม เช่น เข้าสังคม สังสรรค์
    7) กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ เช่น เรียนภาษา เรียนดนตรี เรียนละคร วาดรูป ปรัชญา คัดลายมือ เต้น โฟล์ค แบดมินตัน โบว์ลิ่ง ถ่ายวิดีโอ แต่งกลอน เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.1.2 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุและความต้องการของผู้สูงอายุ[23]

การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะอย่างซึ่งแตกต่างจากวัยอื่นๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนไปในลักษณะเสื่อมถอยลงทั้งสภาพร่างกายและสภาพจิตใจ โดยการเปลี่ยนแปลงจะมีลักษณะเหมือนกันคือ ทุกอวัยวะในระบบต่างๆ ของร่างกายมีความสามารถในการทำหน้าที่ต่างๆลดลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงตามปกติส่วนใหญ่ถูกแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

[23] ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, แนวทางการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ (กรุงเทพมหานคร, 2543).

1) **การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย** เนื่องจากความชราภาพ (Age Related Physiologic Change) เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาในทุกระบบตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า ทำให้ความสามารถในการช่วยเหลือตัวเองลดลง การเปลี่ยนแปลงหลักทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ ได้แก่

ตารางที่ 2.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายในวัยสูงอายุ[24]

ที่	การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ	ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง
1	สายตา การมองเห็น	การมองเห็นสีลดลง เลนส์ตาขุ่นขึ้นมองภาพไม่ชัด เกิดอาการสายตายาว ต้อกระจก ต้อหิน
2	ระบบผิวหนังทำงานเสื่อมสภาพลง	ต่อมไขมันทำงานลดลงทำให้หนาวง่าย ผิวแห้งแตกง่าย
3	ระบบประสาทเสื่อมสภาพลง	ตอบสนองช้า ความสามารถในการเรียนรู้ลดลง ความจำแย่ลง
4	กระดูกและกล้ามเนื้อเสื่อมสภาพลง	เคลื่อนไหวช้าลง เกิดอาการปวดข้อ ความคล่องตัวในการทำกิจกรรมต่างๆลดลง
5	ระบบหัวใจและหลอดเลือดเสื่อมสภาพลง	เสี่ยงต่อการเป็นโรคได้ง่ายขึ้น
6	ระบบทางเดินหายใจเสื่อมสภาพลง	ผู้สูงอายุจึงมักจะเหนื่อยหอบง่าย
7	ระบบทางเดินอาหารเสื่อมสภาพลง	เป็นผลมาจากการไม่มีฟันและการทำงานของระบบย่อยลดลงให้เกิดปัญหาด้านอื่นๆตามมา เช่น ท้องผูก
8	ระบบทางเดินปัสสาวะเสื่อมสภาพลง	ขับถ่ายปัสสาวะบ่อยขึ้น ปัสสาวะมากขึ้น ในผู้ชายมักเป็นต่อมลูกหมากโต
9	ระบบต่อมไร้ท่อเสื่อมสภาพลง	เป็นผลให้มีการผลิตฮอร์โมนน้อยลงด้วย เช่น ตับอ่อนผลิตอินซูลินน้อยลงจะทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูงขึ้น ผู้สูงอายุจึงเป็นเบาหวานได้มาก
10	การได้ยินเสื่อมสภาพลง	การได้ยินจะเริ่มเสื่อมเมื่ออายุ 40 ปีขึ้นไปและเมื่ออายุ 65 ปีขึ้นไปอาการหูตึงจะพบมากในผู้สูงอายุ

2) **การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์และจิตใจ** ผู้สูงอายุจะวิตกกังวลกลัวว่าจะต้องพึ่งลูกหลาน กลัวในการถูกทอดทิ้ง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง น้อยใจง่าย ตกใจง่าย ซึม ซึมเศร้า อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย เพราะ

[24] อายุรแพทย์เวชศาสตร์ผู้สูงอายุ ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก มหาวิทยาลัยมหิดล อภิรัติ พูลสวัสดิ์, "การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ" (2560).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

อยู่ในวัยที่ต้องเจอกับการสูญเสีย นอกจากนี้ยังมีอาการหมดกำลังใจ เบื่อหน่าย หมดความสนใจในกิจกรรม ไม่มีสมาธิ ท้อแท้ หงุดหงิด ใจร้อน ฉุนเฉียวง่าย โกรธง่าย การปรับตัวทางด้านอารมณ์และจิตใจในผู้สูงอายุแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไป ซึ่งมีปัจจัยหลายๆด้านเป็นแรงส่งเสริมและกระตุ้น ผู้ที่เข้าใจได้ดีก็คือผู้ที่อยู่ในวัยเดียวกัน เพราะมีสภาพการเปลี่ยนแปลงที่คล้ายกัน ดังนั้น การจัดให้ผู้สูงอายุได้พูดคุยกัน สามารถช่วยลดปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจลงได้[25] ผู้สูงอายุที่ฉลาด สุขุม เข้าใจชีวิตเผชิญปัญหาได้โดยการยอมรับความเป็นจริง ปฏิบัติกิจกรรมที่มีคุณประโยชน์ต่อร่างกายและจิตใจอย่างสม่ำเสมอ จะคงไว้ซึ่งการมีสุขภาพจิตที่ดีและพัฒนาจิตใจของตนไปสู่ความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตของตนเอง[26]

3) **การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเปลี่ยนแปลงสถานภาพหรือบทบาททางสังคม** ทำให้ถูกตัดขาดจากสังคม เช่น หลังจากการเกษียณอายุก็ลดบทบาทจากการเป็นผู้นำครอบครัวลง ไม่มีรายได้ ต้องพึ่งพาลูกหลาน ทำให้ผู้สูงอายุถูกทิ้งให้อยู่ลำพัง ถูกมองข้าม ถูกลดบทบาทลงเพราะเห็นว่าความสามารถของผู้สูงอายุลดลงตามวัยที่เพิ่มขึ้น

2.2 วัตถุประสงค์ที่ 2

เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา: พาต้า ปิ่นเกล้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1 โดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

2.2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดและพฤติกรรมของผู้สูงอายุ ซึ่งมีการศึกษาทฤษฎีทั้งหมด 4 ทฤษฎี ประกอบไปด้วย

1) **ทฤษฎีและแนวคิดการใช้ชีวิตหลังเกษียณ**
2) **ทฤษฎี Third Place** เพื่อประเมินการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่นอกเหนือจากการอยู่บ้าน
3) **ทฤษฎี Social Engagement** เพื่อประเมินลักษณะการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ
4) **ทฤษฎีกิจกรรมและนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ**

1. ทฤษฎีและแนวคิดการใช้ชีวิตหลังเกษียณ

ยอร์จ เบอร์นาร์ด กล่าวว่า ความลับของการเกษียณที่ทำให้คนชราเกิดความขุ่นเคืองคือปล่อยตัวเองให้ว่างมากเกินไป ยาแก้ความขุ่นเคืองหรือต้องทำอะไรสักอย่าง ดังนั้น วันหยุดพักผ่อนของชีวิตในวัยเกษียณก็คือ การไปทำงาน ทำกิจกรรมอยู่ตลอด รัฐบุรุษของโลกหลายคนหัดงานใหม่ ๆ เมื่ออายุ 80 ปี เซอร์อเล้กซานเดอร์ เฟลมิง

[25] ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ, "การศึกษาความต้องการการจัดกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร"(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548).)

[26] อภิรัติ พูลสวัสดิ์, "การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ."

ศาสตราจารย์แพทย์ชาวอังกฤษ ค้นพบยาเพนิซิลลินเมื่ออายุ 70 ปี และ อับเบิร์ต ชไวท์เซอร์ ได้รับรางวัลโนเบล เมื่ออายุ 80 ปี

มีส่วนร่วมและให้ร่างกายแข็งแรงอยู่เสมอ (Stay engaged and healthy)[27] เป็นแนวคิดของ Bill Ellermeyer นักโค้ชอาชีพ ที่กล่าวไว้ว่าการจะเป็นวัยเกษียณที่มีความสุขที่สุดได้นั้นคือ รู้จักการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีความหมายหรือการยังมีงานทำ ไม่ว่าจะเป็นงานที่ได้รับค่าตอบแทนหรืออาสาสมัครก็ตาม รวมถึงการมีพฤติกรรมกินดี หลับสบาย ผ่อนคลาย ออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง และมีการเข้าสังคมอย่างสม่ำเสมอ

2. ทฤษฎี Third Place

แนวคิด Third Place[28] จาก Goff Gordon หมายถึงพื้นที่ทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ อยู่ท่ามกลางพื้นที่ที่ไม่แออัด เป็นที่ที่เหมาะแก่การเกษียณอายุ อยู่รวมกันแบบเป็นกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม มีกิจกรรมระหว่างเพื่อนบ้าน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเป็นกุญแจที่จะนำไปสู่การมีสุขภาพและสุขภาวะที่ดีได้ในวัยสูงอายุ ซึ่ง Third place คือสถานที่ที่ไม่ใช่ทั้งบ้านและที่ทำงาน แต่เป็นพื้นที่ ที่ได้ออกไปแชร์พื้นที่ เพลิดเพลิน และออกไปดื่มด่ำกับกิจกรรมร่วมกับผู้คนอื่นๆ ได้ เช่น คาเฟ่ ร้านกาแฟ ร้านหนังสือ ร้านทำผม สวนสาธารณะ และสถานที่ hangout ที่อื่นๆ

Ray Oldenburg[29] ได้ให้คำนิยามและความหมายของ Third place ไว้ว่าเป็นสถานที่พบปะกันแบบไม่เป็นทางการ หรือเป็นที่รวมกลุ่มกันทางสังคม เป็นสถานที่ที่ง่ายต่อการพบปะ Ray Oldenburg นักสังคมวิทยาได้ให้นิยาม first place ไว้ว่าคือบ้าน Second place คือที่ทำงาน และ Third place คือสถานที่ที่คนมักจะไปใช้เวลาว่างกันข้างนอก ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุที่เกษียณแล้ว Third place จึงกลายมาเป็น Second place โดยปริยายสำหรับคนกลุ่มวัยนี้ เพราะผู้สูงอายุไม่มีที่ทำงานแล้ว สถานที่นี้จึงกลายมาเป็นที่ที่มีอิทธิพลต่อผู้สูงอายุ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

27 Bill Ellermeyer, "Stay engaged and healthy (if you can)," (3 April 2020). https://www.emporiapresbyterianmanor.org/9-keys-to-a-happy-retirement3 .

28 Gordon, *Houses for Aging Socially: Developing Third Place Ecologies*.

29 Ray Oldenburg, *The great good place : cafes, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community* (New York New York : Da Capo Press, 1999).

ภาพที่ 2.6 Third Place Theory

ที่มา: For a Vibrantly Engaged Community, Look to Third Place Theory เข้าถึงได้จาก https://personifycorp.com/blog/for-a-vibrantly-engaged-community-look-to-third-place-theory เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 62.

3. ทฤษฎี Social Engagement

แนวคิด Social Engagement – Activity card sort[30] สำหรับ checklist กิจกรรม โดยแบ่งเป็นหัวข้อใหญ่ได้ทั้งหมด 4 ประเภท ได้แก่

1) Instrumental เช่น การเดินชอปปิ้ง การเข้าครัว การทำงานบ้าน
2) Low demand leisure เช่น การอ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์
3) High demand leisure เช่น การออกกำลังกายว่ายน้ำ ทำสวน
4) Social/Cultural เช่น การสันทนาการ การไปวัด

4. ทฤษฎีกิจกรรมและนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ

Robert Havighurst (1963) อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ไว้ว่า เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมมทางสังคมและความพึงพอใจในชีวิต ซึ่งมีพื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับอัตตาของ Mead[31] ที่มีรากฐานแนวคิดมาจากความเป็นอัตตา หรือ ความเป็นตัวเอง (Self) กล่าวว่า อัตตาเกิดจากการกระทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างบุคคลอื่นในสังคม ดังนั้นถ้าโครงสร้างทางสังคมไม่เอื้อต่อการเข้าสังคม ทำกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุ จะทำให้รู้สึกด้อยค่าลงและเกิดความพึงพอใจในชีวิตที่ต่ำลง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[30] Baum, "The Activity Card Sort," (1993).

[31] กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, โครงการศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อผู้สูงอายุ *100* ปี ขึ้นไป อยู่อย่างมีความสุข (2554).

แนวคิดนี้ให้ความสำคัญระหว่างกิจกรรมทางสังคมและความพึงพอใจในชีวิต ถ้าผู้สูงอายุยิ่งมีกิจกรรมมากก็จะทำให้สามารถดำรงชีวิต ทำกิจกรรมทางสังคมได้ สามารถปรับตัวไปตามสภาพแวดล้อมได้ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม รวมถึงมีความพึงพอใจต่อชีวิตของตนเอง

4.1 กิจกรรมและนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ[32] ความสำคัญของกิจกรรมทางกายภาพและกิจกรรมนันทนาการ (Carol Cutler-Riddick) มีมากมายหลายข้อ โดยสรุปผลวิจัยความสำคัญของกิจกรรมทางกายภาพและกิจกรรมนันทนาการได้ดังนี้

1) **การออกกำลังกาย (Exercise)** ช่วยป้องกัน ลด ชะลอ โรคเหล่านี้ได้ คือ โรคเกี่ยวกับหัวใจและหลอดเลือดโรคเบาหวาน โรคข้อเสื่อม ข้ออักเสบ โรคกระดูก ลดอาการบาดเจ็บจากการล้ม ลดภาวะสมองเสื่อม
2) **การเข้าร่วมกิจกรรมทางกาย (Physical Activity)** สามารถช่วยลดความเสี่ยงภาวะพิการได้ เช่น การยืดเหยียดร่างกายที่ช่วยลดความเสี่ยงร่างกายเป็นอัมพาต ร่างกายเคลื่อนไหวลำบาก หรือการเต้นแอโรบิก ออกกำลังกายที่บ้าน ก็สามารถช่วยลดข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหวร่างกายได้
3) **การลดน้ำหนัก (Weight lifting)** ทำให้ร่างกายเคลื่อนไหวได้ง่ายมากขึ้น กล้ามเนื้อสามารถเสริมสร้างได้ง่ายกว่าตอนอ้วน ลดภาวะการเกิดโรค ไม่ว่าจะเป็นโรคทางสมอง โรคกระดูก โรคไขข้อ
4) **การออกกำลังกายเป็นประจำเท่าๆ กับการเข้าสังคมเป็นประจำ** นั่นคือ ผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ
5) **การเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาสติ ปัญญา** เช่น อ่านหนังสือ เล่นเกม ควบคู่กับกิจกรรมทางกายเพื่อช่วยกระตุ้นทางด้านร่างกายและพัฒนาจิตใจ
6) **การจัดให้ผู้สูงอายุและเด็กอยู่ร่วมกัน (Intergeneration Program)** ผลลัพธ์ของโปรแกรมนี้สะท้อนให้เห็นว่า สามารถช่วยกระตุ้นร่างกายและจิตใจแข็งแรง ช่วยลดภาวะความเครียดลง ผู้สูงอายุรู้สึกไม่โดดเดี่ยว ไม่คิดว่าตัวเองไร้คุณค่า
7) **การจัดให้มีการเข้าร่วมเล่นเกมเพื่อพัฒนาและฝึกทักษะการใช้สมองและการคิด**
8) **การจัดมีส่วนร่วมในกิจกรรมนันทนาการ** เช่น ไปท่องเที่ยว กิจกรรมเกี่ยวกับดนตรี เต้น ถ่ายรูป งานฝีมือ งานละคร จะช่วยพัฒนาสุขภาพจิตได้ดียิ่งขึ้น
9) **การจัดให้มีงานอาสาสมัคร** ทั้งการเป็นอาสาสมัครตามองค์กร หรือการเป็นอาสาสมัครในการช่วยดูแลคนในครอบครัวก็ได้ จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีขึ้น

[32] Maria Konstantaki Barbara Humberstone, *Ageing, Physical, Recreation and Wellbeing* (Cambridge Scholars, 2016).

4.2 การแบ่งกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุโดย เทเลอร์[33] สามารถสรุปเป็น 6 ประเภทได้ดังนี้

1) **อาชีวะบำบัด (Occupation Therapy)** เป็นกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการพิการ กิจกรรมที่ทำ ได้แก่ พวกงานฝีมือ แกะสลัก งานช่างไม้ และงานทำสวน
2) **นันทนาการบำบัด (Recreation Therapy)** เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ร่างกายและจิตใจสดใส ซึ่งกิจกรรมนันทนาการนี้จะก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ไม่ฟุ้งซ่าน ช่วยขจัดความน่าเบื่อออกไปได้[34] ได้แก่ อ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ ดูหนัง วาดรูป พบปะสังสรรค์ เป็นต้น
3) **หนังสือบำบัด (Bibles Therapy)** การอ่านหนังสือช่วยพัฒนาให้เกิดวุฒิภาวะทางอารมณ์ ทำให่มีสุขภาพจิตที่ดี ใช้บำบัดความแปรปรวนของอารมณ์ลงไปได้ นอกจากนั้นประโยชน์จากการอ่านหนังสือจะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ก่อให้เกิดความเพลินเพลินสนุกสนานได้อีกด้วย
4) **กิจกรรมการออกกำลังกาย (Physical Exercise)** ประโยชน์ของการออกกำลังกายคือช่วยทำให้อายุยืน และลดการเกิดโรคลงได้ ช่วยส่งเสริม เสริมสร้างความแข็งแรงและช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี
5) **กิจกรรมทางศาสนา (Religion Activity)** สังคมไทยศาสนามีผลต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยลดความวิตกกังวลของผู้สูงอายุลงได้ จึงมีอิทธิพลต่อความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยม
6) **กิจกรรมการเป็นอาสาสมัคร (Volunteering)** เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าของตนเอง ต่อสังคม ตอบแทนสังคมทำให้ตนเองมีบทบาท มีคุณค่ามากขึ้น

จะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมและนันทนาการเพื่อผู้สูงอายุตามทฤษฎีข้างต้น จะก่อให้เกิดผลดีหลายข้อตามมา ทั้งทางด้านร่างกายที่ช่วยลดภาวะการเป็นโรคลง ด้านจิตใจ ช่วยให้ไม่เหงา ลดความรู้สึกโดดเดี่ยวลง และด้านสังคม ที่ทำให้รู้สึกตนเองมีคุณค่าและได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำพาไปสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุยืนและแข็งแรงต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.3 วัตถุประสงค์ที่ 3

เพื่อวิเคราะห์การจัดการพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุที่เหมาะสมในห้างสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา: พาต้า ปิ่นเกล้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1 โดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

2.3.1 ทฤษฎีการศึกษามาตรฐาน ข้อบังคับและแนวคิดในการออกแบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุที่เหมาะสม ซึ่งมีการศึกษาทฤษฎีทั้งหมด 7 ทฤษฎี ประกอบไปด้วย

---

[33] Taylor, (1992).

[34] H Selye, *The stress of life* (United States of America the McGraw-Hill Book Company 1978).

1) **กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคาร สำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548**
2) **กฎกระทรวงกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคารสถานที่ หรือบริการสาธารณะอื่น เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ. 2555**
3) **แผนและนโยบายของกรุงเทพมหานครที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ**
4) **พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 299) พ.ศ. 2553**
5) **คำสั่งกรมสรรพากร ที่ ป. 156/2561 เรื่อง การเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับรายจ่ายจากการดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550**
6) **ทฤษฎีห่วงโซ่ทางเดิน (Travel Chain Analysis)**
7) **ทฤษฎีการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design)**

1. กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคาร สำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548[35] มีผลประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2548 โดยกำหนดอาคารประเภทและลักษณะดังต่อไปนี้ ต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราตามที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้ ได้แก่

1) โรงพยาบาล สถานพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุข สถานีอนามัย อาคารที่ทำการของราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การของรัฐที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย สถานศึกษา หอสมุดและพิพิธภัณฑสถานของรัฐ สถานีขนส่งมวลชน เช่น ท่าอากาศยาน สถานีรถไฟ สถานีรถ ท่าเทียบเรือที่มีพื้นที่ส่วนใดของอาคารที่เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไปเกิน 300 ตร.ม.
2) สำนักงาน โรงมหรสพ โรงแรม หอประชุม สนามกีฬา ศูนย์การค้า ห้างสรรพสินค้าประเภทต่าง ๆ ที่มีพื้นที่ส่วนใดของอาคารที่เปิดให้บริการแก่บุคคลทั่วไปเกิน 2,000 ตร.ม. โดยกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา โดยออกเป็น 9 หมวด ดังนี้

   <u>หมวด 1</u> ป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวก กล่าวถึง จัดให้มีป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา มีสัญลักษณ์ เครื่องหมายแสดงทางที่ชัดเจน มองเห็นได้ง่าย ติดอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ทำให้สับสน และต้องจัดให้มีแสงส่องสว่างเป็นพิเศษทั้งกลางวันและกลางคืน

   <u>หมวด 2</u> ทางลาดและลิฟต์ กล่าวถึง ระดับพื้นภายในกับภายนอกอาคารที่มีความต่างระดับกัน ควรจัดให้มีทางลาดหรือลิฟต์ระหว่างพื้นที่ต่างระดับกัน โดยพื้นผิวทางลาดต้องเป็นวัสดุที่ไม่ลื่น ต่อเนื่องไม่สะดุด และจัดไว้ในบริเวณที่ใช้งานได้อย่างสะดวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

35 กระทรวงมหาดไทย, "กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548," (2548).

<u>หมวด 3</u> บันได กล่าวถึง การจัดให้มีบันไดที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราใช้ได้อย่างน้อยชั้นละ 1 แห่ง

<u>หมวด 4</u> ที่จอดรถ กล่าวถึง จัดให้มีที่จอดรถสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา อย่างน้อยตามอัตราส่วนที่กำหนดให้ โดยจัดไว้ให้ใกล้กับทางเข้าออกอาคารมากที่สุดและมีสัญลักษณ์รูปผู้พิการนั่งเก้าอี้ล้ออยู่บนพื้นของที่จอดรถด้านที่ติดกับทางเดินรถ

<u>หมวด 5</u> ทางเข้าอาคาร ทางเดินระหว่างอาคาร และทางเชื่อมระหว่างอาคาร กล่าวถึง การใช้งานต้องไม่เกิดอุปสรรคหรืออาจทำให้เกิดอันตรายต่อผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราได้

<u>หมวด 6</u> ประตู กล่าวถึง การกำหนดลักษณะและการใช้งานประตูที่เหมาะสมกับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา

<u>หมวด 7</u> ห้องน้ำ กล่าวถึง การจัดให้มีห้องส้วมสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชราเข้าใช้ได้อย่างน้อย 1 ห้องในห้องส้วมนั้นหรือจะจัดแยกออกมาอยู่ในบริเวณเดียวกันกับห้องส้วมสำหรับบุคคลทั่วไปก็ได้

<u>หมวด 8</u> พื้นผิวต่างสัมผัส กล่าวถึง การกำหนดให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสสำหรับคนพิการทางการมองเห็น บริเวณพื้นที่ต่างระดับ ที่ทางขึ้นลงของทางลาดหรือบันไดที่มีพื้นด้านหน้าและด้านหลังประตูทางเข้าอาคาร และพื้นที่ด้านหน้าของประตูห้องน้ำ

<u>หมวด 9</u> โรงมหรสพ หอประชุม และโรงแรม กล่าวถึง จัดให้มีพื้นที่เฉพาะสำหรับเก้าอี้ล้ออย่างน้อยหนึ่งที่ทุก ๆ จำนวน 100 ที่นั่งและต้องอยู่ในตำแหน่งที่เข้าออกได้สะดวก

2. กฎกระทรวงกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคารสถานที่หรือบริการสาธารณะอื่น เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ. 2555 มีผลประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2555 โดยกำหนดการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริการในอาคารหรือสถานที่ โดยเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการพิเศษแต่ละประเภท ตามที่กฎกระทรวงกำหนดการจัดให้มีอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อคนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ดังต่อไปนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1) ที่นั่งสำหรับคนพิการหรือพื้นที่สำหรับจอดรถเข็นคนพิการ
2) ทางลาด
3) พื้นผิวต่างสัมผัสสำหรับคนพิการทางการเห็น
4) บันไดเลื่อนสำหรับคนพิการ
5) ทางลาดเลื่อนหรือทางเลื่อนในแนวราบ
6) ราวกันตกหรือผนังกันตก
7) ถังขยะแบบยกเคลื่อนที่ได้
8) สถานที่ติดต่อหรือประชาสัมพันธ์สำหรับคนพิการ
9) โทรศัพท์สาธารณะสำหรับคนพิการ

10) จุดบริการน้ำดื่มสำหรับคนพิการ
11) ตู้บริการเงินด่วนสำหรับคนพิการ
12) ประตูสำหรับคนพิการ
13) ห้องน้ำสำหรับคนพิการ
14) ลิฟต์สำหรับคนพิการ
15) ที่จอดรถสำหรับคนพิการ
16) สัญญาณเสียงและสัญญาณแสงขอความช่วยเหลือสำหรับคนพิการ
17) ป้ายแสดงอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ
18) ทางสัญจรสำหรับคนพิการ
19) ตู้ไปรษณีย์สำหรับคนพิการ
20) พื้นที่สำหรับหนีภัยของคนพิการ
21) การประกาศเตือนภัยสำหรับคนพิการทางการเห็น และตัวอักษรไฟวิ่งหรือสัญญาณไฟเตือนภัยสำหรับคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย
22) การประกาศข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับคนพิการทางการเห็น และตัวอักษรไฟวิ่งหรือป้ายแสดงความหมายสำหรับคนพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย
23) เจ้าหน้าที่ซึ่งผ่านการฝึกอบรมและมีคุณสมบัติตรงกับความต้องการของคนพิการแต่ละประเภทอย่างน้อยหนึ่งคนเพื่อให้บริการคนพิการ

3. แผนและนโยบายของกรุงเทพมหานครที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

<u>แผนของกรุงเทพมหานครที่เกี่ยวของกับผูสูงอายุ</u>[36] มีทั้งหมด 5 แผน คือ แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ป (พ.ศ. 2556-2575) แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2556-2560) แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะที่ 2 (พ.ศ.2561-2565) แผนบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556-2560 และแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผูสูงอายุกรุงเทพมหานคร ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2557-2560)

- **<u>แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ป (พ.ศ. 2556-2575)</u>** เป็นแผนแม่บทกำหนดทิศทางการพัฒนาโดยกำหนดวิสัยทัศน์ให้กรุงเทพมหานครเป็น “มหานครแห่งเอเชีย” ประกอบไปด้วยยุทธศาสตร์หลัก 6 มิติ คือ มหานครปลอดภัย มหานครสีเขียวสะดวกสบาย มหานครสำหรับทุกคน มหานครกะทัดรัด มหานครแห่งประชาธิปไตยและมหานครแห่งเศรษฐกิจและการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรสูงอายุในกรุงเทพมหานคร คือ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่าด้วยการเป็น “มหานคร

[36] วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย., แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร ระยะที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๖๔) (2560), http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER9/DRAWER019/GENERAL/DATA0000/00000863.PDF.

สำหรับทุกคน” แผนฯ ดังกล่าวได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ย่อยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น ประเด็นจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุ ได้แก่

1) การมีระบบฐานข้อมูลด้านผู้สูงอายุที่ทันสมัยและครอบคลุมประชากรทุกกลุ่ม เพื่อลดการเข้าไม่ถึงสวัสดิการ

2) การมีระบบสาธารณูปโภคที่เอื้อประโยชน์ และอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุ เช่น การปรับปรุงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อผู้สูงอายุ เช่น ห้องน้ำสาธารณะ ทางขึ้นอาคาร ทางเท้า ทางลาด ลิฟท์ สะพานลอย และการเพิ่มขึ้นของปริมาณสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น รถเข็น ราวจับกันลื่น สำหรับผู้สูงอายุ

3) การจัดสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างทั่วถึงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

- **<u>แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2556-2560)</u>** ประกอบไปด้วย 6 มิติ ได้แก่ มหานครปลอดภัย มหานครสีเขียวสะดวกสบาย มหานครสำหรับทุกคน มหานครกะทัดรัด มหานครแห่งประชาธิปไตย และมหานครแห่งเศรษฐกิจและการเรียนรู้
- **<u>แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2561-2565)</u>** สำหรับแผนนี้มีการกำหนดประเด็นเรื่องผู้สูงอายุไว้ค่อนข้างชัดเจนเมื่อเทียบกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะที่ 1 โดยมีการกำหนดไว้ในยุทธศาสต์ที่ 3 มหานครสำหรับทุกคน และยุทธศาสตร์ที่ 6 มหานครแห่งเศรษฐกิจและการเรียนรู้ ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 3 มหานครสำหรับทุกคนนั้น มีการกำหนดเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุไว้ด้วยกัน 3 มิติ ได้แก่ <u>ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 3 ประกอบไปด้วย</u>

  1) ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส ได้รับการดูแลอย่างครบวงจร

  2) เมืองแห่งโอกาสทางเศรษฐกิจ รวมถึงการเพิ่มโอกาสการทำงานด้วยการเพิ่มทักษะอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ

  3) การศึกษาสำหรับทุกคน โดยเน้นการให้โอกาสศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต

  <u>ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 6 ประกอบไปด้วย</u> ได้แก่ เมืองแห่งนักท่องเที่ยวระดับโลก มีการเน้นถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เป็นผู้สูงอายุ โดยจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุตลอดจนเพิ่มกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดผู้สูงอายุชาวต่างชาติ
- **<u>แผนบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556-2560</u>** เนินให้ชาวกรุงเทพมหานครทุกวัย ทุกกลุ่ม มีความสุขสะดวกสบาย โดยส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผูสูงอายุ ได้แก่ มาตรการส่งเสริมการสัญจรทางเท้าสำหรับประชาชนทุกคน รวมถึงผู้พิการลู้สูงอายุ โดยมีโครงการสำรวจและปรับปรุงทางเท้า ทางลาดสำหรับผู้สูงอายุที่ใช้รถเข็น การปรับปรุงสิ่งดำนวยความสะดวกในบริการสาธารณะ เช่น ติดตั้งลิฟต์บนสถานีรถไฟฟ้าบีทีเอส การจัดตั้งและพัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุแบบครบวงจรในทุกเขต โครงการพัฒนาศูนย์ผู้สูงอายุต้นแบบสู่มาตรฐานสากล โครงการส่งเสริมสุขภาพด้วยการกีฬา เช่น พัฒนาลานกีฬา ลานแอโรบิค
- **แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2557-2560)** โดยวิสัยทัศน์ของแผนนี้ คือ “ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณค่า และมีความสุข” และได้กำหนดพันธกิจหลักไว้ 4 ประการ คือ

CHULALONGKORN UNIVERSITY

1) พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทั้งในมิติด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเองได้นานที่สุด อีกทั้งอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้นานที่สุด

2) ส่งเสริมการเตรียมความพร้อมของประชากรที่อยู่ในวัยเด็กและวัยแรงงานของกรุงเทพมหานครให้เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคต

3) ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงระบบบริการและสวัสดิการต่างๆ

4) ส่งเสริมศักยภาพของชุมชน ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่ม และองค์กรต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุปัจจุบันด้วยการเตรียมการเพื่อยามสูงอายุ สำหรับยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร ระยะที่ 1 นั้น ได้แก่

- **ยุทธศาสตร์ที่ 1** ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเองไปได้นานที่สุด รวมทั้งมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคม
- **ยุทธศาสตร์ที่ 2** ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อสร้างระบบการคุ้มครองในทุกมิติให้แก่ผู้สูงอายุ
- **ยุทธศาสตร์ที่ 3** ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรในกรุงเทพมหานครทุกช่วงวัยเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมของประชากรวัยเด็กและวัยทำงานให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในยามสูงอายุ
- **ยุทธศาสตร์ที่ 4** ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการของกรุงเทพมหานคร และการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ มีมาตรการหลัก 2 มาตรการ คือ 1) การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับกรุงเทพมหานคร และ 2) การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ
- **ยุทธศาสตร์ที่ 5** ยุทธศาสตร์การประมวล พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุของกรุงเทพมหานคร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

โดยสรุปจากแผนของกรุงเทพมหานครที่เกี่ยวของกับผูสูงอายุข้างต้นนั้น พบว่า ทางกรุงเทพมหานครเองมีนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ของกรุงเทพมหานครให้ควบคู่ไปกับการเจริญเติบของเมืองและสังคมสูงวัย มีการกล่าวถึงแผนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้เหมาะแก่คนทุกวัยรวมถึงเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ มีการกล่าวถึงศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์บริการเวชศาสตร์ ศูนย์อเนกประสงค์ และศูนย์อื่นๆ ที่เป็นในเชิงของรัฐสวัสดิการและนโยบาย แต่ยังไม่ได้มีการกล่าวถึงประเด็นการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในแง่ของหน่วยงานในภาคเอกชน การร่วมมือจากภาคเอกชนหรือการกำหนดนโยบายที่ดึงดูดภาคเอกชนให้มาร่วมกันพัฒนาพื้นที่และเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุตามที่แผนของกรุงเทพมหานครได้ตั้งเป้าหมายไว้เลย

4. พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 299) พ.ศ. 2553 หากพื้นที่ในห้างสรรพสินค้ามีการจัดให้มีพื้นที่ตามที่กฎหมายกำหนดจะสามารถนำค่าใช้จ่ายใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงไปลดหย่อนภาษีได้ตามพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 299) พ.ศ. 2553 ให้ไว้ ณ วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2553 โดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรยกเว้นภาษีเงินได้ให้แก่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ ซึ่งรับคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการเข้าทำงาน และเจ้าของอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ บริการขนส่งหรือผู้ให้บริการสาธารณะอื่น ซึ่งได้จัดอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการให้แก่คนพิการ

มาตรา 1 พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 499) พ.ศ. 2553”

มาตรา 2 พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเว้นภาษีเงินได้ตามส่วน 2 และส่วน 3 หมวด 3 ในลักษณะ 2 แห่งประมวลรัษฎากร ให้แก่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการซึ่งรับคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการเข้าทำงานสำหรับเงินได้ เป็นจำนวนร้อยละหนึ่งร้อยของรายจ่ายที่ได้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้างคนพิการดังกล่าว

มาตรา 4 ให้ยกเว้นภาษีเงินได้ตามส่วน 2 และส่วน 3 หมวด 3 ในลักษณะ 2 แห่งประมวลรัษฎากร ให้แก่เจ้าของอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ บริการขนส่ง หรือผู้ให้บริการสาธารณะอื่น ซึ่งได้จัดอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ บริการขนส่ง หรือบริการสาธารณะอื่น ให้แก่คนพิการในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ สำหรับเงินได้เป็นจำนวนร้อยละหนึ่งร้อยของรายจ่ายที่ได้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการดังกล่าว

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้

5. คำสั่งกรมสรรพากร ที่ ป. 156/2561 เรื่อง การเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับรายจ่ายจากการดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 สรุปได้ ดังนี้

ข้อ 1 นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการซึ่งรับคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการ ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการเข้าทำงาน มีสิทธินำค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายเนื่องจากการจ้างคนพิการเข้าทำงานมาลงเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามประมวลรัษฎากรได้

ข้อ 2 นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่มิได้จ้างคนพิการเข้าทำงานแต่ได้ส่งเงินเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด ตามมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 สามารถนำมาลงเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลได้ เพราะเป็นรายจ่ายที่จ่ายตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ข้อ 3 นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่มิได้จ้างคนพิการเข้าทำงานแต่อาจกระทำได้โดยการให้สัมปทาน จัดสถานที่จำหน่ายสินค้าหรือบริการ จัดจ้างเหมาช่วงงานหรือจ้างเหมาบริการโดยวิธีกรณีพิเศษ ฝึกงาน หรือจัดให้มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวก ล่ามภาษามือ หรือให้ความช่วยเหลืออื่นใดแก่คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการ หากนายจ้างหรือเจ้าของ สถานประกอบการมีค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายไปจริง ซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจการของตนเอง นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการนั้น มีสิทธินำค่าใช้จ่ายนั้นมาลงเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้ นิติบุคคลได้ แต่รายจ่ายดังกล่าวจะต้องไม่เกินจำนวนเงินที่ต้องจ่ายเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการตามมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

ข้อ 4 นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการมีสิทธินำรายจ่ายที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาลงเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามประมวลรัษฎากรได้ ดังนี้

(1) การให้สัมปทาน คือ การให้สิทธิแก่คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการ ได้ครอบครองหรือใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินในการประกอบอาชีพ เช่น การให้ใช้ประโยชน์จากอาคาร สถานที่หรือทรัพย์สินของสถานประกอบการ การให้สิทธิในลิขสิทธิ์ในการจำหน่ายสินค้า การจัดสรรเวลาออกอากาศสถานีโทรทัศน์ วิทยุ

การดำเนินการในลักษณะดังกล่าว เป็นกรณีนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการให้คนพิการได้ใช้ประโยชน์จากสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ของตน ไม่ใช่กรณีการจ่ายค่าใช้จ่ายใด ๆ นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการไม่มีสิทธินำมูลค่าการให้คนพิการได้ใช้ประโยชน์ ในทรัพย์สินนั้น มาถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

(2) การจัดสถานที่จำหน่ายสินค้าหรือบริการ คือ การให้สถานที่เพื่อให้คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการได้ใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ

การดำเนินการในลักษณะดังกล่าว เป็นกรณีนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการให้คนพิการได้ใช้ประโยชน์จากอสังหาริมทรัพย์ของตน ไม่ใช่กรณีการจ่ายค่าใช้จ่ายใดๆ นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการไม่มีสิทธินำมูลค่าการให้คนพิการได้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินนั้น มาถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

(3) การจัดจ้างเหมาช่วงงานหรือการจ้างเหมาบริการโดยวิธีกรณีพิเศษ คือ การจ้างคนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการโดยตรง ในงานที่มุ่งผลสำเร็จของงาน หากนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการได้จ่ายค่าใช้จ่ายไปเพื่อการจัดจ้างเหมาช่วงงานหรือจ้างเหมาบริการที่เป็นไปเพื่อกิจการของตน นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการนั้น มีสิทธินำค่าใช้จ่ายตามจำนวนที่ได้จ่ายไปนั้นมาลงเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

หากการจ้างเหมาช่วงงานหรือจ้างเหมาบริการนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่น นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการนั้น ไม่มีสิทธินำค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายไปเป็นค่าจ้างเหมาช่วงงานหรือจ้างเหมาบริการมาลงเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล เพราะไม่ใช่รายจ่ายเพื่อหากำไรหรือเพื่อกิจการโดยเฉพาะ ต้องห้ามตามมาตรา 65 ตรี (13) แห่งประมวลรัษฎากร

(4) การฝึกงาน คือ การฝึกงานให้แก่คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการในหลักสูตรที่เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การถ่ายทอดวิทยาการ เทคโนโลยี องค์ความรู้ เพื่อให้นำไปใช้ประกอบอาชีพ

หากนายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการได้มีการจ่ายเงินเพื่อการฝึกงานให้แก่คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการ นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการนั้น มีสิทธินำค่าใช้จ่ายตามจำนวนที่ได้จ่ายไปนั้นมาลงเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

(5) การจัดให้มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวก คือ การจัดให้มีอุปกรณ์หรือ สิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการที่ทำงานในสถานประกอบการ ให้สามารถทำงานได้ตาม ความเหมาะสม นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการมีสิทธินำรายจ่ายตามจำนวนที่ได้จ่ายไปเพื่อการจัดให้มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวก มาลงเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

(6) การจัดให้มีบริการล่ามภาษามือ คือ การจัดหาบุคคลซึ่งจดแจ้งเป็นล่ามภาษามือต่อกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการสื่อสารระหว่างคนพิการทางการได้ยินกับบุคคลอื่นในสถานประกอบการของตน นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการนั้นมีสิทธินำค่าใช้จ่ายตามจำนวนที่ได้จ่ายไปเพื่อการจัดให้มีล่ามภาษามือมาลงเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

(7) การช่วยเหลืออื่นใด คือ การสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ ครุภัณฑ์ เครื่องมือหรือทรัพย์สินอื่น รวมทั้งการซื้อสินค้าจากคนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการโดยตรงเพื่อให้มีอาชีพ ฝึกอาชีพ เตรียมความพร้อมในการทำงาน นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่สนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ ครุภัณฑ์ เครื่องมือหรือทรัพย์สินอื่นแก่คนพิการและผู้ดูแลคนพิการนั้น มีสิทธินำค่าใช้จ่ายดังกล่าวมาลงเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ข้อ 5 รายจ่ายตามมาตรา 33 มาตรา 34 และมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการจะต้องมีหลักฐาน เพื่อแสดงต่อเจ้าพนักงานประเมินกรมสรรพากร

ข้อ 6 บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง หนังสือตอบข้อหารือ หรือทางปฏิบัติใดที่ขัดหรือแย้งกับคำสั่งนี้ให้เป็นอันยกเลิก

6. ทฤษฎีห่วงโซ่ทางเดิน (Travel Chain Analysis)[37] เป็นแนวคิดการกำหนดองค์ประกอบที่ยึดตามหลักเกณฑ์การอำนวยความสะดวกคนพิการ (Accessibility) เกี่ยวกับการใช้งานอาคาร 3 ด้าน โดยมีเป้าหมายเพื่อลดอุปสรรคระหว่างการใช้งานในแต่ละขั้นตอน หลีกเลี่ยงอันตรายต่างๆ โดยองค์ประกอบ 3 ด้านสามารถสรุปได้ดังนี้

1) การเข้าถึง (Reach) ผู้ใช้งานจากพื้นที่รอบอาคารสามารถเข้าถึงพื้นที่อาคารได้โดยง่าย ไม่มีอุปสรรคข้อจำกัดต่อการเข้าถึงอาคาร

2) การเข้าสู่ (Enter) ผู้ใช้งานเข้าถึงพื้นที่ได้แล้วและต้องเข้าสู่ทุกพื้นที่ได้อย่างอิสระ

3) การใช้งาน (Use) ผู้ใช้งานสามารถทำกิจกรรมภายในอาคารได้โดยสะดวก มีพื้นที่บริการครอบคลุมการอำนวยความสะดวกในการใช้พื้นที่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

[37] รศ. นวลน้อย บุญวงษ์ และ นันทนี เนียมทรัพย์, "การออกแบบภายในอาคารเพื่อคนพิการ," (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2545).

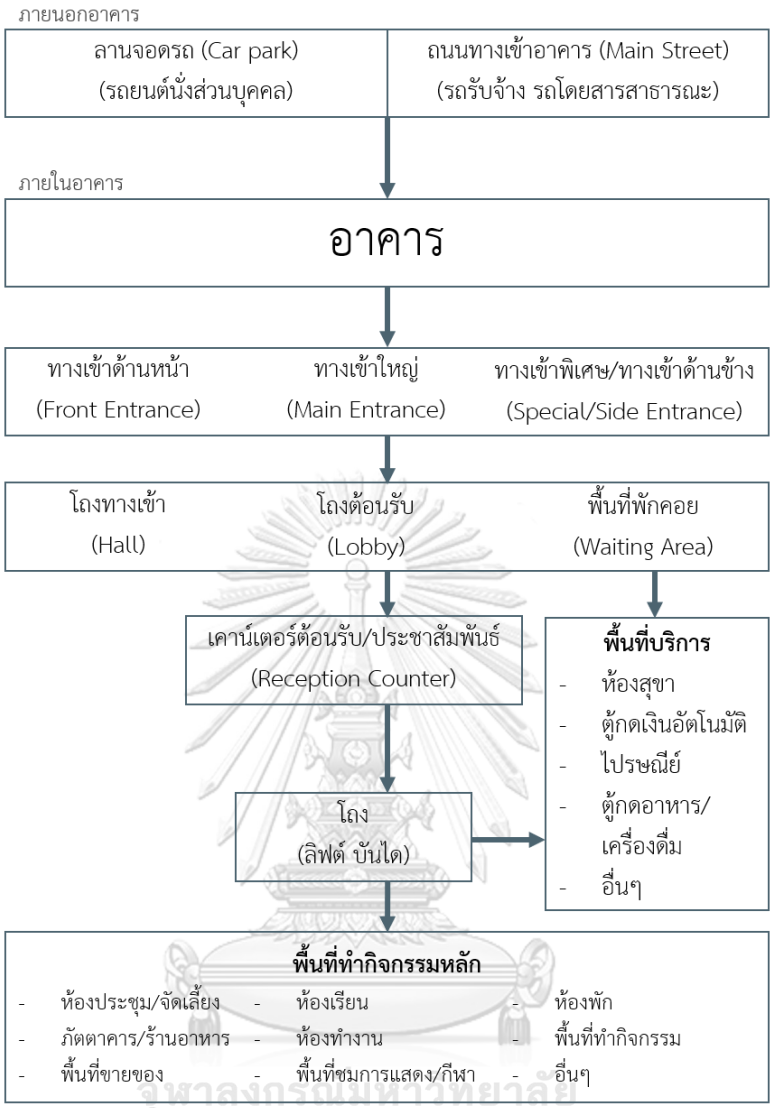

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 2.7 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการใช้อาคาร

ที่มา: การออกแบบภายในอาคารเพื่อคนพิการ, รศ. นวลน้อย บุญวงศ์ และ นันทนี เนียมทรัพย์

7. ทฤษฎีการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) [38]

หมายถึง การออกแบบเพื่อทุกคน ไม่เจาะจงถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นแนวคิดในการออกแบบสิ่งแวดล้อม สถานที่ สิ่งของต่างๆ เพื่อให้ทุกคนสามารถใช้งานหรือเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน ทุกคนล้วนใช้ประโยชน์และได้ประโยชน์อย่างเต็มที่และเท่าเทียม ไม่ว่าจะเป็น คนตาบอด ผู้สูงอายุ ผู้ใช้รถเข็น สตรีมีครรภ์ ดังนั้น

[38] NC State University college of design, "THE PRINCIPLES OF UNIVERSAL DESIGN," (19 Feb 2019). https://projects.ncsu.edu/ncsu/design/cud/pubs_p/docs/poster.pdf.

Universal Design หรือการออกแบบปรับเปลี่ยนสภาพพื้นที่ สิ่งของเครื่องใช้ ให้สามารถรองรับการใช้งานได้สำหรับคนทั้งมวล เป็นการออกแบบที่คำนึงถึงการใช้งานได้อย่างคุ้มค่า ปลอดภัย สะดวกครอบคลุมสำหรับทุกคน เพื่อสนับสนุนให้ทุกคนใช้ชีวิตได้อย่างราบรื่นและปลอดภัยที่สุด

องค์ประกอบและหลักการของ Universal Design ประกอบไปด้วย 7 ประการ ดังนี้

1) Equitable Use คือ มีความเสมอภาค ทุกคนในสังคมสามารถใช้งานได้อย่างเท่าเทียมกัน
2) Flexibility Use คือ การใช้งานยืดหยุ่นได้ เช่น ใช้งานได้ทั้งผู้ที่ถนัดซ้ายและขวา เป็นต้น
3) Simple and Intuitive Use คือ ใช้งานง่าย เข้าใจง่าย จดจำได้ไม่ยาก อธิบายให้เข้าใจได้สำหรับคนทุกประเภท เช่น ภาพสัญลักษณ์ต่างๆ
4) Perceptible Information คือ ให้ข้อมูลเพียงพอและง่ายต่อการเข้าใจ
5) Tolerance of Error คือ ออกแบบเผื่อการใช้งานที่ผิดพลาดได้
6) Low Physical Effort คือ ใช้แรงน้อย ทุ่นแรง ไม่ต้องออกแรงมาก ใช้งานสะดวก เช่น คันโยกประตูที่ใช้แทนลูกบิด
7) Size and Space for Approach and use คือ มีขนาดและพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเข้าถึงและใช้งานง่าย

2.4 วัตถุประสงค์ที่ 4

เพื่อเสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าที่เหมาะสม ในเขตกรุงเทพมหานคร ให้สอดคล้องกับหลักนโยบายและพื้นที่ของห้างสรรพสินค้า โดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

2.4.1 ทฤษฎีและแนวคิดการศึกษานโยบาย สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ การจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และตัวอย่างการจัดการพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุ มีการศึกษาทฤษฎีทั้งหมด 4 ทฤษฎี ประกอบไปด้วย

1) **สวัสดิการด้านสังคมผู้สูงอายุ**
2) **แนวคิดถนนเพื่อชีวิต (Street for life)**
3) **แนวคิดเมืองน่าอยู่สูงวัย (Ageing Friendly Cities)**
4) **โมเดลตัวอย่างการจัดการพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า**

1. สวัสดิการด้านสังคมของผู้สูงอายุไทย[39] หมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคานึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ (พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546) รูปแบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย มีดังนี้

1) การประกันสังคม (Social Insurance)

2) การช่วยเหลือสาธารณะ (Public Assistance)

3) การบริการสังคม (Social Service) เป็นระบบบริการที่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนประกอบด้วยบริการด้าน ต่าง ๆ 5 ด้าน คือ 1. ด้านสุขภาพอนามัย 2. ด้านการศึกษา **3. ด้านบริการสังคมและนันทนาการ** ประกอบด้วย 1) ชมรมผู้สูงอายุ 2) ศูนย์อเนกประสงค์สาหรับผู้สูงอายุ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2550) 3) ศูนย์ชุมชนเพื่อผู้สูงอายุ 4) ศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัด 5) กองทุนผู้สูงอายุ

4) การช่วยเหลือเกื้อกูลของภาคประชาชน

เมื่อพิจาณานโยบายสวัสดิการด้านสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า มีการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุมากมายหลายด้าน แต่ยังคงพบปัญหาและอุปสรรคด้านการดำเนินงานและการใช้งานของผู้สูงอายุอยู่ ดังนี้ 1) ขาดขาดความต่อเนื่องและขาดการบูรณาการ 2) ขาดการนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติง 3) ขาดแคลนงบประมาณและบุคลากร 4) สวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้กับผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอกับความต้องการและไม่สามารถตอบสนองปัญหาได้อย่างแท้จริง ไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุทั้งหมดและยังกระจายได้ไม่ทั่วถึง 5) แนวคิดในการบริการเชิงสงเคราะห์ระดับรายบุคคล ไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้สูงอายุ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และการจัดให้ผู้สูงอายุอยู่แยกจากครอบครัวทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตไม่ดี รู้สึกหว้าเหว่ 6) ผู้สูงอายุขาดการรับรู้และความเข้าใจในสิทธิของผู้สูงอายุ 7) การจัดบริการที่ภาคประชาชนไม่มีส่วนร่วมทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

[39] สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์, "สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย," วารสารเทคโนโลยีภาคใต้ ปี ที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2557 (2557).

2. แนวคิดถนนเพื่อชีวิต (Street for life)

เป็นแนวคิดการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนทั้งมวลในระดับเมือง ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมากเพราะร่างกายของผู้สูงอายุมีสภาพเสื่อมถอยลงทุกวัน สมรรถภาพการเดินก็ลดลง เกิดภาวะการปวดเมื่อย แนวคิดนี้จึงจัดให้มีที่นั่งพักทุกๆ 100 เมตร[40] เพื่อเป็นจุดแวะพักเหนื่อยให้กับผู้สูงอายุ

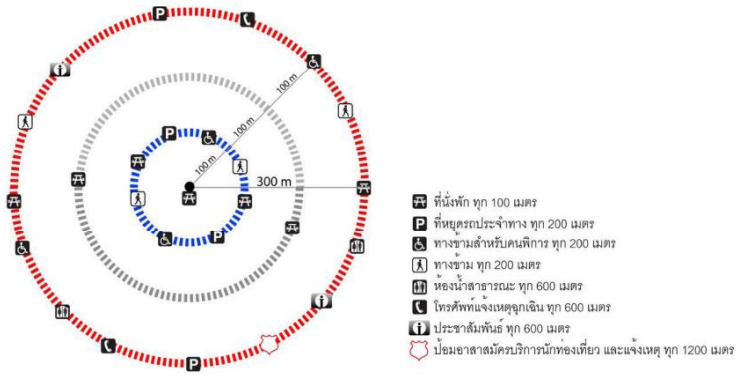

ภาพที่ 2. 8 แนวคิดถนนเพื่อชีวิต (Street for life)

ที่มา: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เข้าถึงได้จาก http://aging.md.chula.ac.th/presentation/s25.pdf เมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 63.

3. แนวคิดเมืองน่าอยู่สูงวัย[41] (Ageing friendly cities) คือแนวคิดเพื่อผู้สูงอายุในเมืองจากผลกระทบของ urbanization เกิดการกระจุกตัวของผู้สูงอายุในเมืองทั่วโลก โดยแนวคิดเมืองน่าอยู่สูงวัย ครอบคลุมประเด็นเมืองน่าอยู่เพื่อผู้สูงอายุไว้ 8 ประเด็น ได้แก่

1) **Outdoor spaces and buildings** สำหรับพื้นที่ภายนอกอาคาร ควรมีสภาพแวดล้อมที่สะอาด เดินแล้วสบาย ผ่อนคลาย ไม่มีเสียงและกลิ่นรบกวน มีสัดส่วนพื้นที่สีเขียวที่พอเหมาะ มีสถานที่สำหรับพักผ่อน มีที่นั่งสำหรับแวะนั่งพัก มีทางเดินที่เอื้อต่อการเดินไม่มีสิ่งของกีดขวาง ไม่แคบ ไม่ขุรขะ มีทางข้ามถนนที่ปลอดภัย มีเส้นทางสำหรับปั่นจักรยานโดยเฉพาะ รวมถึงการมีห้องน้ำสาธารณะที่สะอาดและถูกดูแลจัดการเป็นอย่างดี สำหรับพื้นที่ภายในอาคารควรมีพื้นที่ที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ เช่น ทางลาด ลิฟต์ ที่นั่งพักผ่อน เป็นต้น
2) **Transportation** หรือ ระบบขนส่งมวลชน เป็นปัจจัยหลักของเมืองในการเคลื่อนย้ายผู้คนเข้าออกเมืองได้อย่างสะดวกสบาย ควรมีราคาที่ผู้สูงอายุสามารถจ่ายได้ สามารถเชื่อถือได้และมีมากพอต่อ

[40] ไตรรัตน์ จารุทัศน์, "โครงการปรับสภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคนพิการ ในระยะที่ 2," (2010).

[41] WHO publications, *Global Age-friendly Cities: A Guide* (France, 2007).

การใช้งาน เชื่อมต่อได้หลากหลายเส้นทาง มีระบบคมนาคมที่เข้าถึงต่อสถานที่ต่างๆได้ เช่น โรงพยาบาล ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น มีพาหนะที่ง่ายต่อการใช้งานสำหรับผู้สูงอายุ มีสัญลักษณ์ที่ง่ายต่อการเข้าใจ สามารถใช้งานได้ง่ายและไม่เป็นกังวลการจัดให้มี priority seat, priority park

3) **Housing** ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัย ควรจัดให้มีบ้านในราคาที่ผู้สูงอายุจ่ายได้ ถูกสร้างและออกแบบมาให้แข็งแรง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมไม่แออัดจนเกินไป มีพื้นที่ที่เพียงพอต่อการใช้งานของผู้สูงอายุ ถูกออกแบบมาเพื่อให้ผู้สูงอายุใช้งานได้สะดวก ปลอดภัย
4) **Social participation** หรือ การมีส่วนร่วมในสังคม ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงกิจกรรมและเข้าสังคมได้โดยง่าย มีพื้นที่สำหรับกิจกรรมที่เพียงพอและหลากหลาย
5) **Respect and social inclusion** หรือ การเป็นที่ยอมรับในสังคม การให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้สูงอายุ จัดให้มีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องของผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไม่ถูกเพิกเฉย
6) **Civic participation and employment** หรือการมีส่วนร่วมภายในท้องถิ่นและการจ้างงาน จัดให้มีการจ้างงานในกลุ่มผู้สูงอายุ มีการเรียนการสอนผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีบทบาททางสังคมไม่ต่างจากวัยอื่นๆ
7) **Communication and information** หรือ การจัดให้มีการเข้าถึงข้อมูลและข่าวสาร อย่างทั่วถึงทั้งออนไลน์และออฟไลน์
8) **Community support and Health services** หรือ การสนับสนุนจากภาคชุมชนและการบริการด้านสุขภาพให้ทั่วถึงแก่ผู้สูงอายุ

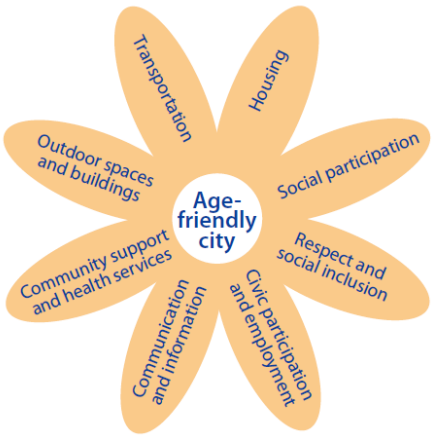

ภาพที่ 2.9 แสดงองค์ประกอบของเมืองน่าอยู่สาหรับผู้สูงวัย (Age-friendly city)

ที่มา: World Health Organization Eight Domains of Livability for Age-friendly Communities with the three clustered domains เข้าถึงได้จาก https://www.researchgate.net เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2562

4. โมเดลตัวอย่างการจัดการพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า กิจกรรมและนันทนาการเพื่อผู้สูงอายุ มีหลายโมเดลจากทั้งภายในประเทศและต่างประเทศที่สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดและน่าสนใจ โดยสรุปรายละเอียดของแต่ละโมเดลได้ ดังนี้

4.1 โมเดลตัวอย่างการจัดการพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าในต่างประเทศ ได้แก่

ห้างสรรพสินค้าอิออน คาไซ (Aeon Kasai) เปิดให้บริการตั้งแต่ ปี 1982 จนผู้ใช้งานปัจจุบันมีอายุมากขึ้นกลายเป็นผู้สูงอายุ อายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมสูงวัยในประเทศและผู้ที่มาใช้บริการที่นี่เอง และเพื่อรองรับความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัยที่สูงวัยมากขึ้น อิออน คาไซ จึงได้ตัดสินใจปรับปรุงพื้นที่ทั้งหมด โดยจัดให้ชั้น 4 ทั้งหมดพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุบนห้างสรรพสินค้าเป็นที่แรก และเรียกพื้นที่นี้ว่า G.G. Mall (Grand Generation Mall) ภายใต้แนวคิด “สถานที่ที่ผู้สูงอายุเพลิดเพลินและเป็นตัวของตัวเองได้” ซึ่งสถานที่แห่งนี้มีสินค้าและบริการค่อนข้างหลากหลายที่จะช่วยให้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุสะดวกและเป็นที่น่าพอใจมากยิ่งขึ้น[42] เปิดให้บริการ ตั้งแต่เวลา 7.00-23.00 น. (เฉพาะ ชั้น 1) และชั้น 2-4 เปิดให้บริการตั้งแต่เวลา 9.00-22.00 น. มีขนาดพื้นที่ทั้งหมด 10,879 ตารางเมตร โดยสามารถแบ่งรายละเอียดของพื้นที่แต่ละโซนได้ ดังนี้

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 2.10-2.11 แสดงบรรยากาศห้างสรรพสินค้าอิออน คาไซ โตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

ที่มา: Mirai corporation portfolio เข้าถึงได้จาก https://3476.jp/en/portfolio/detail.html?id=007เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2563

[42] Aeon’s first “Grand Generation’s Mall” debuts., “Renewal Opening of AEON Kasai Store Featuring Full-scale services for G.G. Customers.”

1. **พื้นที่ที่ผู้สูงอายุสนุกได้ทุกวันกับกิจกรรมบันเทิง กิจกรรมยามว่าง ประกอบไปด้วย**

    1) Café KO-U-AN ซึ่งเป็นร้านกาแฟที่ผู้สูงอายุไปนั่งผ่อนคลายกับเพื่อนได้ทั้งก่อนและหลังการเรียนในชั้นเรียนต่างๆ จุดเด่นของคาเฟ่นี้คือเสิร์ฟอาหารที่เหมาะกับโภชนาการของผู้สูงอายุ ราคาสมเหตุสมผล และยังให้ยืมอุปกรณ์ tablet แก่ผู้สูงอายุเพื่อนำมาอ่านหนังสือ รวมถึงติดตามโปรโมชั่นสินค้าภายในห้างสรรพสินค้าโดยไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆเพิ่มเติม

ภาพที่ 2.12- 2.13 แสดงร้านกาแฟที่ผู้สูงอายุไปนั่งผ่อนคลายกับเพื่อนได้

ที่มา: Semba Portfolio เข้าถึงได้จาก https://semba-portfolio.jp/work/aeon-kasai-grand-generations-mall เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2563

    2) AEON Pet มีบริการตัดขนสัตว์เลี้ยงและขายสินค้าแก่สัตว์เลี้ยง

    3) AEON Culture Club and Pandora Club เป็นห้องสำหรับสอนกิจกรรมต่างๆตามความสนใจ เช่น การทำบะหมี่ เล่นหมากล้อม ทำงานฝีมือ เป็นต้น โดยมีเป้าหมายให้บุคคลในทุกกลุ่มอายุสามารถใช้เวลาร่วมกันได้

ภาพที่ 2.14 แสดงห้องสำหรับสอนกิจกรรมต่างๆตามความสนใจ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ที่มา: CNA Insider เข้าถึงได้จาก https://www.channelnewsasia.com/news/cnainsider/with-7am-bargains-and-indoor-track-a-tokyo-mall-woos-elderly-8991652 เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2563

4) Miraiya Shoten – Living together with books ร้านหนังสือที่จัดเตรียมที่นั่งโซฟาไว้เพื่อประสบการณ์ที่ดีต่อการอ่าน มีบริการแว่นสายตาให้ยืมตามจุดต่างๆ
5) AEON Fitness Studio (The Space) เป็นห้องออกกำลังกายเฉพาะสตรี เสียค่าบริการครั้งละ 1,000 เยน
6) AEON Smile เป็นห้องออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านสุขภาพมีค่าใช้จ่าย 500 เยนต่อครั้ง (สามารถใช้สิทธิประกันสุขภาพของรัฐได้ ทำให้รัฐเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายหลัก) โดยมีนักกายภาพบำบัด (Physical Therapist) ควบคุมการออกกำลังกาย และจัดโปรแกรมที่เหมาะสมตามแต่ละบุคคล

ภาพที่ 2.15 แสดงห้องออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ

ที่มา: CNA Insider เข้าถึงได้จาก https://www.channelnewsasia.com/news/cnainsider/with-7am-bargains-and-indoor-track-a-tokyo-mall-woos-elderly-8991652 เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2563

7) G.G. stage หรือพื้นที่สำหรับทำกิจกรรม (Event Area) โดยมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ตามที่ผู้สูงอายุชื่นชอบ โดยไม่เสียค่าเข้าชมใดๆทั้งสิ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 2.16 แสดงพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ

ที่มา: ยักษ์ค้าปลีกมีวิวัฒนาการเพื่อดึงดูดฐานลูกค้าที่มีอายุมากขึ้น เข้าถึงได้จาก https://www.city-cost.com/th/blogs/City-Cost/MxXW2-news เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2563

2. การบริการที่เน้นช่วยเหลือและให้บริการแก่ลูกค้า เพื่อความสะดวกสบายแก่ลูกค้า

1) Kurashi-no Money Plaza (ชั้น 4) ให้บริการ เป็นที่ปรึกษาทางการเงินให้กับผู้สูงอายุ เช่น ประกัน สินทรัพย์ต่างๆ
2) Kurashi-no support (ชั้น 3) ให้บริการผลิตภัณฑ์ภายในบ้าน มีบริการส่งสินค้าซ่อมแซม รวมถึงให้คำปรึกษาเรื่องบ้าน เช่น การปรับปรุงบ้าน ทำความสะอาดบ้าน โดยประเภทของสินค้าจะประกอบไปด้วย
    1. สินค้าตกแต่งภายในบ้านทั่วไป
    2. บริการทำความสะอาดบ้าน ซักเสื้อผ้า และบริการอื่นๆ
    3. บริการปรับปรุงซ่อมแซมบ้าน
    4. ส่งสินค้าต่างๆ
3) AEON's Shoe store "GreenBox" บริการซ่อมรองเท้าและตัดเย็บรองเท้าตามขนาด
4) โซนสินค้าแฟชั่น
5) โซนสินค้าสำหรับผู้หญิงที่อยากสาว สวย และสุขภาพดีอย่างสม่ำเสมอ
6) โซนอาหารและจำหน่ายอาหาร ที่เปิดให้บริการตั้งแต่ 7.00 น. มีจุดบริการทำอาหารไว้สำหรับผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน เน้นการขายอาหารที่มีขนาดเล็ก เหมาะสำหรับรับประทานคนเดียว และราคาสมเหตุสมผล รวมถึงเป็นอาหารเพื่อสุขภาพเหมาะกับผู้สูงอายุ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3. **สะดวกสบาย พื้นที่ภายในห้างฯถูกออกแบบมาเพื่อให้เหมาะกับทุกวัยรวมถึงผู้สูงอายุ**
    1) บริการ Concierge สำหรับลูกค้าสูงวัยที่ต้องการความช่วยเหลือหรือที่ปรึกษาระหว่างซื้อสินค้าภายในห้างสรรพสินค้า
    2) มีบริการสั่งและส่งสินค้าภายในวันเดียว
    3) มีบริการรถรับส่งสำหรับผู้สูงอายุที่อยากมาที่นี่
    4) จัดเตรียมที่นั่งที่นั่งสบาย การออกแบบเพื่อทุกคน และรถเข็นสินค้าที่มีน้ำหนักเบากว่าปกติ
4. **บัตรสมาชิก G.G. Members card ที่ให้สิทธิพิเศษสำหรับผู้สูงอายุที่สมัครสมาชิกรายปี (5,250 เยน)** โดยจะได้รับส่วนลดการเข้าใช้บริการร้านค้าต่างๆ ภายในห้างฯอิออน คาไซ

สำหรับชั้นอื่นๆ ก็ได้มีการปรับปรุงพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าให้เหมาะกับกลุ่มผู้สูงอายุ โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. มีการปูพรมทุกชั้น และจัดเป็นทางเดินเพื่อให้เหมือนรู้สึกว่าออกกำลังกายไปด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 2.17-2.18 แสดงพื้นที่ทางเดินภายในห้างฯอิออน คาไซ สำหรับผู้สูงอายุ

ที่มา: ยักษ์ค้าปลีกมีวิวัฒนาการเพื่อดึงดูดฐานลูกค้าที่มีอายุมากขึ้น เข้าถึงได้จาก https://www.city-cost.com/th/blogs/City-Cost/MxXW2-news เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2563

2. ลักษณะของแต่ละแผนก สามารถสรุปได้ดังนี้

    1) <u>แผนกอาหาร</u> ชั้นวางสินค้ามีระดับเตี้ยกว่าปกติ เพื่อสะดวกในการหยิบจับของผู้สูงอายุ ตัวอักษรในป้ายราคา มีขนาดตัวหนังสือที่ใหญ่กว่าปกติ แผนกสินค้าแช่แข็ง แผนกผักสดและเนื้อสตว์ และสินค้าปรุงสำเร็จ จะมีเนื้อที่และชนิดของสินค้ามากกว่าสาขาอื่นๆ และจำหน่ายในปริมาณที่เหมาะสำหรับรับประทานเพียง 1 คน
    2) <u>แผนก Health and Beauty</u> มีการจำหน่ายสินค้าเพื่อรองรับกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น ไม้เท้า ผ้าอ้อม หมอนที่เหมาะกับบุคคลนั้นๆ เตียงที่ปรับความสูงได้ มี Concierge เป็นผู้แนะนำสินค้า เนื่องจากโดยทั่วไป ลูกค้าจะยังไม่ทราบถึงความต้องการของตัวเอง ซึ่ง Concierge

จะให้ความเห็นที่เป็นกลางและเป็นประโยชน์กับลูกค้ามากที่สุด มีร้านขายยาขนาดใหญ่ พื้นที่กว้างขวาง

3) <u>แผนกบ้านและที่อยู่อาศัย</u> มีแผนกซ่อมแซมบ้าน มีบริการทำความสะอาด บริการซักเสื้อผ้า และจัดเก็บเสื้อผ้า ซึ่งอาจซื้อบริการไว้ใช้เอง หรือไว้เป็นของขวัญให้ผู้อื่นได้
4) <u>แผนกเสื้อผ้าและ leisure</u> มีการวางจำหน่ายสินค้าเสื้อผ้าเด็กมีแบรนด์ที่ราคาสูง เนื่องจากปู่ย่าตายาย มักจะซื้อสินค้าราคาแพงเป็นของขวัญให้หลาน (แพงกว่าพ่อแม่ซื้อให้ลูก) ส่งผลให้ถึงแม้พื้นที่จำหน่ายสินค้าจะน้อย แต่ยอดขายเพิ่มสูงขึ้น มีพื้นที่จำหน่ายหมวก และผ้าพันคอเพิ่มมากขึ้น สินค้าส่วนใหญ่เน้นสินค้าราคาสูง ใส่สบาย โดยเฉพาะชุดอยู่บ้าน เนื่องจากผู้สูงอายุมีเวลาอยู่บ้านมากขึ้น มีพื้นที่จำหน่ายกระเป๋าเดินทางมากขึ้น เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยว

โดยสรุปญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีประชากรสูงวัยมากที่สุดในโลก และมีแนวโน้มที่จะอยู่ลำพังเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ การพึ่งพาและช่วยเหลือตนเองจึงเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับผู้สูงอายุ ร้านค้าปลีกในญี่ปุ่นก็ตระหนักถึงประเด็นเหล่านี้ จากตัวอย่างโมเดลห้างสรรพสินค้าอิออนคาไซ ข้างต้น ที่ได้ปรับปรุงใหม่เพื่อรองรับผู้บริโภคที่สูงวัยมากขึ้น มองถึงพฤติกรรมของผู้สูงอายุมากขึ้น

4.2 **โมเดลตัวอย่างการจัดการพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าในประเทศ ได้แก่**

ห้างสรรพสินค้า เดอะมอลล์ งามวงศ์วาน และกลุ่ม เอสซีจี ได้เล็งเห็นถึงพฤติกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุมาใช้พื้นที่บนห้างสรรพสินค้ากันเป็นจำนวนมาก ทำให้พื้นที่ของห้างสรรพสินค้าในปัจจุบันเต็มไปด้วยกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในวันธรรมดา (จันทร์-ศุกร์) ซึ่งส่วนใหญ่มาเพื่อพักผ่อนเดินเล่น ซื้อสินค้า จับจ่ายใช้สอยและมารับประทานอาหารบริเวณชั้นศูนย์อาหาร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 2.19 แสดงบรรยากาศห้างสรรพสินค้า เดอะมอลล์ งามวงศ์วาน

ที่มา: KidAble The Mall Ngamwongwan โรงเรียนสอนภาษาอังกฤษ-จีน เดอะมอลล์งามวงศ์วาน เข้าถึงได้จาก https://www.facebook.com/KidAbleNWW/posts/344421539769516/ เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2563

กลยุทธ์หนึ่งที่เดอะมอลล์ งามวงศ์วานนำมาใช้ คือ การเจาะกลุ่มเป้าหมายไปยังผู้สูงวัย (Elder) ที่อาศัยและเติบโตอยู่ในพื้นที่กรุงเทพเหนือ และนนทบุรีมานานกว่า 30 ปี จะเป็นสาขาแรกของเดอะมอลล์ ที่มีการออกแบบและจัดการบริการต่างๆ เพื่อรองรับกับสังคมผู้สูงอายุของไทย โดยจะมีที่จอดรถกว้างขึ้น มีลิฟท์ที่จอดรถโดยเฉพาะ มีบริการวีลแชร์ มีสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับคนสูงวัย นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับโซนร้านอาหาร ซึ่งจะมีสัดส่วนมากกว่า ร้อยละ 30 ของพื้นที่ศูนย์การค้าทั้งหมด จากปกติในแต่ละสาขาจะมีสัดส่วนร้านอาหารประมาณ ร้อยละ 20-25[43]

ทางเดอะมอลล์ และเอสซีจี ได้เล็งเห็นถึงพฤติกรรมเหล่านี้ จึงได้ร่วมมือกันพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุขึ้น โดยนำแนวคิดการพัฒนาพื้นที่จากห้างสรรพสินค้าอิออน คาไซ หรือ G.G Mall มาปรับปรุงพัฒนาพื้นที่บางส่วนของห้างสรรพสินค้าเดอะมอลล์ ให้กลายเป็นโครงการคอมมูนิตี้เพื่อผู้สูงอายุที่ชื่อว่าชีวิตดี (Chivit-D By SCG) โดยสามารถแบ่งโซนหลักของพื้นที่บริเวณชั้น 6 ได้ออกเป็น ดังนี้

1. **ส่วนที่เป็นพื้นที่ของห้างสรรพสินค้าเดอะมอลล์ งามวงศ์วาน (บริเวณชั้น 6)**

1) พื้นที่สำหรับผ่อนคลาย (นั่งพักและผ่อนคลาย) รองรับปัญหาความเสื่อมถอยของร่างกายของผู้สูงอายุ

[43] Ibusiness review: 'เดอะมอลล์ งามวงศ์วาน' ห้างของผู้สูงวัย

ภาพที่ 2.20 แสดงพื้นที่สำหรับนั่งผ่อนคลาย

ที่มา: The Mall งามวงศ์วาน 2019 รีโนเวทใหม่ ไฉไลกว่าเดิม เข้าถึงได้จาก https://www.home.co.th/hometips/decoration/detail/55241 เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2563

2) พื้นที่สำหรับรับประทานอาหารหรือศูนย์อาหารที่ค่อนข้างหลากหลาย ที่รองรับการมาเพื่อรับประทานอาหารโดยเฉพาะ

ภาพที่ 2.21-2.22 แสดงพื้นที่ศูนย์อาหาร

ที่มา: ชวนมา Enjoy Life With Good Food ที่ Gourmet Eats เดอะมอลล์ งามวงศ์วาน ชั้น 6 เข้าถึงได้จาก https://www.bkkmenu.com/eat/stories/gourmet-eats-the-mall-ngamwongwan.html เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2563

2. ส่วนที่เป็นพื้นที่ของชีวิตดี (บริเวณชั้น 6)

1) พื้นที่สำหรับสังสรรค์และทำกิจกรรมเพื่อรองรับความต้องการเข้าสังคมของผู้สูงอายุภายใต้แนวคิดไม่ล้ม ไม่ลืม ไม่ซึมเศร้า กินข้าวอร่อย โดยกิจกรรมที่จัดจะส่งเสริมความสุขแก่ผู้สูงอายุด้วยกัน 3 ด้าน คือ สุขกาย สุขใจ และเสริมพลังชีวิต

ภาพที่ 2.23-2.24 แสดงพื้นที่ทำกิจกรรมเพื่อรองรับความต้องการเข้าสังคมของผู้สูงอายุ
ที่มา: Chivit-D by SCG เข้าถึงได้จาก
https://www.facebook.com/pg/chivitdbyscg/photos/?ref=page_internal เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2563

2) พื้นที่สำหรับจำหน่ายสินค้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น ไม้เท้า รถเข็น อุปกรณ์ช่วยเหลือต่างๆ

ภาพที่ 2.25-2.26 แสดงพื้นที่จำหน่ายสินค้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ที่มา: Chivit-D by SCG
เข้าถึงได้จาก https://www.facebook.com/pg/chivitdbyscg/photos/?ref=page_internal เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2563

ตารางที่ 2.4 ตารางสรุปรายละเอียดการใช้พื้นที่และกิจกรรมโครงการชีวิตดี

ปัจจัย	รายละเอียด
กลุ่มผู้ใช้งาน	1. ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นของชีวิตดีที่ส่วนใหญ่มาจากหลากหลายเขต หลากหลายพื้นที่ เช่น อารีย์ รามคำแหง รังสิต 2. ชีวิตดีมีฐานลูกค้าอยู่จำนวนหนึ่งที่มาจากลูกค้าของ SCG รวมถึงฐานผู้สูงอายุที่ถูกประชาสัมพันธ์เชิญชวนมาใช้พื้นที่โดยกลุ่มเดอะมอลล์, ยังแฮปปี้ และช่องทางออนไลน์อื่นๆ
การจัดพื้นที่	สามารถแบ่งพื้นที่ได้ออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ ภายในพื้นที่ของชีวิตดี ได้แก่ 1. พื้นที่สำหรับเป็น Showroom และขายสินค้า ผลิตภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุ 2. พื้นที่สำหรับการทำกิจกรรม
ด้านกิจกรรม	กิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นอยู่ภายใต้กรอบแนวคิด ไม่ล้ม ไม่ลืม ไม่ซึมเศร้า กินข้าวอร่อย (ทาง SCG ได้ศึกษาแล้วนำมาปรับใช้เอง) โดยกิจกรรมจะมีการบริหารทั้ง 3 ด้าน คือ สุขกาย สุขใจ เสริมพลังชีวิต ภายในกิจกรรมจะถูกจัดขึ้นในแต่ละอาทิตย์ไม่เหมือนกัน เพื่อความแปลกใหม่และไม่น่าเบื่อ รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุมีของรางวัลแจกเพื่อดึงความสนใจของผู้สูงอายุด้วย
ด้านผลตอบรับ	ปัจจุบัน การเข้าร่วมกิจกรรมยังไม่เสียค่าบริการ เพราะอยู่ในช่วงของการโปรโมทพื้นที่ สร้างการรับรู้ของแบรนด์ ซึ่งในอนาคตมีแนวโน้มว่าอาจจะมีการเก็บค่าใช้บริการ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ชอบที่จะมีส่วนร่วม เช่น การเล่นเกมตอบคำถามเพื่อรับรางวัล เป็นต้น

ตารางที่ 2.5 ตารางสรุปรายละเอียดการใช้พื้นที่และกิจกรรมโครงการชีวิตดี

ข้อดี	ข้อเสีย
1. เป็นพื้นที่/Third place สำหรับผู้สูงอายุ รองรับการทำกิจกรรม การรวมกลุ่มกันทางสังคม	1. เนื่องจากพื้นที่ชีวิตดีอยู่บริเวณชั้น 6 ทำให้ผู้สูงอายุที่เดินทางมาโดยรถโดยสารสาธารณะต้องเดินขึ้นมาหลายชั้นถ้าหากไม่ใช้ลิฟต์โดยสาร
2. ผู้สูงอายุเดินทางง่าย สะดวกต่อการเข้าถึง เข้าใช้พื้นที่ เพราะอยู่ภายในห้างสรรพสินค้า	2. ผู้สูงอายุบางรายไม่ชอบหากมีการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมจึงทำให้ไม่สามารถหารายได้จากการจัดกิจกรรมบางประเภทได้
3. ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรม มีสังคม มีของที่จำเป็นต่อผู้สูงอายุให้จับจ่าย ทำให้ผู้สูงอายุสามารถลดความเหงาและโดดเดี่ยวลงไปได้	
4. ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าใช้พื้นที่	

CHULALONGKORN UNIVERSITY

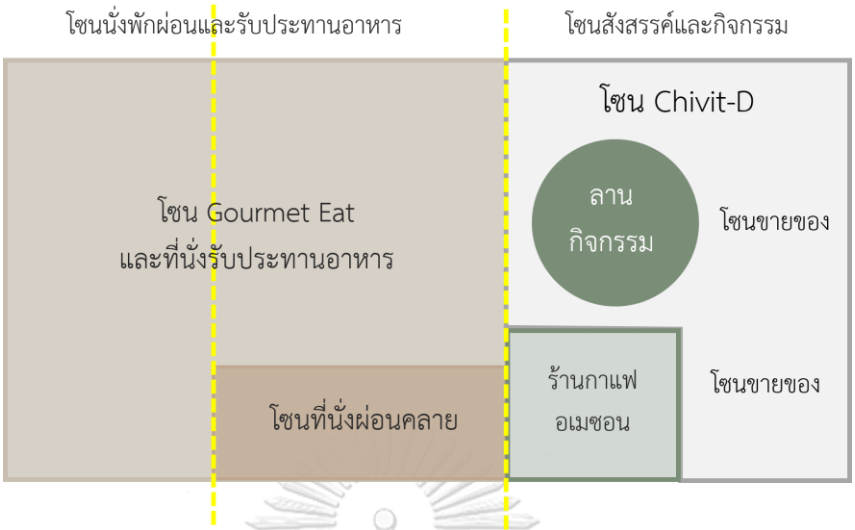

ภาพที่ 2.27 ภาพแสดงสรุปรูปแบบการจัดการพื้นที่บนชั้น 6 ห้างสรรพสินค้า เดอะ มอลล์ งามวงศ์วาน และการจัดโซนนิ่งของโครงการ Chivit-D

ที่มา: จากการสัมภาษณ์คุสัมภาษณ์คุณชัยรัตน์ งามดำรงค์ศักดิ์ ตำแหน่ง Business Incubator – Elder Solution บริษัท เอสซีจี

โดยสรุปโมเดลห้างสรรพสินค้า เดอะมอลล์ งามวงศ์วาน มีการจัดการ ปรับปรุงพื้นที่โดยนำเอาแนวคิดของห้างสรรพสินค้าอิออนคาไซ จากประเทศญี่ปุ่นมาปรับใช้ ให้สอดคล้องกับสังคมสูงวัย และพฤติกรรมผู้สูงอายุของไทยที่มีแนวโน้มอยู่ลำพังสูงขึ้นเรื่อยๆ การพึ่งพาและช่วยเหลือตนเองจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ซึ่งไม่ต่างจากสังคมสูงวัยในญี่ปุ่น ซึ่งผลตอบรับถูกสะท้อนออกมาผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมและการใช้งานพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

4.2.2 **ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.)** เป็นหน่วยงานของภาครัฐ ที่ตั้งอยู่ตามแต่ละชุมชนในต่างจังหวัด ถูกจัดตั้งขึ้นภายใต้ความร่วมมือของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทยและสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย หน่วยงานเหล่านี้ เล็งเห็นถึงสถานการณ์ของผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้น พฤติกรรมของผู้สูงอายุที่ส่วนใหญ่ติดสังคม รัฐจึงจัดสวัสดิการเพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุได้มีสถานที่ในการจัดกิจกรรมและบริการส่งเสริมด้านอาชีพและการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งประโยชน์จากการจัดตั้งศูนย์ฯ นี้ จะช่วยเอื้อประโยชน์ให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและเข้าร่วมทางสังคม คลายเหงา เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ รวมถึงเสริมสร้างสภาวะทางร่างกายและจิตใจ สังคม ปัญญา ตระหนักถึงศักยภาพของตนเองและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สวัสดิการที่ภาครัฐได้จัดเตรียมไว้ให้เพื่อให้เหมาะกับสังคมไทยตามแนวคิด Ageing in place และ Active ageing ที่เป็นแนวคิดให้ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในที่เดิม ชุมชนเดิม ความคุ้นเคยเดิมที่เคยอาศัยมารวมถึงการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีพฤฒพลัง แข็งแรงทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ ผ่านศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

(ศพอส.) โรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อสนับสนุนการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุทั้งการส่งเสริมทางด้านร่างกาย จิตใจ สมอง และการนันทนาการและการบันเทิง

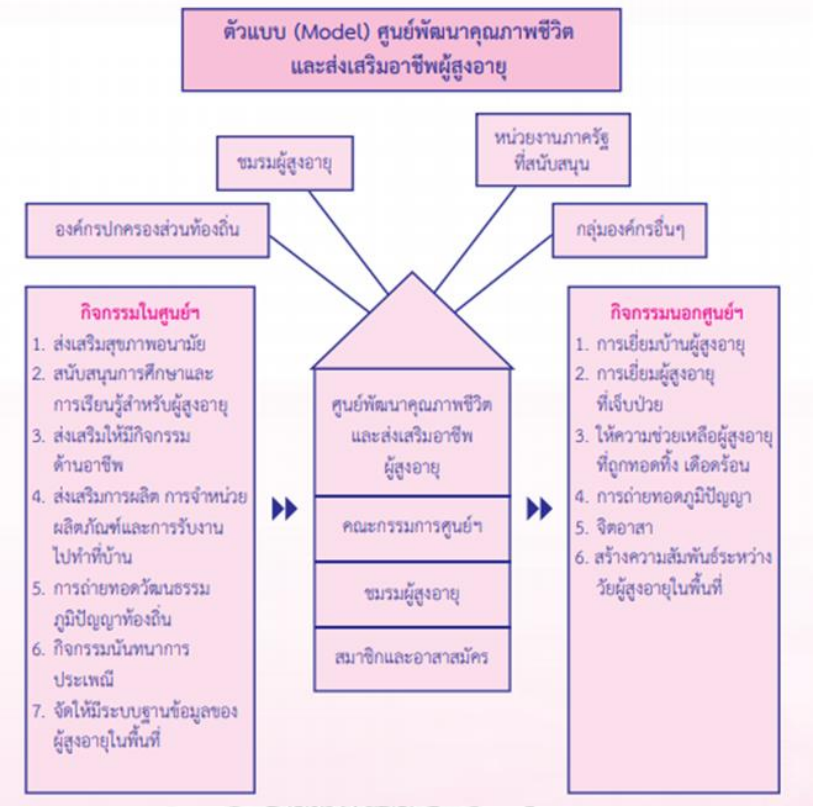

ภาพที่ 2.28 โมเดลศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

ที่มา : คู่มือการดำเนินงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1) สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผ็สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

โดยสรุป การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดให้มีสำหรับผู้สูงอายุอยู่แล้วตามหลักพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม แต่ปัจจุบันแนวโน้มพฤติกรรมการอยู่อาศัย การเจริญเติบโตของเมืองถูกแผ่ขยายออกไป ส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้สูงอายุเปลี่ยน รูปแบบของครอบครัวเปลี่ยน ผู้สูงอายุอาศัยลำพังมากขึ้น การไม่ได้อยู่กับลูกหลานทำให้ผู้สูงอายุมองหาสถานที่อื่นเพื่อเข้าสังคม เพื่อคลายเหงา จึงนิยมมาใช้พื้นที่ห้างสรรพสินค้ากันมากขึ้น ดังนั้นหากจะให้เอื้อต่อการจัดสวัสดิการนี้ให้ได้อย่างครอบคลุมและสะดวกต่อผู้สูงอายุ รัฐอาจนำประเด็นการเช่าพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าของภาคเอกชนมาพิจารณารวมถึงต้องเข้าใจว่าพฤติกรรม วิถีชีวิตของคนในปัจจุบันเปลี่ยนไป ความสะดวกสบายเข้ามามีผลต่อการใช้ชีวิตมากขึ้น ดังเช่นพฤติกรรมของผู้สูงอายุในปัจจุบันที่นิยมไปรวมตัวกันที่ห้างสรรพสินค้า ที่ที่มาบ่อยรองจากบ้าน ไม่ว่าจะเป็นวันธรรมดาหรือวันหยุดสุดสัปดาห์

2.5 งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 2.6 ตารางเปรียบเทียบวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะงานวิจัย	พฤติกรรมผู้สูงอายุในเมือง	พฤติกรรมการใช้สิ่งอำนวยความ	การจัดการพื้นที่ ศูนย์การค้า
ชื่อผู้วิจัย	ลิขิตศรี พุฒิธนกร	กรายระวี เตียตระกูล	ธารณี กฤติยาศัย
ปี	2554	2559	2556
ชื่อเรื่อง	แนวทางการจัดเตรียมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในเมือง กรณีศึกษา ชมรมผู้สูงอายุในสวนสาธารณะลุมพินี กรุงเทพมหานคร	พฤติกรรมการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในโครงการที่อยู่อาศัย เพื่อผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา โครงการสวางคนิเวศ สภากาชาด และโครงการเวลนสชิตี้	การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อทุกคน สำหรับศูนย์การค้าชุมชน
กลุ่มตัวอย่าง	ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมต่างๆ ในสวนลุมพินี อายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป	ผู้สูงอายุที่พักโครงการสวางคนิเวศ สภากาชาด จังหวัดสมุทรปราการ และโครงการเวลเนสชิตี้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ผู้สูงอายุตอนต้นถึงตอนปลาย เด็กและสตรีมีครรภ์ ผู้พิการ
วัตถุประสงค์	เพื่อศึกษาข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพและการรวมกลุ่มกิจกรรมของผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของชมรมต่างๆ	เพื่อศึกษา วิเคราะห์ ปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการใช้งานรูปแบบการดำเนินชีวิตต่อการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในที่อยู่อาศัยเพื่อผู้สูงอายุ	เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้พื้นที่การใช้งานสิ่งอำนวยความสะดวก ศึกษาลักษณะลัปัญหาทางกายภาพตามหลักเกณฑ์ทางกฎหมายและเสนอแนวทางในการปรับปรุง
ผลการวิจัย	ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีเชื้อชาติจีน ส่วนใหญ่ร่างกายแข็งแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้ มาออกกำลังกายที่สวนลุมเพราะ มีเพื่อนรุ่นเดียวกัน พบปะพูดคุยกัน เดินทางสะดวก อากาศดีร่มรื่น ส่วนใหญ่มาออกกำลังกาย ทำกิจกรรมทุกวัน สภาพการอยู่อาศัยปัจจุบันของผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่กรุงเทพฯ ชั้นใน ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยคือ ด้านสภาพแวดล้อม-ฝุ่น เสียง โดนเวณคืนที่ดิน ความต้องการด้านที่อยู่อาศัยในอนาคต พบว่า 82% ไม่คิดย้ายจากที่เดิม เพราะเดินทางสะดวก ปลอดภัย รักและผูกพัน	1. ปัจจุบันขนาดครอบครัวไทยมีขนาดเล็กลง ผู้สูงอายุจึงอยู่ลำพังกันมากขึ้น ผลกระทบตามมาคือ การต้องจัดเตรียมสถานที่ดูแลคนกลุ่มนี้เพื่อรองรับการทำกิจกรรมและการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสม 2. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ชอบใช้พื้นที่ส่วนกลางที่เป็นสวน ศาลา พื้นที่สำหรับจัดกิจกรรม 3. ผู้สูงอายุได้ให้ความสำคัญต่อพื้นที่ที่ส่งเสริมด้านสุขภาพ เช่น พื้นที่สวน กิจกรรมที่ส่งเสริมทางด้านสมองอย่างการปลูกต้นไม้ การผ่อนคลายร่างกายด้วยการนวดและเข้าร่วมกิจกรรมสันทนาการและการบันเทิง	ผู้สูงอายุมักมาใช้งานพื้นที่ของซูเปอร์มาร์เก็ตและร้านอาหาร ความถี่ในการมาใช้ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ เน้นการใช้พื้นที่บริเวณจุดรับส่งและพื้นที่นั่งพักคอยและการบริการอุปกรณ์ ช่วยเหลือ พื้นที่ที่ควรมีการปรับปรุงได้แก่ ส่วนของที่จอดรถบันไดและทางลาดเข้าสู่โครงการ ป้ายและสัญลักษณ์ และห้องน้ำ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 2.7 ตารางเปรียบเทียบวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะงานวิจัย	ศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุ	พฤติกรรมผู้สูงอายุในเมือง	กิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุ
ชื่อผู้วิจัย	ปฏิพันธุ์ แทนเมือง	ศนิดา ภิญโญ	ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ
ปี	2554	2552	2548
ชื่อเรื่อง	แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงด้านกายภาพศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ	สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในอาคารชุด : กรณีศึกษา อาคารชุดในแขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร	การศึกษาความต้องการการจัดกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร
กลุ่มตัวอย่าง	ผู้สูงอายุที่มาใช้บริการที่ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุที่อยู่ในอาคารชุดแขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร	ผู้สูงอายุที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุที่อยู่ในการสนับสนุนของกรุงเทพมหานคร
วัตถุประสงค์	เพื่อศึกษาลักษณะประชากรผู้สูงอายุของบริเวณที่ศึกษาที่มีความแตกต่างกัน กำหนดแนวทางพัฒนาศูนย์อเนกประสงค์และสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุตามสถานที่นั้นๆ	เพื่อศึกษาสภาพการอยู่อาศัย ปัญหาในการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่อยู่ในอาคารชุดแขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร	เพื่อศึกษาความต้องการกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร เปรียบเทียบความต้องการการจัดกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุที่พักอาศัยอยู่ที่บ้านกับที่พักอาศัยอยู่ที่สถานสงเคราะห์คนชรา
ผลการวิจัย	ศูนย์อเนกประสงค์เพื่อผู้สูงอายุของไทยจัดว่าอยู่ในช่วงริเริ่ม ติดปัญหาในเรื่องงบประมาณและหน่วยงานที่รับผิดชอบ แบ่งศูนย์ฯ ได้ออกเป็น 2 ประเภท คือแบบเก็บเงิน และแบบไม่เก็บเงินค่าเข้าใช้บริการ ผู้สูงอายุขาดความเข้าใจในหน้าที่ของศูนย์ บางศูนย์มีการเรียกเก็บเงินและตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกล ทำให้ไม่มาใช้บริการ	เหตุผลหลักที่ผู้สูงอายุย้ายกลับเข้ามาอยู่ในเมือง เพราะการเดินทางที่สะดวกสบาย อยู่ใกล้ที่ทำงาน โรงเรียนของบุตรหลาน รวมถึงต้องการที่อยู่อาศัยที่มีความปลอดภัย พฤติกรรมของผู้สูงอายุ ร้อยละ 68 มักจะออกไปใช้พื้นที่ข้างนอกที่ไม่ใช่ห้องพักและสถานที่ที่มักจะไปอันดับแรกและอันดับที่สอง คือ ห้างสรรพสินค้า และอันดับที่สาม คือ ร้านอาหาร	ผู้สูงอายุส่วนมากมีความต้องการการจัดกิจกรรมนันทนาการอยู่ในระดับปานกลาง ประเภทกิจกรรมนันทนาการที่ต้องการมากที่สุด คือ เกมกีฬา ออกกำลังกาย ผู้สูงอายุส่วนมากต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมมาก และต้องการสถานที่ในการจัดกิจกรรมนันทนาการที่ใกล้บ้าน ไปมาสะดวก มากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบความต้องการระหว่างผู้สูงอายุที่พักที่บ้านกับสถานสงเคราะห์คนชรา พบว่าผู้สูงอายุที่อยู่สถานสงเคราะห์คนชรามีความต้องการกิจกรรมนันทนาการมากกว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมานั้น พบว่า มีวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยแบ่งความสอดคล้องดังต่อไปนี้

1. วิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษากลุ่มประชากรที่ใกล้เคียงกัน จำนวน 2 เล่ม คือ แนวทางการจัดเตรียมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในเมือง: กรณีศึกษา ชมรมผู้สูงอายุในสวนสาธารณะลุมพินี กรุงเทพมหานคร[44] เป็นการศึกษาพฤติกรรมของผู้สูงอายุที่อยู่ในเมืองกับสภาพการอยู่อาศัย ณ ปัจจุบันและความต้องการด้านที่อยู่อาศัยในอนาคต **จาก**งานวิจัยนี้พบกว่าผู้สูงอายุยังคงอยากอยู่ที่อยู่เดิม ไม่ย้ายไปไหน ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มักออกมาทำกิจกรรมที่สวนลุมกันเพื่อรวมกลุ่มเข้าสังคม ออกกำลังกาย และพูดคุยกันเป็นประจำ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยก่อนเกษียณ (Early retirement) และกลุ่มเกษียณอายุ (Active retirement) มีร่างกายแข็งแรงมากมีกิจกรรมของตัวเอง สอดคล้องกับทฤษฎีการแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุ ตามพฤติกรรมและกิจกรรมที่ทำ[45] ช่วยเหลือตัวเองได้ มีรายได้สูง ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯชั้นในและไม่คิดย้ายจากที่อยู่เดิม เพราะรักและผูกพันกับที่เดิม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการให้**ผู้สูงอายุอาศัยในที่เดิม อีกเล่มหนึ่งคือ** สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในอาคารชุด : กรณีศึกษาอาคารชุดในแขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร[46] เป็นการศึกษาพฤติกรรมของผู้สูงอายุในเมืองที่อาศัยอยู่ในอาคารชุด โดยมีเหตุผลหลักที่ผู้สูงอายุย้ายกลับเข้ามาอยู่ในเมือง เพราะเรื่องของการเดินทางที่สะดวกสบาย อยู่ใกล้ที่ทำงาน โรงเรียนของบุตรหลาน รวมถึงต้องการที่อยู่อาศัยที่มีความปลอดภัย จากงานวิจัยชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของผู้สูงอายุสูงถึงร้อยละ 68 มีสถานที่ที่มักจะออกไปใช้ทุกวันที่ไม่ใช่ที่บ้านหรือห้องพัก โดยสถานที่ที่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้เลือกไปเป็นอันดับแรกและอันดับที่สอง คือห้างสรรพสินค้า และอันดับที่สามคือ ร้านอาหาร

ซึ่งจากงานวิจัย 2 ชิ้นนี้ สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการมี Second place และ Third place ของผู้สูงอายุ ที่นอกเหนือจากบ้านแล้วก็มีสถานที่ที่มักไปกันเป็นประจำทุกวัน นั่นก็คือ ห้างสรรพสินค้าและสวนสาธารณะ

2. วิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษาการจัดการพื้นที่ศูนย์การค้าที่ใกล้เคียงกัน จำนวน 1 เล่ม คือ การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อทุกคน สำหรับศูนย์การค้าชุมชน[47] เป็นการศึกษาศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของกลุ่มผู้สูงอายุ เด็กและสตรีมีครรภ์และผู้พิการ รวมถึงศึกษาการจัดการพื้นที่ การออกแบบทางกายภาพว่าสอดคล้องกับเกณฑ์ของกฎกระทรวงหรือไม่ และมีแนวทางในการปรับปรุงอย่างไร **การศึกษาของวิทยานิพนธ์**

---

[44] ลิขิตศรี พุฒิธนกร, "แนวทางการจัดเตรียมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในเมือง: กรณีศึกษา ชมรมผู้สูงอายุในสวนสาธารณะลุมพินี กรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554).

[45] มานพ พงศทัต, *Grey Society :* แนวคิด ทฤษฎี (ตอนที่ *1)* กลยุทธ์อสังหาริมทรัพย์ เล่ม *15* ยุคเศรษฐกิจแปรปรวน *2552-2553.*

[46] ศนิดา ภิญโญ, "สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในอาคารชุด : กรณีศึกษา อาคารชุดในแขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552).

[47] ธารณี กฤติยาศัย, "การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อทุกคน สำหรับศูนย์การค้าชุมชน" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ของเล่มนี้ เป็นการต่อยอดด้านการจัดการพื้นที่ภายในศูนย์การค้าที่มีกลุ่มตัวอย่างที่เหมือนกัน และมาใช้พื้นที่ที่ใกล้เคียงกัน เพื่อนำมาพิสูจน์และหาข้อค้นพบพฤติกรรมการมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าที่แท้จริงของผู้สูงอายุต่อไป

3. วิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษาพฤติกรรมการใช้พื้นที่ส่วนกลางและสิ่งอำนวยความสะดวก จำนวน 1 เล่ม คือ พฤติกรรมการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในโครงการที่อยู่อาศัย เพื่อผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา โครงการสวางคนิเวศ สภากาชาด และโครงการเวลนสซิตี้[48] เป็นการศึกษาศึกษาเกี่ยวกับการออกมาใช้พื้นที่ภายนอกอาคารของผู้สูงอายุ รวมถึงศึกษากิจกรรมที่ทำขณะที่ออกมาใช้งานพื้นที่ **การศึกษาของวิทยานิพนธ์ของเล่มนี้** เป็นการต่อยอดนำเอากิจกรรมของผู้สูงอายุไปศึกษาต่อเพื่อนำมาสอบถามและปรับให้เข้ากับพื้นที่บนห้างสรรพสินค้า ซึ่งกิจกรรมบนห้างฯ อาจมีส่วนที่แตกต่างจากกิจกรรมบนพื้นที่ส่วนกลางภายในโครงการที่พักอาศัยออกไป

4. วิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษาการความต้องการด้านกิจกรรมของผู้สูงอายุ จำนวน 1 เล่ม คือ การศึกษาความต้องการการจัดกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร[49] เป็นการศึกษาศึกษาเกี่ยวกับความต้องการจัดกิจกรรมนันทนาการของกลุ่มผู้สูงอายุโดยกลุ่มประชากรที่ถามคืออยู่ที่บ้านและอยู่สถานสงเคราะห์คนชรา คล้ายคลึงกันตรงศึกษาความต้องการด้านกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุแต่แตกต่างกันตรงกลุ่มประชากรเป้าหมายและสถานที่การเข้าถึงประชากร

5. วิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษาพฤติกรรมการและการจัดการพื้นที่ศูนย์เอนกประสงค์ของผู้สูงอายุ จำนวน 1 เล่ม คือ แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงด้านกายภาพศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ[50] ประเด็นการศึกษาสามารถสรุปได้ออกเป็น 4 ประเด็น คือ

1. ประเด็นเรื่องผู้สูงอายุกับการใช้ศูนย์ฯ พบว่าผู้สูงอายุไม่มาใช้บริการศูนย์ฯ เพราะบางศูนย์มีการเรียกเก็บค่าบริการ รวมถึงกิจกรรมไม่ตรงตามความต้องการผู้สูงอายุในชุมชน ผู้สูงอายุไม่พร้อมจ่ายหากมีการเรียกเก็บเงิน
2. ประเด็นการเสนอแนวทางการปรับปรุงศูนย์ฯ ในด้านกายภาพให้เหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุ เช่น การทำทางลาด
3. ประเด็นด้านการทำงานและการบริหารจัดการศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ศูนย์เอนกประสงค์ถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ส่วนของรัฐบาลที่ถูกจัดขึ้นเป็นรัฐสวัสดิการ กับส่วนของเอกชนที่จัดการศูนย์เอนกประสงค์ขึ้นเอง ในส่วนของรัฐบาล สามารถแบ่งการทำงานของศูนย์ฯ ได้ออกเป็น 2

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

---

[48] กรายระวี เตียตระกูล, "พฤติกรรมการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในโครงการที่อยู่อาศัย เพื่อผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา โครงการสวางคนิเวศ สภากาชาด และโครงการเวลนสซิตี้" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559).

[49] ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ, "การศึกษาความต้องการการจัดกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร"(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต."

[50] ปฏิพันธุ์ แทนเมือง, "แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงด้านกายภาพศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557).

ฝ่ายคือ ฝ่ายคณะที่ปรึกษา และฝ่ายผู้ปฏิบัติงาน และควรดึงชุมชนเข้ามาเป็นส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ฯ ส่วนการทำงานของเอกชนดูแลจัดการและปฏิบัติงานด้วยหน่วยงานเดียว

4. ประเด็นการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม ควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับพื้นที่ ชุมชน วัฒนธรรม ส่วนการเก็บค่าบริการขึ้นอยู่กับความพร้อมของชุมชน ภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันบริหารจัดการศูนย์และจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับความต้องการของแต่ละพื้นที่

สรุป จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 5 เล่มข้างต้น พบว่าส่วนใหญ่**มีการศึกษาเรื่องของพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุมาอย่างต่อเนื่องในหลายปีที่ผ่านมา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีพฤติกรรมในการออกมาใช้พื้นที่นอกบ้านมากขึ้น เช่น การออกมาใช้ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ[51] การมาใช้พื้นที่ในสวนลุมพินี[52] การออกมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า[53] ทั้งนี้ผู้สูงอายุได้มีการออกไปใช้สถานที่ทั้งที่เป็นทางการที่เกิดจากรัฐสวัสดิการและสถานที่ที่ไม่เป็นทางการ (ห้างสรรพสินค้า) ที่เกิดจากการเข้าไปใช้พื้นที่โดยไลฟ์สไตล์ผู้สูงอายุเองโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเมือง ซึ่งตรงกับคอนเซ็ปต์ Third place**

รวมถึงงานวิจัยข้างต้นได้มี**การศึกษาการออกแบบพื้นที่**โดยใช้หลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารเข้ามาพิจารณา และ**ได้มีการศึกษาในเรื่องของกิจกรรมและนันทนาการ**ของผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน และเมื่อพิจารณาจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ยังขาดการศึกษาทางด้านพฤติกรรมการมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุในลักษณะของพื้นที่ที่ไม่เป็นทางการของผู้สูงอายุหรือ Third place โดยเฉพาะรวมถึงยังไม่มีการศึกษาการจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสม

ดังนั้น การศึกษาของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จึงสนใจศึกษา พฤติกรรมการมาใช้พื้นที่ กิจกรรมของผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นในห้างสรรพสินค้า รวมถึงการจัดการด้านพื้นที่ในปัจจุบันของแต่ละกรณีศึกษา ว่ามีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุหรือไม่ เพื่อนำไปสู่การกำหนดโซน ปรับปรุงพื้นที่ จัดการพื้นที่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการมาใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานครต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[51] ปฏิพันธุ์ แทนเมือง, 2557

[52] ลิขิตศรี พุฒิธนกร, 2554

[53] ศนิดา ภิญโญ, 2552

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การสำรวจและเก็บข้อมูลวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาหรือบรรยาย (Descriptive research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อนำมาวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่และนำมาเป็นข้อมูลหรือแนวทางในการจัดการพื้นที่ในห้างสรรพสินค้าสำหรับผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครในอนาคตต่อไป โดยผู้วิจัยสรุปลำดับการศึกษาระเบียบวิจัยไว้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
1.2 ขอบเขตงานวิจัย
1.3 ขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา
1.4 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
1.5 กรอบแนวคิดในงานวิจัย
1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย
1.7 ผังวิธีดำเนินงานวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าทั้งหมด 4 กรณีศึกษา ได้แก่ พาต้า ปิ่นเกล้า, เอ็มบีเค เซ็นเตอร์, จัตุรัส จามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1

2. ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในด้านการจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า (ผู้ประกอบการ) กรณีศึกษาละ 1 ท่าน ทั้งหมด 4 ท่าน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane เนื่องจากห้างสรรพสินค้าเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน (Infinite Population) ดังนั้น จึงคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดขนาดของค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 จะได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบโควต้า (Quota Sampling) โดยสุ่มตัวอย่างจาก 4 กรณีศึกษา กรณีศึกษาละ 100 คนและใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) จนครบจำนวนตามที่ต้องการ

3.2 ขอบเขตงานวิจัย

ขอบเขตวิจัย

การสำรวจและเก็บข้อมูลวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาหรือบรรยาย (Descriptive research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อนำมาวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่และนำมาเป็นข้อมูลหรือแนวทางในการจัดการพื้นที่ในห้างสรรพสินค้าสำหรับผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครในอนาคตต่อไป โดยมีแนวทางในการกำหนดขอบเขตการศึกษาได้ ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร

1. เป็นห้างสรรพสินค้าที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีการรวมตัวของกลุ่มผู้สูงอายุและมาใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าเป็นจำนวนมาก
2. สามารถเข้าถึงประชากรและข้อมูลได้และได้รับอนุญาตให้เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลจากเจ้าของสถานที่ เมื่อผ่านเกณฑ์คัดเลือกข้างต้น สามารถสรุปกรณีศึกษา ได้ดังนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โครงการที่ทำการศึกษา

กรณีศึกษา	ที่ตั้ง	จำนวนประชากรที่มาใช้พื้นที่	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1. พาต้า ปิ่นเกล้า	เขตบางพลัด	∞	100
2. เอ็มบีเค เซ็นเตอร์	เขตปทุมวัน	∞	100
3. จัตุรัสจามจุรี	เขตปทุมวัน	∞	100
4. เทสโก้ โลตัสพระราม 1	เขตปทุมวัน	∞	100

3.3 ขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา

การสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาหรือบรรยาย (Descriptive research) โดยเน้นการศึกษาเรื่องพฤติกรรมด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยได้ศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ทั้งหมด 2 แหล่ง ดังนี้

3.3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ

ศึกษาข้อมูลเรื่องพฤติกรรมด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร จากเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือ เอกสาร บทความงานวิจัย รวมถึงวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาความเกี่ยวเนื่องและข้อสรุปที่เป็นประโยชน์นำมาต่อยอดในงานวิจัย

3.3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ

ศึกษาข้อมูลเรื่องพฤติกรรมด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานครโดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) สัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มาใช้บริการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าและผู้จัดการห้างสรรพสินค้าผ่านแบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสำรวจรายการเพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการจัดการพื้นที่ของห้างสรรพสินค้า

รายละเอียดการเก็บข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3.2 รายละเอียดการเก็บข้อมูล

สถานที่	ช่วงวันที่เข้าเก็บข้อมูล	วิธีการ	หมายเหตุ
พาต้า ปิ่นเกล้า	5-8 ธันวาคม 2562 (ทั้งหมด 4 วัน)	เดินสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และมีของสมนาคุณให้เมื่อผู้สูงอายุให้ข้อมูลเสร็จ	สำรวจพื้นที่เพิ่มเติม23 กุมภาพันธ์ 2563
เอ็มบีเค เซ็นเตอร์	13-14 มกราคม 2563 (ทั้งหมด 4 วัน)	ตั้งโต๊ะนั่งสัมภาษณ์ผสมกับการเดินสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยทางห้างสรรพสินค้ามีการจัดเตรียมชุดโต๊ะเก้าอี้ไว้ให้ และมีของสมนาคุณให้เมื่อให้ผู้สูงอายุข้อมูลเสร็จ	สำรวจพื้นที่เพิ่มเติม 2 กุมภาพันธ์ 2563 และ 8 มีนาคม 2563
จัตุรัสจามจุรี	2-5 มกราคม 2563 (ทั้งหมด 4 วัน)	เดินสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และมีของสมนาคุณให้เมื่อผู้สูงอายุให้ข้อมูลเสร็จ	สำรวจพื้นที่เพิ่มเติม 5 มกราคม 2563 และ 18 มกราคม 2563
เทสโก้โลตัส พระราม 1	11-12 และ 17 มกราคม 2563 (ทั้งหมด 3 วัน)	ตั้งโต๊ะนั่งสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยทางห้างสรรพสินค้ามีการจัดเตรียมไว้ให้ และมีของสมนาคุณให้เมื่อให้ข้อมูลเสร็จ	สำรวจพื้นที่เพิ่มเติม 22 กุมภาพันธ์ 2563 และ 14 มีนาคม 2563

ภาพที่ 3.1-3.2 ภาพแสดงวิธีการและบรรยากาศในการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ

จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุทั้งหมด 432 ท่าน มีผู้ไม่ให้ความร่วมมือทั้งหมด 18 ท่าน และตอบข้อมูลไม่ครบถ้วนอีก 12 ท่าน ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในครั้งนี้ทั้งหมด 400 ท่าน ข้อคิดจากการลงสัมภาษณ์พบว่า การตั้งโต๊ะและมีของสัมนาคุณเพื่อสัมภาษณ์มีข้อดีคือ ดึงดูดผู้คนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ และการมีป้ายประชาสัมพันธ์ที่เด่นชัดจะช่วยให้สะดุดตาและเกิดการเข้ามาถามมากกว่าการเดินสัมภาษณ์ผู้สูงอายุตามสถานที่ต่างๆ

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1) **แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง** สำหรับผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า โดยมีโครงสร้างของคำถาม ได้แก่

   ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

   ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านพฤติกรรมการใช้พื้นที่

   ส่วนที่ 3 ความต้องด้านการใช้พื้นที่

   ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะที่ใช้รูปแบบเป็นลักษณะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2) **แบบสัมภาษณ์เชิงลึก** สำหรับผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในด้านการจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า (ผู้ประกอบการ) เพื่อให้ทราบถึงนโยบาย แนวคิดและข้อจำกัดในการจัดการพื้นที่ในด้านผู้ประกอบการ โดยมีโครงสร้างของคำถาม ได้แก่

   ส่วนที่ 1 นโยบายของห้างสรรพสินค้ามีแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ให้รองรับผู้สูงอายุอย่างไรบ้างและในอนาคตจะเป็นไปในแนวทางไหน

   ส่วนที่ 2 เห็นว่าควรจัดให้มีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้า โดยเฉพาะ ในมุมมองของผู้ประกอบการ ท่านคิดว่าควรจัดสรรปันส่วนพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุบนห้างสรรพสินค้าหรือไม่และควรจะเป็นไปในแนวทางไหน

   ส่วนที่ 3 วิธีเตรียมการรับมืออย่างไร หรือมีแนวทางในการจัดการพื้นที่อย่างไร เพื่อรองรับสังคมสูงวัยและพฤติกรรมการนิยมมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ

3) **การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)** เพื่อสังเกต ติดตามพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุ เพื่อนำมาวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ รวมถึงมีการถ่ายภาพเพื่อให้เห็นถึงสภาพการใช้พื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้าได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4) **แบบสำรวจรายการ** โดยใช้หลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 เป็นเกณฑ์หลักในการจัดการพื้นที่ทางด้านกายภาพของห้างสรรพสินค้า ข้อจำกัดด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุ

3.5 ข้อจำกัดในงานวิจัย

1) ผู้สูงอายุมีข้อจำกัดด้านสายตาและการอ่านออกเขียนได้จึงส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่สามารถทำแบบสอบถามเองได้ จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงจากแบบสอบถามกลายเป็นสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแทน

2) ในการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุต้องมีการพูดคุยกันเพื่อลดความหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจของผู้สูงอายุลงก่อน จึงต้องใช้เวลาค่อนข้างนานในการพูดคุยและอธิบายเพื่อโน้มน้าวให้ผู้สูงอายุเข้าใจและให้ความร่วมมือ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3.6 กรอบแนวคิดในงานวิจัย

ตารางที่ 3.3 แสดงกรอบแนวคิดในงานวิจัย

วัตถุประสงค์	ตัวแปรหลัก	ตัวแปรรอง	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
1.) เพื่อศึกษาข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า ในกรุงเทพมหานคร	1.1) ข้อมูลประชากร ข้อมูลส่วนตัวของผู้สูงอายุ	- อายุ, เชื้อชาติ, สัญชาติ, การศึกษา	1) ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไปทั้งหมด 400 คน ที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า ทั้งหมด 4 กรณีศึกษา ได้แก่ พาต้า ปิ่นเกล้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1	1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ทั้งหมด 400 ชุด
	1.2) สภาพสังคม	- สถานภาพ, จำนวนบุตร, ผู้ดูแล, อาศัยอยู่กับใคร		
	1.3) สภาพเศรษฐกิจ	- อาชีพ, รายได้, ที่มาของรายได้, ยานพาหนะ		
	1.4) สุขภาพ	- สุขภาพโดยรวม, โรคประจำตัว		
2.) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้ชีวิต การเดินทางของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า ในกรุงเทพมหานคร	2.1) ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ	- เขตที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน, ประเภทที่อยู่อาศัย, สิทธิ์ในการครอบครอง, ระยะเวลาที่อยู่อาศัย, งานอดิเรก		
	2.2) การเดินทาง	- เดินทางโดยยานพาหนะอะไร		
	2.3) วัตถุประสงค์ในการมา	- มาเพื่อทำอะไร		
	2.4) ความถี่ในการออกจากบ้านและการมาห้างสรรพสินค้า	- ออกจากบ้านบ่อยแค่ไหน - มาห้างสรรพสินค้าบ่อยแค่ไหน		
	2.5) ค่าใช้จ่ายต่อการมา	- ค่าใช้จ่ายไม่นับรวมค่ารถ		

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 3.4 แสดงกรอบแนวคิดในงานวิจัย (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ตัวแปรหลัก	ตัวแปรรอง	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3.) เพื่อศึกษาการจัดการพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า ในกรุงเทพมหานคร	3.1) การจัดการด้านพื้นที่และกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ	- การออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคาร	-	3) แบบสังเกตตามรายการข้อกำหนดกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคาร
	3.2) ความต้องการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการใช้พื้นที่	- ความต้องการพื้นที่ มีพื้นที่อะไรบ้าง - ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า	1) ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไปทั้งหมด 400 คน ที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าทั้งหมด 4 กรณีศึกษา ได้แก่ พาต้า ปิ่นเกล้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1	1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ทั้งหมด 400 ชุด
	3.3) ปัญหาในการใช้พื้นที่	- ปัญหาที่พบจากการใช้พื้นที่		
	3.4) นโยบายและแนวโน้มการจัดการพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุ		2) ผู้จัดการห้างสรรพสินค้าหรือผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบกับการจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าทั้งหมด 4 กรณีศึกษา	2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) กับผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในด้านการจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า (ผู้ประกอบการ) กรณีศึกษาละ 1 ท่าน ทั้งหมด 4 ท่าน
4.) เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการจัดเตรียม จัดการพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า ในกรุงเทพมหานคร	รูปแบบการจัดการ พัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า			

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3.7 ผังวิธีดำเนินงานวิจัย

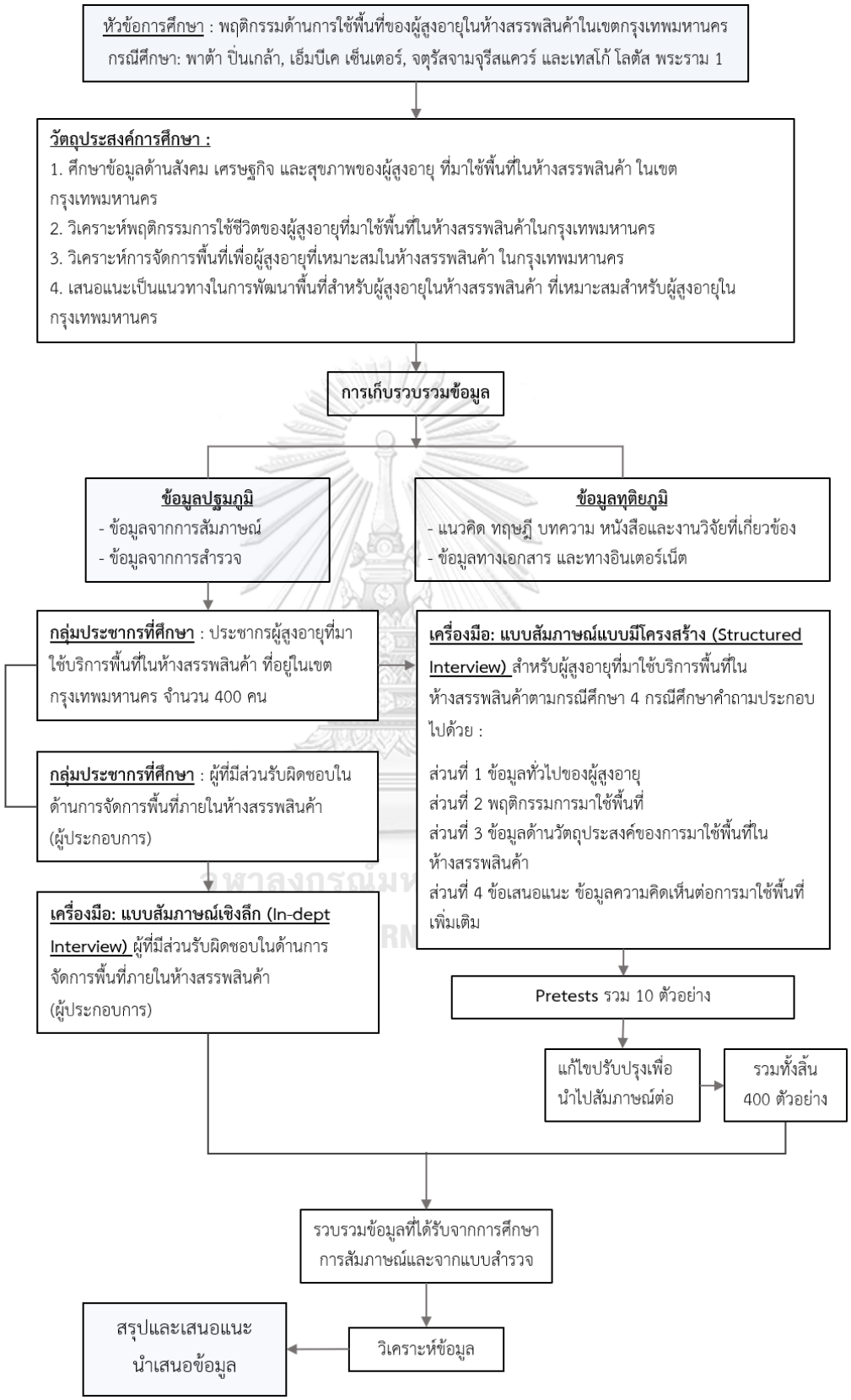

บทที่ 4
ข้อมูลทั่วไปของห้างสรรพสินค้าและการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุ

การศึกษาเรื่องพฤติกรรมด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า ในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา : พาต้า ปิ่นเกล้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1 มีวัตุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ พฤติกรรม การใช้ชีวิตและพื้นที่ของผู้สูงอายุกับห้างสรรพสินค้าในเมือง เพราะถ้าหากเข้าใจพฤติกรรมการใช้ชีวิตและการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในเมืองเหล่านี้แล้วจะสามารถนำเสนอแนวทางการจัดเตรียมพื้นที่บนห้างห้างสรรพสินค้าต่อผู้ประกอบการต่อไป เพื่อให้ผู้ประกอบการได้เตรียมรับมือกับจัดพื้นที่ให้ตอบรับกับพฤติกรรมของผู้มาใช้บริการที่มีอายุสูงขึ้นและปรับพื้นที่ให้เข้ากับสังคมสูงวัย รวมถึงรัฐและหน่วยงานอื่นสามารถนำเอานโยบายการจัดการพื้นที่ไปปรับใช้ได้ในอนาคตต่อไป

ดังนั้นในบทนี้จะนำเสนอสภาพทั่วไปของกรณีศึกษาทั้ง 4 กรณีศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับเก็บข้อมูลกลุ่มประชากรสูงอายุ เพื่อให้เข้าใจประวัติความเป็นมาของสถานที่เหล่านี้ และเข้าใจเหตุผลหลักของการรวมตัวกันของกลุ่มผู้สูงอายุในที่เหล่านี้ โดยกลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้ล้วนเป็น “ผู้สูงอายุในเมืองที่ติดสังคม” สถานที่ที่เป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการรวมตัวกันของคนกลุ่มนี้ก็คือห้างสรรพสินค้าเหล่านี้ เพราะ ทำเลดี เข้าถึงง่าย สะดวกสบาย มีอาหารครบครัน นั่งสบายและอากาศไม่ร้อน

ห้างสรรพสินค้าในประเทศไทยมีอายุมานานมากกว่า 80 ปี ปัจจุบันมีพื้นที่ของห้างสรรพสินค้ามากกว่า 7 ล้านตารางเมตร มากกว่าพื้นที่ของสวนสาธารณะทั้งหมดในกรุงเทพฯ ได้รับความนิยมในหมู่ผู้ประกอบการและผู้บริโภคมากขึ้น ห้างสรรพสินค้าจึงมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไปมากเพื่อให้ตอบรับกับยุคสมัยและพฤติกรรมของผู้บริโภคในปัจจุบันมากขึ้น ห้างสรรพสินค้าจึงเข้ามามีบทบาทในสังคมเมืองอย่างมากและเกิดเป็นวัฒนธรรมการใช้พื้นที่สาธารณะในเมืองของสังคมไทยอย่างมีนัยสำคัญมากกว่าการเป็นเพียงแค่ที่จำหน่ายสินค้าแต่ห้างสรรพสินค้าเป็นสถานที่ที่มาแล้วครบจบเกือบทุกความต้องการหรือ One stop service นอกจากนี้ห้างสรรพสินค้าก็ยังเป็นพื้นที่สำหรับการเข้าสังคมของคนเมืองหรือเป็น Third Place ได้ด้วย รวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุเองก็เลือกห้างสรรพสินค้าเป็น Third place หรือเป็นสถานที่ที่มานอกเหนือจากบ้านและที่ทำงานไว้เช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกห้างสรรพสินค้าที่มีผู้สูงอายุไปใช้พื้นที่ทั้งหมด 4 กรณีศึกษา ดังนี้

1. พาต้า ปิ่นเกล้า
2. เอ็มบีเค เซ็นเตอร์
3. จัตุรัสจามจุรี
4. เทสโก้ โลตัส พระราม 1

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

โดยงานวิจัยเล่มนี้มีเกณฑ์ในการคัดเลือกห้างสรรพสินค้า ดังนี้

1. เป็นห้างสรรพสินค้าที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่มีการรวมตัวของกลุ่มผู้สูงอายุและมาใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าเป็นจำนวนมาก
2. มีประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าจริง
3. สามารถเข้าถึงประชากรและข้อมูลได้และได้รับอนุญาตให้เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลจากเจ้าของสถานที่

4.1 กรณีศึกษา พาต้า ปิ่นเกล้า

4.1.1 ประวัติความเป็นมาของห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า

ห้างสรรพาสินค้าพาต้าปิ่นเกล้า จำกัด ก่อตั้งเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2525 เป็นศูนย์การค้าขนาดใหญ่หรูหราที่สุดในย่าน ฝั่งธนบุรี ห้างสรรพสินค้าแห่งนี้ เปิดบริการมามากว่า 36 ปี เป็นแห่งแรกในนามศูนย์การค้าปิ่นเกล้ามีอาณาเขตบนเนื้อที่กว่า 11 ไร่ สร้างมิติใหม่ในวงการศูนย์การค้าเป็นทั้งห้างสรรพสินค้าที่ใหญ่และทันสมัยมีสวนสนุก สวนสัตว์ ศูนย์รวมอาหารภัตตาคาร ร้านอาหารชื่อดังจากต่างประเทศและสถานบริการชั้นนาต่างๆรอบศูนย์การค้าให้บริการลูกค้าแบบครบวงจร ทั้งการจับจ่ายสินค้าและเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ แหล่งบันเทิงสำหรับทุกคนทุกครอบครัว

ห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า นับเป็นห้างสรรพสินค้ายุคแรกๆ ที่เริ่มก่อตั้งพร้อมๆกับการเข้ามาของห้างสรรพสินค้าในไทย ถูกเปิดตัวขึ้นในช่วงเปลี่ยนผ่านจากห้างสรรพสินค้าสมัยเก่า กลายเป็นห้างสรรพสินค้าอีกแนวหนึ่งที่แปลกออกไป ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในสมัยนั้น เพราะเป็นห้างสรรพสินค้าที่ไม่ได้จำหน่ายแค่สินค้าและบริการแบบธรรมดา แต่ที่พาต้า ปิ่นเกล้า มีสวนสัตว์อยู่ด้านบนของห้างสรรพสินค้า ซึ่งถือเป็นสวนสัตว์เอกชนแห่งแรกในประเทศไทย ห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้าจึงกลายเป็น Third Place เป็นสถานที่ที่นิยมของคนในช่วงนั้น ปัจจุบันห้างสรรพสินค้าแห่งนี้ซบเซาลงเพราะด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป และมีห้างสรรพสินค้าเกิดใหม่ขึ้นอีกมากมาย ทำให้พาต้า ปิ่นเกล้า ได้รับความนิยมจากคนรุ่นใหม่น้อยลง แต่ห้างฯแห่งนี้กลับยังคงเป็นที่นิยมสำหรับกลุ่มคนสูงวัย เป็นอีกหนึ่งสถานที่ที่กลายมาเป็นจุดรวมพล เป็นพื้นที่ทางสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มคนเหล่านี้ยังอยู่ในย่านนี้ไม่ไปไหนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4.1.2 ทำเล ที่ตั้ง และการเข้าถึง ของห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า

ห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า ตั้งอยู่เลขที่ 630/253 ถนนสมเด็จพระปิ่นเกล้า แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กทม. 10700 ซึ่งตั้งอยู่บนถนนสมเด็จพระปิ่นเกล้าฝั่งรถวิ่งเข้าเมือง

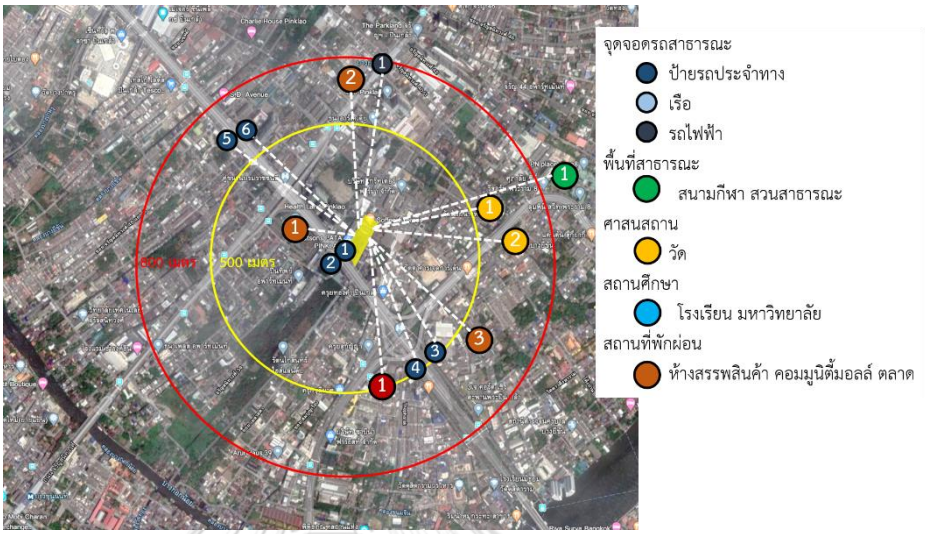

ภาพที่ 4.1 แผนที่แสดงตำแหน่งและการเข้าถึงห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า

ที่มา: แผนที่จากกูเกิ้ลแมพ ดัดแปลงโดยผู้วิจัย

เมื่อพิจารณาที่ตั้งของห้างฯ พาต้า ปิ่นเกล้า รอบระยะรัศมี 500 เมตร และ 800 เมตร พบว่า ตั้งอยู่บนทำเลที่สะดวกสบายต่อการเดินทางต่อผู้สูงอายุ มีป้ายรถประจำทางจอดทุกๆ 500-600 เมตร มีผู้สูงอายุจากเขตอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรีมาใช้พื้นที่มากที่สุด รองลงมาคือ เขตบางพลัด และเขตบางกอกน้อย ซึ่งเป็นเขตที่ตั้งของห้างฯ พาต้า ปิ่นเกล้า และเขตข้างเคียงเป็นหลัก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

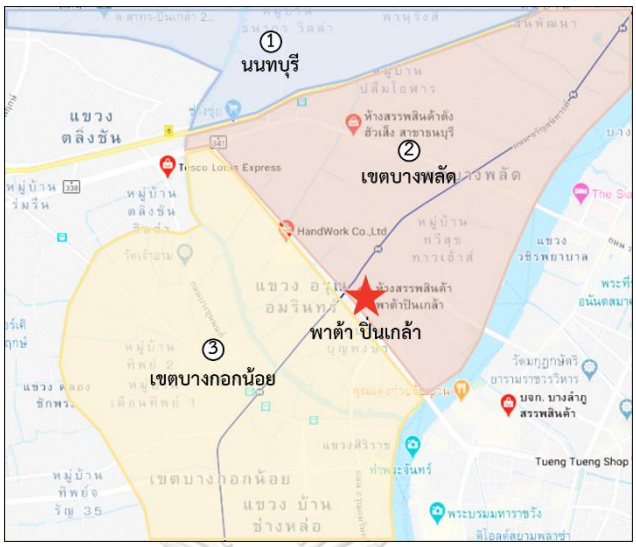

ภาพที่ 4.2 แผนที่แสดงเขตที่ตั้งห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า และเขตข้างเคียง

ที่มา: แผนที่จากกูเกิ้ลแมพและแผนที่เขต จากวิกิพิเดีย ดัดแปลงโดยผู้วิจัย

การเข้าถึง

สามารถเข้าถึงห้างสรรพสินค้า ได้ทั้งรถส่วนตัวและรถสาธารณะ ด้านหน้าห้างฯ มีป้ายจอดรถประจำทางรถตู้สาธารณะ มีสายรถประจำทางผ่านมากกว่า 20 สาย มีมอเตอร์ไซค์รับจ้างจอดให้บริการ ปัจจุบันสามารถมาที่นี่โดยรถไฟฟ้าเอ็มอาทีได้โดยลงสถานีบางยี่ขันระยะทางประมาณ 700 เมตร

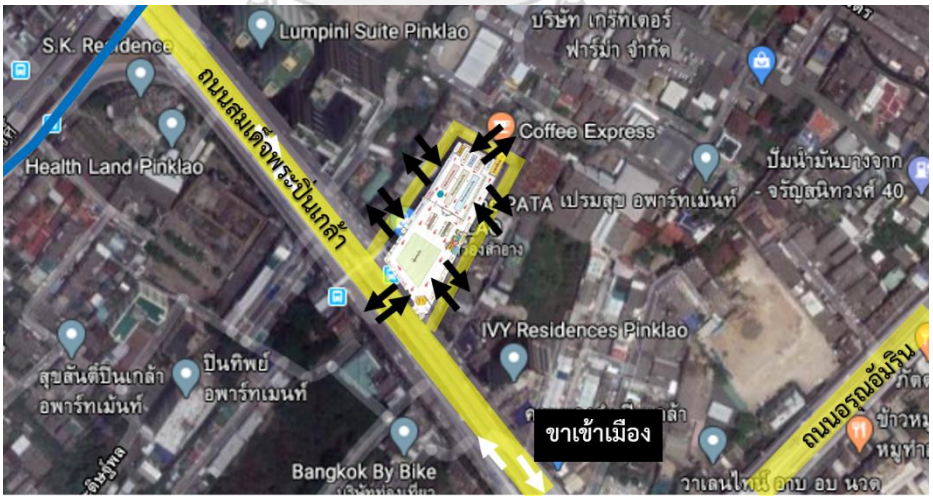

ภาพที่ 4.3 แผนที่แสดงตำแหน่งและการเข้าถึงห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า

ที่มา: แผนที่จากกูเกิ้ลแมพและแผนที่เขต จากวิกิพิเดีย ดัดแปลงโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 4.4-4.5 ภาพแสดงด้านหน้าห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า จุดจอดรถประจำทางและรถสาธารณะ

4.1.3 การให้บริการปัจจุบันของห้างสรรพสินค้า พาต้าปิ่นเกล้า ประกอบไปด้วย

พาต้า ปิ่นเกล้าเปิดให้บริการทุกวันตั้งแต่เวลา 10.00-21.00 น. ส่วนพื้นที่บริเวณชั้นใต้ดิน เปิดให้บริการตั้งแต่ 8.00 น. ปัจจุบันให้บริการทั้งหมด 7 ชั้นรวมชั้นใต้ดิน โดยชั้นใต้ดินเป็นพื้นที่ที่พาต้า ปิ่นเกล้าให้เทสโก้โลตัสเช่าแบ่งทำเป็นพื้นที่ศูนย์อาหารและจำหน่ายสินค้า ภายในห้างฯ มีการจำหน่ายสินค้าเป็นแผนกต่างๆ ชั้น 1 เป็นแผนกสินค้าเครื่องสำอาง และใช้เป็นพื้นที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการขายสินค้ารายการต่างๆ ชั้นที่ 2 เป็นแผนกสินค้าจิปาถะ ของเล่น ไลฟ์สไตล์ รองเท้า และอุปกรณ์กีฬา ส่วนชั้น 3 แผนกอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า ร้านค้าไอที และชั้น 4 ได้เปิดให้เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นสำนักจัดหางานกรุงเทพมหานครที่ 6 และภายในชั้น 4 แห่งนี้จะเป็นทางเชื่อมขึ้นไปสู่ไฮไลท์ของห้างสรรพสินค้าพาต้าที่ยังยืนหยัดอยู่คู่ห้างฯมานานเกือบ 4 ทศวรรษ[54] บางส่วนของชั้น เปิดให้บริการเป็นฟิตเนสและที่ร้องคาราโอเกะ สามารถสรุปโซนให้บริการของห้างฯ พาต้า ปิ่นเกล้าได้ ดังนี้

1. โซนจำหน่ายสินค้า (ชั้น 1-3)
2. โซนร้านขายอุปกรณ์ซ่อมคอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ค และคอมพิวเตอร์ประกอบ ขายทุกอย่างเกี่ยวกับอุปกรณ์คอม และขายอุปกรณ์เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ทั้งหมด และบริเวณด้านหลังบันไดเลื่อนยังเป็น สำนักงานจัดหางานของ กรุงเทพมหานคร เขต 5 (ชั้น 4)
3. โซนสวนสัตว์ (ชั้น 5)
4. โซนศูนย์อาหารที่เป็นพื้นที่ให้เทสโก้ โลตัสเช่าอยู่ (ชั้นใต้ดิน)

[54] "ห้างสรรพสินค้าพาต้า ตำนานค้าปลีก ที่ยังมีลมหายใจ ท่ามกลางมรสุมดิสรัปชัน," (Posttoday, 2562). https://www.posttoday.com/economy/news/592463

4.1.4 การใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุ

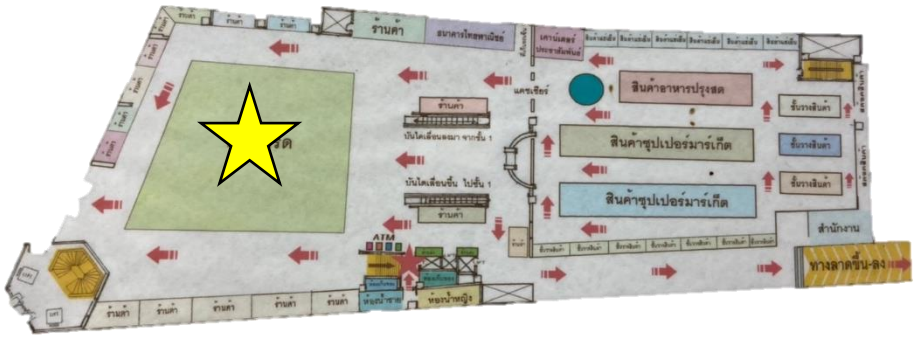

ภาพที่ 4.6-4.7 แสดงผังโครงการชั้นใต้ดิน จุดที่ผู้สูงอายุมักจะไปใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า

การใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุภายในห้างฯ พาต้า ปิ่นเกล้า เป็นบริเวณชั้นใต้ดินของห้างฯ พาต้า ปิ่นเกล้า ซึ่งแบ่งเป็นโซนศูนย์อาหารที่เป็นพื้นที่ให้เทสโก้ โลตัสเช่าอยู่ จุดเด่น คือ เปิดให้บริการตั้งแต่ 8.00 น. ผู้สูงอายุจึงมักมาใช้พื้นที่เป็นสภากาแฟตั้งแต่ตอนเช้าและนั่งยาวจนถึงตอนเย็น เพราะภายในพื้นที่แห่งนี้มีอาหารไว้ให้บริการ และมีพื้นที่นั่งมากมาย รวมถึงมีเพื่อนวัยเดียวกันจากหลากหลายพื้นที่มารวมตัวกันที่พื้นที่ตรงนี้

ภาพที่ 4.8-4.9 ภาพแสดงบรรยากาศภายในห้างสรรพสินค้า พาต้า ปิ่นเกล้า โซนศูนย์อาหาร

กิจกรรมและการใช้งานพื้นที่ของผู้สูงอายุ มักจะเป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อนั่งสังสรรค์ นั่งคุยกันเป็นส่วนใหญ่ เพราะที่นี่ทุกคนล้วนรู้จักคุ้นเคยกันอยู่แล้ว บางคนมาคนเดียว มาเพียงแค่นั่งเล่นเพื่อรอเวลาให้ผ่านไป บางคนมาเพื่อนั่งพักผ่อน รับประทานอาหารและตากแอร์ โดยส่วนมากมักจะมานั่งกันเป็นกลุ่ม เป็นโต๊ะ จับกลุ่มคุยกันเฉพาะ

คนที่คุ้นเคยแยกเป็นโต๊ะๆ กันออกไป เนื้อหาของการสังสรรค์คือ แบ่งปันประสบการณ์ ดูพระ และมีกิจกรรมที่คิดค้นกันเองเพื่อคลายเหงา เช่น ทายเลขว่าแต่ละงวดสลากกินแบ่งรัฐบาลจะออกเป็นเบอร์อะไร

4.1.5 ลักษณะสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

พาต้า ปิ่นเกล้า เป็นห้างสรรพสินค้าที่เปิดให้บริการมามากกว่า 36 ปี ก่อนมาตรฐาน ข้อบังคับและแนวคิดในการออกแบบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 ข้อกำหนดการออกแบบพื้นที่จึงยังไม่รองรับการใช้งานของผู้สูงอายุ ออกมาบังคับใช้จึงทำให้สภาพพื้นที่ในปัจจุบันไม่เอื้อต่อการใช้งานของผู้สูงอายุ บางพื้นที่ไม่ปลอดภัย และเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

ภาพที่ 4.10-4.11 ภาพแสดงด้านหน้าทางเข้าชั้นใต้ดิน บรรไดชัน ราวจับห่าง เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

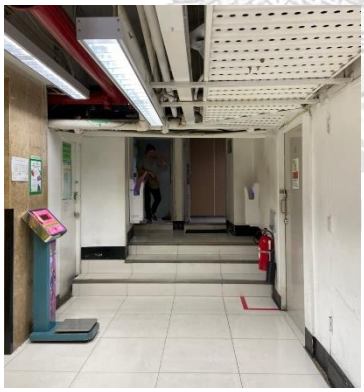
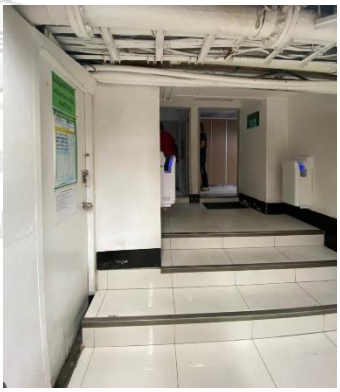

ภาพที่ 4.12-4.13 ภาพแสดงบริเวณทางเข้าห้องน้ำชั้นใต้ดิน เพดานค่อนข้างต่ำ ขั้นบันไดเยอะ ไม่มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

ภาพที่ 4.14-4.15ภาพแสดงบริเวณศูนย์อาหาร โต๊ะ เก้าอี้ สำหรับรับประทานอาหาร ไม่รองรับต่อสรีระของผู้สูงอายุ และการนั่งนาน รวมถึงพื้นที่ค่อนข้างลื่น เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

พื้นที่ของพาต้าเป็นเกล้า บริวเณชั้นใต้ดินที่ผู้สูงอายุมักมาใช้พื้นที่ พบว่ามีข้อจำกัดในการใช้งานโดยเฉพาะด้านกายภาพที่ยังเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ โดยเฉพาะบันไดบริเวณด้านหน้าทางเข้า พื้นบริเวณศูนย์อาหารที่ค่อนข้างลื่น ห้องน้ำที่ไม่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ ถึงแม้ว่าที่นี่ข้อจำกัดด้านใช้งานมากแต่ผู้สูงอายุกลับนิยมมารวมตัวกันมากกว่าที่อื่นๆ เพราะที่นี่เป็นที่ที่พบปะของคนวัยนี้โดยเฉพาะ

4.1.6 การวิเคราะห์ศักยภาพของพาต้า ปิ่นเกล้า

ผู้วิจัยใช้หลักการวิเคราะห์แบบการตลาด คือ SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ที่ศึกษาทั้งหมด 4 กรณีศึกษา เพื่อให้เข้าใจจุดแข็ง (Strengths) และ จุดอ่อน (Weakness) ภายในพื้นที่ที่ศึกษา รวมถึงโอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ภายนอกที่มีผลต่อพื้นที่ที่ศึกษา ทั้งหมด 4 กรณีศึกษา โดยจะนำข้อมูลเหล่านี้ไปประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องในบทต่อๆไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ประเด็นที่วิเคราะห์แบบ SWOT ประกอบไปด้วย 4 ส่วน ดังนี้

1. จุดแข็ง (**S**trengths)
    - เป็นห้างสรรพสินค้าในยุคแรกๆ ของกรุงเทพมหานคร มีประวัติที่น่าสนใจ มีจุดขายที่ไม่เหมือนใคร คือ มีสวนสัตว์บนห้างสรรพสินค้าที่แรกและที่เดียว และเป็นที่รู้จักของผู้คนมาตั้งแต่ในสมัยอดีต
    - อยู่ในทำเลฝั่งขาเข้าเมือง เดินทางมาได้สะดวกสบาย มีจุดจอดรถประจำทางหน้าห้างฯ มีรถประจำทางวิ่งผ่านหลายสาย ใกล้รถไฟฟ้าเอ็มอาที สถานีบางยี่ขัน ในระยะเพียง 700 เมตร
    - ผู้สูงอายุย่านฝั่งธนบุรี-นนทบุรี เลือกที่นี่เป็นศูนย์รวมในการพบปะ สังสรรค์ หรือทำกิจกรรม เพราะเป็นห้างฯ ที่คุ้นเคยมาตั้งแต่สมัยอดีต
    - ภายในห้างสรรพสินค้า มีสินค้าให้เลือกซื้อค่อนข้างหลากหลายและเป็นราคาลดพิเศษตลอดทั้งปี

- มีเทสโก้โลตัสอยู่ชั้นใต้ดิน สะดวกต่อการซื้อสินค้าปัจจัย 4 เพื่อการอุปโภคและบริโภค

2. จุดอ่อน (**W**eakness)
    - เป็นสถานที่ที่เปิดมานาน พื้นที่ไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อคนทั้งมวล (Universal Design) ตั้งแต่แรกเลยทำให้การใช้งานไม่รองรับกับกลุ่มผู้มาใช้งานปัจจุบัน ทำให้การใช้งานของพื้นที่มีข้อจำกัดและเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ
    - สถานที่ดูเก่า ไม่ดึงดูด ดูไม่น่าเดิน
3. โอกาส (**O**pportunities)
    - การมาของสังคมสูงวัยและการนิยมมาใช้พื้นที่ภายในศูนย์อาหารของที่นี่ จึงเป็นโอกาสในการปรับกลยุทธ์ของห้างฯให้สอดรับกับสังคมสูงวัยและผู้บริโภคที่มีอายุมากขึ้น
    - ดึงดูดการจับจ่ายของผู้สูงอายุให้ซื้อของมากขึ้น
4. อุปสรรค (Threats)
    - ห้างสรรพสินค้ารอบด้านเป็นห้างสรรพสินค้าที่เปิดใหม่และมีความทันสมัยกว่า ครบวงจรมากกว่า ทำให้ถูกแย่งกลุ่มลูกค้าเหล่านี้ไป
    - การปรับปรุงพื้นที่ให้ทัดเทียมกับห้างสรรพสินค้ายุคใหม่นั้นเป็นไปได้ค่อนข้างยาก
    - กำลังจ่ายของลูกค้ากลุ่มนี้ค่อนข้างจำกัด

สรุป พาต้า ปิ่นเกล้า เป็นห้างสรรพสินค้าเก่าแก่ที่มีมายาวนาน เป็นที่นิยมกันมากในสมัยที่ประเทศไทยเริ่มมีห้างสรรพสินค้าใหม่ๆ พาต้า ปิ่นเกล้าจึงมีบทบาทและเป็นที่นิยมมากในสมัยนั้น เมื่อเวลาผ่านมาเกือบ 40 ปี คนที่นิยมมาใช้บริการพาต้า ปิ่นเกล้า ต่างก็มีอายุเพิ่มขึ้นสอดคล้องตามอายุของห้างฯเอง จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ว่าคนที่มาใช้บริการปัจจุบันก็เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่สมัยก่อนเป็นวัยรุ่น นั่นแสดงว่าห้างสรรพสินค้าแห่งนี้สูงวัยไปพร้อมๆกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4.2 กรณีศึกษา เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์

4.2.1 ข้อมูลทั่วไปของห้างสรรพสินค้า เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์

เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์หรือเดิมชื่อมาบุญครอง เปิดให้บริการตั้งแต่ พ.ศ. 2528 นับเป็นศูนย์การค้าขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยในเวลานั้น ซึ่งมีลักษณะเด่นที่ผนังอาคารทั้งหลัง บุด้วยหินอ่อนทั้งภายนอกและภายใน ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 ศูนย์การค้าเปลี่ยนชื่อจากมาบุญครอง เป็น เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์ พร้อมทั้งดำเนินการปรับปรุงอาคาร

ในอดีตมาบุญครองในสมัยนั้นเป็นห้างแห่งหนึ่งที่ทันสมัยมาก มีร้านค้าขายสินค้าแบรนด์เนมหลากหลายยี่ห้อ ห้างสรรพสินค้าโตคิวจากประเทศญี่ปุ่น รวมถึง ศูนย์อาหาร โรงแสดงคอนเสิร์ต และสวนสนุกอยู่บนดาดฟ้า กระทั่งปี 2538 มาบุญครองก็ได้สร้างโรงแรมในบริเวณเดียวกัน นั่นก็คือ โรงแรมปทุมวัน ปริ๊นเซสจุดเปลี่ยนของมาบุญครองก็เริ่มต้นขึ้นอีกครั้ง เนื่องจากภายในห้างมีการจัดสรรพื้นที่ใหม่จากร้านขายสินค้าแบรนด์เนมขนาดใหญ่กลายเป็นการซอยพื้นที่ แบ่งเป็นร้านเล็กหลายๆ ร้านลักษณะการจัดสรรแบบนี้คล้ายกับตลาดนัด แต่ติดแอร์ ซึ่ง

ได้รับความนิยมจากทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย จนพื้นที่เล็กๆ ในห้างนี้ เคยติดอันดับหนึ่งในห้างที่มี ค่าเช่าและค่าเซ้ง แพงสุดในประเทศไทยและจุดเปลี่ยนนี้เองก็เป็นแหล่งกำเนิดของธุรกิจร้านขายโทรศัพท์มือถือ ที่เรียกกันว่า “ร้านตู้มือถือ” ที่คนในยุค 2G ต้องเคยไปเดิน สิ่งที่น่าสนใจคือในช่วง วิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้งค่าเงินบาทอ่อนค่า ส่งผลให้กำลังซื้อของคนไทยลดลง แต่ในทางกลับกัน สินค้าของไทยกลับมีราคาถูกลง ในสายตาของชาวต่างชาติมาบุญครองจึงปรับกลยุทธ์อีกครั้งโดยครั้งนี้เน้นดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทั้งชาวเอเชีย, ยุโรป, อเมริกา และตะวันออกกลางมีการปรับรูปแบบอาคารให้ดูทันสมัยมากขึ้น และเปลี่ยนชื่อเป็น ศูนย์การค้า MBK Center[55]

เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ เป็นศูนย์การค้าครบวงจรภายใต้คอนเซ็ปต์ “One Stop Shopping” ตั้งอยู่บนพื้นที่ 23 ไร่ บนทำเลใจกลางศูนย์กลางย่านธุรกิจของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย อาคารสำนักงาน 20 ชั้น, โรงแรมปทุมวันปริ๊นเซส 29 ชั้น และอาคารศูนย์การค้า 8 ชั้น ดำเนินธุรกิจให้เช่าพื้นที่สำหรับธุรกิจค้าปลีก บนพื้นที่ 140,000 ตารางเมตร บริหารงานโดย บริษัท เอ็ม บี เค จำกัด (มหาชน)

4.2.2 ทำเล ที่ตั้ง และการเข้าถึง ของห้างสรรพสินค้า เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์

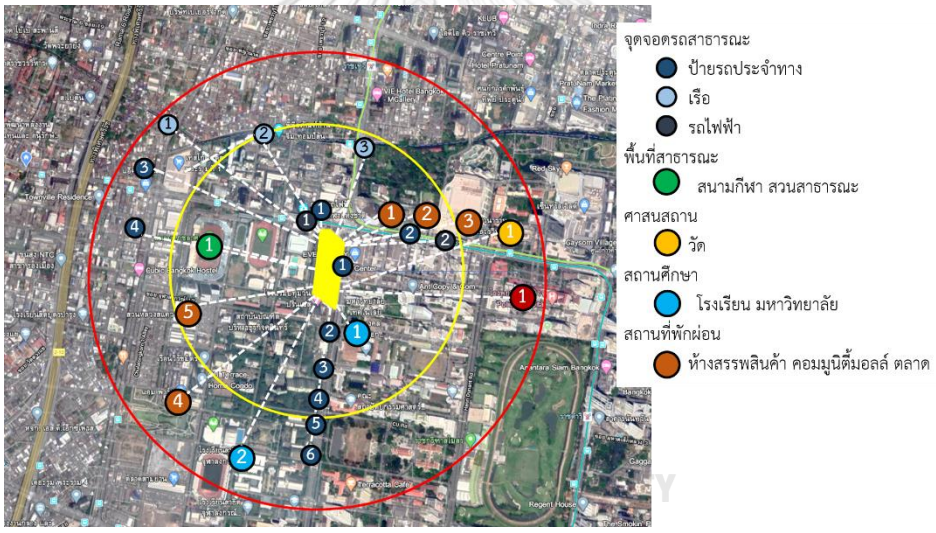

ภาพที่ 4.16 แผนที่แสดงตำแหน่งศูนย์การค้าเอ็ม บี เค เซ็นเตอร์

ที่มา: แผนที่จากกูเกิ้ลแมพและแผนที่เขต จากวิกิพิเดีย ดัดแปลงโดยผู้วิจัย

เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ ตั้งอยู่บนเลขที่ 444 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร อยู่หัวมุมถนนระหว่างถนนพระราม 1 และถนนพญาไท เป็นย่านศูนย์การค้าและห้างสรรพสินค้าในกรุงเทพมหานคร

[55] ลงทุนแมน, "มาบุญครอง จากโรงสีข้าว สู่ สยามพารากอน," (2019). https://www.longtunman.com/13268

เมื่อพิจารณาที่ตั้งของห้างฯ เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ รอบระยะรัศมี 500 เมตร และ 800 เมตร พบว่า ตั้งอยู่บนทำเลที่สะดวกสบายต่อการเดินทางต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีป้ายรถประจำทางระยะห่างกันค่อนข้างถี่ โดยระยะจอดรถประจำทางอยู่ที่ทุกๆ 150-200 เมตร อยู่ใกล้สถานศึกษา ที่พักผ่อนหย่อนใจ สวนสาธารณะและศาสนสถาน มีผู้สูงอายุจากเขตราชเทวี มาใช้พื้นที่มากที่สุด รองลงมาคือ เขตพญาไท และเขตบางรัก ผู้สูงอายุในเขตใกล้เคียงเป็นผู้มาใช้หลักมากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตปทุมวัน

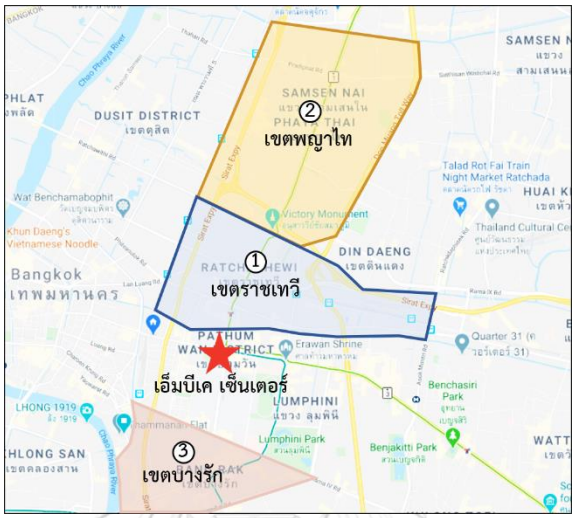

ภาพที่ 4.17 แผนที่แสดงเขตที่ตั้งห้างสรรพสินค้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ และเขตข้างเคียง

ที่มา: แผนที่จากกูเกิ้ลแมพและแผนที่เขต จากวิกิพิเดีย ดัดแปลงโดยผู้วิจัย

การเข้าถึง

สามารถเข้าถึงศูนย์การค้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ ได้ทั้งรถส่วนตัวและรถสาธารณะเพราะอยู่บนทำเลการค้าสถานที่ท่องเที่ยวในเมือง การเดินทางที่สะดวกสบาย มีรถประจำทางผ่านมากถึง 16 สาย มีรถสาธารณะ เช่น รถตู้ประจำทาง จอดรับ-ส่งหน้าศูนย์การค้า และยังเชื่อมต่อรถไฟฟ้าติดกับสถานีสนามกีฬาแห่งชาติอีกด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 4.18-4.19 ภาพแสดงพื้นที่ของห้างสรรพสินค้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์บริวเณทางลาดและทางเชื่อมชั้น 2

4.2.3 การให้บริการปัจจุบันของห้างสรรพสินค้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์

ห้างสรรพสินค้ามาบุญครองหรือเอ็ม บี เค เซ็นเตอร์ เป็นห้างสรรพสินค้าที่มีการใช้งานของพื้นที่ค่อนข้างหลากหลาย มีผู้มาใช้บริการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ แบ่งการมาใช้งานได้หลากหลายวัตถุประสงค์ เปิดให้บริการทุกวันตั้งแต่เวลา 10.00-22.00 น. เปิดพื้นที่ให้บริการทั้งหมด 8 ชั้น สามารถแบ่งพื้นที่ภายในศูนย์การค้าได้ออกเป็น 7 ส่วนหลัก ได้แก่

1. ศูนย์การค้าโตคิว ชั้น 1-5 และลานกิจกรรมด้านหน้าเอ็มบีเค เซ็นเตอร์
2. ศูนย์รวมบริการด้านโทรศัพท์และกล้อง ชั้น 4
3. เอาต์เลตสินค้าแฟชั่น เฟอร์นิเจอร์ เครื่องกีฬา และร้านอุปกรณ์การถ่ายภาพ ชั้น 5
4. ศูนย์อาหาร ชั้น 6 ผู้สูงอายุมักจะไปใช้บริการ
5. เอ็นเตอร์เทนและดูหนัง ชั้น 7
6. สำนักงาน ชั้น 8
7. พื้นที่เช่าของร้านค้าต่างๆ กระจายในแต่ละชั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 4.20-4.21 ภาพแสดงบรรยากาศภายนอกและภายในศูนย์การค้า เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์

4.2.4 การใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของของผู้สูงอายุ

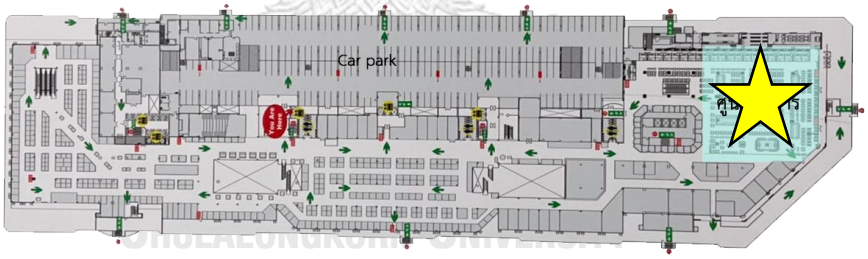

ภาพที่ 4.22 แสดงผังโครงการชั้น 6 จุดที่ผู้สูงอายุมักจะไปใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์

ผู้สูงอายุที่มายังเอ็มบีเค เซ็นเตอร์ มีหลายวัตถุประสงค์ในการแวะมาใช้พื้นที่ ส่วนใหญ่มักมาเพื่อพักผ่อน เดินเล่น ซื้อสินค้า ตามร้านค้าต่างๆ หรือแวะมาเพื่อซื้อของที่ลานอีเว้นท์สินค้าราคาพิเศษของเอ็มบีเค เซ็นเตอร์ และแวะรับประทานอาหารบนศูนย์อาหารชั้น 6 ของห้างสรรพสินค้าเนื่องจากมีอาหารค่อนข้างหลากหลายและสามารถนั่งนานได้

ภาพที่ 4.23 ภาพแสดงบรรยากาศภายนอกและภายในศูนย์การค้า เอ็ม บี เค เซ็นเตอร์

4.2.5 ลักษณะสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ เป็นห้างสรรพสินค้าที่เปิดให้บริการมามากกว่า 35 ปี ก่อนมาตรฐาน ข้อบังคับและแนวคิดในการออกแบบที่เกี่ยวข้อง แต่เอ็มบีเค ได้มีการปรับปรุงสภาพของศูนย์การค้าอยู่อย่างเสมอ จึงทำให้สภาพแวดล้อมของอาคารในปัจจุบันเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุอยู่บ้าง มีเพียงแค่บางส่วนที่ต้องปรับปรุงเพื่อให้รองรับสังคมสูงวัยในเมืองปัจจุบัน

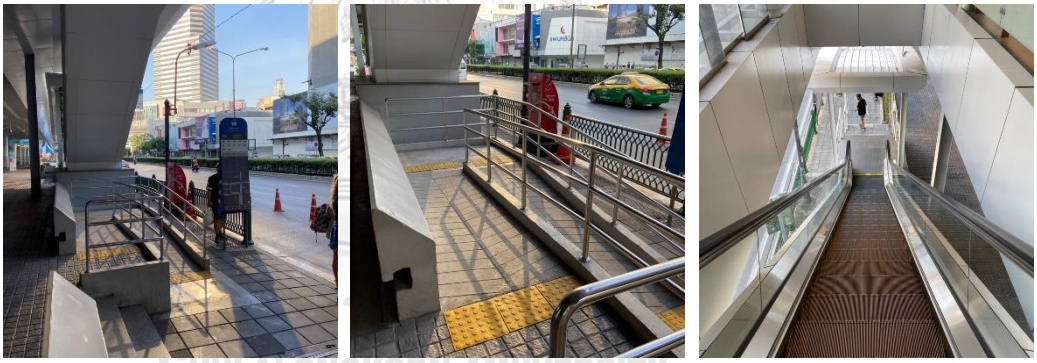

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 4.24 ภาพแสดงการปรับสภาพพื้นด้านทางเข้าโครงการให้เป็นทางลาด และปรับบันไดสะพานลอยให้เป็นบันไดเลื่อน เพื่อลดข้อจำกัดด้านการเดินลง

ภาพที่ 4.25 ภาพแสดงการจัดให้มีที่จอดรถสำหรับคนพิการ ปรับพื้นให้เป็นทางลาด และสัญลักษณ์บอกทาง

ภาพที่ 4.26-4.27 ภาพแสดงการจัดให้มีห้องน้ำแยกสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ มีการติดตั้งอุปกรณ์ ราวจับ และมีสัญลักษณ์บอกอย่างชัดเจน

ภาพที่ 4 28-4.29 ภาพแสดงที่นั่งรับประทานอาหารชั้นศูนย์อาหารค่อนข้างแน่นและแคบ ไม่รองรับต่อการใช้งานของรถเข็น

ภาพที่ 4.30-4.31ภาพแสดงที่นั่งพักระหว่างชั้นค่อนข้างน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการและไม่รองรับกับสรีระของผู้สูงอายุ เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

โดยสรุปพื้นที่ทางกายภาพของเอ็มบีเค เซ็นเตอร์ พบว่าได้มีการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพให้เอื้อต่อคนทั้งมวลแล้วในบางส่วน ขาดแค่เพียงบางส่วนเท่านั้น เช่น การเปลี่ยนจากประตูผลักบริเวณทางเข้าชั้นจอดรถ เป็นประตูเซ็นเซอร์ เพื่อสะดวกต่อผู้ที่ใช้งานรถเข็น การปรับเปลี่ยนพื้นที่บริเวณศูนย์อาหารให้เป็นสัดส่วน รองรับการใช้งานของรถเข็น และปรับปรุงพื้นที่นั่งให้รองรับต่อสรีระและเพียงพอต่อความต้องการ

4.2.6 การวิเคราะห์ศักยภาพของเอ็มบีเค เซ็นเตอร์

ประเด็นที่วิเคราะห์แบบ SWOT ประกอบไปด้วย 4 ส่วน ดังนี้

5. จุดแข็ง (**S**trengths)
    - เป็นห้างสรรพสินค้าที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองของกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ในทำเลที่เดินทางมาได้สะดวกสบาย ใกล้รถไฟฟ้า BTS มีรถประจำทางวิ่งผ่านหลายสาย มีรถตู้ประจำทางจอดรับ-ส่ง ใกล้สถานที่ที่สำคัญหลายแห่ง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถานที่ท่องเที่ยวสยาม สถานที่ราชการ โรงพยาบาล
    - เป็นห้างสรรพสินค้าที่มีชื่อเสียง เปิดให้บริการมานานหลายปี เป็นที่รู้จักของคนหลายๆวัย
    - มีผู้มาใช้บริการค่อนข้างหลากหลาย มีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ
    - มีสินค้าให้เลือกซื้อค่อนข้างหลากหลายทั้งที่เป็นร้านค้ารายย่อย SME และเป็นแบรนด์ดัง
    - เป็นอาคารแบบผสมที่เชื่อมต่อกับโรงแรมและสำนักงาน ทำให้มี Traffic คนเดินเยอะและหลากหลาย
    - มีท็อปส์ ซูเปอร์มาร์เก็ต สะดวกต่อการซื้อสินค้าเพื่ออุปโภคและบริโภคและปัจจัย 4
6. จุดอ่อน (**W**eakness)

- ภาพลักษณ์ภายในอาคารบางส่วน ดูไม่ทันสมัย ดูเก่า
- ร้านภายในห้างสรรพสินค้าบางร้านไม่ดึงดูด

7. โอกาส (**O**pportunities)
    - ปรับกลยุทธ์ของห้างฯให้สอดรับกับสังคมสูงวัยและผู้บริโภคที่มีอายุมากขึ้น
    - ดึงดูดการจับจ่ายของผู้สูงอายุให้ซื้อของมากขึ้นและอยู่นานขึ้น
8. อุปสรรค (Threats)
    - ห้างสรรพสินค้ารอบด้านเป็นห้างสรรพสินค้าที่เปิดใหม่และมีความทันสมัยกว่า ครบวงจรมากกว่า ทำให้ถูกแย่งกลุ่มลูกค้าไป
    - ภาพลักษณ์ถูกจดจำว่าเป็นห้างสมัยเก่า ไม่น่าเดิน
    - การปรับปรุงพื้นที่ให้ทัดเทียมกับห้างสรรพสินค้ายุคใหม่นั้นเป็นไปได้ค่อนข้างยาก ด้วยโครงสร้างของอาคารและงบประมาณ

4.3 กรณีศึกษา จัตุรัสจามจุรี

4.3.1 ข้อมูลทั่วไปของห้างสรรพสินค้า จัตุรัสจามจุรี

จัตุรัสจามจุรี เป็นศูนย์การค้า อาคารสำนักงานและอาคารพักอาศัย ใจกลางเขตธุรกิจการค้าของกรุงเทพมหานคร นั่นคือแยกสามย่าน ถนนสีลมและถนนสุรวงศ์ มีพื้นที่เชื่อมต่อกับส่วนการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บริหารจัดการโดยสำนักงานจัดการทรัพย์สิน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เดิม พ.ศ. 2538 บริษัทเอกชนมีโครงการพัฒนาที่ดินแห่งนี้แต่ต่อมาในช่วงวิกฤตการณ์การเงินในเอเชีย พ.ศ. 2540 บริษัทเอกชนผู้ลงทุนเดิมประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ส่งผลให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเข้ามาดำเนินการพัฒนาต่อ ซึ่งถือว่าเป็นโครงการแรกที่สำนักงานจัดการทรัพย์สิน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บริหารจัดการเอง และเปิดให้บริการวันแรกเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2551

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จัตุรัสจามจุรี มีบริการพื้นที่ให้เช่าในโซนพลาซ่า ขนาด 4 ชั้น ซึ่งประกอบด้วยร้านค้าหลากหลายประเภท ทั้งในรูปแบบร้านค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายปลีก และคีออส รวมถึงโซนการศึกษาที่มีโรงเรียนเสริมทักษะสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ทั้งนักเรียน นิสิต นักศึกษา และบุคลากรจุฬาฯ ผู้ปกครอง ผู้อยู่อาศัยในจามจุรีเรสซิเดนซ์ รวมถึงกลุ่มพนักงานและผู้มาติดต่อธุรกิจในโซนสำนักงานเป็นอาคาร 3 หลัง แบ่งเป็นส่วนอาคารสำนักงาน 40 ชั้น ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกสุด ส่วนศูนย์การค้าและศูนย์การเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ เป็นอาคารสูง 4 ชั้น ตั้งอยู่ตรงกลาง ส่วนอาคารพักอาศัย 23 ชั้น ตั้งอยู่ด้านตะวันตกสุด มีพื้นที่รวม 274,459 ตารางเมตร

4.3.2 ทำเล ที่ตั้ง และการเข้าถึง ของห้างสรรพสินค้าจัตุรัสจามจุรี

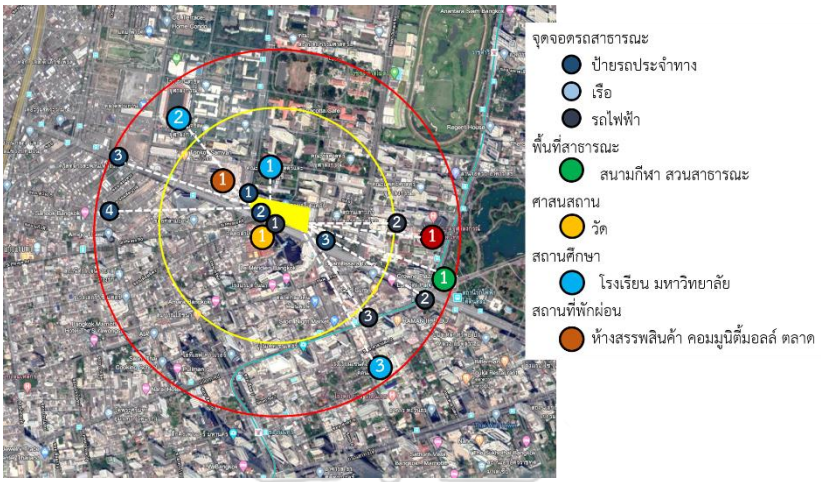

ภาพที่ 4.32 แผนที่แสดงตำแหน่งศูนย์การค้าเอ็ม บี เค เซ็นเตอร์

ที่มา: แผนที่จากกูเกิ้ลแมพและแผนที่เขต จากวิกิพิเดีย ดัดแปลงโดยผู้วิจัย

จัตุจามจุรีตั้งอยู่บนเลขที่ 315 317 319 ถนนพระรามที่ 4 แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร อยู่บริเวณหัวมุมแยกสามย่านติดฝั่งคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตรงข้ามกับสามย่านมิตรทาวน์และวัดหัวลำโพง

เมื่อพิจารณาที่ตั้งของจัตุรัสจามจุรี รอบระยะรัศมี 500 เมตร และ 800 เมตร พบว่า ตั้งอยู่บนทำเลที่สะดวกสบายต่อการเดินทาง ด้วยตัวอาคารของจัตุรัสจามจุรี เชื่อมต่อกับสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีสามย่านซึ่งนับเป็นการเชื่อมต่อกับอาคารแห่งแรกของไทย จัตุรัสจามจุรีมีป้ายรถประจำทางจอดทั้งสองด้าน คือฝั่งถนนพญาไทและถนนพระราม 4 มีสายรถประจำทางผ่านเป็นจำนวนมาก อยู่ใกล้สถานศึกษา สถานพยาบาล สวนสาธารณะ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และศาสนสถาน มีผู้สูงอายุจากเขตบางรักมาใช้พื้นที่มากที่สุด รองลงมาคือ เขตปทุมวัน และเขตสัมพันธวงศ์ ซึ่งเป็นเขตที่ตั้งข้างเคียงของจัตุรัสจามจุรี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

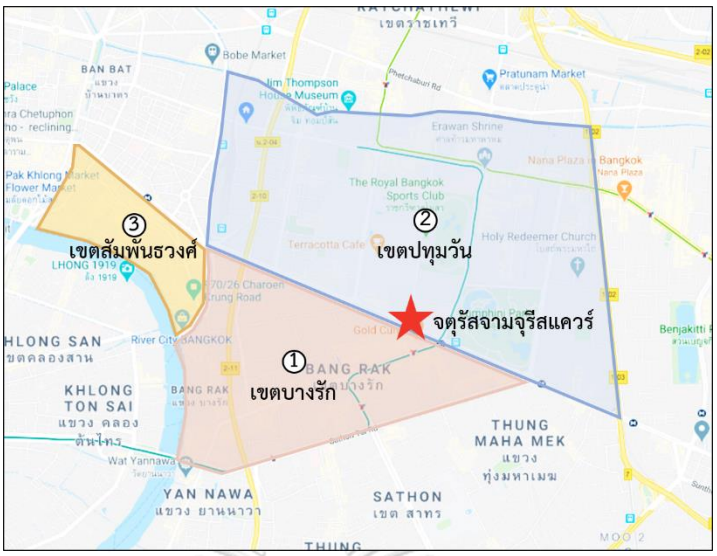

ภาพที่ 4.33 แผนที่แสดงเขตที่ตั้งจัตุรัสจามจุรี และเขตข้างเคียง

ที่มา: แผนที่จากกูเกิ้ลแมพและแผนที่เขต จากวิกิพิเดีย ดัดแปลงโดยผู้วิจัย

การเข้าถึง

สามารถเข้าถึงศูนย์การค้า จัตุรัสจามจุรี ได้ทั้งรถส่วนตัวและรถสาธารณะเพราะอยู่บนทำเลที่สะดวกสบาย มีที่จอดรถ มีรถประจำทาง รถตู้สาธารณะผ่านทั้งทางฝั่งถนนพระราม 4 และถนนพญาไท รวมถึงรถสาธารณะเหล่านี้มีการจอดรับ-ส่งหน้าจัตุรัสจามจุรี และตัวอาคารมีการเชื่อมต่อกับสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีสามย่านจึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกสำหรับการเดินทางมายังสถานที่แห่งนี้

4.3.3 การให้บริการปัจจุบันของจัตุรัสจามจุรี

จัตุรัสจามจุรี เป็นอาคารแบบผสมเชื่อมต่อพื้นที่อาคารสำนักงาน ที่อยู่อาศัย และส่วนห้างสรรพสินค้าหรือพลาซ่า เปิดให้บริการทุกวันตั้งแต่เวลา 7.00-21.00 น. ในโซนพลาซ่าเปิดให้บริการทั้งหมด 4 ชั้น ประกอบไปด้วยพื้นที่หลัก 3 ส่วน ได้แก่

1. เทสโก้โลตัสและศูนย์อาหาร ชั้นใต้ดินเชื่อมต่อกับสถานีรถไฟฟ้าใต้ดิน MRT
2. ร้านอาหารและร้านค้าจากผู้เช่า ชั้น 1-3
3. องค์การพิพิธภัณฑ์ วิทยาศาสตร์แห่งชาติ (อพวช.) ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้น 4

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

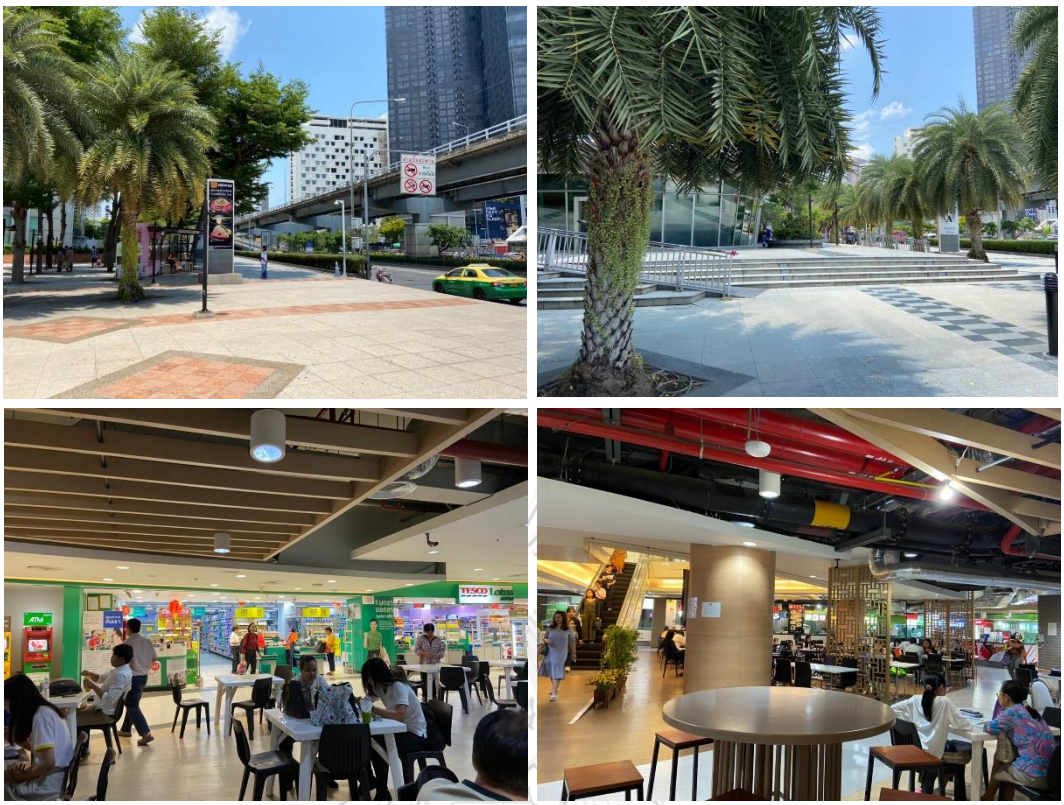

ภาพที่ 4.34-4.35 ภาพแสดงบรรยากาศภายนอกและภายในห้างสรรพสินค้าจัตุรัสจามจุรี

4.3.4 การใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุ

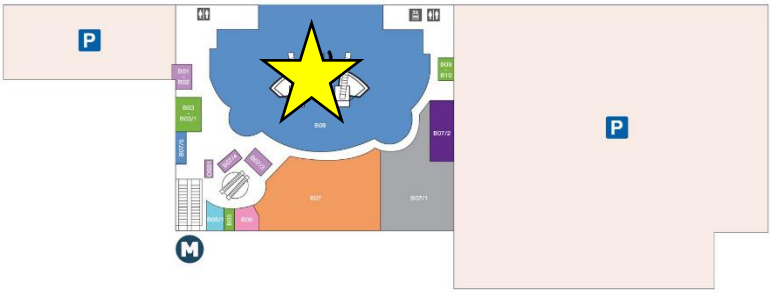

ภาพที่ 4.36 ภาพแสดงผังโครงการใต้ดิน จุดที่ผู้สูงอายุมักจะไปใช้พื้นที่ภายในจัตุรัสจามจุรี

การมาใช้งานพื้นที่ของผู้สูงอายุในจัตุรัสจามจุรี มีหลากหลาย ได้แก่ มานั่งรับประทานอาหาร นั่งคลายร้อน นั่งเล่นพักผ่อน เล่นอินเตอร์เน็ต นั่งทำงาน รอบุตรหลาน มาซื้อของที่เทสโก้ โลตัส และนั่งสังสรรค์ เข้าสังคมกับกลุ่ม

เพื่อนๆ การใช้งานพื้นที่ของผู้สูงอายุเหล่านี้มักจะเกิดขึ้นที่ศูนย์อาหารที่ชั้นใต้ดิน เนื่องจากมีพื้นที่เป็นจำนวนมาก มีโต๊ะ เก้าอี้ให้นั่งมากมาย ศูนย์อาหารจึงกลายเป็นที่นิยมของกลุ่มผู้สูงอายุ

ภาพที่ 4. 37 ภาพแสดงบรรยากาศการใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุ

4.3.5 ลักษณะสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

จัตุรัสจามจุรี เป็นอาคารที่เปิดให้บริการมามากกว่า 12 ปี เป็นอาคารที่สร้างหลังมาตรฐาน ข้อบังคับและแนวคิดในการออกแบบที่เกี่ยวข้อง มีการจัดการพื้นที่รองรับการมาใช้งานของคนหลายวัย เช่น มีการจัดแบ่งโซนที่นั่งที่แตกต่างกันออกไปตั้งแต่โต๊ะที่ที่นั่งเป็นกลุ่มได้ 3-4 คน ไปจนถึง 10 คน การใช้งานของผู้สูงอายุที่นี่ค่อนข้างหลากหลายการใช้งาน มีทั้งการมาเพื่อนั่งเล่นคลายร้อน พบปะเพื่อนสังสรรค์ ซื้อสินค้า และการมาเพื่อทำงานพิเศษ เช่น สอนพิเศษ เป็นต้น แต่ด้วยข้อจำกัดที่อยู่ใต้ดินทำให้ไม่มีแสงธรรมชาติ ภาพรวมของที่นี่จึงค่อนข้างมืดและทึบ

ภาพที่ 4.38-4.39 ภาพแสดงบรรยากาศทางเข้า บริเวณใกล้กับป้ายรถประจำทางของห้างสรรพสินค้าจัตุรัสจามจุรี

ภาพที่ 4.40-4.41 ภาพแสดงบรรยากาศทางเข้า บริเวณจุดเชื่อมต่อรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีสามย่าน

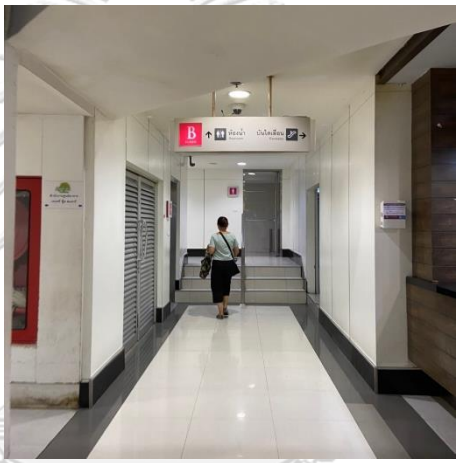

ภาพที่ 4.42 ภาพแสดงสภาพห้องน้ำบริเวณชั้นใต้ดิน ที่มีขั้นบันไดเยอะ ไม่มีห้องแยกสำหรับห้องน้ำคนพิการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

พื้นที่ของจัตุรัสจามจุรี บริเวณชั้นใต้ดินที่ผู้สูงอายุมักจะมาใช้พื้นที่ เพราะมีฟังก์ชันการใช้งานที่ค่อนข้างหลากหลาย มีศูนย์อาหาร ซูเปอร์มาร์เก็ต และที่นั่งเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้สูงอายุมักจะมาใช้พื้นที่บริเวณนี้กันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งพบว่ามีข้อจำกัดในการใช้งานพื้นที่ที่เกิดขึ้นต่อผู้สูงอายุบางประการที่ยังไม่เอื้อต่อการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุ เช่น ไม่มีจุดจอดรถสำหรับคนพิการที่ใกล้กับประตูทางเข้าออกของห้างฯ ข้อจำกัดในด้านพื้นที่ทำให้ไม่มีห้องน้ำเพื่อผู้สูงอายุและคนพิการรวมถึงขั้นบันไดที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุแต่ได้มีการป้องกันโดยการติดตั้งราวจับเป็นที่เรียบร้อย และการใช้เฟอร์นิเจอร์ที่ไม่เหมาะต่อสรีระต่อผู้สูงอายุ เช่น เก้าอี้ที่ค่อนข้างเบาและบาง เสี่ยงต่อการลื่นและแตกหัก

4.3.6 การวิเคราะห์ศักยภาพของจัตุรัสจามจุรี

ประเด็นที่วิเคราะห์แบบ SWOT ประกอบไปด้วย 4 ส่วน ดังนี้

1. จุดแข็ง (**S**trengths)
    - เป็นห้างสรรพสินค้าที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองของกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ในทำเลที่เดินทางมาได้สะดวกสบาย เชื่อมต่อกับรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีสามย่าน มีรถประจำทางผ่านหลายสาย มีรถตู้สาธารณะจอดรับ-ส่ง ใกล้สถานที่ที่สำคัญหลายแห่ง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถากาชาดไทย สถานที่ท่องเที่ยวสยาม สถานที่ราชการ โรงพยาบาล
    - ผู้ที่มาใช้บริการส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา บุคลากรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และพนักงานของหน่วยงานต่างๆ ด้านบนอาคาร
    - เป็นอาคารแบบผสมที่เชื่อมต่อกับสำนักงานและที่พักอาศัย อยู่ใกล้กับสถานศึกษา ทำให้มี Traffic คนเดินเยอะและหลากหลาย
    - มีตลาดเทสโก้ โลตัสอยู่ชั้นใต้ดิน ทำให้สะดวกต่อการซื้อสินค้าเพื่ออุปโภคและบริโภค
2. จุดอ่อน (**W**eakness)
    - ภาพลักษณ์ดูไม่ทันสมัย ดูเก่า โดยเฉพาะชั้นใต้ดิน
3. โอกาส (**O**pportunities)
    - ฐานลูกค้าผู้สูงอายุรู้จักที่นี่เป็นอย่างดี เพราะผู้ที่มาใช้พื้นที่แห่งนี้ เป็นคนที่คุ้นชินกับย่านนี้อยู่แล้ว ควรปรับกลยุทธ์ของห้างฯให้สอดรับกับสังคมสูงวัยและผู้บริโภคที่มีอายุมากขึ้น
    - ดึงดูดการจับจ่ายของผู้สูงอายุให้ซื้อของมากขึ้น ด้วยการเพิ่มอาหารหรือสินค้าสำหรับกลุ่มนี้มากขึ้น
4. อุปสรรค (Threats)
    - ห้างสรรพสินค้ารอบด้านเป็นห้างสรรพสินค้าที่เปิดใหม่และมีความทันสมัยกว่า ครบวงจรมากกว่า ทำให้ถูกแย่งกลุ่มลูกค้าไป
    - ภาพลักษณ์ถูกจดจำว่าเป็นห้างสมัยเก่า
    - การปรับปรุงพื้นที่ให้ทัดเทียมกับห้างสรรพสินค้ายุคใหม่นั้นเป็นไปได้ค่อนข้างยาก

สรุป จัตุรัสจามจุรี เป็นห้างสรรพสินค้าที่ตั้งอยู่ในทำเลใจกลางเมือง ใกล้แหล่งสถานศึกษา เป็นที่นิยมมากสำหรับนักศึกษาและอาจารย์ทั้งที่ยังไม่เกษียณและเกษียณอายุแล้ว ทำให้ปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะจบการศึกษาไปนานมากแล้วแต่ก็ยังคุ้นชินกับสถานที่นี้ จึงทำให้วนเวียนกลับมาใช้พื้นที่นี้อยู่ไม่ว่าจะเป็นการมาเพื่อพบปะเพื่อนร่วมรุ่นหรือการมาเพื่อสอนพิเศษ หรือมาเพื่อซื้อสินค้า หรือมาเพื่อนั่งรอรับ-ส่งบุตรหลานที่ยังศึกษาอยู่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4.4 กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัส พระราม 1

4.4.1 ข้อมูลทั่วไปของห้างสรรพสินค้า เทสโก้ โลตัส พระราม 1

เทสโก้ โลตัส เป็นธุรกิจค้าปลีกกลุ่มไฮเปอร์มาร์เก็ตในประเทศไทย ดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2537 เดิมใช้ชื่อว่า โลตัส ซูเปอร์เซ็นเตอร์ (Lotus Supercenter) โดยเครือเจริญโภคภัณฑ์ ในนามของบริษัท เอก-ชัย ดิสทริบิวชั่น ซิสเทม จำกัด เปิดให้บริการสาขาแรกที่ซีคอนสแควร์ บนถนนศรีนครินทร์ เครือเจริญโภคภัณฑ์ขายหุ้นส่วนใหญ่ให้กับกลุ่มเทสโก้เมื่อปี พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นกลุ่มธุรกิจค้าปลีกข้ามชาติจากสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นที่มาให้เกิดการควบรวมชื่อเป็น เทสโก้ โลตัส ในปัจจุบัน โดยในปัจจุบันได้มีการแบ่งรูปแบบตามขนาด และวิถีชีวิตของแต่ละท้องที่

4.4.2 ทำเล ที่ตั้ง และการเข้าถึงของห้างสรรพสินค้าเทสโก้ โลตัส พระราม 1

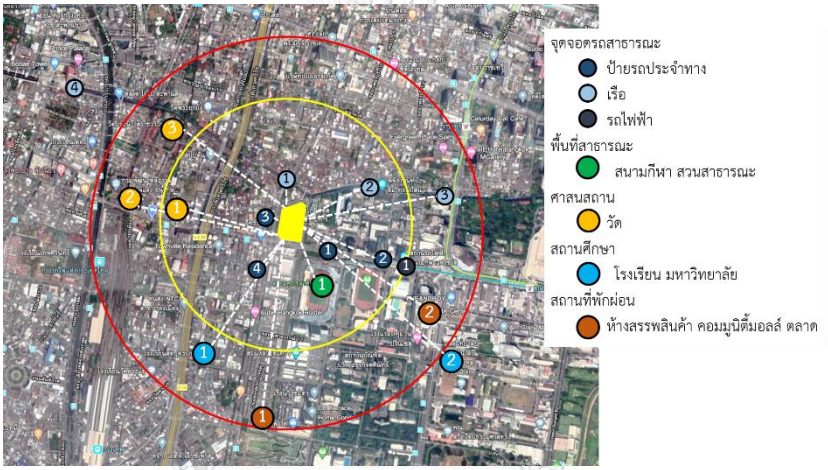

ภาพที่ 4.43 แผนที่แสดงตำแหน่งห้างสรรพสินค้าเทสโก้ โลตัส พระราม 1

ที่มา: แผนที่จากกูเกิ้ลแมพ ดัดแปลงโดยผู้วิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ห้างเทสโก้ โลตัส สาขาพระราม 1 หรือ เจริญผล เปิดให้บริการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ตั้งอยู่บนพื้นที่ให้เช่าของสำนักงานทรัพย์สินจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีทั้งหมด 3 ชั้น มีอายุการใช้งานมากกว่า 23 ปี ตั้งอยู่หัวมุมถนนระหว่างถนนบรรทัดทองและถนนพระราม 1 ตั้งอยู่บนเลขที่ 831 ถนน พระรามที่ 1 แขวง วังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330 อยู่ติดกับสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน ตรงข้ามกับสเตเดียมวัน สามารถเดินทางได้สะดวกสบาย เพราะตั้งอยู่ใจกลางเมือง ทั้งรถไฟฟ้า BTS และรถประจำทาง และยังอยู่ในย่านชุมชน รายล้อมไปด้วยบ้านพักอาศัย ดังนั้น ที่นี่จึงเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่คนในละแวกนั้นมักมาใช้บริการเป็นประจำ

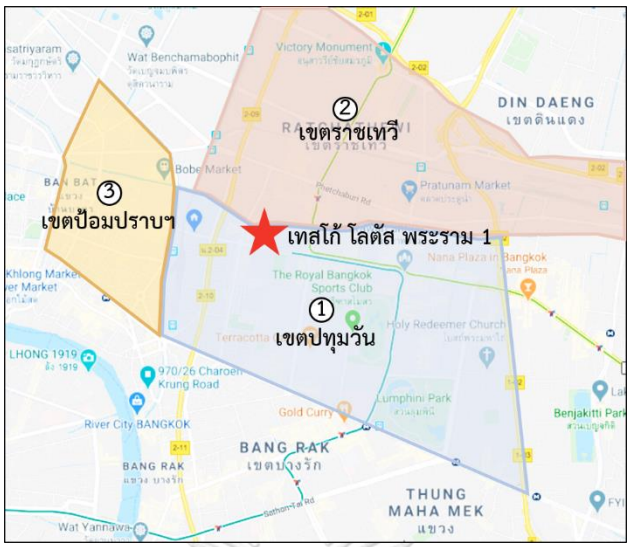

ภาพที่ 4.44 แผนที่แสดงเขตที่ตั้งเทสโก้ โลตัส พระราม 1 และเขตข้างเคียง

ที่มา: แผนที่จากกูเกิ้ลแมพและแผนที่เขต จากวิกิพิเดีย ดัดแปลงโดยผู้วิจัย

เมื่อพิจารณาที่ตั้งของห้างฯ เทสโก้ โลตัส รอบระยะรัศมี 500 เมตร และ 800 เมตร พบว่า ตั้งอยู่บนทำเลที่สะดวกสบายต่อการเดินทางต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีป้ายรถประจำทางระยะห่างกันค่อนข้างถี่ โดยระยะจอดรถประจำทางอยู่ที่ทุกๆ 200-300 เมตร อยู่ใกล้สถานศึกษา ที่พักผ่อนหย่อนใจ สวนสาธารณะและศาสนสถาน มีผู้สูงอายุจากเขตปทุมวัน มาใช้พื้นที่มากที่สุด รองลงมาคือ ราชเทวี และเขตป้อมปราบ ผู้สูงอายุในเขตปทุมวันและเขต ใกล้เคียงเป็นผู้มาใช้หลักมาก

การเข้าถึง

สามารถเข้าถึงเทสโก้ โลตัส พระราม 1 ได้ทั้งรถส่วนตัวและรถสาธารณะ เชื่อมผ่านถนนได้หลายเส้นทาง ทั้งพระราม 1 บรรทัดทอง และเพชรบุรี มีรถประจำทางผ่านและจอดรับส่งในระยะไม่ไกล หรือใช้บริการผ่านรถไฟฟ้าบีทีเอสสถานีสนามกีฬาแห่งชาติได้เช่นกัน

4.4.3 การให้บริการปัจจุบันของเทสโก้ โลตัส พระราม 1

ห้างเทสโก้ โลตัส สาขาพระราม 1 หรือ เจริญผล เปิดให้บริการทุกวันตั้งแต่เวลา 10.00-23.00 น. เปิดให้บริการทั้งหมด 3 ชั้น ประกอบไปด้วย 3 โซนใหญ่ๆ ได้แก่

1. โซนพื้นที่เช่า (ชั้น 1 และกระจายตามโซนแต่ละชั้น)
2. โซนศูนย์อาหาร เอ็นเตอร์เทนเมนต์และเครื่องเล่นเด็ก (ชั้น 2)
3. โซนซูเปอร์มาร์เก็ตสำหรับจับจ่ายซื้อของและโซนรับประทานอาหารที่ให้บริการโดยเทสโก้ โซนนั่งเล่น โซนนั่งรอและโซนร้านกาแฟ (ชั้น 3)

4.4.4 การใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุ

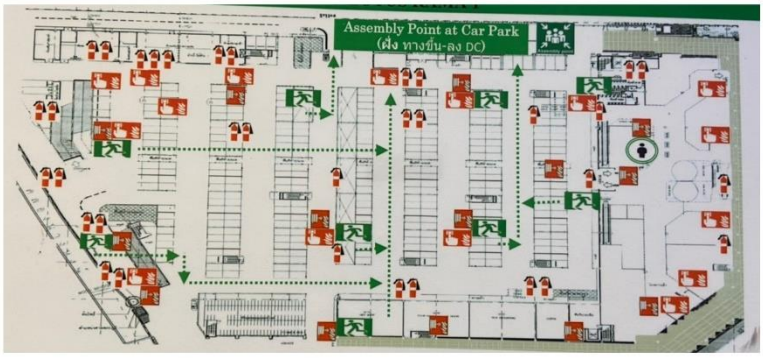

ภาพที่ 4.45 แสดงผังโครงการชั้น 2 ห้างสรรพสินค้า เทสโก้ โลตัส พระราม 1

การใช้งานพื้นที่ของผู้สูงอายุในปัจจุบันเมื่อมาเทสโก้ โลตัส พระราม 1 มีหลากหลายวัตถุประสงค์ ได้แก่ มาเพื่อซื้อของ รับประทานอาหาร และพักผ่อนนั่งเล่น นั่งคลายร้อน และบางกลุ่มก็มาเพื่อนัดเจอเพื่อนและสังสรรค์ ซึ่งส่วนใหญ่พื้นที่ที่ผู้สูงอายุมักจะไปใช้พื้นที่กันเป็นประจำก็เป็นศูนย์อาหาร เนื่องจากสามารถคุมค่าใช้จ่ายในการรับประทานอาหารได้ สามารถนั่งนานได้โดยไม่ต้องจ่ายแพงมาก หรือบางกลุ่มก็นั่งคุย นั่งสังสรรค์กันที่ร้านกาแฟภายในเทสโก้ โลตัส

ภาพที่ 4.46-4.47 ภาพแสดงบรรยากาศการใช้งานพื้นที่ในปัจจุบันของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าเทสโก้ โลตัส พระราม 1

4.4.5 ลักษณะสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

เทสโก้ โลตัส พระราม 1 เป็นห้างสรรพสินค้าที่เปิดให้บริการมามากกว่า 25 ปี ก่อนมาตรฐาน ข้อบังคับและแนวคิดในการออกแบบที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุและคนพิการ แต่ปัจจุบัน เทสโก้ โลตัส พระราม 1 ได้มีการปรับปรุงสภาพทางกายภาพของห้างสรรพสินค้าอยู่อย่างเสมอ และมีการปรับพื้นที่บางส่วนให้เข้ากับพฤติกรรมผู้มาใช้บริการปัจจุบันมากขึ้น จึงทำให้สภาพแวดล้อมของอาคารในปัจจุบันเป็นมิตรต่อผู้สูงอายุอยู่บ้าง มีเพียงแค่บางส่วนที่ต้องปรับปรุงเพื่อให้รองรับสังคมสูงวัย

ภาพที่ 4.48-4.49 ภาพแสดงบริเวณทางเข้าฝั่งถนนพระราม 4 มีข้อจำกัดการใช้งานของรถเข็น

ภาพที่ 4.50-4.51ภาพแสดงการจัดให้มีที่จอดรถสำหรับผู้พิการและมีสัญลักษณ์ชัดเจนใกล้กับประตูทางเข้า

ภาพที่ 4.52 ภาพแสดงการจัดให้มีที่นั่งพักระหว่างชั้นอย่างเพียงพอ รองรับต่อสรีระและความเสื่อมร่างกายของผู้สูงอายุ

ภาพที่ 4.53-4.54 ภาพแสดงการจัดให้มีห้องน้ำแยกสำหรับคนพิการ และห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะที่ชั้น 2

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

โดยสรุปพื้นที่ทางกายภาพของเทสโก้ โลตัส พระราม 1 พบว่าได้มีการปรับปรุงลักษณะทางกายภาพภายในอาคาร ส่วนใหญ่เอื้อต่อคนทั้งมวลและบางส่วนก็มีการปรับพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะแล้วเช่นกัน รวมถึงมีการคำนึงถึงพฤติกรรมการมาใช้งานห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ โดยเห็นได้จากการปรับเปลี่ยนพื้นที่บริเวณชั้น 3 ที่เดิมไม่มีเก้าอี้นั่งพัก ปัจจุบันก็มีการเสริมในส่วนนี้เพิ่มขึ้น ขาดแค่เพียงบางส่วนเท่านั้น เช่น การปรับเปลี่ยนพื้นที่บริเวณศูนย์อาหารให้เป็นสัดส่วน รองรับการใช้งานของรถเข็น และปรับปรุงพื้นที่นั่งบริเวณศูนย์อาหารให้รองรับต่อสรีระของผู้สูงอายุมากขึ้น

4.4.6 การวิเคราะห์ศักยภาพของเทสโก้ โลตัส พระราม 1

ประเด็นที่วิเคราะห์แบบ SWOT ประกอบไปด้วย 4 ส่วน ดังนี้

1. จุดแข็ง (**S**trengths)
    - เป็นห้างสรรพสินค้าที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองของกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ในทำเลที่เดินทางมาได้สะดวกสบาย ใกล้รถไฟฟ้าบีทีเอสสถานีสนามกีฬาแห่งชาติ มีรถประจำทางวิ่งผ่านหลายสาย ใกล้สถานที่ที่สำคัญหลายแห่ง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน โรงแรม
    - ตั้งอยู่ในทำเลที่รายล้อมไปด้วยชุมชน เป็นย่านที่อยู่อาศัย ลูกค้าที่มาใช้บริการจึงเป็นคนในย่าน
    - มีศูนย์อาหารที่มีราคาไม่แพงและมีให้เลือกหลากหลาย
2. จุดอ่อน (**W**eakness)
    i. เมื่อเทียบกับคู่แข่งแล้ว ทำเลยังด้อยกว่า
3. โอกาส (**O**pportunities)
    i. ฐานลูกค้าผู้สูงอายุ คนในชุมชน คนในย่านนี้และใกล้เคียงรู้จักที่นี่เป็นอย่างดี เพราะผู้ที่มาใช้พื้นที่แห่งนี้ เป็นคนที่คุ้นชินกับย่านนี้อยู่แล้ว ควรปรับกลยุทธ์ของห้างฯให้สอดรับกับสังคมสูงวัยและผู้บริโภคที่มีอายุมากขึ้น
    ii. ดึงดูดการจับจ่ายของผู้สูงอายุให้ซื้อของมากขึ้น ด้วยการเพิ่มอาหารหรือสินค้าสำหรับกลุ่มนี้มากขึ้น
4. อุปสรรค (Threats)
    i. ห้างสรรพสินค้ารอบด้านเป็นห้างสรรพสินค้าที่เปิดใหม่และมีความทันสมัยกว่า ครบวงจรมากกว่า ทำให้ถูกแย่งกลุ่มลูกค้า

สรุป เทสโก้ โลตัส พระราม 1 เปิดให้บริการมานานมากกว่า 25 ปี ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เขตชุมชน ผู้ที่มาใช้พื้นที่ต่างก็มีอายุมากขึ้นจามอายุของห้างสรรพสินค้า ผู้สูงอายุที่มาใช้งานส่วนมากอยู่ในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงกับเทสโก้ โลตัส ปัจจุบันห้างฯ ได้มีการปรับปรุงพื้นที่ให้เข้าการใช้งานมากยิ่งขึ้น ได้มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ให้รองรับกับพฤติกรรมผู้บริโภคมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มที่มากันเป็นครอบครัว จึงได้จัดให้มีพื้นที่สำหรับนั่งรอมากยิ่งขึ้น

บทที่ 5
ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นการศึกษาข้อมูลพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุบนห้างสรรพสินค้า โดยขอบเขตที่เลือกไว้มีทั้งหมด 4 กรณีศึกษา คือ พาต้า ปิ่นเกล้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1 โดยกลุ่มประชารกรแต่ละกรณีศึกษามีการวัตถุประสงค์ในการมาใช้พื้นที่ที่แตกต่างกันออกไป

โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นจำนวนประชากรทั้งสิ้น 400 คน จากการศึกษาสามารถนำมาสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

ตารางที่ 5.1 ตารางแสดงข้อมูลตามวัถุประสงค์งานวิจัย

วัตถุประสงค์	การสรุปผลข้อมูล
1. ศึกษาข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพของผู้สูงอายุ ที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร	ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพของผู้สูงอายุ - เพศ อายุ อาชีพ โรคประจำตัว งานอดิเรก - รายได้ และที่มาของรายได้ - ความถี่ในการออกจากบ้าน
2. วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร	ส่วนที่ 2 : ข้อมูลด้านการมาใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า ลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ - เดินทางมาด้วยวิธีใด - วัตถุประสงค์ในการมาห้างสรรพสินค้า - พื้นที่ที่มักไปใช้ ความถี่และค่าใช้จ่าย - พฤติกรรมการใช้พื้นที่
3. วิเคราะห์การจัดการด้านพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุที่เหมาะสมในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร	ส่วนที่ 3 : ข้อมูลด้านการจัดการพื้นที่ ลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ - ลักษณะทางกายภาพทั้งภายในและภายนอกของห้างสรรพสินค้าที่ผู้สูงอายุไปใช้พื้นที่ - ความเหมาะสมในการใช้พื้นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การมาใช้พื้นที่
4. เสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าที่เหมาะสม ในเขตกรุงเทพมหานคร	ส่วนที่ 4 : เสนอแนะแนวทางการจัดการพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุบนห้างสรรพสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการและความเหมาะสม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล จะแยกออกเป็น 2 ส่วน ประกอบไปด้วย

1 ผลการวิจัยภาพรวมของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร

2 ผลการวิจัยแยกรายกรณีศึกษาของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เห็นถึงสภาพการใช้งานของแต่ละกรณีศึกษาที่แตกต่างกันออกไป

ผลการวิจัยภาพรวมของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานครสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : สรุปข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพของผู้สูงอายุ ที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร แยกรายกรณีศึกษา สามารถสรุปได้ ดังนี้

<u>เพศ อายุและสถานภาพ</u>

จากการศึกษากลุ่มประชากรจำนวนทั้งสิ้น 400 คน สามารถสรุปผลผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่มาใช้บริการห้างสรรพสินค้าในกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น เพศชาย 192 คน หรือคิดเป็น ร้อยละ 48 และเพศหญิง 208 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 52 โดยมีอายุตั้งแต่ 60-102 ปี ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ห้างสรรพสินค้าในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุตอนต้น (60-69 ปี) ถึงร้อยละ 63.5 รองลงมาเป็นผู้สูงอายุตอนกลาง (70-79 ปี) ร้อยละ 28.8 และผู้สูงอายุตอนปลาย ร้อยละ 7.8 (80 ปีขึ้นไป) สถานภาพปัจจุบันส่วนใหญ่สมรสโดยมีสัดส่วนร้อยละ 51.9 รองลงมาคือสถานภาพโสด ร้อยละ 26.1 และสถานภาพหม้าย ร้อยละ 14.3 ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีบุตรสูงถึงร้อยละ 71.8 และมีบุตรเพียง 2 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 39.7

ตารางที่ 5.2 ตารางแสดงข้อมูลเพศและช่วงอายุของผู้ให้สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ช่วงอายุ	เพศ		สถานภาพ				
	เพศชาย	เพศหญิง	โสด	สมรส	หย่า	หม้าย	แยกกันอยู่
	N = 192	N = 208	N = 104	N = 207	N = 20	N = 57	N = 12
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
60-69 ปี	47.9	77.9	85.6	61.4	55.0	31.6	75.0
70-79 ปี	40.1	18.3	13.5	33.3	35.0	38.6	25.0
80 ปีขึ้นไป	12.0	3.8	1.0	5.3	10.0	29.8	0.0

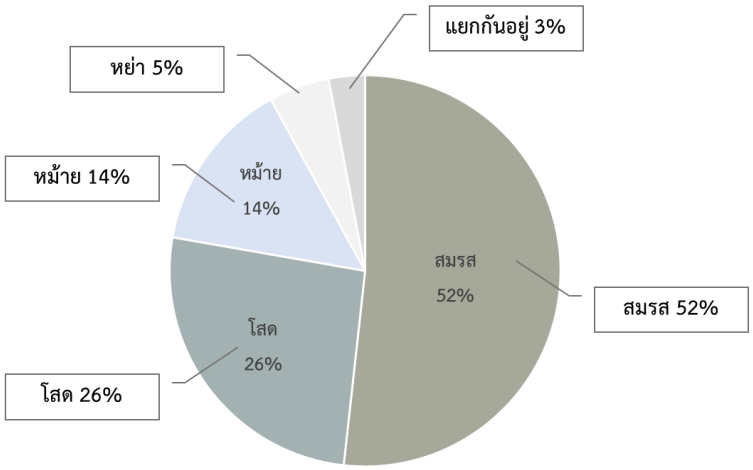

ภาพที่ 5.1 แสดงสถานภาพของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 5.3 ตารางแสดงข้อมูลช่วงอายุในแต่ละกรณีศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ช่วงอายุ	เพศ		กรณีศึกษา			
	เพศชาย	เพศหญิง	พาต้า ปิ่นเกล้า	เอ็มบีเค เซ็นเตอร์	จัตุรัสจามจุรี	เทสโก้ โลตัส พระราม 1
	N = 192	N = 208	N = 100	N = 100	N = 100	N = 100
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
60-69 ปี	47.9	77.9	55.0	73.0	65.0	68.0
70-79 ปี	40.1	18.3	36.0	24.0	31.0	22.0
80 ปีขึ้นไป	12.0	3.8	9.0	3.0	4.0	10.0

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เมื่อพิจารณาตารางที่ 5.3 พบว่า ทั้ง 4 กรณีศึกษา ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า ส่วนมากอยู่ในวัยผู้สูงอายุตอนต้น (60-69 ปี) และสัดส่วนรองลงมาคือผู้สูงอายุตอนกลาง (70-79 ปี)

ที่อยู่อาศัยและกรรมสิทธิ์

จากการศึกษากลุ่มประชากรจำนวนทั้งสิ้น 400 คน สามารถสรุปผลผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่มาใช้บริการห้างสรรพสินค้าในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯชั้นใน สูงถึงร้อยละ 64.5 โดย **3 ลำดับเขตแรกที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่มากที่สุด ได้แก่ เขตปทุมวัน ในสัดส่วนร้อยละ 9.5 รองลงมาคือ เขตราชเทวี ในสัดส่วนร้อยละ 7.0 และเขตบางรัก ในสัดส่วนร้อยละ 6.8 ตามลำดับ** ที่พักอาศัยส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุเป็นบ้านเดี่ยว สัดส่วนร้อยละ 37.8 รองลงมาคืออาคารพาณิชย์หรือตึกแถว ร้อยละ 29.8 และบ้านแถวหรือทาวน์เฮ้าส์ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20.0 ผู้สูงอายุร้อยละ 70.5 มีกรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัยเป็นเจ้าของเอง และส่วนใหญ่อาศัยรวมกับคู่สมรสและบุตรหลาน ในสัดส่วนร้อยละ 33.8 รองลงมาคืออาศัยอยู่กับบุตรหลาน ร้อยละ 20.8 อาศัยอยู่กับพี่น้อง ร้อยละ 15.3 และอาศัยอยู่กับคู่สมรส ร้อยละ 10.5

ตารางที่ 5.4 ตารางแสดงเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน

เขตที่อยู่อาศัย	เพศ		กรณีศึกษา			
	เพศชาย	เพศหญิง	พาต้า ปิ่นเกล้า	เอ็มบีเค เซ็นเตอร์	จัตุรัสจามจุรี	เทสโก้ โลตัส พระราม 1
	N = 192	N = 208	N = 100	N = 100	N = 100	N = 100
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
กรุงเทพฯชั้นใน	58.9	69.7	51.0	62.0	58.0	87.0
กรุงเทพฯชั้นกลาง	17.2	12.0	16.0	13.0	22.0	7.0
กรุงเทพฯชั้นนอก	10.4	7.7	16.0	11.0	7.0	2.0
ปริมณฑล	13.0	10.6	17.0	14.0	1.0	4.0
ต่างจังหวัด	0.5	0.0	0.0	0.0	12.0	0.0

การศึกษา อาชีพในปัจจุบัน และรายได้

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 400 คน สามารถสรุปผลผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มาใช้พื้นที่ห้างสรรพสินค้าในกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้สูงอายุส่วนมากหรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 31.3 **จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาคือผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าในสัดส่วนร้อยละ 30.5 และระดับปริญญาตรี ร้อยละ 27.3** ผู้สูงอายุร้อยละ 57.8 ไม่ได้ทำงานแล้ว อาชีพก่อนเกษียณส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัทเอกชน ปัจจุบันผู้สูงอายุมี**รายได้ต่อเดือน 6,000-10,000 บาท**

ตารางที่ 5.5 ตารางแสดงระดับการศึกษาและการใช้พื้นที่ห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน

ระดับการศึกษาสูงสุด	กรณีศึกษา			
	พาต้า ปิ่นเกล้า	เอ็มบีเค เซ็นเตอร์	จัตุรัสจามจุรี	เทสโก้ โลตัส พระราม 1
	N = 100	N = 100	N = 100	N = 100
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
ไม่ได้ศึกษา	0.0	4.0	1.0	0.0
ต่ำกว่าประถมศึกษา	0.0	1.0	3.0	2.0
ระดับประถมศึกษา	41.0	29.0	11.0	44.0
ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	35.0	37.0	27.0	23.0
ระดับปริญญาตรี	20.0	26.0	39.0	24.0
สูงกว่าระดับปริญญาตรี	4.0	30.0	19.0	7.0

เมื่อนำตัวแปรระหว่างระดับการศึกษาสูงสุดและกรณีศึกษา ห้างสรรพสินค้าทั้ง 4 กรณีศึกษา มาวิเคราะห์ในรูปแบบ crosstabs พบว่า ยิ่งผู้สูงอายุมีระดับการศึกษาสูง (ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าขึ้นไป) จะเลือกใช้ห้างสรรพสินค้าที่มีขนาดใหญ่มากกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่ำกว่ากว่า ส่วนผู้สูงอายุที่การศึกษาต่ำกว่าระดับต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่ามักจะเลือกใช้ห้างสรรพสินค้าประเภท Hyper market หรือ Discount store แทน ตามตารางที่ 5.5

ตารางที่ 5.6 ตารางแสดงระดับการศึกษาสูงสุดของผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน

ระดับการศึกษาสูงสุด	อายุ			เพศ	
	อายุ 60-69 ปี	อายุ 70-79 ปี	อายุ 80 ปีขึ้นไป	ชาย	หญิง
	N = 254	N = 115	N = 31	N = 192	N = 208
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
ไม่ได้ศึกษา	0.8	1.7	3.2	1.0	1.4
ต่ำกว่าประถมศึกษา	0.4	2.6	6.5	0.5	2.4
ระดับประถมศึกษา	28.0	35.7	41.9	30.7	31.7
ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	29.9	33.0	25.8	32.8	28.4
ระดับปริญญาตรี	31.1	22.6	12.9	22.9	31.3
สูงกว่าระดับปริญญาตรี	9.8	4.3	9.7	12.0	4.8

เมื่อพิจารณาระดับการศึกษาสูงสุดของกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 400 คน พบว่า ปัจจุบันผู้สูงอายุตอนกลางและตอนปลายมีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าผู้สูงอายุตอนต้น และผู้สูงอายุระหว่างเพศชายและเพศหญิงมีระดับการศึกษาสูงสุดที่ไม่ได้แตกต่างกันมาก ซึ่งไม่เหมือนกับสมัยก่อนที่เกิดการเหลื่อมล้ำเรื่องของการศึกษาระหว่างเพศชายและเพศหญิง

ตารางที่ 5.7 ตารางแสดงรายได้ของผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน

รายได้	เพศ		กรณีศึกษา			
	เพศชาย	เพศหญิง	พาต้า ปิ่นเกล้า	เอ็มบีเค เซ็นเตอร์	จัตุรัสจามจุรี	เทสโก้ โลตัส พระราม 1
	N = 192	N = 208	N = 100	N = 100	N = 100	N = 100
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
น้อยกว่า 6,000 บาท	14.6	13.0	21.0	15.0	1.0	18.0
6,000-10,000 บาท	24.5	30.3	38.0	24.0	18.0	30.0
10,001-20,000 บาท	19.8	16.3	15.0	28.0	13.0	16.0
20,001-30,000 บาท	16.7	21.2	23.0	13.0	29.0	11.0
30,001-70,000 บาท	13.0	12.0	2.0	13.0	19.0	16.0
70,001-100,000 บาท	2.6	1.9	0.0	0.0	7.0	2.0
100,001-300,000 บาท	5.2	1.9	1.0	0.0	10.0	3.0
300,000 บาท ขึ้นไป	1.6	1.0	0.0	0.0	3.0	2.0
ไม่แน่นอน	0.0	0.5	0.0	1.0	1.0	0.0
ไม่ระบุ	2.1	1.9	0.0	6.0	18.0	2.0

ปัจจุบันผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ 6,000-10,000 บาท ในสัดส่วนสูงที่สุด คือ ร้อยละ 27.5 รองลงมาคือ รายได้ 20,001-30,000 บาท ในสัดส่วนร้อยละ 19.0 และ รายได้ 10,001-20,000 บาท ในสัดส่วนร้อยละ 18.0 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาที่มาของรายได้ของผู้สูงอายุ พบว่า รายได้หลักของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มาจากการทำงานถึง ร้อยละ 32.7 รองลงมาคือรายได้มาจากบุตรหลานให้ ร้อยละ 23.7 และรายได้มาจากเงินออมเป็นสัดส่วนที่รองลงมา ร้อยละ 11.5 ผู้สูงอายุเกินกว่าครึ่งมีรายได้เพียงช่องทางเดียว รองลงมาคือมีรายได้ 2 ช่องทางในสัดส่วน ร้อยละ 40

ตารางที่ 5.8 ตารางแสดงแหล่งที่มารายได้ของผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน

ที่มาของรายได้	กรณีศึกษา	พาต้า ปิ่นเกล้า	เอ็มบีเค เซ็นเตอร์	จัตุรัสจามจุรี	เทสโก้ โลตัส พระราม 1
		N = 146	N = 142	N = 187	N = 171
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
รายได้มาจากการทำงาน	32.7	34.2	33.1	34.2	29.2
รายได้มาจากเงินออม	11.5	8.2	16.2	11.8	9.9
รายได้มาจากคู่สมรส	4.2	1.4	9.2	2.7	4.1
รายได้มาจากบุตรหลาน	23.7	33.6	24.6	13.4	25.7
รายได้มาจากบำเหน็จ/บำนาญ	11.0	17.1	9.9	12.8	4.7
รายได้มาจากการลงทุน	5.3	1.4	1.4	11.2	5.3
รายได้มาจากดอกเบี้ย	1.9	0.0	1.4	4.3	1.2
รายได้มาจากสวัสดิการรัฐ	9.3	2.7	3.5	9.6	19.3
รายได้จากที่อื่นๆ	0.6	1.4	0.7	0.0	0.6

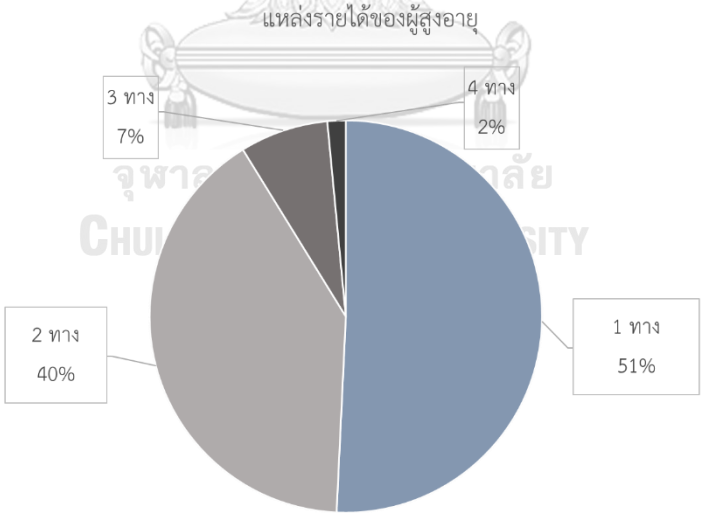

ภาพที่ 5.2 แสดงแหล่งรายได้ของผู้สูงอายุ

โรคประจำตัว สิ่งที่ทำยามว่าง

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 400 คน สามารถสรุปผลผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มาใช้พื้นที่ห้างสรรพสินค้าในกรุงเทพมหานครพบว่า **ร้อยละ 51.5 มีโรคประจำตัว** และร้อยละ 48.3 ไม่มีโรคประจำตัว ซึ่งส่วนใหญ่**มีโรคประจำตัวเพียงแค่ 1 โรค** และไม่ได้เป็นโรคร้ายแรงไม่กระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่**เพศชายมีโรคประจำตัวมากกว่าเพศหญิง** และโรคที่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มักจะเป็นคือ **โรคความดันโลหิต โรคเบาหวาน โรคหัวใจและไขมันในเลือดสูง** ตามลำดับ

ตารางที่ 5.9 ตารางแสดงการมีโรคประจำตัวของผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน

โรคประจำตัว	อายุ			เพศ	
	อายุ 60-69 ปี	อายุ 70-79 ปี	อายุ 80 ปีขึ้นไป	เพศชาย	เพศหญิง
	N = 254	N = 115	N = 31	N = 192	N = 208
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
มี	40.9	72.2	61.3	54.7	48.6
ไม่มี	58.7	27.8	38.7	44.8	51.4
ไม่ระบุ	0.4	0.0	0.0	0.5	0.0

ตารางที่ 5.10 ตารางแสดงการมีโรคประจำตัวของผู้สูงอายุแบ่งตามรายกรณีศึกษาทั้งหมด 400 คน

โรคประจำตัว	กรณีศึกษา			
	พาต้า ปิ่นเกล้า	เอ็มบีเค เซ็นเตอร์	จัตุรัสจามจุรี	เทสโก้ โลตัส พระราม 1
	N = 100	N = 100	N = 100	N = 100
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
มี	53.0	40.0	54.0	59.0
ไม่มี	47.0	59.0	46.0	41.0
ไม่ระบุ	0.0	1.0	0.0	0.0

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

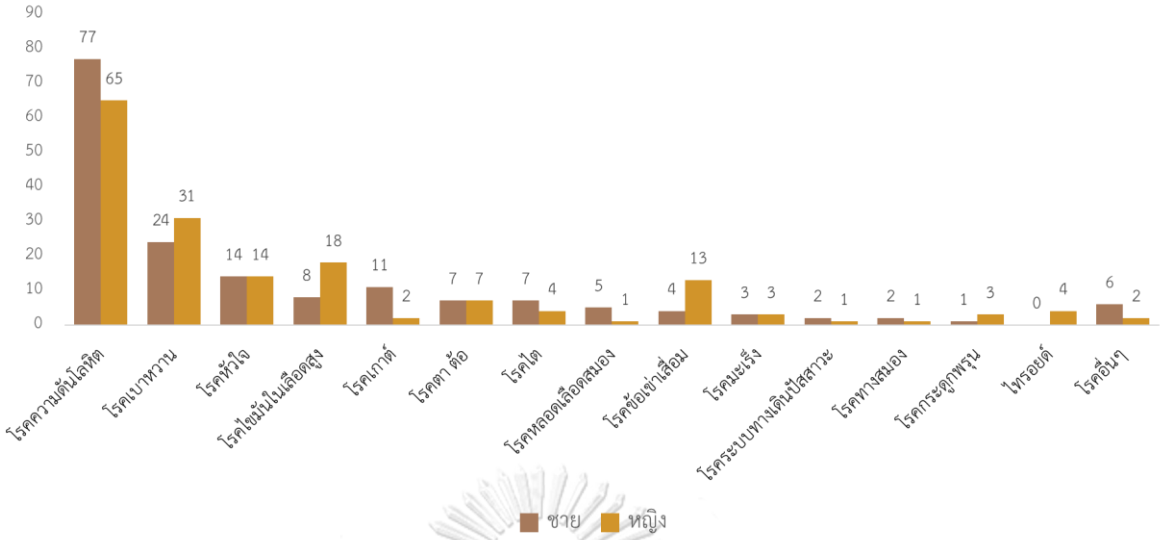

ภาพที่ 5.3 กราฟแสดงโรคประจำตัวของผู้สูงอายุทั้งหมด 206 คน

โรคที่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มักจะเป็นคือ โรคความดันโลหิต โรคเบาหวาน โรคหัวใจและไขมันในเลือดสูง ตามลำดับ

งานอดิเรกหรือสิ่งที่ชอบทำในยามว่างมากที่สุด ของกลุ่มตัวอย่างเป็นแบบไม่ออกแรงมาก เน้นนันทนาการและบันเทิง (Passive recreation) คือ **อันดับหนึ่งและอันดับสองคือดูโทรทัศน์และรับชมช่องรายการข่าว อันดับสามคือช็อปปิ้งหรือสินค้า** ผู้สูงอายุส่วนใหญ่หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 42 **ออกจากบ้านทุกวัน** สถานที่ที่มักจะไปเป็นประจำคือห้างสรรพสินค้า ร้อยละ 57

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 5.11 ตารางแสดงงานอดิเรกของผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน

งานอดิเรก	อันดับ		
	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3
	N = 397	N = 395	N = 381
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
ดูโทรทัศน์	52.1	16.2	10.2
ช็อปปิ้ง/ซื้อสินค้า	4.0	15.7	18.9
ไปห้างฯ	7.3	12.4	13.4
ออกกำลังกาย	9.8	9.9	12.3
เล่นอินเตอร์เน็ต	3.5	1.5	0.5
ท่องเที่ยว	2.8	7.8	11.5
ทำงานบ้าน	6.8	7.6	4.7
เข้าสังคม สังสรรค์	2.5	5.1	5.0
อ่านหนังสือ	3.0	6.1	2.4
ปลูกต้นไม้/ทำสวน	2.5	5.1	3.7
เข้าสู่ธรรมะ	2.0	2.0	4.7
ทำอาหาร	1.3	4.6	2.9
เลี้ยงหลาน	1.0	2.3	2.1
เลี้ยงสัตว์	0.3	0.5	3.4
ร้องเพลง/ฟังเพลง/เล่นดนตรี	0.5	1.0	2.6
งานศิลปะ/งานฝีมือ	0.3	1.3	0.3
เป็นอาสาสมัคร	0.3	0.5	0.8
ไปงานเทศกาล	0.0	0.3	0.3
เต้นรำ	0.0	0.3	0.3

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 5.12 ตารางแสดงความถี่ในการออกจากบ้านของผู้สูงอายุเมื่อเทียบเป็นช่วงอายุ

ความถี่ในการออกจากบ้าน	ช่วงอายุ		
	อายุ 60-69 ปี	อายุ 70-79 ปี	อายุ 80 ปีขึ้นไป
	N = 254	N = 115	N = 31
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
ทุกวัน	40.9	43.5	38.7
สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง	28.7	26.1	22.6
สัปดาห์ละครั้ง	23.6	21.7	16.1
เดือนละครั้ง	4.3	7.0	22.6
หลายๆเดือนละครั้ง	2.4	1.7	0.0

จากตารางที่ 5.12 สรุปได้ว่า เมื่อนำตัวแปรระหว่างความถี่ในการออกจากบ้านและช่วงอายุของผู้สูงอายุมาวิเคราะห์ในรูปแบบ crosstabs พบว่า ผู้สูงอายุตอนกลาง (ช่วงอายุระหว่าง 70-79 ปี) ออกจากบ้านทุกวันใน

สัดส่วนที่มากที่สุด รองลงมาเป็นผู้สูงอายุตอนต้น (ช่วงอายุระหว่าง 60-69 ปี) และผู้สูงอายุตอนปลาย (อายุตั้งแต่ 80 ปี ขึ้นไป) จากผลสรุปนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุยังมีสถานที่ที่ให้ไปนอกเหนือจากบ้านของผู้สูงอายุเอง หรือ Second place และ Third place

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร

การเดินทางและวัตถุประสงค์ต่อการมาใช้พื้นที่

จากการศึกษากลุ่มประชากรจำนวนทั้งสิ้น 400 คน สามารถสรุปผลผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่มาใช้บริการห้างสรรสินค้าในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 47 เดินทางมายังห้างสรรพสินค้าโดยรถประจำทาง **เพื่อมาซื้อสินค้าอันดับหนึ่ง พักผ่อนเดินเล่นอันดับสอง และรับประทานอาหารอันดับสาม** ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นกิจกรรมพักผ่อนลักษณะสงบ (Passive recreation) เน้นการผ่อนคลาย การเดิน จับจ่ายซื้อของ โดยพื้นที่ที่มักไปใช้เป็นประจำคือศูนย์อาหารถึง ร้อยละ 82 ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมาห้างสรรพสินค้า**คนเดียว** ส่วนมาก**มาสัปดาห์ละครั้ง** มาใช้บริการและใช้พื้นที่มานาน**มากกว่า 10 ปีแล้ว** ส่วนใหญ่มาห้างฯ ในวันหยุดสุดสัปดาห์และวันธรรมดาในสัดส่วนที่เท่ากันคือร้อยละ 39 และใช้เวลาอยู่ในห้างฯ 3 ชั่วโมงเป็นส่วนใหญ่ และค่าใช้จ่ายต่อครั้งระหว่าง 100-500 บาท

ตารางที่ 5.13 ตารางแสดงเพศเทียบกับวัตถุประสงค์ต่อการมาใช้พื้นที่บนห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน

วัตถุประสงค์ในการมา	เพศชาย			เพศหญิง		
	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3
	N = 188	N = 172	N = 158	N = 180	N = 180	N = 162
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
มาเพื่อนัดเจอเพื่อน	31.9	8.1	11.4	11.8	4.3	5.6
มาเพื่อนั่งรอลูก/คู่สมรส/ญาติ	5.9	1.2	0.6	3.4	2.7	2.5
มาเพื่องานกิจกรรมในห้างฯ	0.0	0.6	1.9	1.0	0.5	1.2
มาเพื่อช็อปปิ้ง/ซื้อของ	17.0	10.5	16.5	36.3	19.7	16.7
มาเพื่อนั่งทำงาน	3.2	3.5	3.2	7.4	3.7	4.9
มาเพื่อนั่งผ่อนคลายจากอากาศร้อน	5.3	9.3	24.1	1.5	5.9	21.0
มาเพื่อพักผ่อนเดินเล่น	25.5	42.4	19.6	17.6	44.1	21.6
มาเพื่อรับประทานอาหาร	11.2	24.4	22.8	20.6	19.1	26.5
มาเพื่อใช้วายฟาย	0.0	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เมื่อนำตัวแปรระหว่างเพศกับวัตถุประสงค์ในการมาใช้พื้นที่ มาวิเคราะห์ในรูปแบบของการ crosstabs พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีวัตถุประสงค์ในการมาใช้พื้นที่ที่แตกต่างกัน โดยอันดับแรก เพศชายมักจะมาใช้พื้นที่ของห้างสรรพสินค้าเพื่อมาเจอเพื่อนในสัดส่วนร้อยละ 31.9 ส่วนเพศหญิงมาเพื่อการซื้อสินค้า ในสัดส่วนร้อยละ 36.3 **แต่สิ่งที่เหมือนกันคืออันดับที่ 2 คือ มาห้างสรรพสินค้าเพื่อพักผ่อนเดินเล่น จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่สรุปได้ว่าผู้สูงอายุเลือกพื้นที่ของห้างสรรพสินค้าเป็นที่ที่มาเพื่อพักผ่อนเดินเล่น และเมื่อพิจารณาอีกประเด็นหนึ่งในเรื่องของการใช้จ่าย พบว่าเพศหญิงมาห้างสรรพสินค้าเพื่อใช้จ่ายมากกว่าผู้ชาย**

ตารางที่ 5.14 ตารางแสดงช่วงอายุเทียบกับวัตถุประสงค์ต่อการมาใช้พื้นที่บนห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน

วัตถุประสงค์ในการมา	60-69 ปี			อายุ 70-79 ปี			อายุ 80 ปีขึ้นไป		
	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3
	N = 298	N = 323	N = 245	N = 117	N = 105	N = 95	N = 29	N = 29	N = 23
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
มาเพื่อนัดเจอเพื่อน	14.4	2.8	7.3	29.9	11.4	5.3	20.7	3.4	17.4
มาเพื่อนั่งรอลูก/คู่สมรส/ญาติ	2.3	1.5	1.6	6.8	1.9	1.1	10.3	0.0	0.0
มาเพื่องานกิจกรรมในห้างฯ	0.7	0.3	2.0	0.0	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0
มาเพื่อช็อปปิ้ง/ซื้อของ	26.5	11.8	13.9	19.7	12.4	14.7	13.8	13.8	21.7
มาเพื่อนั่งทำงาน	6.0	3.4	4.1	1.7	1.0	3.2	3.4	3.4	0.0
มาเพื่อนั่งผ่อนคลายจากอากาศร้อน	2.3	5.6	16.3	2.6	4.8	28.4	10.3	13.8	21.7
มาเพื่อพักผ่อนเดินเล่น	17.4	30.0	17.6	6.9	43.8	17.9	17.2	44.8	26.1
มาเพื่อรับประทานอาหาร	12.4	14.6	19.6	16.2	23.8	29.5	24.1	20.7	13.0
มาเพื่อใช้วายฟาย	0.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากตารางที่ 5.14 สามารถสรุปได้จากการนำตัวแปรระหว่างช่วงอายุกับวัตถุประสงค์ในการมาใช้พื้นที่ มาวิเคราะห์ในรูปแบบ crosstabs พบว่า ผู้สูงอายุตอนต้น หรือช่วงอายุ 60-69 ปี มีวัตถุประสงค์ในการมาห้างสรรพสินค้าเป็นอันดับแรกคือ มาเพื่อซื้อสินค้า รองลงมาพักผ่อนเดินเล่น และรับประทานอาหาร ตามลำดับ มาเพื่อการจับจ่าย มาเพื่อใชเงิน ส่วนผู้สูงอายุตอนกลาง หรือช่วงอายุ 70-79 ปี มีวัตถุประสงค์ในการมาห้างสรรพสินค้าเป็นอันดับแรกคือ มาเพื่อนัดเจอเพื่อน รองลงมาคือ พักผ่อนเดินเล่น และนั่งผ่อนคลายจากอากาศร้อน ตามลำดับ ส่วนผู้สูงอายุตอนปลาย หรือช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไป มีวัตถุประสงค์การมาคล้ายกับผู้สูงอายุตอนกลาง โดยสรุป เมื่อยิ่งสูงอายุมากขึ้น วัตถุประสงค์ของการมาใช้มาห้างสรรพสินค้า จึงมาเพื่อการเข้าสังคมเป็นเรื่องหลักมากกว่า ส่วนเรื่องซื้อสินค้าจึงกลายเป็นเรื่องรอง

ตารางที่ 5.15 ตารางแสดงวันที่ผู้สูงอายุเข้าใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าเทียบกับวัตถุประสงค์ต่อการมาใช้พื้นที่บนห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน

อันดับ	ความถี่ในการมาใช้ห้างสรรพสินค้า		วัตถุประสงค์ในการมา			
			มาเพื่อพักผ่อนเดินเล่น	มาเพื่อรับประทานอาหาร	มาเพื่อซื้อสินค้า	มาเพื่อนัดเจอเพื่อน สังสรรค์
			N = 306	N = 220	N = 214	N = 134
1	มาทุกวัน	ร้อยละ	17.0	15.5	9.3	24.1
2	มาเฉพาะวันธรรมดา	ร้อยละ	41.2	27.7	39.7	36.8
3	มาเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์	ร้อยละ	36.3	48.6	43.0	31.6
4	มาเฉพาะวันหยุดนักขัตฤกษ์	ร้อยละ	1.0	1.4	0.9	2.3
5	ไม่แน่นอน	ร้อยละ	4.6	6.8	7.0	5.3

ตารางที่ 5.16 ตารางแสดงวันที่ผู้สูงอายุเข้าใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าเทียบกับวัตถุประสงค์ต่อการมาใช้พื้นที่บนห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน (ต่อ)

อันดับ	ความถี่ในการมาใช้ห้างสรรพสินค้า		วัตถุประสงค์ในการมา	
			มาเพื่อนั่งคลายร้อน	มาเพื่อนั่งรอลูก/คู่สมรส/ญาติ
			N = 112	N = 30
1	มาทุกวัน	ร้อยละ	25.0	0.0
2	มาเฉพาะวันธรรมดา	ร้อยละ	50.0	23.3
3	มาเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์	ร้อยละ	22.3	70.0
4	มาเฉพาะวันหยุดนักขัตฤกษ์	ร้อยละ	1.8	3.3
5	ไม่แน่นอน	ร้อยละ	0.9	3.3

เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ในการมากับความถี่ในการมาใช้ห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุที่มาเพื่อพักผ่อนเดินเล่นและมาเพื่อนัดเจอเพื่อน สังสรรค์ เป็นส่วนใหญ่มักจะมาในวันธรรมดา ในสัดส่วน ร้อยละ 41.2 และ 36.8 ตามลำดับ ส่วนผู้สูงอายุที่มามาเพื่อรับประทานอาหาร ซื้อสินค้า และนั่งรอ ส่วนใหญ่มักจะมาในวันเสาร์อาทิตย์ โดยสรุปผู้สูงอายุที่มาใช้ห้างสรรพสินค้าในวันหยุดสุดสัปดาห์ (วันเสาร์-อาทิตย์) มักจะมาเพื่อจับจ่ายอุดหนุนห้างสรรพสินค้า

ตารางที่ 5.17 ตารางแสดงรายละเอียดการมาใช้พื้นที่บนห้างสรรพสินค้ากับใครของผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน

มากับใคร	ช่วงอายุ		
	60-69 ปี	70-79 ปี	80 ปีขึ้นไป
	N = 254	N = 115	N = 31
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
มาคนเดียว	63.4	72.2	61.3
มากับครอบครัว	21.3	18.3	38.7
มากับเพื่อน	2.8	4.3	0.0
มากับคู่สมรส	12.6	5.2	0.0

เมื่อพิจารณารายละเอียดการมาใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุกับการมา พบว่า การมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ มักจะเลือกมาเพียงคนเดียวในสัดส่วนมากที่สุดในทุกช่วงอายุ รองลงมาคือมากับครอบครัว

ตารางที่ 5.18 ตารางแสดงวันที่เข้าใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน

วันที่มาใช้พื้นที่	เพศชาย	เพศหญิง
	N = 188	N = 208
	ร้อยละ	ร้อยละ
มาทุกวัน	19.8	11.1
วันธรรมดา (จันทร์-ศุกร์)	38.0	39.9
วันหยุดสุดสัปดาห์ (เสาร์-อาทิตย์)	35.9	41.3
วันหยุดราชการ	1.6	1.0
ไม่แน่นอน	4.7	6.7

เมื่อพิจารณาวันที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มักจะมาใช้พื้นที่ทั้งในวันธรรมดา (จันทร์-ศุกร์) และวันหยุดสุดสัปดาห์ (วันเสาร์-อาทิตย์) นั่นหมายถึงมีผู้สูงอายุไม่ได้มีข้อจำกัดในการใช้พื้นที่ในเรื่องของวันที่ออกมาใช้พื้นที่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางที่ 5.19 ตารางแสดงวันที่เข้าใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุแบ่งตามการมากับผู้ติดตามทั้งหมด 400 คน

วันที่มาใช้พื้นที่	ผู้ติดตาม			
	มากับครอบครัว	มากับคู่สมรส	มากับเพื่อน	มาคนเดียว
	N = 87	N = 12	N = 38	N = 263
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
มาเฉพาะวันธรรมดา	14.9	41.7	42.1	46.4
มาเฉพาะวันหยุดราชการ	3.4	0.0	2.6	0.4
มาเฉพาะเสาร์-อาทิตย์	71.3	41.7	42.1	27.4
มาทุกวัน	6.9	8.3	2.6	20.2
ไม่แน่นอน	3.4	8.3	10.5	5.7

แต่หากนำตัวแปรระหว่างวันที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุกับผู้ติดตาม มาวิเคราะห์ในรูปแบบของการ crosstabs พบว่า สัดส่วนการมาใช้พื้นที่ในวันธรรมดากับมาใช้พื้นที่ในเสาร์ อาทิตย์สอดคล้องกับผู้ติดตาม กล่าวคือหากผู้สูงอายุที่มาคนเดียวมักจะมาใช้พื้นที่ในวันธรรมดา และหากผู้สูงอายุที่มากับครอบครัวมักจะมาใช้พื้นที่ในวันหยุดสุดสัปดาห์

ตารางที่ 5.20 ตารางแสดงความถี่ในการเข้าใช้ห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุเมื่อเทียบเป็นช่วงอายุ

ความถี่ในการเข้าใช้ห้างสรรพสินค้า	ช่วงอายุ		
	60-69 ปี	70-79 ปี	80 ปีขึ้นไป
	N = 254	N = 115	N = 31
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
มาทุกวัน	9.8	22.6	25.8
สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง	20.9	18.3	29.0
สัปดาห์ละครั้ง	30.3	27.0	12.9
เดือนละครั้ง	23.2	21.7	29.0
หลายๆเดือนละครั้ง	15.7	10.4	3.2

เมื่อนำตัวแปรระหว่างความถี่ในการในการเข้าใช้ห้างสรรพสินค้าของกลุ่มตัวอย่างกับช่วงอายุ มาวิเคราะห์ในรูปแบบ crosstabs พบว่า ผู้สูงอายุตอนต้น (60-69 ปี) มักจะมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าส่วนใหญ่สัปดาห์ละครั้งในสัดส่วนร้อยละ 30.3 ส่วนผู้สูงอายุตอนกลาง (70-79 ปี) มักจะมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าส่วนใหญ่สัปดาห์ละครั้งในสัดส่วนร้อยละ 27.0 และผู้สูงอายุตอนปลาย (80 ปีขึ้นไป) มักจะมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าส่วนใหญ่สัปดาห์ละ 2-3 ครั้งในสัดส่วนร้อยละ 29.0 เท่ากันกับเดือนละครั้ง โดยสรุปผู้สูงอายุตอนกลางมีการมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าถี่กว่าผู้สูงอายุกลุ่มอื่นๆ

ตารางที่ 5.21 ตารางแสดงความถี่การใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน

ความถี่การใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า	อายุ			เพศ	
	60-69 ปี	70-79 ปี	80 ปีขึ้นไป	เพศชาย	เพศหญิง
	N = 254	N = 115	N = 31	N = 188	N = 208
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
ทุกวัน	9.8	22.6	25.8	20.8	9.1
สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง	20.9	18.3	29.0	21.4	20.2
สัปดาห์ละครั้ง	30.3	27.0	12.9	30.7	25.5
เดือนละครั้ง	23.2	21.7	29.0	18.8	27.4
หลายๆเดือนครั้ง	15.7	10.4	3.2	8.3	17.8

จากตารางที่ 5.21 สามารถสรุปผลได้จากการนำตัวแปรระหว่างเพศและความถี่ในการเข้าใช้ห้างสรรพสินค้าของกลุ่มตัวอย่าง มาวิเคราะห์ในรูปแบบของการ crosstabs พบว่า เพศชายมีสัดส่วนในการเข้าใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าถี่กว่าเพศหญิงและใช้ใช้พื้นที่นานกว่าเพศหญิงด้วยเช่นกัน ตามตารางที่ 5-18

ตารางที่ 5.22 ตารางแสดงระยะเวลาการใช้พื้นที่ผู้สูงอายุทั้งหมด 400 คน

ระยะเวลาการใช้พื้นที่	เพศ		อายุ		
	เพศชาย	เพศหญิง	60-69 ปี	70-79 ปี	80 ปีขึ้นไป
	N = 188	N = 208	N = 254	N = 115	N = 31
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
ไม่เกิน 2 ชั่วโมง	26.6	47.6	38.6	36.5	32.3
ไม่เกิน 4 ชั่วโมง	47.4	38.0	44.9	35.7	48.4
ไม่เกิน 6 ชั่วโมง	22.4	9.6	13.0	23.5	9.7
มากกว่า 6 ชั่วโมง	3.6	4.8	3.5	4.3	9.7

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากตารางที่ 5.22 สามารถสรุปผลได้ว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ใช้เวลาในการใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า อยู่ระหว่างตั้งแต่ 2 ชั่วโมงเป็นต้นไป ไม่เกิน 4 ชั่วโมง โดยเพศชายมีสัดส่วนในการเข้าใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้านานมากกว่าเพศหญิง และเมื่อพิจารณาความถี่ในการมาใช้พื้นที่ห้างสรรพสินค้าตามช่วงอายุ พบว่าผู้สูงอายุตอนต้นและผู้สูงอายุตอนปลาย มักมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าตั้งแต่ 2 ชั่วโมงเป็นต้นไป ไม่เกิน 4 ชั่วโมง ผู้สูงอายุตอนกลางมักมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าไม่เกิน 2 ชั่วโมง

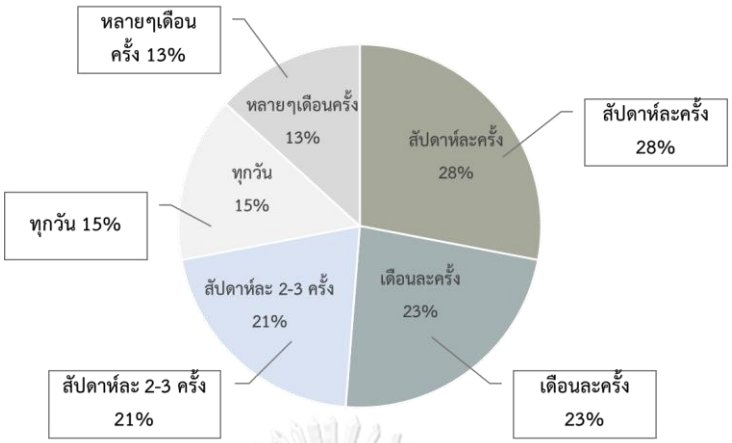

ภาพที่ 5.4 แผนภูมิแสดงความถี่การใช้พื้นที่บนห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ

สรุปข้อมูลด้านความต้องการด้านการใช้พื้นที่บนห้างสรรพสินค้าเพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

จากการศึกษากลุ่มประชากรจำนวนทั้งสิ้น 400 คน สามารถสรุปผลผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มาใช้บริการห้างสรรสินค้าในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 74 เห็นว่าควรจัดพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

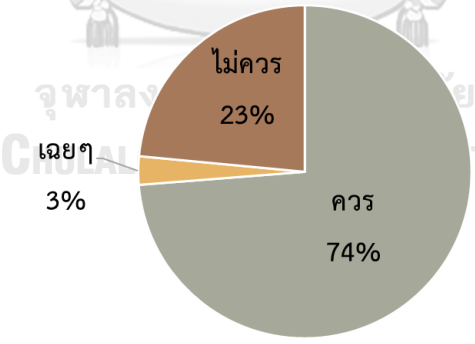

ภาพที่ 5.5 แผนภูมิแสดงต้องการด้านการใช้พื้นที่บนห้างสรรพสินค้าเพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

ตารางที่ 5.23 ตารางแสดงประเภทพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุที่ต้องการจัดให้มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

พื้นที่เพื่อผู้สูงอายุที่ต้องการจัดให้มี	เพศชาย	เพศหญิง
	N = 315	N = 360
	ร้อยละ	ร้อยละ
จัดเป็นที่นั่ง	44.8	42.5
จัดเป็นที่นั่งสำหรับสังสรรค์	23.5	20.0
จัดให้มีกิจกรรมตามเทศกาลและโอกาส	8.9	14.4
จัดเป็นพื้นที่เอ็นเตอร์เทน	12.7	10.0
จัดเป็นพื้นที่ให้ความรู้	5.4	8.1
จัดเป็นที่ออกกำลังกาย	4.8	5.0

จากความต้องการพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุข้างต้นนอกเหนือจากต้องการพื้นที่สำหรับที่นั่งแล้ว ผู้สูงอายุยังต้องการพื้นที่ทางสังคม สำหรับสังสรรค์ในห้างสรรพสินค้าเช่นกัน โดยให้เหตุผลว่าการอยู่บ้านทำให้เหงา รู้สึกโดดเดี่ยว การมาเจอเพื่อนถือว่าได้คลายเหงา เพราะมีคนให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน นอกจากพื้นที่สังสรรค์แล้ว ผู้สูงอายุยังมีความต้องการพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมและเอ็นเตอร์เทน โดยให้เหตุผลว่าวัยเกษียณมีเวลาว่างมาก อยากมีกิจกรรมทำเพื่อลดเวลาว่างลง

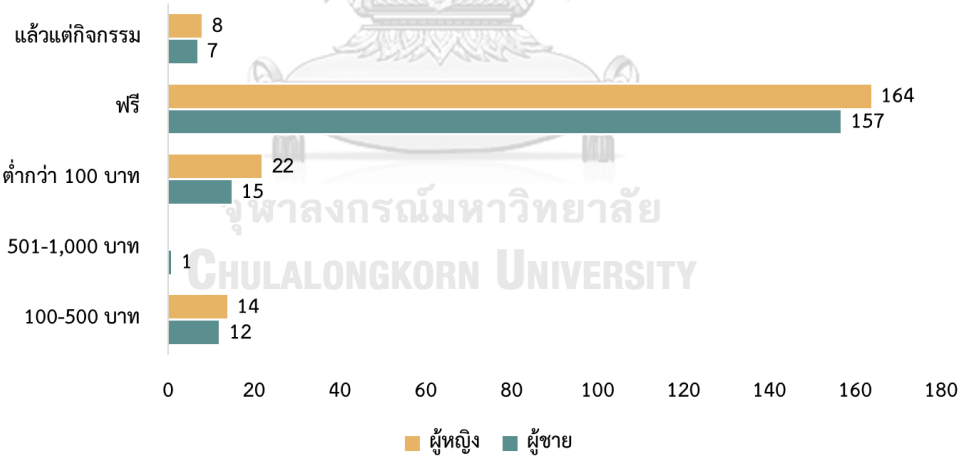

ภาพที่ 5.6 กราฟแสดงความสามารถในการจ่ายเพื่อการใช้พื้นที่บนห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุกลุ่มนี้เห็นว่าการมีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุบนห้างสรรพสินค้าควรจะไม่เสียค่าใช้จ่าย สูงถึงร้อยละ 80 โดยให้เหตุผลว่า ผู้สูงอายุมีรายได้น้อยและต้องใช้จ่ายอย่างจำกัด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สรุปผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าตามหลักทฤษฎีห่วงโซ่ทางเดิน

จากการศึกษากลุ่มประชากรจำนวนทั้งสิ้น 400 คน สามารถสรุปผลผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มาใช้พื้นที่ห้างสรรสินค้าในกรุงเทพมหานคร ซึ่งจากการลงสำรวจและสังเกตพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุ สามารถสรุปและจำแนกพฤติกรรมของผู้สูงอายุออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ ดังต่อไปนี้

1. **ผู้สูงอายุที่มาคนเดียว สามารถจำแนกได้ตามวัตถุประสงค์การมาทั้งหมดได้ ดังนี้**
    1) มาเพื่อมานัดเจอเพื่อน สังสรรค์
    2) มาเพื่อนั่งทำงาน
    3) มาเพื่อซื้อสินค้า
    4) มาเพื่อพักผ่อน เดินเล่น
    5) มาเพื่อรับประทานอาหาร
    6) มาเพื่อทำธุระบางอย่างภายในห้างสรรพสินค้า

และสามารถสรุปเส้นทางการเข้าใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่มาคนเดียว ตามหลักแนวคิดห่วงโซ่ทางเดินได้ (Travel chain analysis) ได้ดังนี้

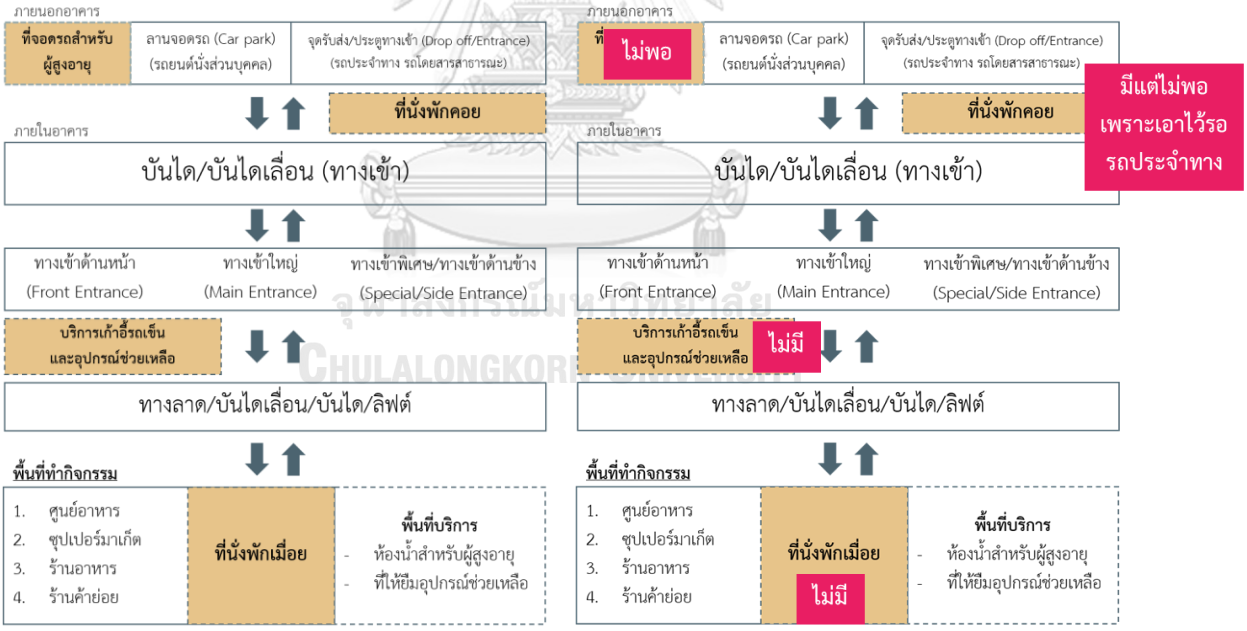

ภาพที่ 5.7 แผนภาพสรุปเส้นทางการเข้าใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่มาคนเดียว

จากแผนภาพข้างต้น สามารถสรุปจากพฤติกรรมของผู้สูงอายุที่มาคนเดียว ที่ส่วนใหญ่โดยสารมาโดยรถประจำทาง (ร้อยละ 77) ได้ว่า ลำดับการเข้าถึงของอาคารจะต้องเดินจากจุดจอดป้ายรถประจำทางเพื่อเข้าสู่ตัวอาคาร ดังนั้นการปรับพื้นที่ควรคำนึงถึงเส้นทางการเดินของผู้สูงอายุตั้งแต่ภายนอกอาคาร (ป้ายรถประจำทาง) เป็นต้นมา ซึ่งปัจจุบันห้างสรรพสินค้าทุกที่ ได้มีการจัดเตรียมไว้แล้วแต่ไม่เพียงพอ ลำดับต่อมาคือ ทางเข้าสู่อาคารควรปรับเป็นทางลาดเพื่อลดอุปสรรคการเดินของผู้สูงอายุลง และจะต้องจัดให้มีที่นั่งเพื่อพักเหนื่อยก่อนที่เป็นเรื่องจำเป็นต้องทำสำหรับทุกห้างสรรพสินค้า ผู้สูงอายุจึงจะสามารถเดินต่อไปได้และเมื่อเข้าสู่ภายในห้างสรรพสินค้าแล้วจึงจัดให้มีอุปกรณ์ช่วยเหลือให้ยืม เช่น ไม้เท้า รถเข็นเล็ก เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพยุงร่างกาย ซึ่งห้างสรรพสินค้าทุกที่ไม่มีในส่วนนี้ และจัดให้มีที่นั่งพักเมื่อยตามพื้นที่ทำกิจกรรมที่ผู้สูงอายุมักจะไปทำกิจกรรมเนื่องจากผู้สูงอายุมีภาวะถดถอยทางกายภาพ มีข้อจำกัดมากซึ่งห้างสรรพสินค้าบางพื้นที่ก็ไม่มีในส่วนนี้

2. ผู้สูงอายุที่มากับครอบครัว สามารถจำแนกได้ตามวัตถุประสงค์การมาได้ ดังนี้

1) มารับประทานอาหารกับครอบครัว
2) มาเพื่อรอครอบครัวซื้อสินค้า

และสามารถสรุปเส้นทางการเข้าใช้พื้นที่ตามหลักแนวคิดห่วงโซ่ทางเดินได้ (Travel chain analysis) ได้ดังนี้

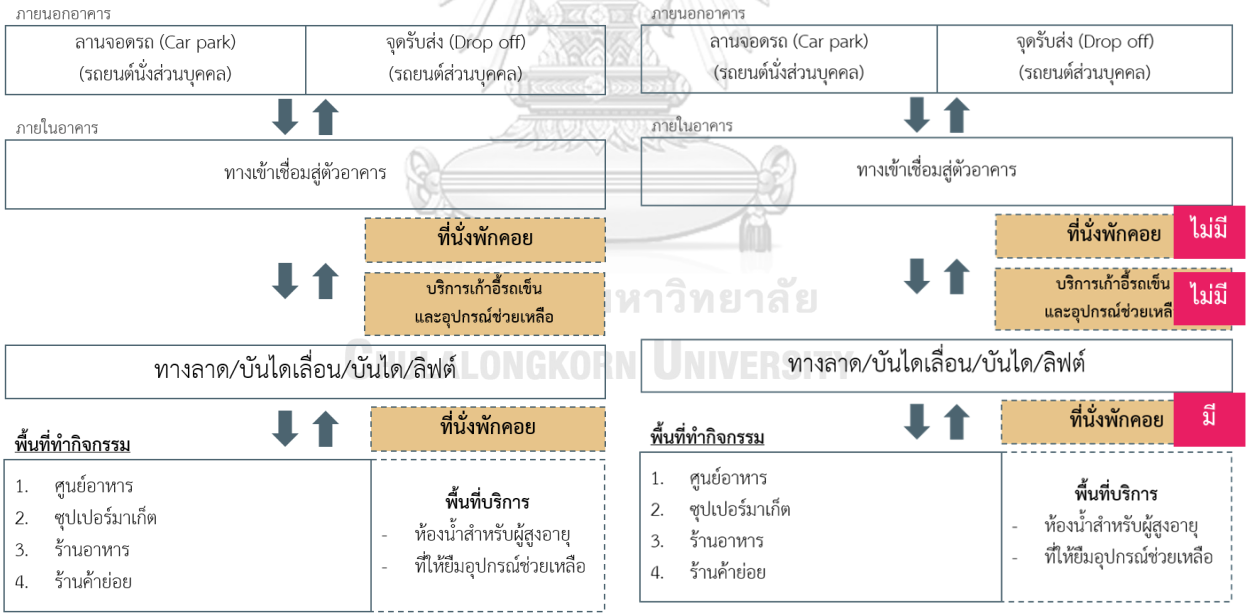

ภาพที่ 5.8 แผนภาพสรุปเส้นทางการเข้าใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่มากับครอบครัว

จากแผนภาพข้างต้น สามารถสรุปจากพฤติกรรมของผู้สูงอายุที่มากับครอบครัว ส่วนใหญ่โดยสามารถโดยรถยนต์ส่วนตัวโดยมีลูกหลานขับมาให้ได้ว่า ลำดับการเข้าถึงของอาคารคือ อันดับแรกผู้สูงอายุถูกนำมาส่งไว้ตรงหน้าทางเข้าเพื่อให้เข้ามายืนรอลูกหลานในอาคาร เพราะต้องวนหาที่จอดรถ ดังนั้งทางห้างสรรพสินค้าจึงจำเป็นที่จะต้อง

จัดให้มีพื้นที่สำหรับนั่งเพื่อรอครอบครัววนรถ ซึ่งห้างสรรพสินค้าทุกที่ไม่มีในส่วนนี้ และจัดให้มีอุปกรณ์ช่วยเหลือให้ยืมบริเวณใกล้เคียงกัน เช่น ไม้เท้า รถเข็นเล็ก เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพยุงร่างกายของผู้สูงอายุซึ่งห้างสรรพสินค้าทุกที่ไม่มีในส่วนนี้ และจัดให้มีที่นั่งพักคอยตามพื้นที่ที่ครอบครัวมักจะไปทำกิจกรรม เช่น จัดให้มีที่นั่งพักคอยเพื่อรอลูกหลานซื้อของในซูเปอร์มาเก็ตหรือทำธุระภายในห้างฯ ในส่วนนี้ห้างสรรพสินค้าบางที่ได้มีการจัดเตรียมไว้แล้วบางส่วน

โดยสรุป ห้างสรรพสินค้าส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจถึงพฤติกรรมและความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง บางพื้นที่ไม่ได้มีการจัดเตรียมไว้อย่างเหมาะสม ดังนั้นหากสรรพสินค้าควรเข้าใจถึงพฤติกรรมการมาใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุมากกว่าเดิม เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 : วิเคราะห์การจัดการด้านพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุที่เหมาะสมในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร

จากสรุปผลด้านข้อมูลทั่วไป พฤติกรรม ความต้องการ สามารถวิเคราะห์การจัดการพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ตารางที่ 5.24 ตารางแสดงประเภทพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องมีและพื้นที่อื่นๆเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงวัย

พื้นที่ที่จำเป็นต้องมีสำหรับผู้สูงวัย	พื้นที่อื่นๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงวัย (จุดขายในอนาคต)
1. พื้นที่สำหรับนั่ง ที่นั่ง	1. พื้นที่สำหรับให้นั่งสังสรรค์
	2. พื้นที่สำหรับทำกิจกรรม
	3. พื้นที่สำหรับเอ็นเตอร์เทน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ส่วนการจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าในปัจจุบันผู้วิจัยมีการใช้เครื่องมือพิจารณาพื้นที่ โดยใช้หลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 ในการพิจารณา โดยผลการศึกษาจะสรุปตามรายกรณีศึกษา เพื่อให้พบถึงข้อแตกต่าง

สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะจาการใช้งานพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ

กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัส พระราม 1

1. เพิ่มที่นั่งให้เพียงพอต่อการใช้งานและต้องนั่งสบาย ผ่อนคลายร่างกายได้ด้วย
2. ที่จอดรถน้อย ไม่เพียงพอ และจอดได้ระยะสั้น (3 ชั่วโมง)
3. เพิ่มร้านอาหารเพื่อสุขภาพมากยิ่งขึ้น

กรณีศึกษา จัตุรัสจามจุรี

1. เพิ่มมุมนั่งสบาย และสามารถนั่งคุยกับเพื่อนได้
2. เพิ่มที่นั่งระหว่างชั้นให้เพียงพอต่อการใช้งาน
3. เพิ่มร้านอาหารที่มีประโยชน์มากยิ่งขึ้น ไม่ใส่ผงชูรส และราคาไม่แพง
4. แยกโซนการใช้งาน เช่น แยกโซนสอนพิเศษ โซนนั่ง
5. เพิ่มที่จอดรถ

กรณีศึกษา เอ็มบีเค เซ็นเตอร์

1. เพิ่มที่นั่งเพื่อคลายเครียด ผ่อนคลาย
2. มีที่นั่งพักเพื่อรองรับอาการเหนื่อยเมื่อย
3. เพิ่มที่นั่งให้เพียงพอ เพราะปัจจุบันที่นั่งริมทางหาได้ยาก
4. เพิ่มห้องน้ำ ระยะทางเดินไปห้องน้ำไกล
5. จัดให้มีห้องสมุดและพื้นที่ออกกำลังกาย
6. เพิ่มพื้นที่สีเขียว
7. ทำป้ายบอกทางให้ชัดเจน มีจุดปฐมพยาบาล

กรณีศึกษา พาต้า ปิ่นเกล้า

1. มีร้านอาหารให้เลือกน้อย อยากให้เพิ่มร้านอาหารให้มากขึ้นและมีร้านอาหารเพื่อสุขภาพด้วย
2. ปรับปรุงห้องน้ำ
3. เพิ่มที่นั้งต้องนั่งสบาย ผ่อนคลายร่างกายได้ด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ผลการวิจัยแยกรายกรณีศึกษาของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เห็นถึงสภาพการใช้งานของแต่ละกรณีศึกษาที่แตกต่างกันออกไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : สรุปข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพของผู้สูงอายุ ที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร แยกรายกรณีศึกษา สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. **<u>ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ใน พาต้า ปิ่นเกล้า</u>** ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เป็นผู้สูงอายุตอนต้น (ช่วงอายุ 60-70 ปี) มีสถานภาพสมรส และมีบุตร 2 คน อาศัยรวมกันกับคู่สมรสและบุตรหลาน อยู่ในโซนกรุงเทพฯ ชั้นนอก ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรี มาใช้พื้นที่มากที่สุด รองลงมาคือเขตบางพลัด และเขตบางกอกน้อย ที่พักอาศัยส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวและมีกรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ จบการศึกษาเพียงระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ปัจจุบันไม่ได้ทำงานแล้ว มีรายได้ต่อเดือน 6,000-10,000 บาท มีรายได้เพียงช่องทางเดียวซึ่งมาจากการที่บุตรหลานให้ ผู้สูงอายุร้อยละ 53 มีโรคประจำตัว ซึ่งส่วนใหญ่มีโรคประจำตัวเพียงแค่ 1 โรค ไม่ได้เป็นโรคร้ายแรง งานอดิเรกหรือสิ่งที่ชอบทำในยามว่างมากที่สุด คือ ดูโทรทัศน์และรับชมช่องรายการข่าว รองลงมาคือไปห้างสรรพสินค้า ส่วนใหญ่ออกจากบ้านทุกวัน และสถานที่ที่มักจะไปเป็นประจำคือห้างสรรพสินค้า รองลงมาคือไปวัด

2. **<u>ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ใน เอ็มบีเค เซ็นเตอร์</u>** ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เป็นผู้สูงอายุตอนต้น (ช่วงอายุ 60-70 ปี) มีสถานภาพสมรส และมีบุตร 2 คน อาศัยรวมกันกับคู่สมรสและบุตรหลาน อยู่ในโซนกรุงเทพฯชั้นใน ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตราชเทวีมาใช้พื้นที่สูงที่สุด รองลงมาคือเขตพญาไท และบางรักตามลำดับ ที่พักอาศัยส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวและมีกรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปัจจุบันยังทำงานเลี้ยงดูตนเองอยู่ โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว มีรายได้ต่อเดือน 10,000-20,000 บาท มีรายได้เพียงแค่ช่องทางเดียวซึ่งมาจากการทำงานด้วยตนเอง ร้อยละ 59 ไม่มีโรคประจำตัว งานอดิเรกหรือสิ่งที่ชอบทำในยามว่างมากที่สุด คือ ดูโทรทัศน์และรับชมช่องรายการข่าว ส่วนใหญ่ออกจากบ้านทุกวัน สถานที่ที่มักจะไปเป็นประจำคือห้างสรรพสินค้า

3. **<u>ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ใน จัตุรัสจามจุรี</u>** ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงเป็นผู้สูงอายุตอนต้น (ช่วงอายุ 60-70) ปี มีสถานภาพสมรสและมีบุตร 2 คน ส่วนใหญ่อาศัยรวมกับคู่สมรสและบุตรหลานในโซนกรุงเทพฯชั้นใน โดยผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตบางรักมาใช้พื้นที่สูงที่สุด รองลงมาคือเขตปทุมวัน ที่พักอาศัยส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยวและมีกรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ผู้สูงอายุครึ่งหนึ่งจบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปและปัจจุบันผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงทำงานอยู่ มีรายได้ต่อเดือน 20,000-30,000 บาท โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว ที่ปรึกษา อาจารย์สอนพิเศษ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้สองทาง ซึ่งมาจากการทำงานด้วยตนเองและจากบุตรหลานให้ ผู้สูงอายุร้อยละ 54 มีโรคประจำตัว ซึ่งส่วนใหญ่มีโรคประจำตัวเพียงแค่ 1-2 โรค ไม่ได้เป็นโรคร้ายแรง งานอดิเรกหรือสิ่งที่ชอบทำในยามว่างมากที่สุดอันดับแรก คือ ดูโทรทัศน์และรับชมช่องรายการข่าว อันดับสองคือออกกำลังกายและอันดับสามคือไปห้างสรรพสินค้า ส่วนใหญ่ออกจากบ้านทุกวัน สถานที่ที่มักจะไปเป็นประจำคือห้างสรรพสินค้า รองลงมาคือวัด

CHULALONGKORN UNIVERSITY

4. **<u>ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ใน เทสโก้ โลตัส พระราม 1</u>** ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เป็นผู้สูงอายุตอนต้น (ช่วงอายุ 60-70 ปี) มีสถานภาพสมรสและมีบุตร 3 คน ส่วนใหญ่อาศัยรวมกับคู่สมรสและบุตรหลานในโซนกรุงเทพฯชั้นใน โดยผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตปทุมวันมาใช้พื้นที่สูงที่สุด รองลงมาคือเขตราชเทวี และเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ตามลำดับ ที่พักอาศัยส่วนใหญ่เป็นอาคารพาณิชย์หรือตึกแถว มีกรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย ผู้สูงอายุส่วนมากยังทำงานอยู่ มีรายได้ต่อเดือน 6,000-10,000 บาท มีรายได้เพียงช่องทางเดียวซึ่งมาจากการทำงานด้วยตนเอง ผู้สูงอายุส่วนมากมีโรคประจำตัวเพียงแค่ 1 โรค ไม่ได้เป็นโรคร้ายแรง งานอดิเรกหรือสิ่งที่ชอบทำในยามว่างมากที่สุดอันดับแรก คือ ดูโทรทัศน์และรับชมช่องรายการข่าว อันดับสองคือ ซื้อสินค้า และอันดับสามคือไปห้างสรรพสินค้า ส่วนใหญ่ออกจากบ้านทุกวัน สถานที่ที่มักจะไปเป็นประจำคือห้างสรรพสินค้า รองลงมาคือที่ทำงาน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : วิเคราะห์พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร

จากพฤติกรรมการมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์ในการมาที่แตกต่างกัน ตามรายกรณีศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 5.25 ตารางแสดงวัตถุประสงค์การมาใช้พื้นที่เพื่อผู้สูงอายุทั้ง 4 กรณีศึกษา

กรณีศึกษา	วัตถุประสงค์ที่มาอันดับ 1	วัตถุประสงค์ที่มาอันดับ 2	วัตถุประสงค์ที่มาอันดับ 3
1. พาต้า ปิ่นเกล้า	**สังสรรค์**	พักผ่อนเดินเล่น	นั่งผ่อนคลายจากอากาศร้อน
2. เอ็มบีเค เซ็นเตอร์	**พักผ่อนเดินเล่น**	ซื้อสินค้า	ซื้อสินค้า
3. จัตุรัสจามจุรี	**รับประทานอาหาร**	สังสรรค์	พักผ่อนเดินเล่น
4. เทสโก้ โลตัส พระราม 1	**ซื้อสินค้า**	พักผ่อนเดินเล่น	รับประทานอาหาร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1. **<u>ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ใน พาต้า ปิ่นเกล้า</u>** มักจะมาโดยรถประจำทางคนเดียว เพื่อ **1) สังสรรค์ 2) พักผ่อนเดินเล่น 3) นั่งผ่อนคลายจากอากาศร้อน** ตามลำดับ โดยพื้นที่ที่ผู้สูงอายุมักไปใช้คือพื้นที่ของศูนย์อาหาร เพราะมีที่นั่งค่อนข้างมาก เป็นจุดรวมพลเพื่อการสังสรรค์ของผู้สูงอายุ มีเพื่อนวัยเดียวกันมารวมกลุ่มกัน จึงส่งผลให้ วัตถุประสงค์การมาอันดับแรกของผู้สูงอายุจึงเป็นการมาเพื่อสังสรรค์ ด้านบนของพาต้าปิ่นเกล้า จำหน่ายสินค้าที่ค่อนข้างหลากหลาย ทำให้วัตถุประสงค์อันดับที่สองจึงสอดคล้องกับพฤติกรรมการมาเพื่อพักผ่อนเดินเล่น

2. **<u>ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ใน เอ็มบีเค เซ็นเตอร์</u>** มักจะมาโดยรถประจำทางคนเดียว เพื่อ **1) พักผ่อนเดินเล่น และ 2) ซื้อสินค้า** พื้นที่ของเอ็มบีเค มีขนาดใหญ่และกว้างรายล้อมด้วยร้านค้าที่ขายสินค้าค่อนข้างหลากหลายและมีลานส่งเสริมการขายจึงส่งผลให้ วัตถุประสงค์การมาอันดับแรกของผู้สูงอายุจึงเป็นการมาเพื่อพักผ่อนเดินเล่น

3. **<u>ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ใน จัตุรัสจามจุรี</u>** มักจะมาโดยรถไฟฟ้าใต้ดินคนเดียว เพื่อ **1) รับประทานอาหาร 2) สังสรรค์ 3) พักผ่อนเดินเล่น** ตามลำดับ โดยการเข้าถึงของพื้นที่อันดับแรกที่เจอคือพื้นที่ของศูนย์อาหารที่อยู่ติดกับทางเชื่อมขึ้นมาจากสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีสามย่านและมีที่นั่งเป็นจำนวนมาก ทำให้วัตถุประสงค์การมาอันดับแรกของผู้สูงอายุจึงเป็นการมาเพื่อรับประทานอาหารและอันดับสองคือมาสังสรรค์ เพราะพื้นที่ที่รองรับการสังสรรค์ได้คือที่นั่ง ด้านบนของจัตุรัสจามจุรีมักจะมีลานกิจกรรมเพื่อจัดแสดงสินค้าและขายสินค้า มีร้านอาหารและร้านค้าที่ค่อนข้างหลากหลายจึงทำให้เป็นที่พักผ่อนเดินเล่นของผู้สูงอายุไปด้วย

4. **<u>ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ใน เทสโก้ โลตัส พระราม 1</u>** มักจะมาโดยรถยนต์ส่วนตัว สัดส่วนระหว่างการมากับครอบครัวเท่ากับการมาคนเดียว เพื่อ **1) ซื้อสินค้า 2) พักผ่อนเดินเล่น 3) รับประทานอาหาร** เนื่องจากเทสโก้ โลตัส พระราม 1 เป็นร้านค้าปลีกที่ถูกแยกออกมาไม่ได้อยู่ในส่วนพื้นที่เช่าของห้างอื่นๆ จึงทำให้มีพื้นที่ค่อนข้างมาก ทำให้มีพื้นที่วางสินค้ามาก วัตถุประสงค์ของการมาอันดับแรกจึงเป็นเรื่องของการมาเพื่อซื้อสินค้า และเทสโก้ โลตัส พระราม 1 มีพื้นที่ของศูนย์อาหารด้วย ผู้สูงอายุจึงมักไปใช้พื้นที่ของศูนย์อาหารเพื่อไปนั่งพักผ่อนและรับประทานอาหาร ภายในชั้นศูนย์อาหารนอกจากมีอาหารแล้ว ยังมีที่สำหรับผ่อนคลายร่างกาย เช่น ร้านนวดเพื่อสุดภาพ และเก้าอี้นวดไฟฟ้า จึงสามารถทำให้ที่นี่เป็นที่พักผ่อนเดินเล่นของผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน

พฤติกรรมในการมาใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า **<u>สอดคล้องกับการจัดเตรียมพื้นที่ในปัจจุบันของผู้ประกอบการ ตามจุดเด่นและจุดขายของห้างสรรพสินค้านั้นๆ รวมถึงทำเลการเข้าถึงของห้างสรรพสินค้าก็มีผลต่อรูปแบบการมาของผู้สูงอายุ</u>** พิจารณาจากห้างสรรพสินค้าที่มีจุดจอดรถประจำทางด้านหน้าห้างฯ จะทำให้ผู้สูงอายุเลือกเดินทางมาโดยรถประจำทาง แต่หากไม่มีจุดจอดป้ายรถประจำทางด้านหน้าห้างฯ ผู้สูงอายุจะเลือกเดินทางมาโดยวิธีอื่นแทน เช่น ขับรถยนต์ส่วนตัวมาเอง (กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัส พระราม 1) หรือ เลือกเดินทางโดยรถไฟฟ้าใต้ดิน (กรณีศึกษา จัตุรัสจามจุรี)

ในการเลือกมาห้างสรรพสินค้าในแต่ละที่ของผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์มาใช้พื้นที่ที่แตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 4 วัตถุประสงค์หลัก คือ

1) กรณีศึกษาพาต้า ปิ่นเกล้า ผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เป็นแหล่งนัดพบ สังสรรค์ เพราะจุดเด่น คือ เพื่อนในวัยเดียวกัน มักไปรวมตัวกันที่นี่

2) กรณีศึกษาเอ็มบีเค เซ็นเตอร์ ผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อพักผ่อนเดินเล่น เพราะมีจุดเด่นในเรื่องการมีพื้นที่ค่อนข้างใหญ่ มีร้านค้า มีสินค้าที่หลากหลายให้เดินชม

3) กรณีศึกษาจัตุรัสจามจุรี ผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อรับประทานอาหารอันดับหนึ่ง เพราะจุดเด่นของที่นี่คือเรื่องของการมีร้านอาหารที่หลากหลาย

4) กรณีศึกษาเทสโก้ โลตัส พระราม 1 ผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อมาซื้อสินค้า เพราะมีพื้นที่ขายของขนาดใหญ่ มีทั้งราคาปลีกและราคาส่ง

ตารางที่ 5.26 ตารางแสดงวัตถุประสงค์การมาใช้พื้นที่เพื่อผู้สูงอายุทั้ง 4 กรณีศึกษาและจุดเด่น/จุดแข็งของกรณีศึกษานั้นๆ

กรณีศึกษา	วัตถุประสงค์ที่มาอันดับ 1	จุดเด่น/จุดแข็ง
1. พาต้า ปิ่นเกล้า	**สังสรรค์**	เพื่อนในวัยเดียวกัน มักมารวมตัวกันที่นี่
2. เอ็มบีเค เซ็นเตอร์	**พักผ่อนเดินเล่น**	มีสินค้าที่หลากหลาย ทั้งร้านรายย่อยและแบรนด์เนม
3. จัตุรัสจามจุรี	**รับประทานอาหาร**	มีร้านอาหารที่หลากหลายทั้งศูนย์อาหารและร้านด้านบน
4. เทสโก้ โลตัส พระราม 1	**ซื้อสินค้า**	มีพื้นที่ขายของขนาดใหญ่ มีทั้งราคาปลีกและราคาส่ง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 : วิเคราะห์การจัดการด้านพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุที่เหมาะสมในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร

จากสรุปผลด้านข้อมูลทั่วไป พฤติกรรม ความต้องการ สามารถวิเคราะห์การจัดการพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าออกเป็น 2 ประเด็นคือ

ส่วนการจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าในปัจจุบันผู้วิจัยมีการใช้เครื่องมือพิจารณาพื้นที่ โดยใช้หลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 ในการพิจารณา พบว่า

1. **กรณีศึกษา พาต้า ปิ่นเกล้า** ยังมีข้อจำกัดต่อการใช้งานพื้นที่อยู่ค่อนข้างมาก เช่น ทางเข้าด้านหน้ายังเป็นบันไดที่ค่อนข้างชัน ผู้สูงอายุเคยเกิดอุบัติเหตุและเสนอแนะว่าควรปรับเปลี่ยนให้เป็นบันไดเลื่อน ไม่มีห้องน้ำที่รองรับผู้สูงอายุรวมถึงขั้นบันไดเยอะ ทำให้เสี่ยงต่อการสะดุดล้ม
2. **กรณีศึกษา เอ็มบีเค เซ็นเตอร์** มีการปรับปรุงพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้งานลงและเหมาะกับทุกคนมากขึ้น เช่น การปรับเปลี่ยนทางเข้าให้เป็นทางลาด มีห้องน้ำแยกสำหรับผู้พิการ
3. **กรณีศึกษา จัตุรัสจามจุรี** ยังมีข้อจำกัดต่อการใช้งานพื้นที่อยู่บางส่วน เช่น ทางเข้าห้องน้ำบริเวณชั้นใต้ดินควรแยกห้องน้ำสำหรับผู้พิการ และมีป้ายบอกทางชัดเจน
4. **กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัส พระราม 1** มีการปรับปรุงพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้งานลงและเหมาะกับทุกคนมากขึ้น เช่น การปรับเปลี่ยนทางเข้าให้เป็นทางลาด มีที่จอดสำหรับผู้พิการ มีห้องน้ำแยกสำหรับผู้สูงอายุ

การจัดการพื้นที่ของกรณีศึกษาทั้ง 4 กรณีศึกษาส่วนใหญ่มีการปรับปรุงพื้นที่ให้สอดคล้องกับหลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 ไปบ้างแล้วแต่ยังมีบางข้อที่ยังมีข้อจำกัดไม่สามารถทำได้ เช่น การจัดให้มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุบริเวณชั้นศูนย์อาหารที่อยู่ใต้ดิน เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ค่อนข้างจำกัดและยากต่อการปรับปรุงพื้นที่ ทั้ง 4

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กรณีศึกษายังไม่ได้มีแนวคิดการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ การจัดการพื้นที่ในปัจจุบันจึงออกมาในรูปแบบของการปรับปรุงพื้นที่ทางกายภาพเพียงเท่านั้น

สรุปการจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าในปัจจุบัน

ส่วนการจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าในปัจจุบันผู้วิจัยมีการใช้เครื่องมือพิจารณาพื้นที่ โดยใช้หลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548

โดยพื้นที่ที่ศึกษาจะจำกัดขอบเขตเฉพาะพื้นที่ที่มีผู้สูงอายุมาใช้งานพื้นที่เท่านั้น เช่น เส้นทางการเข้าถึงอาคาร พื้นที่ภายในอาคาร กิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น ทางเข้า บันได ห้องน้ำ ที่จอดรถ ที่นั่งตามชั้น ที่นั่งบริเวณศูนย์อาหารและพฤติกรรมการใช้พื้นที่อื่นๆ ของผู้สูงอายุ โดยสามารถสรุปแยกตามกรณีศึกษาได้ ดังนี้

1. กรณีศึกษา พาต้า ปิ่นเกล้า

ตารางที่ 5. 27 ตารางสรุปสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับกรณีศึกษา พาต้า ปิ่นเกล้า

รายการการพิจารณา	เหมาะสม	ควรปรับปรุง	แนวทางในการปรับปรุง
หมวด 1 ป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวก		✓	เสริมป้ายบอกทางให้ครอบคลุมกับทุกจุดและต้องสังเกตเห็นง่าย ชัดเจน ติดอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ทำให้สับสน เนื่องจากปัจจุบันภายในห้างฯ มีป้ายบอกทางน้อย บางจุดก็ไม่มีป้ายบอกทางเลย
หมวด 2 ทางลาดและลิฟต์		✓	ทางเข้าด้านหน้ายังเป็นบันไดที่ค่อนข้างควรปรับเปลี่ยนให้เป็นบันไดเลื่อน
หมวด 3 บันได	✓		
หมวด 4 ที่จอดรถ		✓	จัดให้มีที่จอดรถสำหรับคนชราและจัดไว้ให้ใกล้ทางเข้าออกอาคารมากที่สุด
หมวด 5 ทางเข้าอาคาร ทางเดินระหว่างอาคาร และทางเชื่อมระหว่างอาคาร		✓	ทางเข้าด้านหน้ายังเป็นบันไดที่ค่อนข้างชัน ควรปรับเปลี่ยนให้เป็นบันไดเลื่อน
หมวด 6 ประตู	✓		
หมวด 7 ห้องน้ำ		✓	ยังไม่มีห้องน้ำแยกและยังมีขั้นบันไดค่อนข้างเยอะเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ การปรับปรุงพื้นที่บริเวณนี้ค่อนข้างจำกัดเพราะเป็นห้างฯ สมัยเก่าและอยู่ชั้นใต้ดิน แนวทางการปรับปรุงคือติดตั้งราวจับให้เรียบร้อย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กรณีศึกษา พาต้า ปิ่นเกล้า ยังมีข้อจำกัดต่อการใช้งานพื้นที่อยู่ค่อนข้างมากเนื่องจากเป็นห้างสรรพสินค้าที่สร้างมานานและไม่ได้รับการปรับปรุงพัฒนา ทำให้มีข้อจำกัดต่อการใช้งานด้านพื้นที่ของผู้สูงอายุ เช่น ทางเข้าด้านหน้าที่เชื่อมต่อจากจุดจอดรถประจำทางยังเป็นบันไดที่ค่อนข้างชัน ผู้สูงอายุเคยเกิดอุบัติเหตุแล้ว จึงเสนอแนะว่าควรปรับเปลี่ยนให้เป็นบันไดเลื่อน บริเวณชั้นศูนย์อาหาร (ใต้ดิน) ไม่มีห้องน้ำที่แยกสำหรับรองรับผู้สูงอายุและมีพื้นที่ด้านในห้องน้ำค่อนข้างแคบ รวมถึงขั้นบันได เยอะ ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ สะดุดล้ม

ภาพที่ 5.9 ภาพข้อจำกัดการใช้งานสำหรับผู้สูงอายุ พิจารณาตามหลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 กรณีศึกษา พาต้า ปิ่นเกล้า

สรุปข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า กรณีศึกษา พาต้า ปิ่นเกล้า

สรุปข้อเสนอแนะจากพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุ

1) การปรับเปลี่ยนให้ทำบันไดเลื่อนบริเวณหน้าทางเข้าห้างฯ เนื่องจากบันไดค่อนข้างชันและเดินยาก
2) การจัดให้มีที่นั่งอย่างเพียงพอสำหรับการรอรถประจำทางของผู้สูงอายุบริเวณหน้าห้างฯ เนื่องจากมีผู้สูงอายุจำนวนมากที่เดินทางโดยรถประจำทาง
3) การจัดให้มีพื้นที่สำหรับการมาสังสรรค์โดยเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุเพราะการใช้งานพื้นที่จะได้ไม่ถูกปะปนกับพื้นที่ที่ถูกจัดไว้เพื่อรับประทานอาหาร
4) การจัดให้มีที่นั่งภายในศูนย์อาหารให้เพียงพอ โดยจัดแบ่งเป็นโซนที่มีทั้งการมานั่งรับประทานอาหารคนเดียวและรับประทานอาหารกันเป็นกลุ่ม
5) การจัดให้มีพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ เพื่อลดการมานั่งเฉยๆลง
6) การปรับเฟอร์นิเจอร์ให้เหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุมากขึ้น รองรับสรีระในการใช้งานด้วยเช่นกัน เช่น การใช้โต๊ะที่มีที่แขวนไม้เท้าได้ การใช้เก้าอี้ที่มีที่เท้าแขน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2. กรณีศึกษา เอ็มบีเค เซ็นเตอร์

ตารางที่ 5.28 ตารางสรุปสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับกรณีศึกษา เอ็มบีเค เซ็นเตอร์

รายการการพิจารณา	เหมาะสม	ควรปรับปรุง	แนวทางในการปรับปรุง
หมวด 1 ป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวก	✓		
หมวด 2 ทางลาดและลิฟต์	✓		
หมวด 3 บันได	✓		
หมวด 4 ที่จอดรถ	✓		
หมวด 5 ทางเข้าอาคาร ทางเดินระหว่างอาคาร และทางเชื่อมระหว่างอาคาร	✓		
หมวด 6 ประตู		✓	ปรับเปลี่ยนประตูให้เป็นประตูเซ็นเซอร์ทั้งหมด เพื่อรองรับการใช้งานของรถเข็นได้ด้วย เพราะในปัจจุบันยังมีประตูที่ใช้แรงผลักอยู่ในบางส่วน
หมวด 7 ห้องน้ำ	✓		

กรณีศึกษา เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ มีการปรับปรุงพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้สำหรับผู้สูงอายุลงและปรับพื้นที่ให้เหมาะแก่การใช้งานสำหรับทุกคนมากขึ้น เช่น การปรับเปลี่ยนทางเข้าด้านที่ติดกับป้ายรถประจำทางของห้างสรรพสินค้าให้เป็นทางลาด ปรับเปลี่ยนบันไดสะพานลอยให้เป็นบันไดเลื่อน จัดให้มีห้องน้ำแยกสำหรับผู้พิการ รองรับที่จอดสำหรับผู้พิการที่หน้าทางเข้าอาคาร จัดเตรียมอุปกรณ์บริการช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ เช่น รถเข็น

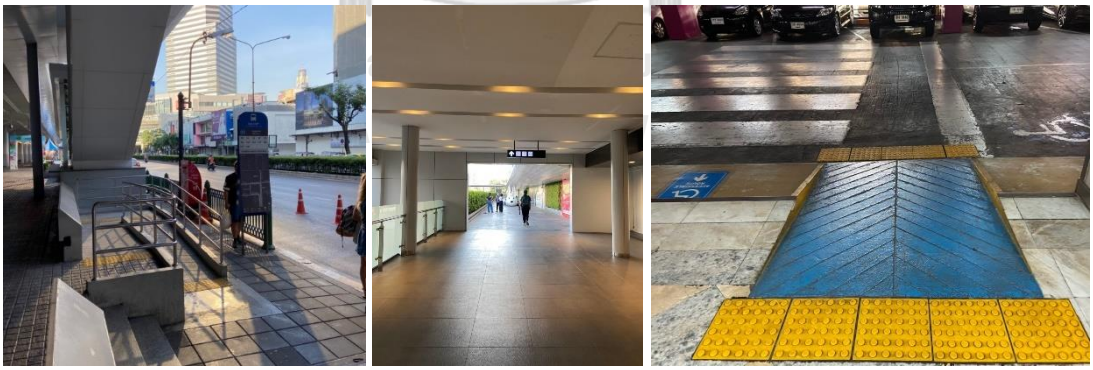

ภาพที่ 5.10 ภาพการปรับปรุงพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้สำหรับผู้สูงอายุลง ตามหลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 กรณีศึกษา เอ็มบีเค เซ็นเตอร์

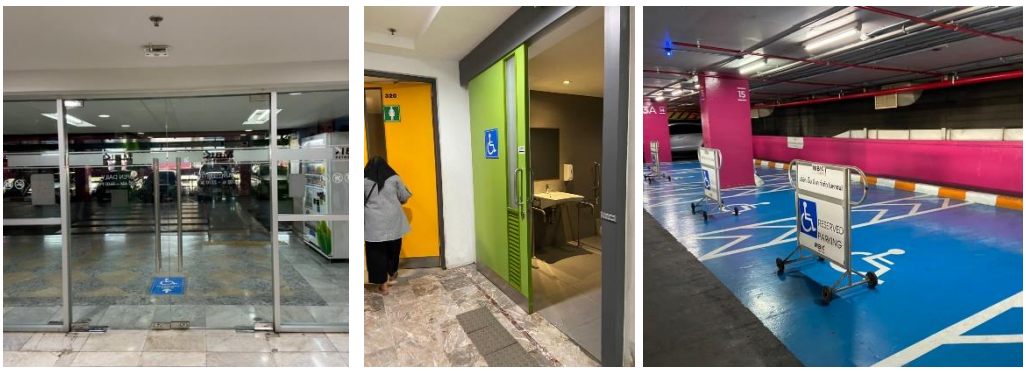

ภาพที่ 5.11 ภาพการปรับปรุงพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้สำหรับผู้สูงอายุลง ตามหลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดลิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 กรณีศึกษา เอ็มบีเค เซ็นเตอร์

สรุปข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า กรณีศึกษา เอ็มบีเค เซ็นเตอร์

1) การจัดให้มีพื้นที่สำหรับนั่งรอรถประจำทาง โดยการจัดเตรียมม้านั่งให้เพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่เดินทางโดยรถประจำทางกันถึงร้อยละ 77
2) **<u>การจัดให้มีพื้นที่สำหรับการมาเพื่อพักผ่อนแก่ผู้สูงอายุ</u>** เช่น การจัดให้มีพื้นที่สีเขียวบริเวณด้านนอกอาคารที่อยู่ใกล้กับที่นั่ง
3) การจัดให้มีที่นั่งพักเมื่อยให้เพียงพอ โดยจัดให้มีที่นั่งพักตามระยะทางการเดินที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ และเฟอร์นิเจอร์จะต้องรองรับสรีระในการใช้งานด้วยเช่นกัน
4) การจัดที่นั่งที่คำนึงถึงผู้สูงอายุที่ใช้รถเข็น ที่ต้องมีพื้นที่กว้างมากพอ ไม่ไปชนกับโต๊ะข้างๆ โดยต้องมีความกว้างของการใช้งานไม่น้อยกว่า 750 ซม.และความยาวไม่น้อยกว่า 1,750 ซม. (สำหรับการใช้เก้าอี้ล้อที่มีผู้ดูแล)[56]

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[56] พ.ต.ท.ดร.บัณฑิต ประดับสุข และคณะ, สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์, “ข้อแนะนำการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับทุกคน (Buildings and Environments Design Recommendation for all)”.(บริษัท พลัสเพรส จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ 1,2557)

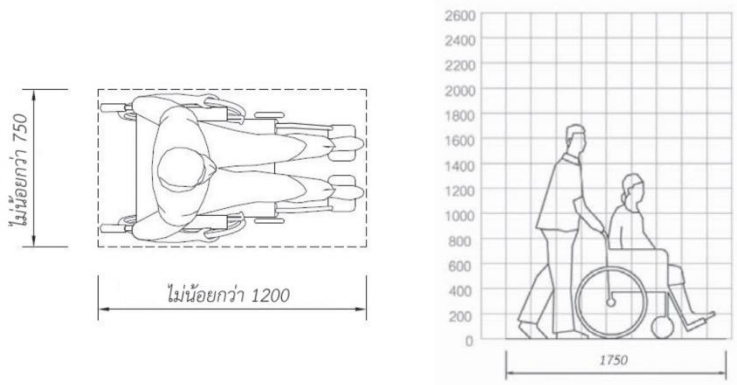

ภาพที่ 5.12-5.13 ระยะความยาวของผู้ใช้เก้าอี้ล้อที่มีผู้ดูแลและพื้นที่สำหรับเก้าอี้ล้อ

3. **กรณีศึกษาจัตุรัสจามจุรี**

ตารางที่ 5.29 ตารางสรุปสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับกรณีศึกษาจัตุรัสจามจุรี

รายการการพิจารณา	เหมาะสม	ควรปรับปรุง	แนวทางในการปรับปรุง
หมวด 1 ป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวก	✓		
หมวด 2 ทางลาดและลิฟต์	✓		
หมวด 3 บันได	✓		
หมวด 4 ที่จอดรถ	✓		
หมวด 5 ทางเข้าอาคาร ทางเดินระหว่างอาคาร และทางเชื่อมระหว่างอาคาร	✓		
หมวด 6 ประตู	✓		
หมวด 7 ห้องน้ำ		✓	ยังไม่มีห้องน้ำแยกสำหรับผู้สูงอายุ และยังมีขั้นบันไดค่อนข้างเยอะเนื่องจากอยู่ชั้นใต้ดินแต่ทางห้างฯ ได้มีการติดตั้งราวจับไว้เรียบร้อยแล้ว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กรณีศึกษา จัตุรัสจามจุรี มีการเตรียมพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้สำหรับผู้สูงอายุลงและปรับพื้นที่ให้เหมาะแก่การใช้งานสำหรับทุกคนมากขึ้น แต่ยังมีข้อจำกัดต่อการใช้งานพื้นที่อยู่บางส่วน เช่น บริเวณทางเข้าห้างฯ ยังเป็นบันไดอยู่ควรปรับเปลี่ยนทางเข้าให้เป็นทางลาดเพื่อลดข้อจำกัดการใช้งานสำหรับผู้ที่ใช้รถเข็นลง

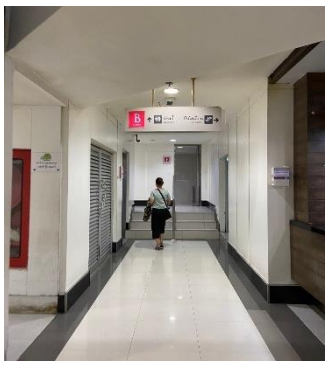

ภาพที่ 5.14-5.15 ภาพข้อจำกัดการใช้งานและการปรับปรุงพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้งานของผู้สูงอายุ พิจารณาตามหลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 กรณีศึกษาจัตุรัสจามจุรี

สรุปข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า กรณีศึกษา จัตุรัสจามจุรี

1. การจัดให้มีที่นั่งแยกโซนแบ่งการใช้พื้นที่ตามการใช้งาน เพื่อให้เกิดการใช้งานในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงที่สุด เช่น จัดให้มีโซนสอนพิเศษ แยกโซนเงียบเพื่อนั่งทำงาน โซนรับประทานอาหาร โซนเพื่อการสังสรรค์
2. จัดให้มีพื้นที่เพิ่มเติมสำหรับการมาเพื่อนั่งพักผ่อนแก่ผู้สูงอายุ จัดให้มีที่นั่งพักเมื่อยให้เพียงพอ โดยจัดให้มีที่นั่งพักตามระยะทางการเดินที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ และเฟอร์นิเจอร์จะต้องรองรับสรีระของผู้สูงอายุต่อการใช้งานด้วยเช่นกัน รวมถึงการจัดที่นั่งที่คำนึงถึงผู้สูงอายุที่ใช้รถเข็น ที่ต้องมีพื้นที่กว้างมากพอ ไม่ไปชนกับโต๊ะข้างๆ โดยต้องมีความกว้างของการใช้งานไม่น้อยกว่า 750 ซม.และความยาวไม่น้อยกว่า 1,750 ซม. (สำหรับการใช้เก้าอี้ล้อที่มีผู้ดูแล)
3. การจัดให้มีแสงสว่างที่เพียงพอ เนื่องจากชั้นใต้ดินที่ผู้สูงอายุมักไปใช้งานค่อนข้างทึบ แสงน้อยเป็นอุปสรรคต่อการนั่งทำงานและอ่านหนังสือ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4. **กรณีศึกษาเทสโก้ โลตัส พระราม 1**

ตารางที่ 5.30 ตารางสรุปสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับกรณีศึกษาเทสโก้ โลตัส พระราม 1

รายการการพิจารณา	เหมาะสม	ควรปรับปรุง	แนวทางในการปรับปรุง
หมวด 1 ป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวก	✓		
หมวด 2 ทางลาดและลิฟต์	✓		ทางกรณีศึกษาไม่มีลิฟต์แต่มีบันไดเลื่อนและทางลาดเลื่อนแทน
หมวด 3 บันได	✓		
หมวด 4 ที่จอดรถ	✓		
หมวด 5 ทางเข้าอาคาร ทางเดินระหว่างอาคาร และทางเชื่อมระหว่างอาคาร	✓		
หมวด 6 ประตู	✓		
หมวด 7 ห้องน้ำ	✓		

กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัส พระราม 1 มีการปรับปรุงพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้สำหรับผู้สูงอายุลงและปรับพื้นที่ให้เหมาะแก่การใช้งานสำหรับทุกคนมากขึ้น เช่น มีการปรับขนาดตัวอักษรป้ายแสดงสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีขนาดใหญ่ ง่ายต่อการสังเกต การปรับเปลี่ยนทางเข้าให้เป็นทางลาด รองรับที่จอดสำหรับผู้พิการที่หน้าทางเข้าอาคาร มีห้องน้ำแยกสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

ภาพที่ 5.16 ภาพการปรับปรุงพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้สำหรับผู้สูงอายุลง ตามหลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัส พระราม 1

ภาพที่ 5.17 ภาพการปรับปรุงพื้นที่เพื่อลดข้อจำกัดการใช้สำหรับผู้สูงอายุลง ตามหลักในการออกแบบเพื่อทุกคนและหลักกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัส พระราม 1

สรุปข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัส พระราม 1

1) การจัดให้มีพื้นที่สำหรับการมาเพื่อพักผ่อนแก่ผู้สูงอายุ เช่น เก้าอี้ที่นั่งสบาย โซนพื้นที่สีเขียว
2) การจัดให้มีที่นั่งพักเมื่อยให้เพียงพอ โดยจัดให้มีที่นั่งพักตามระยะทางการเดินที่เหมาะสมของผู้สูงอายุ และเฟอร์นิเจอร์จะต้องรองรับสรีระในการใช้งานด้วยเช่นกัน จัดให้มีที่นั่งรอตรงบริเวณจุดรับส่งใกล้บริเวณหน้าประตูทางเข้าออก เพราะการใช้งานพื้นที่ในปัจจุบัน ผู้สูงอายุต้องยืนรออยู่บริเวณหน้าประตู รวมถึงการจัดที่นั่งที่ต้องคำนึงถึงผู้สูงอายุที่ใช้รถเข็น ที่ต้องมีพื้นที่กว้างมากพอ ไม่ไปชนกับโต๊ะข้างๆ โดยต้องมีความกว้างของการใช้งานไม่น้อยกว่า 750 ซม.และความยาวไม่น้อยกว่า 1,750 ซม. (สำหรับการใช้เก้าอี้ล้อที่มีผู้ดูแล)
3) ผู้สูงอายุมักใช้รถเข็นเป็นที่พยุงตัว การปรับขนาดของรถเข็นให้เล็กลงและรองรับการใช้งานเพื่อผู้สูงอายุมากขึ้น เช่น มีขนาดเล็กลงแต่แข็งแรงเพื่อพยุงร่างกายได้ มีฟังก์ชันที่แขวนไม้เท้าได้
4) มีจุดรับฝากรถเข็นสำหรับผู้สูงอายุ
5) การจัดที่นั่งไว้สำหรับ Grab Food เพื่อที่จะได้ไม่ยืนขวาง กีดขวางทางสัญจรของคนอื่นๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับผิดชอบพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า

ประกอบไปด้วยคำถาม ดังนี้

ส่วนที่ 1 นโยบายของห้างสรรพสินค้ามีแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ให้รองรับผู้สูงอายุอย่างไรบ้างและในอนาคตจะเป็นไปในแนวทางไหน

ส่วนที่ 2 เห็นว่าควรจัดให้มีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้า โดยเฉพาะ ในมุมมองของผู้ประกอบการท่านคิดว่าควรจัดสรรปันส่วนพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุบนห้างสรรพสินค้าหรือไม่ และควรจะเป็นไปในแนวทางไหน

ส่วนที่ 3 วิธีเตรียมการรับมืออย่างไร หรือมีแนวทางในการจัดการพื้นที่อย่างไร เพื่อรองรับสังคมสูงวัยและพฤติกรรมการนิยมมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ

1. **กรณีศึกษา พาต้า ปิ่นเกล้า**

   สรุปประเด็นคำถามในส่วนที่ 1 นโยบายของห้างสรรพสินค้า: ที่ศูนย์อาหารของเทสโก้ เป็นจุดรวมพลของผู้สูงอายุมานานแล้ว และเป็นพื้นที่ที่เทสโก้ไปเช่ามาต่อ จึงไม่ได้คิดในเรื่องของการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ในระยะไม่ไกลกันก็มีเทสโก้ โลตัสสาขา ปิ่นเกล้าอยู่ หากจะปรับปรุงอาจจะเป็นที่นี่มากกว่า

   สรุปประเด็นคำถามในส่วนที่ 2 เห็นว่าควรจัดให้มีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้า โดยเฉพาะหรือไม่ และควรเป็นไปในแนวทางไหน: เห็นด้วยว่าวันหนึ่งควรจะมี แต่อาจจะเป็นเรื่องของอนาคตมากกว่า ตอนนี้โฟกัสในส่วนลูกค้าปัจจุบันที่มักจะมากันเป็นครอบครัว ทางเทสโก้ก็ได้มีการจัดเตรียมพื้นที่ไปค่อนข้างมากแล้ว รวมถึงมีการเพิ่มที่นั่งสำหรับทุกคนไว้ด้วย

   สรุปประเด็นคำถามในส่วนที่ 3 วิธีเตรียมการรับมืออย่างไร หรือมีแนวทางในการจัดการพื้นที่อย่างไร เพื่อรองรับสังคมสูงวัย: สิ่งที่จัดเตรียมไว้ตอนนี้คือการจัดการพื้นที่ให้ตอบโจทย์กับลูกค้ามากขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มที่มากันเป็นครอบครัว โดยได้มีการปรับให้มีห้องน้ำแยกสำหรับผู้สูงอายุ มีการปรับร้านค้าให้ตอบโจทย์มากขึ้น มีการลดพื้นที่ขายลงและเพิ่มเป็นพื้นที่ไลฟ์สไตล์มากขึ้น

2. **กรณีศึกษา เอ็มบีเค เซ็นเตอร์**

   สรุปประเด็นคำถามในส่วนที่ 1 นโยบายของห้างสรรพสินค้า: ทางเอ็มบีเค เองมองเห็นถึงการมาของสังคมสูงวัยรวมถึงการใช้งานพื้นที่ของคนทุกกลุ่ม จึงได้มีการจัดเตรียมความพร้อมของพื้นที่ของศูนย์การค้าเอาไว้แล้ว เช่น การจัดให้มีทางลาด ห้องน้ำสำหรับผู้ใช้รถเข็น การปรับสะพานลอยให้กลายเป็นบันไดเลื่อน เป็นต้น

   สรุปประเด็นคำถามในส่วนที่ 2 เห็นว่าควรจัดให้มีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้า โดยเฉพาะหรือไม่ และควรเป็นไปในแนวทางไหน: อาจจะเป็นเรื่องของอนาคตมากกว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สรุปประเด็นคำถามในส่วนที่ 3 วิธีเตรียมการรับมืออย่างไร หรือมีแนวทางในการจัดการพื้นที่อย่างไรเพื่อรองรับสังคมสูงวัย: การจัดเตรียมพื้นที่ไว้อย่างครอบคลุม เช่น การจัดให้มีที่จอดนรถคนพิการ การปรับทางลาด การจัดให้มีที่นั่งตามชั้น

3. กรณีศึกษา จัตุรัสจามจุรี

สรุปประเด็นคำถามในส่วนที่ 1 นโยบายของห้างสรรพสินค้า: จัตุรัสจามจุรียังไม่มีนโยบายที่จะจัดสรรปันส่วนให้กับกลุ่มผู้สูงอายุโดยเฉพาะ เพราะมองว่าผู้สูงอายุก็สามารถอยู่ร่วมกับคนวัยอื่นๆได้ พวกเขามาใช้พื้นที่ไม่นานสักพักก็ไปใช้พื้นที่ที่อื่นต่อ เพราะผู้สูงอายุเบื่อง่าย

สรุปประเด็นคำถามในส่วนที่ 2 เห็นว่าควรจัดให้มีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้า โดยเฉพาะหรือไม่ และควรเป็นไปในแนวทางไหน: ไม่เห็นด้วย เพราะมองว่าไม่จำเป็น การแบ่งแยกผู้สูงอายุออกจากกลุ่มวัยอื่นๆจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกแปลกแยก

สรุปประเด็นคำถามในส่วนที่ 3 วิธีเตรียมการรับมืออย่างไร หรือมีแนวทางในการจัดการพื้นที่อย่างไรเพื่อรองรับสังคมสูงวัย: เป็นการจัดเตรียมพื้นที่ที่มีอยู่แล้วโดยการลดอุปสรรคในการใช้พื้นที่ลง ซึ่งจัตุรัสจามจุรีก็ได้เตรียมการเอาไว้เกือบทั้งหมดแล้ว

4. กรณีศึกษา เทสโก้ โลตัสพระราม 1

สรุปประเด็นคำถามในส่วนที่ 1 นโยบายของห้างสรรพสินค้า: พื้นที่ตรงบริเวณที่ผู้สูงอายุมักไปใช้เป็นประจำส่วนใหญ่อยู่ที่บริเวณศูนย์อาหาร มาเพื่อสังสรรค์ รับประทานอาหารบ้าง ซึ่งการปรับปรุงจัดการพื้นที่ของที่นี่เรามีการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้รองรับต่อทุกคนในครอบครัว รวมถึงมีห้องน้ำเฉพาะเพื่อผู้สูงอายุไว้ให้ด้วย ทางเทสโก้มีนโยบายสนับสนุนการทำงนของผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน แต่ยังไม่มีนโยบายการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สรุปประเด็นคำถามในส่วนที่ 2 เห็นว่าควรจัดให้มีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้า โดยเฉพาะหรือไม่ และควรเป็นไปในแนวทางไหน: เห็นด้วยว่าวันหนึ่งควรจะมี แต่อาจจะเป็นเรื่องของอนาคตมากกว่า ตอนนี้โฟกัสในส่วนลูกค้าปัจจุบันที่มักจะมากันเป็นครอบครัว ทางเทสโก้ก็ได้มีการจัดเตรียมพื้นที่ไปค่อนข้างมากแล้ว รวมถึงมีการเพิ่มที่นั่งสำหรับทุกคนไว้ด้วย

สรุปประเด็นคำถามในส่วนที่ 3 วิธีเตรียมการรับมืออย่างไร หรือมีแนวทางในการจัดการพื้นที่อย่างไรเพื่อรองรับสังคมสูงวัย: สิ่งที่จัดเตรียมไว้ตอนนี้คือการจัดการพื้นที่ให้ตอบโจทย์กับลูกค้ามากขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มที่มากันเป็นครอบครัว โดยได้มีการปรับให้มีห้องน้ำแยกสำหรับผู้สูงอายุ มีการปรับร้านค้าให้ตอบโจทย์มากขึ้น มีการลดพื้นที่ขายลงและเพิ่มเป็นพื้นที่ไลฟ์สไตล์มากขึ้น

ผู้ประกอบการทั้ง 4 กรณีศึกษา ตระหนักถึงการมาของสังคมสูงวัยและพฤติกรรมการนิยมมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุเช่นกัน จึงได้มีการปรับพื้นที่ทางกายภาพไปบางส่วนเพื่อรองรับการใช้งานของทุกคน (Universal Design) และจัดให้มีบริการเฉพาะสำหรับผู้สูงวัยแล้ว[57] เช่น การจัดให้มีห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุแยกออกมา 1 ห้อง การให้บริการยืมรถเข็น แต่เรื่องของการปรับพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะเลยนั้นอาจจะยังไม่ใช่ประเด็นหลัก เรื่องของการปรับพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะจึงเป็นเรื่องของอนาคตมากกว่า[58] ซึ่งคิดว่าในอนาคตอาจจะต้องเอาประเด็นนี้มาพิจารณาและดำเนินการเพื่อดึงดูดลูกค้ากลุ่มนี้เช่นกัน เพราะลูกค้ากลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่น่าสนใจ พวกเขามาใช้จ่ายทุกวันถึงแม้ไม่มากแต่พวกเขามาอุดหนุนทุกวัน[59]

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

[57] ศิริญญา มงคลวัฒน์, "นโยบายการปรับพื้นปรุงที่ของเอ็มบีเคเซ็นเตอร์," 2 มีนาคม 2563.

[58] วัลลภ, "นโยบายการปรับพื้นปรุงที่ของจัตุรัสจามจุรีสแควร์," 15 มิถุนายน 2562.

[59] ชัชชัย ปิณฑวิรุจน์, "นโยบายการปรับพื้นปรุงที่ของเทสโก้ โลตัส," 16 มีนาคม 2563, 2563.

บทที่ 6
อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า ในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา พาต้า ปิ่นเกล้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ จัตุรัสจามจุรี และเทสโก้ โลตัส พระราม 1 เป็นการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ พฤติกรรมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรพพสินค้า เพื่อวิเคราะห์การใช้งาน ความต้องการและหาแนวทางในการจัดพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการ ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปลอดภัย และเกิดประโยชน์ใช้สอยสูงสุด โดยผู้วิจัยได้จัดทำการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสังเกตการณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ผลควบคู่กับแนวคิดทฤษฎีต่างๆ เพื่อหาแนวทางสำหรับการจัดพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุบนห้างสรรพสินค้าได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการใช้งานในปัจจุบัน โดยสามารถสรุปเนื้อหาได้ดังนี้

6.1 อภิปรายผลและข้อค้นพบด้านด้านเศรษฐกิจ สังคม ของผู้สูงอายุ

6.2 อภิปรายผลและข้อค้นพบด้านข้อค้นพบด้านพฤติกรรมการใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ

6.3 อภิปรายผลและข้อค้นพบด้านข้อค้นพบด้านความต้องการด้านใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ

6.4 ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการพื้นที่

6.1 อภิปรายผลและข้อค้นพบด้านด้านเศรษฐกิจ สังคม ของผู้สูงอายุ

1. **<u>ผู้สูงอายุมีร่างกายที่เสื่อมสภาพลง</u>** มีข้อจำกัดทางด้านร่างกายที่มากขึ้น การไปยังสถานที่ต่างๆของผู้สูงอายุจึงต้องไปยังสถานที่ที่เข้าถึงได้ง่าย สะดวกสบายต่อการเข้าถึงสถานที่นั้นๆ เช่น การใช้บริการรถขนส่งสาธารณะอย่างรถประจำทาง เพื่อลดระยะทางในการเดินลง จากงานวิจัยพบว่าผู้สูงอายุมักจะมาห้างสรรพสินค้าโดยรถประจำทางเป็นส่วนใหญ่ เพราะห้างสรรพสินค้ามีจุดจอดรถประจำทางอยู่ตรงทางเข้าพอดี
2. **<u>ปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้ห้างสรรพสินค้าเป็นที่นิยมในการมาใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุคือ ทำเลที่ตั้ง</u>** เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้บริการรถสาธารณะ โดยเฉพาะรถประจำทาง สอดคล้องกับ ปฏิพันธุ์, 2557 ที่มีข้อค้นพบว่า การจัดศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุจะต้องอยู่ในทำเลที่เข้าถึงง่ายและสะดวก ไม่เช่นนั้นศูนย์ฯนั้นจะไม่มีผู้สูงอายุเข้าใช้
3. ห้างสรรพสินค้าแต่ละที่มีลักษณะเฉพาะ มีจุดเด่น จุดขายที่แตกต่างกัน **<u>ทำให้วัตถุประสงค์ในการมาใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุแตกต่างกันออกไปตามแต่ละจุดเด่น</u>**ของสถานที่นั้นๆ

6.2 อภิปรายผลและข้อค้นพบด้านพฤติกรรมการใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ

1. **<u>พฤติกรรมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ออกนอกบ้านทุกวัน</u>** โดยเลือกห้างสรรพสินค้าเป็นสถานที่ที่มานอกเหนือจากบ้าน**<u>สอดคล้องกับศนิดา ภิญโญ</u>** ที่ค้นพบว่าผู้สูงอายุมักจะออกจากบ้านทุกวัน และสถานที่ที่ไปเป็นอันดับแรกคือห้างสรรพสินค้า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2. **ผู้สูงอายุเลือกห้างสรรพสินค้าเป็นพื้นที่ที่มานอกเหนือจากบ้าน หรือ Third place** ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย Third place ที่กล่าวไว้ว่า Third place เป็นพื้นที่ทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ เป็นสถานที่ที่ผู้คนมักไปใช้ในเวลาว่าง รวมกลุ่มกันทางสังคม ง่ายต่อการพบปะ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุที่เกษียณแล้ว Third Place จึงกลายมาเป็น Second Place โดยปริยาย[60]
3. **ผู้สูงอายุยังมีความต้องการพื้นที่ทางสังคมเพื่อการสังสรรค์ พบปะเพื่อนระหว่างวัยอีกด้วย** ซึ่งการเข้าสังคมเป็นปัจจัยความต้องการพื้นฐานของมนุษย์[61] หากขาดการเข้าสังคมจะนำพาไปสู่คภาวะโดดเดี่ยวเหงา นำไปสู่อาการเจ็บป่วยและเสียชีวิต[62] [63] ข้อดีของผู้สูงอายุที่เข้าสังคมบ่อยๆ จะแข็งแรง อายุยืนมากกว่าผู้สูงอายุที่ตัดขาดจากสังคม[64]
4. **นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีความต้องการพื้นที่เพื่อการทำกิจกรรมและพื้นที่สำหรับเอ็นเตอร์เทน** ซึ่งข้อดีของการส่งเสริมให้เกิดการเข้าร่วมกิจกรรม จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงช่วยลดความเหงาลงไปได้เช่นกัน[65] สอดคล้องกับชัยรัตน์ งามดำรงค์ศักดิ์ ตำแหน่ง Business Incubator – Elder Solution บริษัท เอสซีจี ที่กล่าวไว้ว่าผู้สูงอายุเป็นวัยเกษียณที่มีเวลามาก การมีกิจกรรมให้ทำจะช่วยลดความเหงาลงไปได้ รวมถึงยังสอดคล้องกับดัชนีพฤฒพลังที่พบว่าดัชนีด้านการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครต่ำด้วยเช่นกัน
5. **พฤติกรรมของผู้สูงอายุมักนิยมไปใช้พื้นที่ที่มีที่นั่งเป็นจำนวนมาก** เช่น พื้นที่ในศูนย์อาหาร สอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัย ‘Third place and older adults’ social interaction ที่พบว่า Third place ของผู้สูงอายุมักจะเกิดขึ้นในที่ที่มีที่นั่งเยอะและเข้าสังคมได้อย่างไม่มีข้อจำกัด เช่น ร้านกาแฟ ร้านอาหารจานด่วน (Fast food)[66] ข้อสังเกตคือ เข้าถึงที่นั่งได้สะดวก ไม่มีการกดดันเรื่องระยะเวลาในการนั่ง และสอดคล้องกับภาวะเสื่อมถอยด้านร่ายกายของผู้สูงอายุ เช่น ภาวะข้อเข่าเสื่อม ปวดข้อ ปวดกระดูก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

[60] Oldenburg, *The great good place : cafes, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community*.

[61] McLeod, "Maslow's Hierarchy of Needs," (2007).

[62] John & Hawkley Cacioppo, Louise & Berntson, Gary, "The Anatomy of Loneliness. Current Directions in Psychological Science," *Current Directions in Psychological Science* 12 (2003), https://doi.org/10.1111/1467-8721.01232.

[63] Shankar A. Steptoe A., Demakakos P., Wardle J., "Social isolation, loneliness, and all-cause mortality in older men and women," (2013), https://doi.org/10.1073/pnas.1219686110.

[64] Martin & Sörensen Pinquart, Silvia. , "Influences on Loneliness in Older Adults: A Meta-Analysis. Basic and Applied Social Psychology " (2001), https://doi.org/10.1207/153248301753225702.

[65] Catharine Ward Thompson Takemi Sugiyama, "Older people's health, outdoor activity and supportiveness of neighbourhood environments," (2007), https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2007.04.002.

[66] Michael Cheang, "Older adults' frequent visits to a fast-food restaurant: Nonobligatory social interaction and the significance of play in a “third place”," *Journal of Aging Studies* 16, no. 3 (2002), https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0890-4065(02)00052-X., http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S089040650200052X.

โดยสรุป ปัจจุบันนอกจากกรณีศึกษาทั้ง 4 กรณีศึกษาข้างต้น ที่พบว่าผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการไปใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้ากันเป็นประจำ ยังมีห้างสรรพสินค้าอื่นๆที่ผู้สูงอายุมักไปกระจายอยู่ตามเขตใกล้บ้านอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมของผู้สูงอายุในเมืองกำลังเปลี่ยนจากการใช้พื้นที่ที่รัฐจัดเป็นสวัสดิการไว้ให้มาเป็นห้างสรรพสินค้าแทน ซึ่งเป็นการไปใช้โดยสมัครใจตามแต่ไลฟ์สไตล์ของผู้สูงอายุ แต่เดิมการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุเป็นแบบกระจุกตัว ไปใช้ตามที่ที่รัฐจัดเตรียมไว้ให้ เช่น สวนสาธารณะ แต่ปัจจุบันผู้สูงอายุมีตัวเลือกมากขึ้น ห้างสรรพสินค้าเปิดให้บริการเป็นจำนวนมาก กระจายไปในหลายๆพื้นที่ ทำให้ผู้สูงอายุมีการเข้าใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้ากระจายตามจุดต่างๆใกล้กับเขตที่พักอาศัยของตน

6.3 อภิปรายผลและข้อค้นพบด้านความต้องการด้านใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ

1. **ผู้สูงอายุต้องการจัดให้มีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะและจัดให้เป็นพื้นที่ไว้เพื่อให้นั่งเป็นส่วนใหญ่** โดยจัดให้เป็นพื้นที่นั่งที่รองรับต่อสรีระของผู้สูงอายุ สามารถผ่อนคลายความเมื่อล้าและความเครียดได้ รองลงมาคือจัดให้เป็นพื้นที่สำหรับสังสรรค์ พื้นที่เพื่อรองรับการทำกิจกรรมและเอ็นเตอร์เทน ตามลำดับ และไม่ควรมีการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายสอดคล้องกับ ปฏิพันธุ์, 2557 ที่พบว่าหากมีการเก็บค่าใช้จ่ายในการมาใช้พื้นที่ จะไม่มีผู้สูงอายุมาใช้บริการ อีกหนึ่งข้อสังเกตคือ นั่นเป็นเพราะห้างสรรพสินค้าไม่มีกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุให้ได้เข้าร่วม มีส่วนร่วม ความต้องการของพื้นที่จึงสะท้อนออกมาเพื่อรองรับความเสื่อมของร่างกายเป็นส่วนใหญ่ สอดคล้องกับชัยรัตน์ งามดำรงค์ศักดิ์ ที่กล่าวว่า ก่อนหน้านี้ที่ยังไม่ได้จัดพื้นที่ชีวิตดีขึ้น ผู้สูงอายุไม่รู้จะทำอะไรจึงมานั่งคลายร้อนเพียงเท่านั้น
2. ผู้สูงอายุมีความต้องการพื้นที่เฉพาะสำหรับผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้า แต่ด้วยรายได้ที่มีอยู่อย่างจำกัด เพราะต้องพึ่งพาจากลูกหลานจึงเห็นว่าไม่ควรมีการเรียกเก็บค่าใช้พื้นที่ **ควรจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐมากกว่า** แต่ถ้าหากมีกิจกรรมตามที่ตนเองสนใจ เช่น การจัดอบรมส่งเสริมความรู้วัยเกษียณ เวิร์คช็อปตามความชอบ ก็สามารถจ่ายเงินได้เช่นกัน สอดคล้องกับ เขมิกา ยามะรัต, 2527 และ จารุนันท์ สมบูรณ์สิทธิ์, 2535 ที่กล่าวว่า**การมีรายได้น้อยทำให้มีโอกาสในการทำกิจกรรมน้อยลง เพราะการทำกิจกรรมต้องอาศัยเงินเป็นสิ่งสำคัญ**

6.4 อภิปรายผลการจัดการพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าในฝั่งผู้ประกอบการ

1. ผู้ประกอบการตระหนักถึงการมาของสังคมสูงวัย และลูกค้าของพวกเขาก็คือกลุ่มคนเหล่านี้ด้วยเช่นกัน จึงได้มีการปรับสภาพพื้นที่การใช้งานปัจจุบันให้รองรับต่อการใช้งานเพื่อคนทุกวัยมากขึ้น เช่น การปรับทางลาดบริเวณทางเข้า การจัดเตรียมที่นั่งภายในห้างฯ เพื่อรองรับอาการเมื่อยในขณะเดินซื้อสินค้าระหว่างทาง ในบางห้างสรรพสินค้ามีอุปกรณ์ช่วยเหลือให้ยืม เช่น รถเข็นนั่งสำหรับผู้สูงอายุ
2. ผู้ประกอบการยังไม่ได้ตระหนักในเรื่องของพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุบนห้างสรรพสินค้าโดยเฉพาะ ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า **อาจจะยังไม่มีมาตรการจูงใจมากพอที่จะทำให้อยากลงมือทำ** ดังนั้น การสนับสนุนจากหน่วยงานผู้สูงอายุ มาตรการลดหย่อนภาษี น่าจะแรงจูงใจให้ผู้ประการเหล่านี้ลงมือทำ

6.5 เสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าที่เหมาะสม ในเขตกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงสัยแบบสมบูรณ์ในอีกไม่ช้า พฤติกรรมของผู้สูงอายุในเมือง จากการวิจัยในครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีพฤติกรรมออกมาใช้พื้นที่สาธารณะนอกบ้านมากขึ้น หรือ Second place โดยเฉพาะห้างสรรพสินค้า บทบาทของห้างสรรพสินค้าจึงสำคัญรองลงมาจากบ้านสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เริ่มปรับตัวโดยการจัดเตรียมพื้นที่เชิงรับ ปรับปรุงพื้นที่ของห้างสรรพสินค้าให้รองรับการใช้งานของคนทุกวัย แต่ยังขาดการพัฒนาพื้นที่เชิงรุกในเรื่องพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุเพื่อสร้างเป็นจุดขายแก่ห้างสรรพสินค้า ดังนั้นการเสนอแนะแนวทางในการจัดการพื้นที่ของงานวิจัยชิ้นนี้จะเน้นเสนอแนะในเชิงนโยบายเพื่อกระตุ้นให้ภาคเอกชนลงทุนและจัดสวัสดิการทางด้านสังคมแก่ผู้สูงอายุในเมือง

ดังนั้น ภาครัฐและหน่วยงานกทม. ควรส่งเสริมพื้นที่ที่ไม่เป็นทางการนี้ให้ควบคู่ไปกับพื้นที่ที่เป็นทางการด้วย โดยเฉพาะการส่งเสริมพื้นที่ให้แก่ผู้สูงอายุในเมืองที่ไม่ได้มีพื้นที่อย่างเป็นทางการ (ศพอส.) มากเท่ากับผู้สูงอายุที่อยู่ในต่างจังหวัด ห้างสรรพสินค้าจึงกลายเป็นสถาที่ที่ชดเชยแก่ผู้สูงอายุในสังคมเมือง ที่รัฐและหน่วยงานกทม. ควรจะส่งเสริมให้มีการทำ โดยกำหนดเป็น

1. **กระตุ้นให้ทุกภาคส่วนปรับพื้นที่ ลักษณะทางกายภาพของอาคารโดยใช้ข้อกฎหมายมาเป็นเกณฑ์ในการบังคับและมีมาตรการจูงใจในการทำ** ได้แก่ กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548, กฎกระทรวงกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคารสถานที่ หรือบริการสาธารณะอื่น เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ. 2555 และการออกแบบเพื่อทุกคน ซึ่งข้อเสนอนี้สามารถใช้ได้ผลเป็นอย่างยิ่งหากได้รับการผลักดันจากรัฐบาลในการออกมาตรการจูงใจด้านภาษี โดยเสนอแก่คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.) ให้ออกมาตรการผลักดัน เหมือนกับของประเทศญี่ปุ่นที่ออกกฎหมาย Barrier Free Law หรือกฎหมายส่งเสริมการเคลื่อนที่อย่างราบรื่นสำหรับผู้สูงอายุ ผู้พิการ เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถไปไหนมาไหน เข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างไม่มีอุปสรรค **ซึ่งผู้ที่ทำตามกฎหมายนี้จะได้สิทธิประโยชน์คือ สามารถขอลดหย่อนภาษีเงินได้ร้อยละ 10 ในระยะเวลา 5 ปี และเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อการก่อสร้าง**

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 6.1 สร้างอาคารรองรับผู้พิการและผู้สูงอายุแล้วได้อะไร

ที่มา : มองญี่ปุ่น เกร็ดน่ารู้เกี่ยวกับญี่ปุ่น เบื้องหลังความคิดต่างๆ ในญี่ปุ่น เข้าถึงได้จาก https://japan1616.wordpress.com/2015/03/10/incentive-for-barrier-free-building/ เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 63

2. กรุงเทพมหานครมีแผนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมากถึง 5 แผน ที่เป็นในรูปแบบของรัฐสวัสดิการและนโยบายจากภาครัฐ **แต่ยังไม่ได้มีการกล่าวถึงประเด็นการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในแง่ของหน่วยงานในภาคเอกชนเลย** ดังนั้น กรุงเทพมหานครควรวางนโยบายที่แผ่ขยายสู่ภาคเอกชนด้วย เพื่อเป็นการร่วมมือกันในทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในเมืองได้อย่างครอบคลุม ซึ่งจากผลการวิจัยนั้น พบว่า ผู้สูงอายุมี Third place ที่ไปนอกเหนือจากบ้านของผู้สูงอายุเอง มีการออกนอกบ้านทุกวัน ดังนั้นไม่ว่าผู้สูงอายุจะไปในพื้นที่ของภาครัฐหรือภาคเอกชน การออกแบบพื้นที่ควรจะถูกจัดการไว้อย่างครอบคลุม

3. **การปรับปรุงพื้นที่จากพฤติกรรมผู้สูงอายุปัจจุบันที่เลือกห้างสรรพสินค้าเป็น Third place หรือสถานที่ที่มานอกจากที่บ้านให้กลายเป็น Day care สำหรับผู้สูงอายุบนห้างสรรพสินค้า หรือเป็นพื้นที่ Intergeneration สำหรับผู้สูงอายุและเด็ก เพื่อสร้างจุดขายในเชิงรุกให้กับห้างสรรพสินค้า** การแบ่งโซนแยกตามความสนใจ คล้ายกับห้างสรรพสินค้าอิอออนคาไซ ที่จัดให้มีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้าทั้งชั้น โดยแบ่งการใช้งานของพื้นที่ตามความสนใจของผู้สูงอายุ เช่น ร้านกาแฟสำหรับผู้สูงอายุที่ชอบนั่งและชอบสังสรรค์ ห้องทำกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถไปใช้ได้ตามความชอบ ห้องฟิตเนสสำหรับผู้สูงอายุที่ชอบออกกำลังกาย และพื้นที่สำหรับซื้อสินค้า **ซึ่งพฤติกรรมความต้องการของผู้สูงอายุในงานวิจัยก็สอดคล้องกับการแบ่งพื้นที่ของห้างสรรพสินค้าอิอออนคาไซ เช่นเดียวกัน**

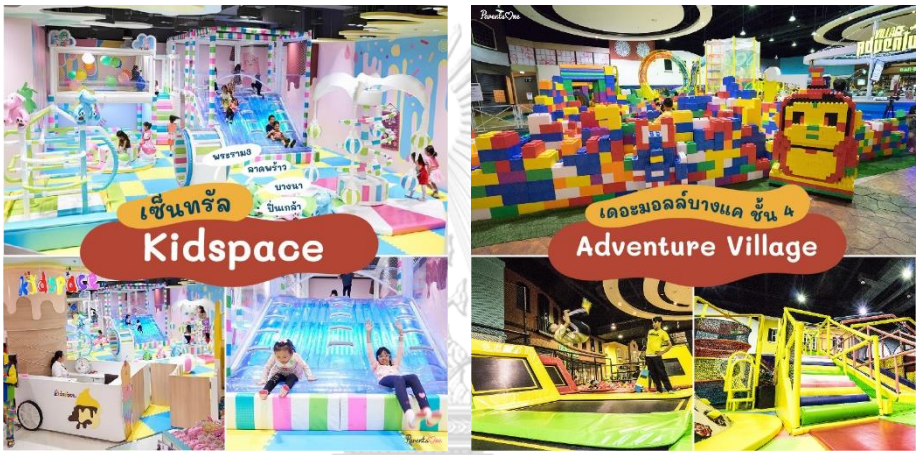

ภาพที่ 6.2-6.3 ภาพแสดงการจัดเตรียมพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุเชิงรุก ดึงดูดผู้สูงอายุมากขึ้นน่าจะเป็นเรื่องที่น่าสนใจ คล้ายกับพื้นที่ของเด็กบนห้างสรรพสินค้า

ที่มา : 8 สวนสนุกในห้างสรรพสินค้า เดินทางง่ายสนุกได้ไม่รู้จบ เข้าถึงได้จาก https://www.parentsone.com/8-fun-park-in-department-store/ เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 63

4. **เสนอแนะให้มีการจัดการพื้นที่ของห้างสรรพสินค้าในลักษณะของการร่วมทุน ผ่านการนำกรณีศึกษาตัวอย่างห้างสรรพสินค้า เดอะมอลล์งามวงศ์วาน มาประยุกต์ใช้กับห้างสรรพสินค้าอื่นๆในกรุงเทพมหานคร**

จากโมเดลตัวอย่างพื้นที่ชีวิตดี ภายในห้างสรรพสินค้า เดอะมอลล์ งามวงศ์วาน เป็นพื้นที่นำร่องที่แรกสำหรับพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุบนห้างสรรพสินค้าในประเทศไทย ซึ่งผลตอบรับมีแนวโน้มได้รับความนิยมในการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุมากขึ้นเรื่อยๆ คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.) อาจพิจารณาประเด็นด้านการร่วมทุนกับเอกชนเพื่อจัดเป็นสวัสดิการทางสังคมแก่ผู้สูงอายุในเมือง เสนอ ผลักดันให้ห้างสรรพสินค้าจัดเตรียมพื้นที่แก่ผู้สูงอายุ หรือนำเอาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) ย้ายมาเช่าพื้นที่บนห้างสรรพสินค้า เพื่อยกระดับการเข้าถึงสวัสดิการที่สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น

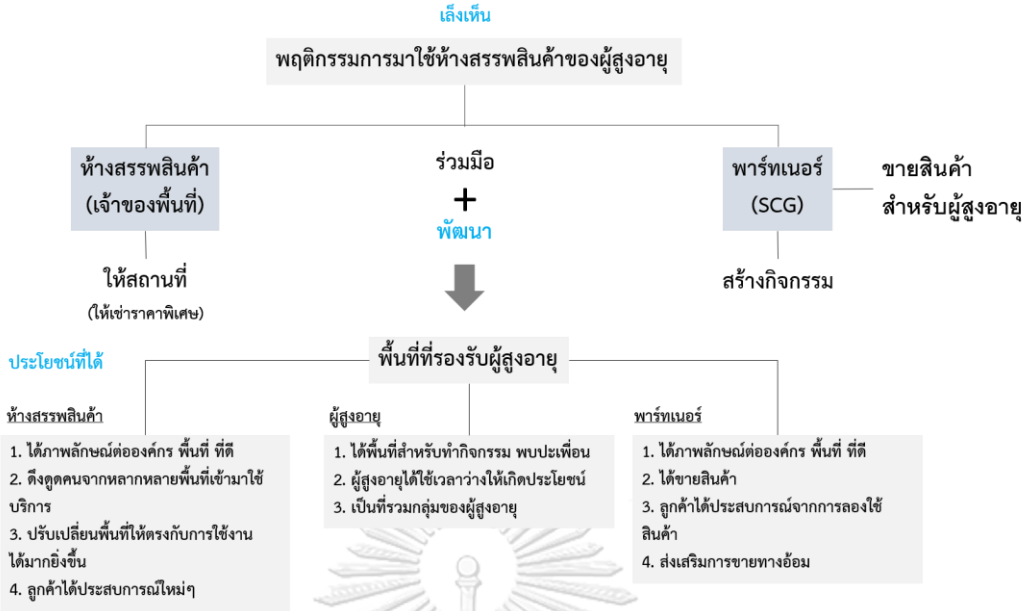

ภาพที่ 6.4 โมเดลแบบอย่างการจัดการพื้นที่บนห้างสรรพสินค้าในลักษณะของการร่วมทุนของ SCG และเดอะมอลล์ โดยมีผู้สูงอายุเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาพื้นที่

เดอะมอลล์ และเอสซีจี เล็งเห็นถึงความสำคัญของพฤติกรรมในปัจจุบันของผู้สูงอายุ และ**เห็นไปในทางเดียวกันกับผู้สูงอายุว่าควรจัดให้มีพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า** เพื่อแก้ปัญหาในปัจจุบันของผู้สูงอายุที่มักมาใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้าตามจุดต่างๆ ไม่มีพื้นที่รวมตัวเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน

จึงได้ร่วมมือกันพัฒนาพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุขึ้นโดยมีแนวคิดการพัฒนาพื้นที่มาจาก ห้างสรรพสินค้าอิออน คาไซ หรือ G.G Mall ภายใต้โครงการที่ชื่อว่า Chivit-D By SCG **โดยสามารถสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้สูงอายุในปัจจุบันได้เป็น ดังนี้**

1) พื้นที่สำหรับผ่อนคลาย (นั่งพักและผ่อนคลาย) สามารถรองรับปัญหาความเสื่อมถอยของร่างกายได้ผ่านการจัดเตรียมที่นั่งไว้ให้เพียงพอต่อความต้องการและรองรับสรีระของผู้สูงอายุ มีที่วางแขนข้างที่นั่งเพื่อพยุงตัวขึ้นลุกและนั่ง มีพนักพิงที่สูงกว่าเก้าอี้ปกติทั่วไปเพื่อรองรับการเอนหลัง มีเบาะนั่งนุ่ม ผ่อนคลายความเมื่อยล้า และต้องมั่นคงและแข็งแรง[67]

[67] Milan ŠIMEK, "Analysis of sitting furniture for elderly people" (International Conference Research for Furniture Industry, Creative Commons Attribution 2013).

ภาพที่ 6.5-6.6 ภาพแสดงการจัดการพื้นที่โซนที่นั่งรับประทานอาหารและโซนที่นั่งผ่อนคลาย บนชั้น 6 ห้างสรรพสินค้า เดอะ มอลล์ งามวงศ์วาน

2) พื้นที่สำหรับสังสรรค์และทำกิจกรรมเพื่อรองรับความต้องการเข้าสังคมของผู้สูงอายุภายใต้แนวคิดไม่ล้ม ไม่ลืม ไม่ซึมเศร้า กินข้าวอร่อย โดยกิจกรรมที่จัดจะส่งเสริมความสุขแก่ผู้สูงอายุด้วยกัน 3 ด้าน คือ สุขกาย สุขใจ และเสริมพลังชีวิตชีวิตดี

ภาพที่ 6.7-6.8 ภาพแสดงการจัดกิจกรรมเพื่อรองรับความต้องการเข้าสังคมของผู้สูงอายุจากชีวิตดี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3) พื้นที่สำหรับรับประทานอาหาร รองรับการมาเพื่อรับประทานอาหารของผู้สูงอายุ สามารถสร้างจุดขายด้วยการเพิ่มร้านอาหารที่มีโภชนการที่ดี อาหารเพื่อสุขภาพเหมาะกับผู้สูงวัยและจากข้อค้นพบ ผู้สูงอายุมักไปรวมตัวใช้พื้นที่กันที่บริเวณศูนย์อาหาร

ภาพที่ 6.9-6.10 ภาพแสดงพื้นที่ศูนย์อาหารบนชั้น 6 ห้างสรรพสินค้า เดอะ มอลล์ งามวงศ์วาน

ที่มา : The Mall งามวงศ์วาน รีโนเวทฟู้ดคอร์ทสุดคูล พร้อมชูร้านอร่อยจากทั่วกรุงเทพฯ เข้าถึงได้ https://www.sanook.com/travel/1416521/ เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 63

4) พื้นที่สำหรับจำหน่ายสินค้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น ไม้เท้า รถเข็น อุปกรณ์ช่วยเหลือต่างๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 6.11-6.12 ภาพแสดงการจัดการพื้นที่โซนที่ร้านกาแฟอเมซอนและโซนลานกิจกรรม ร้านค้า ของชีวิตดี บนชั้น 6 ห้างสรรพสินค้า เดอะ มอลล์ งามวงศ์วาน

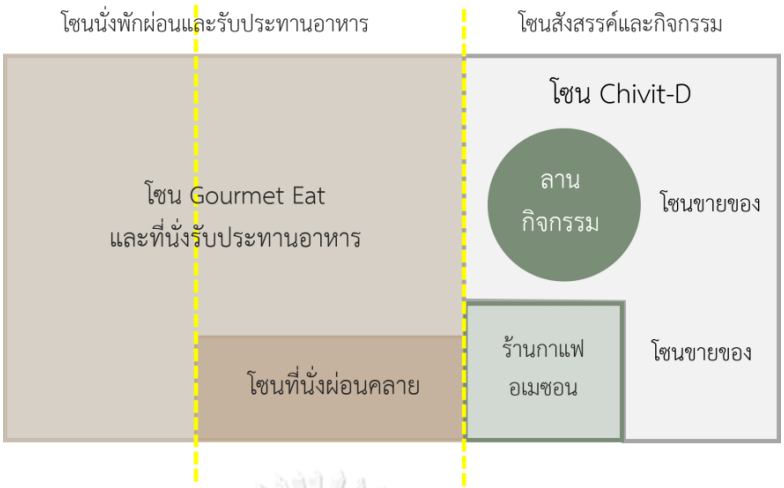

ภาพที่ 6.13 ภาพแสดงรูปแบบการจัดการพื้นที่บนชั้น 6 ห้างสรรพสินค้า เดอะ มอลล์ งามวงศ์วาน และการจัดโซนนิ่งของโครงการ Chivit-D

ที่มา: จากการสัมภาษณ์คุสัมภาษณ์คุณชัยรัตน์ งามดำรงค์ศักดิ์ ตำแหน่ง Business Incubator – Elder Solution บริษัท เอสซีจี

โดยสรุป การจัดการพื้นที่ของห้างสรรพสินค้าเดอะ มอลล์ งามวงศ์วาน ถือว่าเป็นที่แรกของห้างสรรพสินค้าในประเทศไทย ที่มีการจัดพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุขึ้น โดยแบ่งพื้นที่บางส่วนไว้ที่ชั้น 6 และมีการนำเอาการใช้งานหลัก 3 ประเภทมารวมกัน ได้แก่ โซนรับประทานอาหาร โซนซื้อสินค้าและกิจกรรมเพื่อผู้อายุโดยเฉพาะ และโซนนั่งผ่อนคลายที่ใครก็สามารถมานั่งพักผ่อนคลายได้ ข้อสังเกตคือ ห้างสรรพสินค้า เดอะมอลล์ งามวงศ์วาน นำพื้นที่ผู้สูงอายุ (ชีวิตดี) มาไว้ใกล้กับพื้นที่ศูนย์อาหาร เพื่อดึงดูดความสนใจของคนที่มารับประทานอาหารได้ด้วย แตกต่างกับการจัดพื้นที่ของห้างสรรพสินค้าอิออน คาไซ ในประเทศญี่ปุ่น ที่มีการแบ่งพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุทั้งชั้นโดยเฉพาะไว้ที่ชั้น 4 และแยกส่วนร้านอาหารไว้ที่ชั้นอื่น แต่สิ่งที่เดอะมอลล์เองยังขาดคือ ภาคบริการเชิงรุก เรื่องความเข้าใจด้านความต้องการและพฤติกรรมของผู้สูงอายุความอย่างละเอียดดังเช่น อิออน คาไซ

การจัดพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุบนห้างสรรพสินค้าในประเทศไทย เป็นเพียงแค่ระยะเริ่มต้น ที่มีเพียงแค่ เดอะมอลล์ งามวงศ์วาน ที่ได้เริ่มดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งรูปแบบการจัดการพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุโมเดลนี้สามารถนำเอามาทำมาพัฒนาต่อได้ผ่านการร่วมทุนกันระหว่างสองฝ่าย โดยต้องมีวิสัยทัศน์ไปในทางเดียวกันก็สามารถประสบผลสำเร็จได้และเกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุและสังคมไทยได้ด้วย

นอกจากประเด็นเรื่องการจัดการพื้นที่ที่รองรับต่อความเสื่อมร่างกายผู้สูงอายุ พฤติกรรมการมาใช้พื้นที่ห้างสรรพสินค้าควรจะศึกษาด้านความต้องการของผู้สูงอายุความอย่างละเอียดและเข้าใจความเป็นผู้สูงวัยผ่านการบริการในเชิงรุก เช่น เน้นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ โดยจัดให้มีที่ปรึกษาด้านการซื้อสินค้าส่วนตัวตั้งแต่เข้ามาในห้างสรรพสินค้า จัดสินค้าหรืออาหารในซูเปอร์มาร์เก็ตให้เหมาะกับการรับประทานในสัดส่วนสำหรับรับประทานคนเดียวได้เพื่อจะได้ประหยัดค่าใช้จ่ายแก่ผู้สูงอายุ ปรับระดับชั้นวางของให้อยู่ในระดับที่ผู้สูงอายุเอื้อมถึง

5. **เสนอแนะให้ห้างสรรพสินค้าจัดให้มี Senior space ให้เหมาะสมตามแต่ละพฤติกรรมของผู้สูงอายุ โดยประกอบไปด้วยพื้นที่ดังนี้**

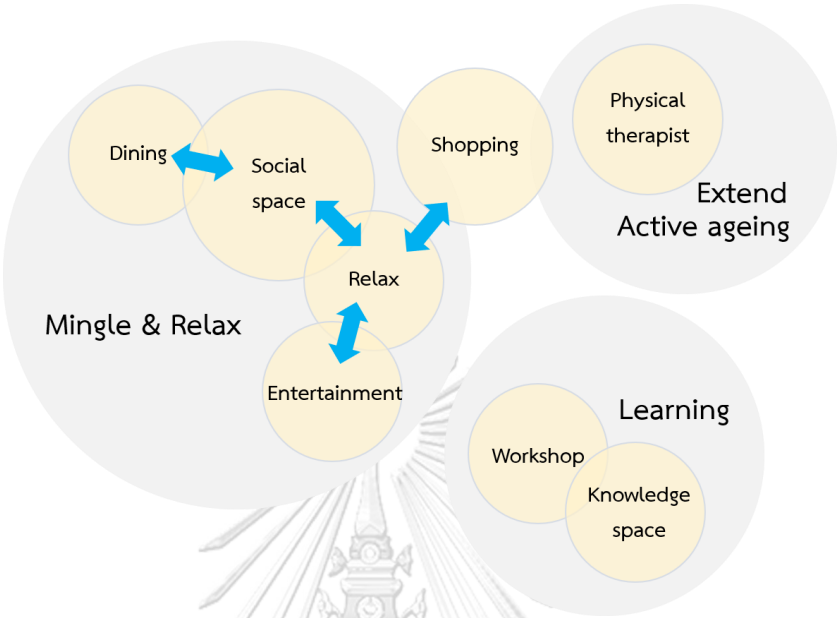

ภาพที่ 6.14 ภาพแสดงการจัดการพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าให้เหมาะสมตามพฤติกรรมของผู้สูงอายุ จัดทำโดยผู้วิจัย

โดยสามารถแบ่งพื้นที่ที่อยู่รวมกันได้คือพื้นที่ส่วนเข้าสังคมและพักผ่อนหย่อนใจ ส่วนที่แยกออกจากกันได้คือพื้นที่ขายสินค้า พื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพื้นที่ส่งเสริมสุขภาพ และจำแนกพื้นที่ได้ดังนี้

1) **Mingle & Relax space จากงานวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ประเภทนี้ เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมที่มาใช้กันเป็นจำนวนมากที่สุด โดยแบ่งออกเป็นพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุได้ ดังนี้**

- **Social space ที่นั่งคุย ที่สังสรรค์กันได้ รับประทานอาหารกันได้ –** เสนอแนะให้จัดพื้นที่ลักษณะคล้ายกับสภากาแฟให้กับผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมชอบสังสรรค์ นั่งคุย พบปะเพื่อน ขอบมานั่งรับประทานอาหาร โดยพื้นที่นี้ ผู้สูงอายุที่มานั่งควรจะได้นั่งฟรี ไม่เสียค่าใช้จ่าย นอกจากการจ่ายเพื่อซื้อเครื่องดื่ม อาหาร โดยสมัครใจเอง เนื่องจากผู้สูงอายุมีรายได้ค่อนข้างจำกัด ดังนั้นการมานั่งจึงไม่ควรบังคับให้ใช้จ่ายและกดดันเรื่องเวลาในการนั่งและการใช้พื้นที่ เพิ่มจุดขายดึงดูดด้วยอาหารที่เหมาะกับผู้สูงวัย ราคาไม่แพงและรสชาติอร่อย

ภาพที่ 6.15-6.16 ภาพตัวอย่างแสดงพื้นที่นั่งและพื้นที่สังสรรค์ของผู้สูงอายุที่ร้านสุริยากาแฟ

ที่มา: Suriyacoffee สุริยากาแฟ ตลาดวัดกลาง เข้าถึงได้จาก https://www.facebook.com/suriya2485/?__tn__=%2Cd%2CP-R&eid=ARA-7QLXK41dO0quyfvXBe63Sl8ELJgml0rMevbgs-4yj0wwtaebTZqfvhkfTbDIsfBqfM7fY1_5TSgn

- **Relax space จัดเป็นพื้นที่เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ – เหมาะกับผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมชอบพักผ่อนเดินเล่นในห้างสรรพสินค้า มาห้างสรรพสินค้าเพื่อนั่งคลายร้อน** โดยจัดให้มีพื้นที่สีเขียว มีต้นไม้บนห้างสรรพสินค้า เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่เสนอแนะให้มีพื้นที่สีเขียวบนห้างสรรพสินค้าให้มากขึ้นเพื่อผ่อนคลายเวลามาเดินห้างสรรพสินค้า รวมถึงการจัดเตรียมที่นั่งเพื่อรองรับต่อสรีระของผู้สูงอายุโดยมีพนักพิงที่สูงกว่าเก้าอี้ทั่วไป มีที่วางแขนเพื่อช่วยพยุงตัวเวลาลุกและนั่ง
- **Entertainment space** จัดเป็นพื้นที่เพื่อเอ็นเตอร์เทน – เหมาะกับผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมชอบการเอ็นเตอร์เทน จัดเป็นพื้นที่สำหรับสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น จัดให้มีห้องคาราโอเกะ ห้องเต้นลีลาศ

ภาพที่ 6.17-6.18 ภาพตัวอย่างแสดงพื้นที่เอ็นเตอร์เทนของผู้สูงอายุที่ห้างสรรพสินค้า ดิ โอลด์ สยาม
ที่มา: ดิ โอลด์ สยาม แหล่งแฮงก์เอาท์ผู้สูงวัย เข้าถึงได้จาก http://www.olunla.net/lunla-home/index.php/o-lifestyle/chill-out/item/60-theoldsiam

- **Senior shopping center จัดเป็นโซนซื้อสินค้าสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ** – ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักจะมาห้างสรรพสินค้าเพื่อจับจ่ายซื้อของ ห้างสรรพสินค้าควรจัดพื้นที่ให้เหมาะสมแก่สรีระของผู้สูงอายุ เช่น มีการปรับเปลี่ยนรถเข็นให้เบาลง ปรับชั้นวางของในระดับที่เตี้ยลงเพื่อง่ายต่อการเอื้อมหยิบสินค้า จัดจำหน่ายสินค้าเพื่อผู้สูงอายุมากขึ้น รวมถึงมีบริการ personal shopping ที่คอยให้บริการแก่ผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกในการซื้อสินค้าให้กับผู้สูงอายุ คล้ายกับห้างสรรพสินค้าอิออน คาไซ

2) **Extend active ageing จัดเป็นพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุเพื่อยืดความเป็นพฤฒพลังให้นานขึ้นได้ดังนี้**

- **Physical therapist จัดเป็นห้องสำหรับออกกำลังกาย ฟื้นฟูกายภาพ** – โดยมีนักกายภาพบำบัดเป็นผู้ดูแล ควบคุมการออกกำลังกายแก่ผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีร่างกายที่แข็งแรง ยืดระยะเวลาการเป็น active ageing ให้ได้นานยิ่งขึ้น

3) **Learing space จัดเป็นพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์แก่ผู้สูงอายุ ได้ดังนี้**

- **Workshop space จัดเป็นห้องกิจกรรมตามความสนใจ –** เสนอแนะให้จัดพื้นที่ลักษณะห้องกิจกรรมแบ่งตามความสนใจให้กับผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมชื่นชอบในการทำกิจกรรม โดยจัดให้มีทั้งแบบไม่เสียค่าใช้จ่ายและเสียค่าใช้จ่ายได้ด้วย เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเลือกทำกิจกรรม คล้ายกับของห้างอิออนคาไซ เพราะผู้สูงอายุกลุ่มนี้สามารถจ่ายเงินได้หากกิจกรรมดึงดูดพวกเขามากพอ เช่น กิจกรรมสอนถ่ายรูป กิจกรรมสอนวาดรูป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

- **Knowledge space –** เหมาะกับผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมชอบตักตวง แบ่งปันความรู้อยากเป็นอาสาสมัคร โดยจัดเป็นพื้นที่เพื่อแบ่งปันและเก็บเกี่ยวความรู้ เพราะผู้สูงอายุเป็นวัยที่มากด้วยประสบการณ์ จึงเหมาะที่จำประสบการณ์และความรู้มาแบ่งปันแก่คนรุ่นหลัง รวมถึงยังทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าด้วยเช่นกัน

6. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการศึกษาการใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ ซึ่งยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลหรือสำรวจข้อมูลต่างๆ ถูกจำกัดการเข้าถึงสถานที่บางส่วนจากเจ้าของพื้นที่ บางห้างฯมีการปล่อยเป็นสัมปทานให้เช่าพื้นที่ต่อ ทำให้การปรับปรุง จัดการพื้นที่มีความเป็นไปได้ค่อนข้างยาก ห้างฯเป็นหน่วยงานภาคเอกชนที่ถือเป็นอีกหนึ่งสถานที่ที่ผู้สูงอายุเลือกมานอกจากบ้าน เพราะมีสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ครบในตัว จึงไม่แปลกที่ผู้สูงอายุจะนิยมเลือกมา ในอนาคตควรที่จะมีการต่อยอดงานวิจัยขยายไปยังห้างฯในพื้นที่ต่างๆ รอบนอกเมืองเพิ่มเติม เพื่อใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงพื้นที่ สภาพแวดล้อมภายในห้างสรรพสินค้าให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการมาใช้งานพื้นที่ของผู้สูงอายุต่อไป
2. งานวิจัยชิ้นนี้เป็นเพียงการนำเสนอตัวอย่างและวิเคราะห์การจัดการพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุของชีวิตดีในห้างสรรพสินค้าเดอะมอลล์ งามวงศ์วาน และ การจัดการพื้นที่เพื่อผู้สูงอายุของ G.G. Mall ในห้างสรรพสินค้าอิออนคาไซ ดังนั้นในงานวิจัยครั้งต่อไปควรที่จะมีการศึกษารายละเอียดการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุดังโมเดลข้างต้นว่าผู้สูงอายุพึงพอใจหรือไม่ มีการตอบสนองต่อการใช้พื้นที่อย่างไร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาคผนวก ก

รายละเอียดแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้า

เรื่อง พฤติกรรมด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า ในกรุงเทพมหานคร

กรณีศึกษา : พาต้า ปิ่นเกล้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ จามจุรีสแควร์ และ เทสโก้โลตัส พระราม 1

ดำเนินการโดย นิสิตชื่อ นางสาว ภัสร์นลิน เลิศดำรงค์ไชย นิสิตระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงการณ์มหาวิทยาลัย

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✔ หรือ **เติมข้อความ** หรือ **เติมหมายเลข** ลงในช่องว่าง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุที่มาใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า

ห้างสรรพสินค้า

○ พาต้า ปิ่นเกล้า ○ เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ ○ จามจุรีสแควร์ ○ เทสโก้ โลตัส พระราม 1

1. เพศ ○ ชาย ○ หญิง

2. อายุ ..... ปี

3. สถานภาพ ○ โสด ○ สมรส ○ หย่า ○ หม้าย ○ แยกกันอยู่

4. **ที่อยู่ปัจจุบันของท่านอยู่เขต** .....

5. ปัจจุบันอาศัยอยู่ใน ○ บ้านเดี่ยว ○ บ้านแฝด ○ ทาวน์เฮ้าส์ ○ คอนโดมิเนียม

○ อพาร์ทเม้นต์ ○ ตึกแถว ○ อื่นๆ ระบุ .....

6. **กรรมสิทธิ์**ที่อยู่อาศัยของท่าน ○ เป็นเจ้าของเอง ○ เช่า ○ อาศัยอยู่กับคนอื่นๆ

○ อื่นๆ โปรดระบุ.....

7. ปัจจุบันท่านอาศัยอยู่กับ ○ คู่สมรส ○ บุตร/หลาน ○ พี่/น้อง

○ ญาติ ○ อยู่ลำพัง ○ อื่นๆ ระบุ .....

8. ท่านมีบุตรหรือไม่

○ ไม่มี ○ มี ทั้งหมด ..... คน

มีหน้าต่อไป

9. ใครเป็นผู้รับผิดชอบเลี้ยงดูท่าน ○ เลี้ยงดูตนเอง ○ บุตร/หลาน ○ พี่/น้อง

○ คู่สมรส ○ ญาติ ○ อื่นๆ ระบุ .....

10. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน

○ ไม่ได้ศึกษา ○ ต่ำกว่าประถมศึกษา ○ ระดับประถมศึกษา

○ ระดับมัธยมศึกษา/เทียบเท่า ○ ระดับปริญญาตรี ○ สูงกว่าปริญญาตรี

11. อาชีพใน**ปัจจุบัน**ของท่าน **(เลือกได้ 1 ข้อ)**

○ ประกอบธุรกิจ/กิจการส่วนตัว ○ รับราชการ ○ เป็นที่ปรึกษา

○ ทำงานในบริษัทเอกชน ○ ไม่ได้ทำงานแล้ว ○ อื่นๆ ระบุ .....

12. **อาชีพของท่าน**ก่อนเกษียณ .....

13. รายได้ต่อเดือนของท่าน

○ น้อยกว่า 6,000 บาท ○ 6,001-10,000 บาท ○ 10,001-20,000 บาท

○ 20,001-30,000 บาท ○ 30,001-70,000 บาท ○ 70,001-100,000 บาท

○ 100,001-300,000 บาท ○ อื่นๆ ระบุ .....

14. **ที่มาของรายได้ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)**

○ จากการทำงาน ○ จากเงินออม ○ คู่สมรส ○ บุตร/หลาน

○ บำเหน็จ/บำนาญ ○ จากการลงทุน ○ ดอกเบี้ย ○ สวัสดิการรัฐ

○ อื่นๆ ระบุ .....

15. ท่านมี**โรคประจำตัว**หรือไม่ ○ **ไม่มี** ○ **มี** โรคอะไรบ้าง **ทำเครื่องหมาย** ✔

○ โรคความดันโลหิต	○ โรคระบบทางเดินปัสสาวะ	○ โรคมะเร็ง
○ โรคเบาหวาน	○ โรคกระดูกพรุน	○ โรคหลอดเลือดสมอง
○ โรคหัวใจ	○ โรคตา ต้อ	○ โรคข้อเข่าเสื่อม
○ โรคเกาต์	○ โรคไต	○ โรคทางสมอง

ท่านทานยาอะไรอยู่ โปรดระบุ .....

มีหน้าต่อไป

16. กิจกรรม/งานอดิเรกของท่านที่ทำบ่อยมากที่สุด**เลือกได้แค่ 3 ข้อเท่านั้น โปรดใส่คะแนน 1-3 (1 คือทำบ่อยมากที่สุด)**

..... ดูทีวี/ข่าว	..... เล่นอินเตอร์เน็ต	..... ช็อปปิ้ง	..... ออกกำลังกาย
..... ทำงานบ้าน	..... ทำอาหาร	..... เลี้ยงหลาน	..... เลี้ยงสัตว์
..... อ่านหนังสือ	..... เข้าสู่ธรรมะ	..... ท่องเที่ยว	..... เข้าสังคม สังสรร
..... เต้นรำ	..... งานศิลปะ/งานฝีมือ	..... ปลูกต้นไม้ ทำสวน	..... ร้องเพลง เล่นดนตรี
..... เป็นอาสาสมัคร	..... ไปงานเทศกาลต่างๆ	..... ไปห้างฯ	

อื่นๆ ระบุ .....

17. ท่านออกจากบ้าน**บ่อยแค่ไหน (เลือกได้ 1 ข้อ)**

ทุกวัน	สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง	สัปดาห์ละครั้ง	เดือนละครั้ง	หลายๆเดือนครั้ง
○	○	○	○	○

18. นอกจากบ้านแล้วท่าน**ไปไหนบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)**

○ ห้างสรรพสินค้า ○ สวนสาธารณะ ○ ที่ทำงาน ○ ร้านกาแฟ/อาหาร

○ วัด ○ อื่นๆ ระบุ .....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการมาใช้พื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า

19. ปกติแล้วท่านเดินทางมาที่นี่โดยวิธีใด **(เลือกได้ 1 ข้อ)**

○ รถยนต์ส่วนตัว ○ รถประจำทาง ○ เดินมา ○ แท็กซี่ ○ รถไฟฟ้า

○ อื่นๆ ระบุ.....

20. วัตถุประสงค์ที่ท่านมาที่นี่ คืออะไร **(มาที่นี่เพื่อมาทำอะไร) เลือกได้แค่ 3 ข้อเท่านั้น โปรดใส่คะแนน 1-3 (1 คือทำบ่อยมากที่สุด)**

..... นัดเจอเพื่อน สังสรร	..... นั่งรอลูก/คู่สมรส/ญาติ	..... มางานกิจกรรมในห้างฯ
..... ช็อปปิ้ง ซื้อของ	..... นั่งทำงาน	..... ตากแอร์
..... พักผ่อน เดินเล่น	..... รับประทานอาหาร	..... เล่น wifi

อื่นๆ ระบุ .....

มีหน้าต่อไป

21. พื้นที่ส่วนไหนของห้างฯแห่งนี้ ที่ท่าน**มักไปใช้บริการเป็นประจำ (เลือกได้ 1 ข้อ)**

○ ศูนย์อาหาร ○ ลานกิจกรรม ○ ร้านกาแฟ ระบุชื่อ .....

○ ร้านอาหาร ระบุชื่อ ..... ○ อื่นๆ ระบุชื่อ .....

22. ท่านมาที่นี่กับใคร ○ มากับครอบครัว ○ มากับเพื่อน ○ มาคนเดียว

○ มากับคู่สมรส ○ อื่นๆ ระบุ.....

23. ท่านมาที่นี่บ่อยแค่ไหน **(เลือกได้ 1 ข้อ)**

ทุกวัน	สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง	สัปดาห์ละครั้ง	เดือนละครั้ง	หลายๆเดือนครั้ง
○	○	○	○	○

ท่านมาใช้บริการที่นี่นานแค่ไหนแล้ว .....เดือน .....ปี

24. ส่วนใหญ่ท่านมักจะมาที่นี่ในวันใด **(เลือกได้ 1 ข้อ)**

○ มาเฉพาะวันธรรมดา (จันทร์-ศุกร์) ○ มาทุกวัน

○ มาเฉพาะวันหยุดสุดสัปดาห์ (เสาร์-อาทิตย์) ○ มาเฉพาะวันหยุดราชการ

อื่นๆ ระบุ.....

25. ท่านมาใช้บริการที่นี่ ตั้งแต่กี่โมง.....กลับกี่โมง.....

26. ค่าใช้จ่ายต่อครั้ง เมื่อท่านมาใช้บริการที่นี่ **(ไม่นับรวมค่ารถ)**

○ ต่ำกว่า 100 บาท ○ 100-500 บาท ○ 501-1,000 บาท ○ 1,001-3,000 บาท

○ มากกว่า 3,000 บาท ○ อื่นๆ ระบุ.....

27. **ปัญหา**ที่พบเมื่อท่านมาใช้บริการที่นี่

.....

28. นอกจากห้างสรรพสินค้าแห่งนี้ ท่านยัง**ไปห้างฯ ที่ไหนอีกบ้าง**

ระบุชื่อ .....

มีหน้าต่อไป

<u>ส่วนที่ 3</u> ความต้องการด้านการใช้พื้นที่บนห้างสรรพสินค้าเพื่อผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

29. ท่านคิดว่าควรจัดให้มีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้าแห่งนี้หรือไม่ เพราะอะไร

◯ **ควร** ◯ **ไม่ควร**

เพราะ.....

ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นอื่นๆ

30. ถ้าหากมีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้าแห่งนี้แล้ว ท่านคิดว่าพื้นที่นี้ควรจะเป็นประมานไหน

<u>ทำเครื่องหมาย</u> ✔

◯ พื้นที่แค่ให้นั่งสังสรรกับเพื่อนพอ
◯ จัดที่นั่งไว้เพื่อให้นั่งเฉยๆ
◯ จัดเป็นพื้นที่ให้ความรู้
◯ จัดเป็นพื้นที่กิจกรรมต่างๆตามเทศกาลและโอกาส
◯ จัดเป็นพื้นที่ไว้เพื่อให้ออกกำลังกายภายในห้างฯ
◯ จัดเป็นพื้นที่เอ็นเตอร์เทน เช่น ร้องเพลง เต้นรำ

พื้นที่ อื่นๆ ระบุ.....

31. ถ้าหากพื้นที่หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ มีการเก็บค่าใช้จ่าย ท่านสามารถยินดีจ่ายในราคาเท่าไหร่

◯ ต่ำกว่า 100 บาท ◯ 100-500 บาท ◯ 501-1,000 บาท ◯ 1,001-3,000 บาท

◯ มากกว่า 3,000 บาท ◯ ฟรี ◯ อื่นๆ ระบุ .....

มีหน้าต่อไป

32. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพื้นที่ให้ดีขึ้นต่อไป

.....

.....

.....

ในการศึกษาครั้งนี้นอกจากจะมีการสัมภาษณ์แล้ว ยังมีการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วย เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาพื้นที่บนห้างสรรพสินค้าเพื่อรองรับสังคมสูงวัยให้ตอบสนองต่อพฤติกรรมและความต้องการ ซึ่งคาดว่าจะใช้เวลาสัมภาษณ์เพิ่มเติมประมาณ 15 นาที และจะพยายามทำการสัมภาษณ์โดยกระชับและรวดเร็วที่สุด

( ) ยินดีให้สัมภาษณ์เชิงลึกต่อ ( ) ปฏิเสธ

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านได้สละเวลาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

รายละเอียดแบบสอบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในด้านการจัดการพื้นที่ภายในห้างสรรพสินค้า (ผู้ประกอบการ)

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการศึกษาวิทยานิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้า ในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา : พาต้า ปิ่นเกล้า เอ็มบีเค เซ็นเตอร์ และ จามจุรีสแควร์

ดำเนินการโดย นิสิตชื่อ นางสาว ภัสร์นลิน เลิศดำรงค์ไชย นิสิตระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงการณ์มหาวิทยาลัย

1. ปัจจุบัน นโยบายของห้างสรรพสินค้ามีแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ให้รองรับผู้สูงอายุอย่างไรบ้างและในอนาคตจะเป็นไปในแนวทางไหน
2. จากผลสรุปข้างต้น ผู้สูงอายุมีความเห็นว่าควรจัดให้มีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุภายในห้างสรรพสินค้า โดยเฉพาะ ในมุมมองของผู้ประกอบการ ท่านคิดว่าควรจัดสรรปันส่วนพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุบนห้างสรรพสินค้าหรือไม่ และควรจะเป็นไปในแนวทางไหน
3. ท่านมีวิธีเตรียมการรับมืออย่างไร หรือมีแนวทางในการจัดการพื้นที่อย่างไร เพื่อรองรับสังคมสูงวัยและพฤติกรรมการนิยมมาใช้พื้นที่ในห้างสรรพสินค้าของผู้สูงอายุ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บรรณานุกรม

Barbara Humberstone, Maria Konstantaki. *Ageing, Physical, Recreation and Wellbeing.* Cambridge Scholars, 2016.

Baum. "The Activity Card Sort." (1993).

Cacioppo, John & Hawkley, Louise & Berntson, Gary. "The Anatomy of Loneliness. Current Directions in Psychological Science." *Current Directions in Psychological Science* 12 (2003): 71-74. https://doi.org/10.1111/1467-8721.01232.

Cheang, Michael. "Older Adults' Frequent Visits to a Fast-Food Restaurant: Nonobligatory Social Interaction and the Significance of Play in a "Third Place"." *Journal of Aging Studies* 16, no. 3 (2002): 303-21. https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0890-4065(02)00052-X. http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S089040650200052X.

design, NC State University college of. "The Principles of Universal Design." 19 Feb 2019. https://projects.ncsu.edu/ncsu/design/cud/pubs_p/docs/poster.pdf.

Ellermeyer, Bill. "Stay Engaged and Healthy (If You Can)." 3 April 2020. https://www.emporiapresbyterianmanor.org/9-keys-to-a-happy-retirement3

Europe., United Nations Economic Commission for. *Active Ageing Index* 2014: *Analytical Report.* (Geneva: UNECE: 2015).

Gordon, Goff. *Houses for Aging Socially: Developing Third Place Ecologies.* 2017.

Hannah Ritchie, Max Roser "Urbanization across the World Today." OurWorldInData, February 19, 2020 2018. https://ourworldindata.org/urbanization.

Jackie, Kwok Yan Chi. "Projecting Sustainable Living Environment for an Ageing Society: The Case of Hong Kong." no. Procedia Environmental Sciences 17 (2013): 17:675-84. https://doi.org/0.1016/j.proenv.2013.02.084.

McLeod. "Maslow's Hierarchy of Needs." (2007).

Oldenburg, Ray. *The Great Good Place : Cafes, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons, and Other Hangouts at the Heart of a Community.* New York New York : Da Capo Press, 1999.

Organization., World Health. *Active Ageing: A Policy Framework.* (Geneva: World Health

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

Organization: 2002).

Pinquart, Martin & Sörensen, Silvia. . "Influences on Loneliness in Older Adults: A Meta-Analysis. Basic and Applied Social Psychology ". (2001): 245-66. https://doi.org/10.1207/153248301753225702.

publications, WHO. *Global Age-Friendly Cities: A Guide.* France, 2007.

Selye, H. *The Stress of Life.* United States of America the McGraw-Hill Book Company 1978.

ŠIMEK, Milan. "Analysis of Sitting Furniture for Elderly People." International Conference Research for Furniture Industry, Creative Commons Attribution 2013.

Steptoe A., Shankar A., Demakakos P., Wardle J. "Social Isolation, Loneliness, and All-Cause Mortality in Older Men and Women." (2013). https://doi.org/10.1073/pnas.1219686110.

Takemi Sugiyama, Catharine Ward Thompson. "Older People's Health, Outdoor Activity and Supportiveness of Neighbourhood Environments." (2007): 168-75. https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2007.04.002.

Taylor. 1992.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. โครงการศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อผู้สูงอายุ 100 ปี ขึ้นไป อยู่อย่างมีความสุข. (2554).

———. "พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546." 2546.

กระทรวงมหาดไทย. "กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548." 2548.

กรายระวี เตียตระกูล. "พฤติกรรมการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในโครงการที่อยู่อาศัย เพื่อผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาโครงการสวางคนิเวศ สภากาชาด และโครงการเวลนสซิตี้." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

ขวัญชาย ดำรงค์ขวัญ และ ธนดิษ ศรียานงค์. "“โลกของคนสูงวัย | มิตรภาพจากเรื่องเล่าของมิตรสหายในกลุ่มนั่งสนทนา ณ ฟู้ดคอร์ต ห้างพาต้า.”." 26 มกราคม 2562adaybulletin, 2562. https://adaybulletin.com/life-feature-aging-society-03-pata/35707.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย., วิทยาลัยประชากรศาสตร์. แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร ระยะที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๖๔). (2560). http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER9/DRAWER019/GENERAL/DATA0000/00000863.PDF.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ชัชชัย ปิณฑวิรุจน์. "นโยบายการปรับพื้นปรุงที่ของเทสโก้ โลตัส." 16 มีนาคม 2563, 2563.

ชีวิตติดห้าง, MallBee. "ห้างมี 2 ประเภทใหญ่ๆ และแบ่งย่อยลงไปอีกหลายรูปแบบ." MallBee ชีวิตติดห้าง 20 มกราคม 2563 2018. https://www.facebook.com/mallbangkok/photos/a.659256124216525/1313377778804353/?type=3&theater.

ไตรรัตน์ จารุทัศน์. "โครงการปรับสภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคนพิการ ในระยะที่ 2." (2010).

ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ. "การศึกษาความต้องการการจัดกิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร"(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

ธารณี กฤติยาศัย. "การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อทุกคน สำหรับศูนย์การค้าชุมชน." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

นายภุชพงค์ โนดไธสง ผู้อำนวยการสำนักงานสถิติแห่งชาติ. "

เผยผลสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย 2560." 2560. http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/News/2561/N10-07-61.aspx.

ปฏิพันธุ์ แทนเมือง. "แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงด้านกายภาพศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.

ปราณิดา ศยามานนท์. "สังคมผู้สูงอายุ... โจทย์ใหญ่ที่ธุรกิจค้าปลีกต้องเตรียมรับมือ." EIC, กรุงเทพธุรกิจ, 2015. https://www.scbeic.com/th/detail/product/1397

ผศ.ดร.นิรมล อริยอาภากมล. "ดัชนีพฤฒพลังของผู้สูงอายุไทย." บางกอกโพสต์, 16 เมษายน 2561 2561.

มานพ พงศทัต. *Grey Society :* แนวคิด ทฤษฎี (ตอนที่ 1) กลยุทธ์อสังหาริมทรัพย์ เล่ม 15 ยุคเศรษฐกิรแปรปรวน 2552-2553.: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. “รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561” (2561).

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. “รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559”. (2559).

รศ. นวลน้อย บุญวงษ์ และ นันทนี เนียมทรัพย์. "การออกแบบภายในอาคารเพื่อคนพิการ." กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2545.

รศ.ดร.จิตติศักดิ์ ธรรมาภรณ์พิลาศ ผู้ช่วยอธิการบดี งานด้านการจัดการทรัพย์สิน และอาจารย์จากภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. "ทำไมเมืองไทยถึงมี ‘ห้าง’ เยอะ." 19 พฤจิกายน 2561, 2561. chula.ac.th/cuinside/14539/

ลงทุนแมน. "มาบุญครอง จากโรงสีข้าว สู่ สยามพารากอน." 2019. https://www.longtunman.com/13268

———. "สรุปธุรกิจค้าปลีกทั้งหมด." 20 ธันวาคม 2562 2018. https://www.longtunman.com/10718

ลิขิตศรี พุฒิธนกร. "แนวทางการจัดเตรียมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในเมือง: กรณีศึกษา ชมรมผู้สูงอายุในสวนสาธารณะลุมพินี กรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

วัลลภ. "นโยบายการปรับพื้นปรุงที่ของจัตุรัสจามจุรีสแควร์." 15 มิถุนายน 2562.

ศนิดา ภิญโญ. "สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในอาคารชุด : กรณีศึกษา อาคารชุดในแขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม 2. Vol. 3: ภาควิชาจิตวิทยา, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์., 2540.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. แนวทางการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร, 2543.

ศิริญญา มงคลวัฒน์. "นโยบายการปรับพื้นปรุงที่ของเอ็มบีเคเซ็นเตอร์." 2 มีนาคม 2563.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. “ดัชนีพฤฒพลังผู้สูงอายุไทย (*Active Ageing Index of Thai Elderly)”*. (2560).

สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์. "สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย." วารสารเทคโนโลยีภาคใต้ ปี ที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2557 (2557).

"ห้างสรรพสินค้าพาต้า ตำนานค้าปลีก ที่ยังมีลมหายใจ ท่ามกลางมรสุมดิสรัปชัน." Posttoday, 2562. https://www.posttoday.com/economy/news/592463

อภิรัติ พูลสวัสดิ์, อายุรแพทย์เวชศาสตร์ผู้สูงอายุ ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก มหาวิทยาลัยมหิดล. "การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ." 2560.

อรรถภูมิ อองกุลนะ. "เมื่อครอบครัวไทย..ไม่เหมือนเก่า." กรุงเทพธุรกิจ, 26 พฤษภาคม 2559 2559. bangkokbiznews.com/news/detail/699799.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาว ภัสร์นลิน เลิศดำรงค์ไชย
วัน เดือน ปี เกิด	19 ธันวาคม 2535
สถานที่เกิด	กรุงเทพฯ
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรีบัณฑิต สาขานวัตกรรมการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ที่อยู่ปัจจุบัน	52/10 ถนนพระราม 1 แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน กทม 10330

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University